



ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૩૫૪ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ડમજખત ડો.ડી.૧

વિષય

કમળખત-કોણ ?

એક અતી આનકય પારસી સંસારી કથા—



રચનાર—જાંહંગીર બેહરામજી મરઝયાન.



આ પુસ્તક જામે જમશેદ હલેકટ્રીક પ્રીન્ટીંગ
વર્કસમાં રચનારને માટે મેસર્સ જાં. બે.
મરઝયાનની દ્વારા એ ઉપલાજ
પ્રેસમાં છાપી પ્રગટ કર્યું છે.

સને ૧૯૨૪.

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી ડૉપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૨૩૪૪

કુંભજી મધિ "નમો નમસ્કૃત" પ્રીટીંગ વર્ક્સ, બેલાં
હાઉસ, મેંગલોર સ્ટ્રીટ, કોટમાં માણેકજી
નવરોજી પ્રીટરે બાપુ' છે.

મેહરબાની કરી વાંચો.

કાઆ કહું-કીસે કહું

સદા ઇતેજર્ગી મરી!

વળી મુઝમાં મારી મરકરી કરશે નાશ-નમો વાજખીની
રાહે મન સાથ વમાસશે કે આએ પોણેશો વરસના ડોસાને
વળા પાછો શું હુત ભગયો કે આપણને પીંજણ પાટલો
વાંચવાની કરજ પાડે છે, પણ આએ કમતરીન સેવકની
મુઝવણુનો જરા ખ્યાલ કરો. ચોવીસ કલાકના ૧૪ કલાક
તો ઉંઘ કાઢાડીને જેમ તેમ કરી જીવ માર્યો. પણ સાંજનાં
સૂર્ય તણુ થવા માગ્યા પછી આઠ વાગતા સુધી એકેક મીનીટ
એક કલાક જેટલી લાગી, ઉંઘ ને કેટલી આવે ગાડીના
વાંધાં, ગુટણના 'ધસકોઝ' ઢીલા પડી ગયલા, આંખે
ઉજ્જડાંના સાસાં, કાનમાં સીસેલીઆ યોલે અને અનેક
કુટુંબી ખીનાઓએ જીવ ઉચટ પડી ગયલો એવી હાલતમાં
હતો એવામાં એક પુરાણો કદરવાન મીત્ર આવી લાગ્યો.
મારા બરડા પા હાથ મેલી તેણે ખસેરો કીધો કે "ઉક,
આમ આસમાન ગમ જોયા કીધાથી માયાંથી ખસી જશે.
ખીજું કાઈ સુજીવું નહીં હોય તો તારી ઘસાઈ ગયલી
કલમને શું ઘેઈ પીશે. કંઈ વરી તારાં ભેજાંમાથી કાઢાડની."
ખરું કહ્યું. તેનું પરીણામ જે છે તે તમારી આગળ ધર છું.

*

*

*

*

જા. બે. મ.

અર્પણ કોણને કરે?

બાંડા કોઈ સાંપનીખી કરને સારવાર.
પપાલને એરીલા નાગખી પડવાર.
પણ નાસને દુર મલતાં કોઈ નિમકહુરામ.
ખુદ ખુદાખી બેનર જોઈ નિમકહુરામ.

પાલેલા કુતરાથી પગ જો કરડાય.
તો એકવાર તો તેનેખી માશી બહાય.
પણ હવે તારાં કામપર એઈ નિમકહુરામ.
યા ખોદા-સગસે જુરા નિમકહુરામ.

કોણેરા મરકી યા મરડો જાડલદ.
જાતજાતના પરખાયાંજી જગમા દરદ.
પણ એક દરદ કોઈથી નહીં પારખી શકાય.
જડતો નહીં તેનો હયાં એકખી ઉપાય!
દરદોનું દરદ એક નિમકહુરામ.
બલાથી ભરપુર એક નિમકહુરામ.

સમજે!

એક સોનાના મુળની શીખામણ.

સ્વર્ગવાશી કરી નરસીંહ મેહના.

તને આ નાચીઝ લખનાર તરફથી સો સો પ્રણામ તારા
શબ્દો જાણે મારા કનમાં ભરુભણુ કરી રહ્યા છે માટે
આ મારી નાહાની કથા તારા અમર્ગ સ્તોત્રથી શરૂ કરું
છું. ભાઈઓ અને બેહેનો, બેટા અને બેટીઓ, વહુઓ
અને વેહવાઈઓ, એક વેળા એવી પણ આવશે કે તમા
આ લીટીઓના દરેક શબ્દો તમને તમારી નફરતી જાંદગીની
યાદ આપશે.

ધરણુ કેણે મોકલ્યું રે
શું જીવાની રેહ સદા કાળ?

* * *

હમર તો કુંગર થયા રે
બાળકો છુટ્યાં હમેંશ
આપો તો અંધકાર થઈ રે
હજળા થયા છે કેશ

* * *

નોવું જોઈવું શીદ આવ્યું રે
કોણે જોઈતી તારી વાટ
ધરમાનો છુટાં થયાં રે
કેહેજે ધરડાની ખુને નાપો ખાટ

* *

આંખે તો સુને નહીં કે
 થર થર ધુને છે પાય
 ખાધું અન્ન તો પચે ક્યાંથી
 વળી ખાલી બેઠાં કેમ જવાય

* * *

પરોઢીઆંમા ખાણુ મારે રે
 પ્રીતી વના અક્ષય
 ધરના બબડે છે મરતો નથી રે
 એને પડી રેહતાં શું થાય

* * *

દીકરા તો પારકા થવા રે
 વહુઓ નચુણી દે છે ગાળ
 દીકરીઓ તો જમાઈની થઈ રે
 હવે ઘડપણના શા હાલ હવાળ

* * *

એણું નફર છે વૃદ્ધ પાણુ રે
 મુઝી દ્યો સહુ અહંપાર
 મરુર હોય તો ચેતી દ્યો
 છેવટે તમારો એ એજ સંસાર.

* * *

શેવટના શબ્દો.

આ નીચલી લીટીઓ મહી નથી પણ એક મીત્રે ઘણા
વર્ષોની વાત પર લખી મોકળા હતી—અરં છે કે ખોટું તે
ઘડપણ આવે ત્યારે સમજવાનું તમારું કામ છે.

નાટક ફાટક કલખમાં ચાલ
વાડી બીહીસીનો સુકાળ
લાગ્યું ત્યારે મેહેલું પાર
મોહારદારની ત્યારે શી દરકાર

* * *

કપડાં જ્યાં વેર હોય ભરપૂર
સોય દોરાની યાની જરૂર
પૈસાની છુટ ભારો ભાર

ત્યારે ઘરની સ્ત્રીની શું દરકાર

* * *

પણ કીમ્બડાં લાગે બાજેવાર
બચત તુટે મે શુમાર
ત્યારે આવે અક્ષય પાર

વહુ બેટી વન સુહુનો સંસાર

* * *

દોસ્તોની ખુબી ન્યારી છે
ભાણેજ ભત્રીજ પ્યારી છે
જ્યાં સુધી જો સહુ તૈયાર

બીજાં કોઈની કોણને દરકાર

* * *

પણ ભાઈઓ જ્યારે અલગ થાય
 બેઠા બેઠી પરણી જાય
 દીલ ત્યારે ગમગીન અપાર
 બીન માહોરદારથી દુખી ચાર

* * *

જર જોમન સુધી તો હીક
 પણ ઉમર પાકે પડશે 'સીક'
 આંખે આંખ ને હાલ હેવાલ
 ત્યારે બેઠી વહુ વન કેમ નીકાળ

* * *

ધરડા ખખ થઈ જશે જેમ
 દુકતીઓ ત્યારે આવશે કેમ
 મુઠા ડોસાનું શુ ભરીએ અમાર
 એમ બરપડશે નગુશ્ચી નાર

* * *

ત્યારે સમજો શ્યાના જન
 લાયક નાર ને ખર્ચ લગણ
 તેજ સંસારનું સુખ છે અપાર

બાકી સહુ કોઈ મતલબના ચાર.

(કેમ ખર્ચ કેની?)

* * * * *



પ્રસ્તાવના.

હમે ઉગ્રીમાં હતાં ત્યારે એક દિવસ ટપાલ આવ્યો, જેમાં વર્ષોથી આજના આલેલા લગભગ બીજા હરફેલાલું એક ગોલાખી કવર મળ્યું અને હમારા “ગુરુ” પુનર્ગ જાહેર મરજાનાં સાહેબને તેમની આ “ચેલી” ને યાદ કરવાનો શું સખખ મળ્યો હશે તે ઉપર અજબ થતાં મેં હિન્દુ ભાષાએ કહે તેમ “કાગળ ફોડ્યો,” તે શું મારી અજબેથી; પોતાના ૩૩ માં પુસ્તક મારે મારી અદના કલમથી foreword લખાએ એવી આદેશ રજુ કરવામાં આવેલી. આ તો “આપમે ખેટા બડા” જેવી સરક્સી કરવા જેવું થાએ. મેં વિનંતી પુર્વક હમારા ગુરુને લખ્યું કે કોઈ વધારે લાયક આસામીને આ કામ સોંપવું, પણ એમની એકવાની હા તે હાજ.

ત્યાર બાદ આપણા આ અહંગ લખક સાહેબ ઘણી ચીંતાપુર માંદગીમાં સપડયા, પણ દાદાર અહુમજદએ સફળ કર્યું અને છત્રીસ દિવસે તંનદરની સાથે ઉડી ઉભા થયા કે મારી ગરીબડી કલમને એએએ પાછી યાદ કરી.

મારાં બાળપણથી મેં ગપસપ વંચાતાં સાંભળ્યાં હતાં. હમારાં માતાજી, માટેથી “અક્ષતના સમુદર” વાંચે અને હમારૂં સુખી નહાતું કુટુંબ કુંડાલું વળીને બેસીને સાંભળે અને બસત બાવાથી હમા પુઝળ ગમત પામીને હસ્યે. તે વખતની હમારી આ પખવાડીક મોજનો મીઠાસ આજે પણ મગજમાં તાજે છે. તે વખતે—હું પાંત્રીસ વર્ષની વાત કરું છું—મીઠ જાહેર મરજાના, ગપસપના એકલા

માસેક અને અધીપતી હતા અને ચાલુ વાર્તાઓ એમનીજ ઝલકતી, હાસ્યજનક, લંબાણુ વગરની હુંકી, દોડતી ધામતી, ગમત આપતી કલમથી લખાતી હતી. તે વખતે એવાણુ પારસી ડીકન્સને નામે ઓળખાતા હતા; પણ જ્યારે ત્રીસેક વર્ષ ઉપર પેલા પોતાની બટક બોલીથી બહુ વખણાએલા, “બીટી” અને “હયુમરસ” બન્ને ગુણોમાં પંકાએલા માર્ક ટવેન હિન્દુસ્થાન આવ્યો અને તેના ભાષણો સાંભળવા માટે ઇંગ્લેન્ડ પારસીઓએ મોટે ભાગે તુટાતુટ કરી મળ્યા, ત્યારે પાંચક વર્ગને લાગ્યું હશે કે શેઠ જહાંગીર મરઝયાનને માર્ક ટવેનની ઉપમાં વધારે બાંધ બેસતી હતી.

જે પ્રમાણે માર્ક ટવેન પોણે ભાગે આપણને કીલ કીલ હસાવે છે અને પા ભાગે ખરી અસરથી કલવાઇને રડાવે છે, તેવીજ અસર મરઝયાનજીના લખાણથી થાએ છે. એવા મને બચપણથી અનુભવ છે. આગલાં ગપસપના ચાર પેહલાં પાનાઓ જ્યારે ટહુકા ટુચકાથી ધ્રુમ હસાવે, ત્યારે એમની “તલેસમ,” “લુલ લુલામરી” “ઓ મારી બેન” એ મારા છોકરવણુ ગાલા ઉપરથી માતીની સેર માફક ટીપાંઓ ઉતરાવ્યાં છે અને મને બરાબર યાદ છે કે મારાં માથાં બેનો તે બેવા નહીં પામે તેટલા ખાતર ગપસપ પાંચવા હું એકલા પાછળના કમપાઉંડના ચુનાના સોફા ઉપર જઈ બેસતી!

સેખક વર્ગમાં શેઠ જહાંગીર મરઝયાન એક Standard Author હાખલ સીધ્ધ થઈ ચુકા છે. એમની કલમમાં લખાણ બાજીનો ટચકો તદ્દન કુદરતી છે. તે માટે બે મત છેજ નહીં. એમની તારીફ કરવી એ નક્કર સોના ઉપર ઢોલ મઠાવા સમાન છે. આ સીત્તોતેરની ઉમરે વઢીક

એએએ પોતાની ખારી કલમનું પૂજન છોડ્યું નથી, કે
સરસ્વતી માતાના પૂન્ય પ્રતાપે એએ શેઠ માનવંતા
ધનવંતા જશવંતા થવા પામ્યા છે.

હવે આ પુસ્તક ઉપર કાંઈક બોલીશ.

એમની મરજીબાન સીરીઝ મુજબની છપામણી બંધા-
મણીથી ચોપડી આપી રહેશે એમ લાગે છે. આ વાર્તા
તમામ પોતાનાં જેએલાં જણેલાં વસેલાં સ્થલો ધરાવે છે.
વેલાતની સ્ટીમરની સફર, ફરીના રમણ પહાડી બાગ
બગીચા, કેશમીરનો જીન્નતી સરોવર વગેરે પોતે જે મુશાહ-
રીમાં જેએલું અને અનુભવેલું છે તે માટે સમાવ્યું છે
એટલે વધારે રસીકું લાગે છે. ન જેએલી જગ્યાઓ
ભાષાંતરથી ચર્ચુવવી તેના કસ્તાં નજરે દીઠેલાં સ્થલો ઉપર
લખવાનું વધારે વીસતારીને જીવતાં જગતાં ચીત્રો માફક
થઈ શકે છે. વળી જેમ વધારે બોલજો પ્રવાસ તેમ શહેર
જેહરના મુંદર મુકાબલો કરી શકાએ.

ફરી મોઢી અને ગુલાં વચ્ચે જે રીતે એળખાણની
ચક્રચાત થાય છે તે એક ઘણો ભાગ્યશાલી સંજોગ છે;
અનાથ ગુલાંતા ધનભાગ્ય કે તેણે એક પરજાત સાથે
પરણીને હંધે મસતક કુવામાં તુટી પડવામાંથી બચાવી
લઈ ફરી તેને પરણી જાય છે. આ કળયુગમાં ઉંઘસતી
જવાન બાળાઓ કોઈ પણ પોતાના વડીલો વગર એકલી
આટલી પડી જાય એ તેની સર્વેથી મોટી કમનસીબી છે.
તેમાં પોતાનું કમાઈ કુટંગા ખૂબ પડવું અને પરજાતનાં
કુટુંબમાં નોકરીએ રહેવું તેમાં આભાગ સુજવામાંથી તે
પોતાતાલા સર્વે છોડીએને બચાવે દાસ નામના એક
બંગાલી (મદ્રાસી લખવામાં થલ થઈ છે) ને ત્યાં તેના

સગાંના છોકરાંઓની કમપેનીઅન દાખલ રહી દાસને પરણવાનું વચન આપવા જેવી આંધલી મુખાંધમાં ગુલાં ઉતરી પડે છે તેમાંથી સન્નિવર્તે ફરી તેનો બચાવ કરે છે અને તેને પરણી જાય છે એ ફરીનાં ભાગ ઉપર ધણું ચખાણવા જોગ છે; પણ અદશાએલાં દાખલ તેઓ બન્ને વચ્ચે જે ચીલણુલાંપણું ચાલે છે તે ગમે એવું નાપસંદ કરવા જેવું હોવા છતાં દલગીરી સાથે કબુલ કરવું પડે છે કે ખરૂં છે. મુખાંધમાં પારસી છોકરીઓ મર્યાદાના બાબમાં અસલ જેવી ચીવટાર્હ રાખતાં નથી એમ ધણી ફર્યાદા આપણે સાંભળ્યેછ એટલે તે ઉપર લેખક સાહેબે જરા ચમકી લગાવી હોત તો ઠીક થાત. જો કે જુની આંખે નવાં કૌતુકનો હેવાલ તો આખા આખો છે.

હવે ઉઠી ચાલો.

સરજનન જેનરલ સર ટૉમસ એટકીન અને લેડી એટકીન સાથે આપણને તેઓના ખુશનુમાં બાગ બગીચાવાલા બંગલામાં ધનદ્રોડયુક્ત કરવામાં આવે છે. એા ઘડાકો! જેનરલ સાહેબ તો પોતાની વડી બેઠી વાયોલેટને આ હેન્ડસમ જવાન કેપટન ફરી સાથે પરણાવવા રાજી છે! મરઝવાનજીનાજ બોલોમાં કહું તેમ “બાપદાદા આવો!” શું જોઇને એક પારસી આઇ. એમ. એસ. અને પોતાના આસીસ્ટન્ટ ઉપર સર ટૉમસ એટલી હદે કુરબાન થઈ ગયા, અને લેડી એટકીન જેવી એક ટીચકું વટીક લોભાઈ ગઈ કે પોતાની બેઠીને તેની સાથે પરણવાની બહાલી આપી દીધી તે એક અજાણી છે; પણ પેલા કહે તેમ હોત કાંઈ પુછીને આવવું નથી અને જ્યારે વાયોલેટ પોતેજ એ પારસી ઉપર શીદા થઈ ત્યારે કદાચ માખાપને

નાખતી છાણુતી કરવી પડી હશે; પણ ત્યારે કે પછી ફરી સાહેબ તો નીરાધાર ગુલાને ખરાબીના ખાડામાં હોમાતી બચાવી લેવા તેને પરણી ચુક્યા હતા એટલે આ અદરાએલી મડમ પોરીનું શું કરવું? એ ગમે એવી ભારે મુંઝવણ હોવા છતાં ધણી દલગીરીની વાત છે કે ફરી તેમાંથી આખર ઇજ્જતથી પસાર થવું ઘટે તેમ કશું શક્યો નથી અને એક કરતા બધે છોકરીઓ તરફ પોતાની બીડીક અને નબલાઇને આધીન થઈ તેઓની જીંદગી રદ કરવા જેવી રીત અખત્યાર કરી એ ધણી ધીકારને માત્ર છે. તે ગમે એવા કબસ સંજોગમાં આવી પડ્યો હોય તો પણ તેની આ ધુનેહગારીની ભયંકરતા ઓછી થતી નથી અને લેખક સાહેબે એવા હિતકારાની પીઠ હજુર ધણી સખત ચાખ્યથી ઝપેટીને ચમચમાવી મુકી હોતે તો વાજખી કેહેવાતે.

પ્રસ્તાવનામાં વીગતે બધું લખી દેખ્યે તો વાતનિ આખો ભાસ જણાઈ આવે અને કસ ઓછો થાએ માટે તેમ નહી કરતાં હું વાંચક વગેરે ઉપર છોડું છું.

અને આપણા મરઝખાનજીની ભાષા કેવી છે? જે ચાલીશ વર્ષ ઉપર હતી તેજ. એઓને કેહેવાતી જડખાં તોડ મુઠ્ઠા ગુજરાતી માટે પેહલાંથી અભાવ બેઠેલો છે. તે જેઉછ તો અમજ સુધી ટકી રહ્યો છે. હજુરખી મુંબાઈ તરફના પારસી ભાઈઓના કુટુંબમાં “હાશીસ, યામસ, નોનસ્સ” (આશીસ દોમસ, નોનસ્સ) વગેરે છેકજ અપભ્રંશ સ્વદો વપડાતા હોવા જોઈએ. જી, હમારાં ગુજરાતની ગુજરાતીમાં બહુ ફરક પડ્યો છે, હા; હ્યો હશે, આ તો દેશ તેવો વેષ!

વધારે શું કહું, ચોપડી તો તમારા હાથમાજ છે તો પછી વાંચી જુવો અને જણાશે કે સીત્નોતેરની ઉમર થવા છતાં

આ અકાંગ, જન્મે-લેખક વેટરન જરનાલીસ્ટનો અસલ
માઠ પમાડનાર ટચકો જોવા ને તેવો છે કે નહીં.

નામ ત્યારે તો એવણુ પોતાના ખેત્રી સર માણિકજી
દાદાભાઈને ત્યાં રેસ્ટ લેવા નાગપુર સધાર્યા; પણ જેની
ખુબ્બી મોજ કલમ અને કાગળમાંજ સમાએલી હોય તેને
મનસે બેંજી કસવામાંજ આરામ! આ વાર્તા નાગપુરની
સેહલધાઈ દરખાનનાં બે એક અકવાડયાનું પરીણામ છે.
મરજખાનજી સાહેબનું કહેવું છે કે હવે એએ લાગ્યેજ
વધારે પુસ્તકો લખી શકશે, હું દુધા ચાહું છું અને માસી
ખાત્રી છે કે તેમા અસંખ્ય વાંચકો સામેલ થશે કે દાદાર
અહુરમઝદ એએ સાહેબની ઉમરની દરાઝી કરે અને
જીવન હજુર ધણુ. વજી પુસ્તકો લખવાને સામર્થવાન થાએ.

જોધરા, તા. ૨૧-૧૧-૨૪.

દુવાળીર બેટી,

જરખાનું મેહરવાનજી કાઠાવાલા.

કમબખત-કોણ?

પ્રકરણ—૧ હું.

ખુદા જાણે કયા કીસમતમે
હમારે કયા લીપ્પો હોગા
જો જાહેર હય સો દુખેંગે
બલે ખાતનમે કયા હોગા

“મારી વાહાલી બેહેન, તારી અક્કલ કાંણાં ગઈ. તું શું કરવા માંગેછે તેનો જરા તો વીચાર કર. જા જા, એવું કંઈ કરશે તો પારસી આલમમાં ટુપાઈ જશે. તું નાદાન છે. તું આ મુશકેલીઓથી ગલરાઈ ગય છે, પણ જો તેં આંખે પગલું ભર્યું તો પારસી કોમ ઉસકેરાધને થુ થુ કરશે.”

“એ બધું હું સમજીએ. પણ હું શું કરું-હું બધી વાતે નાચાર થઈ એટલે બીજો કંઈ ઉપાય સુજ્યો નહીં.” આટલું બોલતાં ઉપડી બાઈની આંખમાં આંસુના ઝળઝળાં આંસુ લરાઈ આવ્યાં.

પણ આ વાત કયા થાય છે તે વાંચનારને સમજાવવાની જરૂર છે. પી. એંડ કું. ની સ્ટીમર માલ-ડેવીઆ ઇંગ્લાંડથી મુંબઈ આવતી હતી તેની તુટક ઉપર એક જીવાન ઢેખામણો પૂરેશ હતો અને તેની

આગળ બેઠેલી એક પારસી જાઈ હતી. જમી રહેવા પછી રાતના ૯ નો અમલ હતો. બીજા પાસીનજરો આમ તેમ ગોઠવાઈને બેઠેલા હતા અને આ બે જણ એક ખુણામાં એકલાંજ હતાં.

“અરે પણ બહી છેકરી, તું એમ અકળાઈ ને એક મધરાસી બારીસ્ટર સાથે પરણવાની કલુલ ત અપી ચુકીછ પણ તેનું પરીણામ શું આવશે તે તું જાણેછ? એક તો આપરી પારસી જાતના જુદાદીન સાથના લગનો માટે મોટી છીત ભરાઈ ગઈછ. તેમા ખાસ કરીને ઘોઈ આપણી કોમની સ્ત્રી કોઈ કન્નન સાથે પરણી જાય તો આપરી જાતવાળા જીવ પછાડી નાખે. આય તારી વાતથી મારો પેતાનો જીવ એટલો મુગઈ ઉઠેલોછ કે જો એ વાતમાં તું જીદ કરશે તો હું તારૂં મોહોડું નહીં જોઉં?”

“પણ-પણ-હુ-હુ-શું કરું.” એટલું બોલી બચારી શુભ માદન રમાલ કાણડીને આખ લુછવા પડી. આ બેહું જણ લાંડનથી સાથે એક સ્ટીમરમાં આવી ગયા હતા અને તેઓને આગબોટ ઉપરજ પેહુલી ઓળખાણ પડી હતી. આ બાઈ એક માતબર મધરાસી ફ્રેમીલી સાથે ‘કમળખાનીઅન’ તરીકે ઈંગલાંડ ગઈ હતી. અને પેતાની નોકરી ખલાસ થયા પછી પાછી મુંબાઈ ફરતી હતી. આ મધરાસી ફ્રેમીલીનો પુરુશ મીં દાસ કરી હતો. અને પૈસાદાર હોવા સાથે બેરીસ્ટર હતો. શુભ એકના એક ગરીબ ધંધાદારીની બેટી હતા



કેપ્ટન ક્લી.

સફા—૩,

પણુ પૈસે પૈસે હેરાન હોવાથી ઉપલા દાસની માંગણી કબુલ કરવાની બેવકુફાઈ કરી હતી. પણુ તારે આપણા નરબોસ્તી જવાન જેવણુ શુલ્કને શીખામણુ આપતા હતા તેવાણુ છે કોણુ? આપને આ સાહેબને કેપટન ક્લી મોદીને નામે ઓળખશું. તેવાણુ મીલીટરી લાઈનમાં કેપટન હતા અને ઉટ્ટીમાં સરછ-અન નનરલ સર થામસ એટકેનના આસીસ્ટન્ટનો એધો ભોગવતા હતા. સ્ટીમર ઉપર આ બેહુ નજીબે લગાર ગ્રામી મીત્રાઈ થઈ હતી. અને ત્યાં વાતચીત ઉપરથી કેપટન મોદીએ જાણ્યું કે આ નાહાત છોકરી પોતાની ગરીબાઈથી અઠળાઈ જઈને એક કાળા પ્રદેશ સાથે શાદીથી જોડાવાની કબુલાત આપી હતી.

“મીસ ગુલ—હું ખરાં છબરથી તારાં બહાને ખાતર તુંને સલાહ આપું છું કે જે પગલું તું ભરવા માંગેછ તેમાથી મોડું થાય તે અગાઉ કાથ ઉઘાડ. જો મોડું માન, તું આપણી કોમમાં હડ હડ થશે. તારી જાતવાળીએ તુંને જોઇને મોહોડું ફેરવશે; ને મંદસરની સંકેનાથી તુંને છ મહીના પછી પડતી નાખશે. હું તારે આજ્ઞા દેજખનો સામાણુ તૈયાર કરેછ—જે હું મારાં કુટુંબની હોય તે હું તુંને મુઝિલી જોવાને વધારે પસંદ કરું.”

ગુલાં આસરે ૨૪ વરસની હતી. તે ખાસસી ઉધ-હતી ને ઘટમદાર હતી. તે હસતી તારે તેના જીવમાં ખાસ પડવા હતા. અને આંખો અજબ જોવી રીતે

ચમકતી હતી. આખખી જરા માંજરી હતી. કેપટન મોદીની ઉપલી વાયજ સાંલળીને ગુલ ઉજળી વખ થઈ ગઈ અને કપાળે હાથ ટેકવીને નીસાસા નાખવા પડી.

ગરીબ બીચારી ગુલ. તે પેલા મધરાસીની ફેમીલી સાથે લાંડનમાં હતી તારે મીં દાસે તેણીને હુલકાવીને લગાણનું સાદું કરવા ખુબ ઉસકેરી હતી. પણ તે વેળા ગુલે ધસીને ના પાડી હતી. પણ પછી જ્યારે એકલી મારસેલસ આવી ખુગી તારે તેણીને વીચાર આપ્યો કે હું હીંદુસ્તાન જઈને ખાઈશ કોણને. કપડાં ચપડાં વગર હેરાન થવાનું ને દલદેસરીના દાહાડા કાહાડવાનું. વળી મધરાસ જઈને રહું તો મને કોણ જાણવાનું છે. મને પારસીઓથી શું મદદ મળીછ કે હુંતેમની દરકાર કરું. હવે તો જે થાય તે ખરું. આવા વીચાર કરીને આ ઉતાવળી, ટૂંક સમજની છોકરીએ મીં દાસને એક કાગળ લખીને તેની માગાણી કબુલ રાખી. કઈ નહીં તો ગાડી ધોડે તો ફરવાનું મળશે! એ બધું તો ઠીક છે. પણ જ્યારે સ્ટીમર એડન આવી ખહાંચી ત્યારે ગુલના પગ દીલા થવા માંડયા અને પોને લીધેલા પગલાની વાત કેપટન મોદીને કહીં દીધી.

“ગુલ માય, જે હજી વીચાર કર-હજી મોડું થયું નથી. હજી બાજી તારા હાથમા છે.”

“પણ કાંય?”

“તું આ પરદેશી ખારીસટર ઉપર ખરેખર ખ્યારમાં

પડી હોય એમ હું કબુ માનું નહીં. તું તારા જીવ ઉપર
જેરાવરી કરેછ. તું શું કંઈકારી કહારી છે, કે અભણેલ છે ?
શું તુને બીજી સારો તારે લાયક નો હાથ ધરનાર
મળવાનો નથી ?”

ગુલ કંઈ બોલી નહીં. નીરાશીનાં ટીપાં તેના કપાલ
ઉપર ફટી નીકળ્યાં. તે વીચારમાં પડી કે ખરેખર,
મારું રંગ રૂપ શું કમનું. હું તદન લાઈલાજ છું.
મારી પોતાની કોમના પુરૂષો ઝાંખીને જોતાખી નથી.
જાંહા નજર કરૂંછ તાંહાં દસ પંદર ને પચીસ હજારની
રૂમડી મુકાવવા માંગેછ. તે લાઈ કીઆ ચુહુલામાંથી.
શું તારે મારે આખી જીંદગીમાં વહીતરૂંજ કરવું ?
મારી કાની હુઝારો છોકરીઓ સારી તક મળવાની
ડોકાં તાણી તાણીને વાર જીએછ. તો પછી મારો શું
હાલ. આહ! આય આગબોટ ઉપર મારા જે પંદર
દહાડા ગીયાછ તેવા ખુશી ભરેલા મારા જણમમાં
જોયા નથી. એ તો સારું થયું કે કેપટન મોઢી સાથ
ઓળખાણુ થઈ નહીં તો હું ગુરીને મરી જતે.
કેવો સદ્દો છે ને મારી કેવી કદર ખાયછ.”

થોડી મીનીટ સુધી આ બન્ને નવા મીત્રા ચુપ
દરીઆ ગમ જોતાં બેસી રહ્યાં. આખરે ગુલ બોલી:—

- “લાઈ મોઢી, તમે કહ્યું તે બધું ખરું પણ મારો
એલાજ શો? મારા બાપ તો ગુજરી ગયાછ ને માયજી
જેમ તેમ પોતાનો ગુજરો અકર વકરે કરેછ. હવે
ફેહો. મુંબાઈમાં રેહું તો મને કોણ રાખવાનું છે,
ખાઈ કોણુને, ભાડું કાંહાંથી લાઈ, હું ધણેજી ઘણું

સારું જાણું છું પણ એક શીક્ષક તરીકે વહીતરું કરું તો કદાચ ત્રીસ ચાંળીસ રૂપીઆ મહે પાણુ તમે જાણો છો તો ખરા કે આજના વખતમાં એટલામાં કંઈ આમરૂથી રહેવાય? આવી મારી કબજા હાલતમાં મને જે પહેલો ચાન્સ મળ્યો તે મેં કબુલ કીધો—હું ઘણી શરમીંદગીથી કહું છું કે નાચારીએ કબુલ કીધો—એમાં તમે મારો શું વાક કાઢાડ્યો.”

મોઢી શું જવાબ આપે—હોક પીસીને ઘણા વાર તેજે હસીઆ ગમ નોયા દીધું.

એકાએક ગુલ ખોલી ઉઠી “મને તમારે ગમે તેમ હીના, હું તમારી નાખુશીને લાયક છું પણ ખોદાને ખાતર મને રસ્તો બતાવો કે મારે શું કરવું—એમ ના કરો ને તેમ ના કરો એ બોલવું સહેલું છે પણ તમે કંઈ ઉપાય સુચવતા નથી.”

કંઈમી જવાબ આપવા વગર મોઢી ત્યાંથી તુલ-કને બીજે નાકે સુધી ચાલી ગયો. ખચારી ગુલનો બજાયો સાંલળીને તેના પેટમાં સુંઘાઈ આવ્યું. હવે કંઈ કહેવાનું તેની જખાં ઉપર લગલગ ઉભરી આવ્યું હવે પણ તેની છાતી ચાલી નહીં. આહ! આવી અતુર, આવી કૃપાભણી, આવી હીમતવાન છોકરી પર-જાતના હાથમાં નધને પડે ને તેનો કંઈજ અટકાવ નહીં—ઉપાય નહીં? બે ત્રણ દાહાડામાં તો સુંઘાઈ આવી લાગશું ને પછી આંચે છોકરીનો શું હાલ.

શું તે પેલા એબલગામણા મધરાત્રી સાથે પરણીને
સુખી થશે—છટ, છટ, પણ એનો ઉપાય શું.

તે રાતના કેપટન મોટી તુટક ઉપર બીછાણું કરીને
સૂતો. પણ પોતાની રજ વરસની ઉમરમાં કોઈ દાહા-
ડેબી આજની રાત જેવી ધરફરી મારી ન હતી. પાંચ
મીનીટમાં તેણે પચાસ વાર ડાબી કે જમણી ગમ કોર
વાળી હશે. કંઈ સોંહકડો વાર ચલનો અકળાઈ ગયેલા
પણ ખુબીવંત ચેહરો તેના ભેગાં આગળ તખલ્લા કીધે
હશે. કેવી મજની છોકરી, કેવી હીમતવાન કેવી મીઠાસ
વાળી! ને તે એક કાળા ઠણક જેવા મધરાત્રી સાથે
પરણી જાય!

આએ છોકરી જેની સાથે આખી સફરે સારી સારી
વાત કરેલી, હસેલાં, ખેલેલાં, તુટક ઉપર ફરેલા, જેની
આગળ ફ્લીએ પોતાની જ દગ્ગીનો આગલો પાછલો હેવાલ
કહેલો તે છોકરીએ આજે પેહલીજ વાર પોતાની
મુશ્કેલી તેની આગળ ખુલ્લાં દીલથી કહી દીધી. અફ-
સોસ—કેવી સંતાપ જનક હકીકત—એક જુવાન
કેળવાયેલો પુરુષ આવી વાત મુઠે મોહોડે સાંભળે!
કબુ નહીં. શરમની વાત છે. પણ તારે કરવું કેમ
એ મોટો સવાલ હતો. મોટીએ ઘણા વાર મુઠે
મોહોડે વીચાર કીધો. ગરીબ બચારી! એબલી આ
છોકરી શું કરે. મોટી હક પકડી શીખામણ નો દેવા
તૈયાર હતો પણ પોતે તેણીને શું મદદ કીધી?
કંઈ નહોં?

પ્રકરણ—૨ જી.

દીલ લગાયા ચારસે
 હિસ દીલ છોરાના મુશકીલ
 મોહોબતકા જખમ લગા
 હિસકા સીબાના મુશકીલ
 મોહોબતકી આગસે હુઆ ખાને ખરાબ.
 આગ દરીઆ કુ લગી
 હિસકા જુગના મુશકીલ.

વળી પાછાં બન્ને ઠોસતો સહુવારના ૮ વાગતે
 તુટક ઉપર મળ્યાં. ફલી મોદીએ પાછી આગળી રાતની
 છકર શરૂ કરવાની તબવિન કીધી. ગુઝે દલગીર
 ચેહરે જવાબ દીધો:—

“વાહાલા લાઈ, શું કામ એ યાદ પાછી તાજી
 કરેછ? મારા હાથમાં હવે કાંઈ ઉપાય નથી.”

“હું બી હવે એ બાબદમાં એક બીજી સખુન
 કાહાડનાર નથી. એક કલાકમાં તો આપરે મુબારકના
 બારામાં લંગર કરશું. તારે શું એક કલ્પકમાં
 આપરે બે જન એક બીજાને છેલ્લી સલામ કરશું?”

“હા ફલી બા, એમ છે તો ખરું.”

“પણ તુંને કોઈ બંદર પર લેવા આવશે કે?”
 આટલું બોલતાં કેપ્ટન મોદીના હોઠ થર થર
 ધ્રુજતા હતા.



વાયોલટ.

સફા—૯.

આ વાર તેની નજરમાં શુભ જોવી મનમોહન નાઝનીન કદાચજ જોઈ હશે. યાને ખરેખર હુતુંબી તેમજ. તેનો ગમગીન ચેહરો, માંજરી આંખ, અને સુરખી ભરેલા રૂપસારથી આજે સહવારના તે અજબ જોવી રીતે સોવામણી લાગતી હતી. કમનથીય છોકરી !

સ્વીમર ઉપર કેટલાક પાસીનજરો પોતપોતા વચે ઠઠા કરતા હતા કે આય છોકરીએ કપટાન સાબની અચ્છી પુઠ પકડી છે. કદાચ તેમાં જરા સચ્ચાઈથી હોય. પણ શુભ સારી પેઠે સમજતી હતી કે આવો સોવામણી ખાનદાની ને વળી દેખતી રીતે પૈસાદાર માણસ તેના જોવી મોકળ ડોકળ છોકરીને કબુ ધણી-આણી દાખલ પસંદ કરે નહીં. પણ સાચું કહું તો શુભના દીલમાં આશાનું કીરણ પજરવા માંડ્યું હતું. પણ ફલીના એક સવાલથી તેણીની છાતી માંહેથી જળવા લાગી.

“શુભ, પેલો ખંદર ઉપર લેવા આ શે કે?”

“નહીં”.

મોદીના મોહ ઉપર શુસ્સાનો અજબ રતાશ ચઢી આવ્યો. “એ તું શું બોલેછ? એ બે બદામનો કાળો સુવર તુને કુસલાવીને તુંને લેવાબી નહીં આવે?”

શુભે અકળાઈને જવાબ દીધો. “એવાણ બારીસ્ટર છે ને કોર્ટમાં રોકાણ હશે તેથી પોતાના એક કલરકને મોકલશે એમ છેલ્લા કાગળમાં લખ્યું હતું”

“નોનસન્સ, પોતે મધરાસમાં મોજ મારે ને પોતાના સગા અને મીત્રોમાં ઘાંસ મારે કે જીવો મેં કેવી પાર-સણુને હાથમાં લીધી. પોતે અલગ રહીને પોતાના એક કાળા સીધીભાઇ જેવાં માણસને તુંને લેવા મોકલે—શર-મન્દી વાત છે.”

શુદ્ધા કરગરીને બોલી “પણુ ભાઈ આએ પ્રમાણે બોલીને મને દલગીર કરવામાં શું હાંસલ—એમાં હું શું કરું.”

“ખરૂં છે, એક હીચકારાની પેઠે હું તુને ઉદાસ કરુંછ, કારણુ કે મારો પોતાનો જીવળી ઉદાસીથી ખેચેન છે. હું પુછવા માગતો હતો કે તમારી ત્રેન છેક રાતના નવ વાગતે ઉપડેછ તેટલાં આય નાપાક મધરાસી કલ્પારકને હાથ તાળી આપીને આપરે સાથે પ્રીન એંડ રીડને તાંહાં જમીએ. હું તુને ત્રેનમા બરાબર ખેસાડી આવશ.”

શુદ્ધા શું કરવા ના કેહ.

ફૂલીની ગણુત્રી એવી હતી કે પેલો કાળો મધરાસી શુદ્ધને નજરેથી ઓળખતો ન હશે ને મધરાસવાળો એહરીમન કસુ જાણવાનો નથી. રાતના પાંચ મીનીટ સાડે ત્રેનથી વખને ચુકી જાય તો એ બચારી એકલી અટલી પોરીને કોઇ ઓળખાણુવાળાને તાંહાં એકાદ દીવસ રાખવાનું બની શકે. પછી તો એના જે નસીબમાં હોય તે ખરૂં.

“ઓ માયરે, હવે કેમ કરું” શુભ નીસાશે નાખીને બોલી.

“કંઈ ચીંતા ન કર. સેંકડો પાસીનજરોમા તુને કોઈ ઓળખવાનું નથી. હું તારો સામાન બધો ઉતરાવશ. આપરે સાથે એક દાહડો હસી ખુશીથી ગુજરશું એટલીજ મારી ઉમેદ છે.”

“પણ—પણ—” શુભાં જરા ઓસકાઈ.

“પણુબી નહીં ને બણુબી નહીં—હાલ તુરત હું સીવાય તારું બીજું મુંબાઈમા છે કોણ—કેમ, માફ કરશુ કરશે કેની, શુભાં ડીઅર?”

આહ! શુભાં ડીઅર! કેવું મીઠું સાકર જેવું નામ—મોઢીના મોઢ પર કેવાં ગીલગીલ્યાં પ્રગટી નીકળ્યાં હતાં.

“જે સાંભળ, હીંદરા, આપણે એક આખો દાહડો એવો ‘એનએય’ કરશું કે જાણે આપરે બે બણુ સીવાય દુનીયામાં ત્રીજું કોઈ નહીં હોય—આને પંદર દાહડા યસ એ નામ મારાં મનમાં વસી રહ્યું હતું પણ મારી તે વાપરવાની હીંમત આલી નહીં. હવે તો મારી જખાંમાંથી એ નામ નીકળી પડ્યુ છે એટલે હું આજનો દાહડો—ફક્ત આજનો દાહડો તુને એજ નામથી બોલાવશ. કેમ બોલી નહીં.”

શુભ શું બોલે. તેનાથી લગભર હસાઈ જવાતું હતું. તેઓ સ્ટીમર પરથી બાહાર પહોંચ્યાં અને તે લોકે બધાંની

નજર ચુકાવીને એક ટેકસી લાડે લીધી અને મલખાર હીલ કોલાખા વગેરે ખુબ કર્યાં. ફ્લી એકાદ બે દુકાનોમાં જઈને એક ડેસીંગ કેસ, એક રેશમી છત્રી, બે ચાર બલાઉઝીઝ વગેરે ખરીદ કીધું કે ગુલાંને પોતાની નવી મુસાફરીમાં કામ લાગે. ગુલાંએ તો પેહલાં આ કબુલ રાખવાને ના પાડી પણુ ડીઅર ફ્લીના દયામગ્નો ચેહરે જોઈને આખરે કબુલ રાખી. બપોરના જન્મવાને વખતે તેઓ ટરમીનસ સ્ટેશન ઉપર રીફ્રેશમેંટ રૂમમાં ગયાં અને ત્યાં પેટ ભરીને લાંચ લીધા પછી નીરાતે ઇઝી ચેરે ઉપર ગોઠવાયાં. બીજા હોટેલના વીઝીટરો આ જોડાં તરફ લગાર રમુજથી જોતા હતા પણુ તેની આ જોડાંને લાલ ફકર હતી. સાજના વળી પાછી એક બીજી ટેકસી લાડે લઈને તેઓ પાલવા બદર, કંક પરેડ ઉપર ફરી વળ્યાં.

સતોશનો નીસાસો નાખીને આખરે ગુલાંથી બોલાઈ જવાયું કે “આહ, આજના જોવો હસી ખુશીનો દાહાડો મારા જલુમમાં મેં ‘એનજોય’ કીધો નથી.”

આ સંવળો વાર ફ્લી ડોળા તાણી તાણીને તેના મનમોહન ચેહરા તરફ જોયા કરતો હતો.

“હીકરા ગુલ, આજનો દાહાડો તુને ઘણોજ, ઘણોજ હસી ખુશીનો લાગે?”

“અરે, બોલના ડીઅર, મારી હૃદયગીમાં આવી મોજ તો હું જીવસ તારાં સુધી યાદ રહી જશે.”

“એમ ના બોલ, ના બોલ. મારી છાતીમાં કંઈ થાયછ. તારા જેવી છોકરી આવા શોખ સાથે બાહાર ગામ એક નજીસ મધરાસીને તાંહાં જવાનો વીચાર કરેછ. તારાં સુખતું તું તારે હાથે સત્યાનાશ વાળેછ. જરા માફ સાંભળ, તારે ખાતર નહીં તો મારે ખાતર સાંભળ.”

“તારે ખાતર? એ તું શું બોલેછ. આજે રાતના આઠ વાગા પછી તું કાંહાં ને હું કાંહાં. થોડા દાહાડામાં તું તો માફ નામબી વીસરી જશે.”

પ્રકરણ—૩ જી.

અગર ધઉધ* દેલકુ સતાત! રહેગા
તો એક દિન મેરા જાન જતા રહેગા
મેં જતા હું, દેલ કે તરે પાસ છાડે
મેરી યાદ તુજકો જલાતા રહેગા.

આ વાર મોદીએ ગુલાંના હાથ પોતાના હાથમાં પકડી રાખ્યા હતા અને તેણીની ગમ એક ભુખ્યા વાવની પેઠે જોતો રહ્યો હતો.

આખરે ગુલાં લગાર ચક્રીત થઈને બોલી “ફ્ફી બા, તમે આટલા દાહાડા મારી માવજત કીધી તે સારું હું ઘણી ઉપકારી છઉં—આજે તમે મને કંપની આપી તેથી મારો જીવ ખુશાલ છે; પણ મારે કાંહાં જવું ને

કોણના આસરા તળે જવું એ સવાલ મારા પરણેતર ધણી શીવાય બીજા કોણને સુધવાનો હક નથી.”

મોઢી શું બોલે ને શું કરે. શુલાનો ગરવો ચેહરો, અને દરજ્જા ભરી જખાંથી તે તદ્દન અંજીઈ ગયો હતો. તેની છાતી અંદરથી ધપક ધપક થતી હતી. હવે બીજા કલાકમાં તો આ છોકરીને સ્ટેશન ઉપર મુકી આવવાના વીચારથી તે ગભરાઈ ગયો. સાદા સાત થયા અને તેઓ વીકટોરીયા સ્ટેશન ઉપર ગયાં. ત્યાં ફલીએ ડીનરની વરદી આપી પણ તેઓ બેહુ મુગાં મંતર હતાં. આખા દાહાડાની અસાધારણ મોજે તેઓને સુના સાવજ કરી મેલ્યાં હતાં. બેહુ જલુ ડીનર સુધયા કરે પણ મન મુકીને ખાય નહીં. મોઢીની આંખમાં પાણી આવી ગયલાં હતાં. અને તે શુલને ટીકી ટીકીને જોયા કરતો હતો. અને શુલાં નીચું ડોકું રાખીને બેસી રહી હતી.

જેમ તેમ ખાણું ખલાસ થયું ને શુલ બોલી “કેમ, હવે ઉઠશું” સાડા આઠ તો થયા ને ટ્રેન નવ વાગે ઉપડેછ.”

તેઓ બેહુ જન ઉઠ્યાં. મધરાતની મેલ ટ્રેન માટે પલાટ ફેરમ ઉપર પાસીનજરોની તથા તેઓને મલવા આવનારાઓની મોટી સીટ હતી. આ ભગ્નડા કચ્છીમાં ફેટલાક સ્ટીમરના પાસીનજરોથી હતું. એક તેજ દાહાડે પરણેત્રું જોડું પણ જેન ટ્રેનમાં જવાનું હતું અને તેઓને વળાવવા ફેટલાક ઠોસ્તો અને સહીએ

હાથમાં હારતોરા લઈને આવ્યાં હતાં. કોઈ ઇંચેન અમલદાર નાગપોર જનાર હશે તેને મુકવા આવવા સારું દજન બંધ ધીના ડાબા જેવા દેશીઓ ગાડીની આગળ ભીડ કરી ઉભા હતા. ઠરડ કલાસો તો તમામ જાત જાતના દેશીઓથી ચીકાર હતા.

લેડીઝ સિંકડ કલાસ કમપાર્ટમેન્ટમાં ચુલનો સામાણ પોરરોએ મુક્યો હતો. અને તેમાં બીજું કોઈ ન હતું. ચુલ માંહે જઈને બેઠી અને માદી પણ તેમાં દાખલ થઈને સામાણ ગોઠવ ગોઠવ કરવા પડ્યો.

“દીકરા ચુલ, તું આએ ઉપરની સીટ ઉપર તારું સુવાનું કરજે. અહીં ઘુળ થોડી આવશે.”

“હા—ઠંકયુ.”

“ને રાતના બરાબર અંગ પર ગરમ ઓઢવાનું રાખજે. આએ મારો જાડો રંગ હું લાચોછ.”

“અરે નહીંરે, મારી પાસે ઓઢવાનો ચારસો છે. તમારો શું કામ લેઉ” શબ્દ ના પાડી.

“હા, વળી ઘણી ડાહીલી ના થા. તારો ચારસો લો મે નીચે પાથરીઓછ ને ઉપર મારી બલાંકેટ છે.”

“ઓ વાય, શું તમારું બધું લેઈ લેઈ કે?”

ચુલ બેશીને પોતાના બુટ છોડવા પડી. કેપટન સાહેબ કલાસમાં બરાબરે આએ કોથળો અહીંથી ઉચકીને તાંહાં મુકે એમ ગોટાં ખાયા કરે. “ચુલ દીકરા,

હું આશા રાખું છ કે તુને કોઈ બ્રીચું માથે નહીં પડશે.”

ગુલ તરફથી ના કાંઈ જવાબ.

એટલામાં પાંચ મીનીટના ‘વારનીંગ’ ની સીસોડી વાગી. પાસીનજરો ઘડો ઘડ બેશી જવા મંડ્યા, ગુલ બારીની બાહાર કોકું કાઢાડીને મોઢીની નજર ચુકાવવાનું કરે.

“તારે, ગુલ ડીઅર, હું જાઉં છ.”

ના જવાબ.

“કેમ મને છેલ્લી સલામબી કરતી નહીં?”

આ વેળા ફર્લનો સાદ એવો રડવા જેવો હતો કે ગુલ રૂમાલ કાઢાડીને ખરે મને રડવા પડી.

“ગુલ, વાહાલી ગુલ”

“જા હવે જા; મારેથી વધુ ખમાતું નથી” ગુલ રડી પડીને બોલી.

લાગતા ફલુભાઈ ગાડીમા ચઢી ગયા અને ગુલાને ચાંપીને કોટીમાં ધરીને દગ્ગનેક ‘ડીસ’ લીધી “મારી ડારલીંગ, એ મારા જાન, તુને કેમ જતી મુકું.”

બે ચાર ઉતાડ્યો આ નવાઈ જેવો ખનાવ જોઈ મુછમાં હસ્યા અને સમજ્યા કે આ માટી બેચર છુટાં પડનાર હશે. ત્રણ મીનીટ આગગાડી ઉપડવાને બાકી હતી. એટલાંમા ગુલ કગળીને બોલી:—



ઓ પડેખર- જ્યાં મારા પગની ઉપડતા નથી
 ઉતર બસ ઉતર—સફે—૧૭.

“અરે પણ અમઘડી દ્રેન ચાલવાં માંડશે ને પછી કેમ થશે. તું ઉતરી જાની ડીઅર.”

“કપ્પુ નહીં. તું મને શું સમજેછ. તારેથી હવે મારાથી છુટું પડાય નહીં—ઉતર, ઝડપ કર, ઉતરી જા—ત્રેહલી થા.”

“ઓ, ખરેખર જવાને મારા પગથી ઉપડતા નથી—ઓ હવે કેમ કરે.”

“ઉતર બસ ઉતર.”

ગુલ ઉતરી પડી અને ક્ષણના પાસામાં ભરાઈને ઉભી. ત્રેન તે અડધો માર્ગલ નીકળી ગઈ હતી. હવે ગુલની શુધ ઉઘડી.

“ઓ પણ મારો સામાણ ?”

“ચીંતા ના કર, બધું બરાબર થઈ જશે.”

પ્રકરણ—૩ જી.

ગાંધી યક બચક જે હવા પલટ
 નહીં દીલકો મુજકો કરાર હય
 કહું ગમ સીંગકા મય કયા બયાં
 મરા ગમસે સીના શીગાર હય.

અરુ.

હવે આપણે જરા આ નાટકના બીજા તખ્તા ગમ નજર દોડાવ્યે.

સરજીઅન જનરલ સર થામસ એટકીનનો બંગલો ઉટ્ટીમાં હતો. સાંજનો વખત હતો અને ઘણાક મીત્રો અને સરકારી આફીસરો ચાહુ પીવામાં ને તાલેલાં કરવામાં ગુતાયલા હતા. સહિ કોઈ જાણતું હતું કે સર થામસ અને તેની ઘણીઆણી જ્યારે હોય ત્યારે એક બીજાનાં પીછાં વેરતા હતા.

સર થામસ ઉચો છ ફીટનો ગરાર જ્યો હતો. પણ સ્વભાવનો તદ્દન દાધામદ્યો કહેવાય. તે છતાં તે લગાર મુઝે મોહોડેનો હતો. ઉટ્ટીની યુરોપીઅન વસ્તીમાં તેને માટે ઘણું મન હતું. તેને ગાર્ડી લપ લપ કરવાની ટેવ ન હતી. તેથી ઉત્તરું તેની બાનુ લેડી એટકીન મીઝાજનુ ખોરીઉં હતી. તે કોઈ સાથે હસીને વાત કરતી ન હતી. પણ સર એટકીનના સેક્રેટરી નામે મેજર પીટરની મારફતે સંબળા ઉપર દમ કસવામાં તેણીની મોજ સમાયલી હતી. ચેહુ-રાની આખદમા તો સમજીઆ પણ કપડાં ચપડાંની

બાબદમાં તો એક સાધારણ દરજ્જાને શરમાવે એવી બેઠરકાર હતી.

ચાહાના સહુરકા બરનાર એક બાઈએ આખરે સર એટકીન આગળ વાત છેડી.

“મેં સાંભળ્યું કે તમારો આસીસ્ટન્ટ કેપ્ટન મોઢી આજે આવેછ. ખરી વાત કે?”

“હા—જે ઘડી જાયછ તેમા આવી લાગશે.” સર એટકીને જવાબ દીધો.

“પણ હવે એ વેળાત જઈ આવો એટલે એની તબીયત તો સુધરી હશે કેની?”

“હા—એ લખેછ તો ખરો કે એ હવે તદ્દન સારી પેડે છે. અમે સઘળાંઓ એના આવવાની કાગને ડોળે વાટ જોઈએછ.”

આટલી વાત થતામાં આપણી કથાના નાયક કેપ્ટન ફ્રી મોઢી લટક લટક કરતા દાખલ થયા. છેલ્લા પંદર દાહાડાની ગમત નેના મોઢુ ઉપર હજી હતી. પણ કોણ જાણે શું કારણથી તે અવાર નવાર બલરા-યદો અને વીચારવંત જણાતો હતો. પણ બંદો ફ્રી એવો ચતુર હતો કે સર્વે સાથ મીકાસથી ‘શોકહાંડ’ કરતો અને જાણે કસામાં હોય નહીં તેમ જીકું જીકું હસતો હતો. બધાં જાણ તેને જોઈને ખુશી થતાં દેખાતાં કારણ કે બધાંને તે ઘણા મનીતો હતો.

રાતના સર થામસ એટકીન અને તેવણના કામ ચલાઉ સેક્રેટરી તથા કેપ્ટન મોદી સાથે જમ્યા. મોદીના હીલમા ઘભરાટ હતો. પોતાના વડા સાથે કેમ વાત છેડવી તે સુઝે નહીં.

“કેમ સાહેબ, તમારા નવા આસીસિતન્ટ કેમ ચાલેછ.”

“ફીક છે, પણ મારા વીચાર પ્રમાણે લગાર ઉઠ્ઠુ છે. એનેખી દેશી હાંસીમાનો વા વાગેછ. રાતના પોતાના બંગલામા એક દજન બીલાડીઓ પાળીછ ને જમવા બેસેછ તારે પોતાની ટેબલની આસપાસ બધી બીલાડીઓને હારે કટાર ખુરશી ઉપર બેસાડેછ.”

પણ હજી મોદી ગુચવાયા કર્યો. તાણી તોડી ને તેણે વાત છેડી. “સાહેબ, લેડી થામસ કેમ છે. હું આશા રાખુંછ કે એવણની તબીયત સારી રહેતી હશે.”

“હં! જેમ બોદાનો હુકમ. મારો જીવ ઘણો બેચેન છે. તું મારા બેટા જેવો છે એટલે મારા મનમા જે છે તે હું તુંને કહેડુંછ—બીજા આગળ મેં કોઇ દાહાડે વરાળ ઠાહાડી નથી.”

“હું એ સાંભળી ઘણો દલગીર છું, સાહેબ.”

“તું જાણેછ તો ખરો કે મને ને મેમસાહેબ ન—લેડી એટકીન ને ઝામે એખલાસ નથી. હું જો એખલો હતો તો એ કોણ જાણે કેમ આગળ વધતે પણ છોકરાંઓને લીધે વીચાર કરવો પડેછ. રસલ મારો હવે

એક પુરો બેઠો સ્કુલમાં જવાને લાયકનો થયોછ પણ એની મા તેને જવા દેતી નથી, ને બગાડીને કોડીનો કરી નાખ્યો છે.”

“પણ સાહેબ, તમે એના પીતા છેઓ અને તમે હુકમ કરનાવો તેમ થયું જોઈયે.”

“અરે મોઢી, બોલના. એ દુકતાને મારી મરણ ઉપાંત એની મા વેલાતથી ઘસડી લારી ને એનેબી દેશી હકી માનુ ચેતક લગાડ્યુંછ. લેડી એટ્રીન બસ હકીમ ખજવાડે જાણે પોતાનું માથું ખેંઠ બેઠીછ. કોઈ દીલ્હીનો હકીમ ઉસમન ખાન આયોછ તેને બેલાવીને તેના લેસન લેછ ને કોઈબી આપણા ઓળખીતા પારખીતા બીમાર પડેછ તો આમે નાજસ હકેમના ધીયારા પાયછ. આજે એક વરસ થયું આમે ઢોંગ ચાલી રહ્યાછ ને શું કરવું તે મને સુઝતું નથી.”

“અફસોસ, સાહેબ, તમે એ બાબદમાં તમારી સત્તા ચલાવી નહીં શકો?”

“અરે મોઢી, હું જરાબી અહ કંઈછ તો ઘરમા મોઢી પંચાત ઉઠેછ ને મારી કનેતી કરવાથી હું બીહુંછ. જોની, મારા હીરા જેવા બેટા બોખીને આવા બેવકુફ પછાડાથી મારી નાખ્યો. મારી નજર આગળ આ મારો બેટો ગુમાયો. એ બધું એની માએની જીદને લીધે થયું—હું એ કબુ લુલનાર નથી.”

મોઢી ગભરાટમાં પડ્યો. શું બોલવું તે સુજે નહીં.

જનરલ સાહેબનો બેઠો બોબી મોદીને વણે માનીતો હતો. જનરલ સાહેબ રડમસ થઇને બોલ્યા:—

“મારો રસલ ડીફ્થીરીઆથી પટકાયો તારેજ મને શક હતો કે એ તેમાંથી કદાચજ ઉકરી, પણ મને ખોદા ઉપર વીશ્વાસ હતો. મેમસાહેબે મારી જાણ વગર પેલા મુજી હકીમને બીમાર છોકરાના ઓરડામાં દાખલ કીધો ને તેના છાલાપાલાનાં પછાડા મારીઆ. બીજાં છોકરાંઓને અલગ રાખવાં જોઈએ તેને બદલે તેઓનેબી બીમાર આગળ જવા દીધાં, બોબી તો બચારો ગુજરી ગયો ને છોકરાઓ બચી ગયાં તેનીબી હુકમાઈ મેમ સાબ લેજ કે એ હકીમની હુશીયારીથી છોકરાંઓને કંઈ થયું નહીં.”

આ હકીકત સાંભળતા અલખત ફલી મોદીનું દીલ ગમગીન થયું પણ આ વાર તે તદન ગુદાજ વીચારમાં હતો, તેને મુંગો મંતર જોઈ જનરલ સાહેબે પાછી નાવ છેડી.

“એ તો થવાનું હતું તે થયું, હવે મારો જીવ ફક્ત મારી વહાની બેટી વાચોલેટની તબીયત માટે ચીંતામાં છે.”

મોદી કાકા આ સાંભળી તટનખાર બેઠા. હાથમાની જરી મુકી દીધી.

“સર થામસ, મારે તમારી સાથે એ બાબદમાં:—

“સખર, તું ને વાચોલેટ તરફથી કાગળો તો મળ્યાં હશે.”

ફલી લાલ લાલ થઈ ગયો.

“નહીં સાહેબ, મુંબઈમાં તો કંઈ મલ્યાં નહીં. વખતે ચુકામુક થઈ હશે.” મોઢી આ સરયામ જીઈં બોલતો હતો કારણકે મુંબઈની પોસ્ટ હાફીસ તરફ તેણે નજરખી ફેંકી ન હતી.

“અંહ ! તારે લે, તુંને ખુશ ખખર આપું છ કે વાચોલેટ બાબ પંદર દાહાડામાં ઉઠી પાછી આવવાની છે. એને બેંગલોર, માફક નહીં આયું ને ત્યાંનું ડાકટરોએ પાછું ઉઠીની ચોખ્ખી હવામાં મોકલવાનું કર્યત ધાર્યું. કેમ બેટા, એટલામાજ ઘલરાઈ શાનો ગીઓ, અલબત્ત આએ ખખર તુંને નાખુશ કરે તેવી તો છે, પણ બોદા ઉપર ભરસો રાખ, સહુ સારું થશે.”

ફલીના ચેહરો સફેદ પરથી લાલ અને લાલપરથી સફેદ થતો હતો તેનું ખરું કારણ જનરલ સાહેબ સમજ્યા નહીં.

“હા, બેટા, વાચોલેટની બીમારીની હકીકત સાંભળી તારો જીવ રંજદા થયોછ તે હું સમજું છ પણ મારી કાની હીમત રાખ. બોદા કરશે તો તેમાંથીબી ઉકશે. તારા ઉપર એ છોકરીનો જીવ જન છે, ન તું આગળનો આગળ હશે તો ઘણા કાયદો થશે. છોકરીએ તારી ઉપરતો મોટી આશા બાધીછ. બનેતાં સુધી એની માએને દુરની દુર રાખજે, તુંને તેમ કરવાનો હક છે. વાચોલેટ મારી નહીં પણ તારી છે ને એને બંચાવવાનો જ્ઞાનસ તારા હાથમાં છે.”

‘કૂલી બચારો એવો ભખરાઈ ગયો કે તે જનરલ સાહેબ આગળ પોતાનો ભરમ ખોલી દેવાની આણી ઉપર હોતો તે ઉપલી વાતથી ખીચકીન ગયો. વાચો લેટને બચાવવાનું એકજ આન્સ!! તોખાહ, તોખાહ! આખરે પાંચેક મીનીટ દમ ખાધને કેપટન મોદીએ જેમ તેમ સાદ કાઢાડયો “સાહેબ, મારી ને એની શાહી થાય તેમ બને તેવું નથી.”

પણ મોલા જનરલ સાહેબ તો સુખમાં રહેલા એટલે એકતુ એનજ હાનીઆ કરે. “નહી”, મોદી, તુને નાસીપાસ થવાની જરૂર નથી. આપરે ક્યા આશા છોડીએ નહીં. હું જાણું છું કે વાચોલેટની જીવવાની આશા છોડી છે તો પછી પરણવાની આશા ક્યાંથી હોય. કદાચ તમને બે જાણુને સાથેના સાથે રાખવામાં હું ભુલતોબી હોઉં પણ એ મારી બેટીને માટે હવે એટલી એજ આશા બાકી છે. જો હું તુને બાહાર બીજા ડીસ્ત્રીકટમાં મોકલી દઉં તો માફ કરજા દ તારી જીદાર્જના બજાયામાં જરૂર મરી જાય.”

“તારે હું સાહેબ, એ એટલી બધી બીમાર છે?” મોદીએ પુછ્યું.

“નહી, મને હજી ઘણી ઉમેદ છે કે એ વખતે તટાર થાય.”

કૂલીનો તો દમ બંધાઈ ગયો, તેની છાતી માંહેથી ચુંગાવા લાગી. તેણે પોતાની કાલતનો ખોલાસો કરવાની ઘણીબી તજવીજ કીધી પણ ગળામાંથી સાદ

નીકળે નહીં. વાચોલેટ સાથ નાચેલો કુદેલો અને એક બીજાને 'પ્રોમીસ' થયલાં તે હવે નવું સાંટક કેમ બાહેર કરે.

તેના લેખાંમા એકના એકજ શબ્દો ભમયા કરે કે જનરલ ને કહી દેઈ કે હું તમારી બેટી સાથ પરાણી શક્તાર નથી, હું તો પરણેલો છેઈ, વાસ્તે મારી ઉપર આશા બાંધતા ના.

પણ એવા શબ્દો મોહોડાંમાથી નીકળે ત્યારે કે? જોઈએ કાલે વાત, કદાચ કાલે કાંઈ તાલ આવશે.

આહ! અગર વાચોલેટની છંદગી ખતમ થાય તો! મીઠી, ગરવી, પરી જેવી સોહામણી— તે ફલી ઉપરથી આવરઈ પોવરઈ જતી હતી. અને એ બન્ને જણે એક બીજા સાથ પરાણવાની કબુલાત આપી હતી અને તે માટે છોકરીના માબાપે ખુશીથી મંજૂરી આપી હતી.

અફસોસ! હવે કરવું કેમ? ગુલ જો જરા થોભી હતે! શું કાચું કરાઈ ગયું હતું તે હવે ફલી સમજવા લાગ્યો.

ગુલ કે વાચોલેટ? એક સુરજ ને બીજો ચાંદ! ફલીને હૃદયે ગુલ ચહુડી આવી. કેવી ખ્યારી, કેવી ભોલી ને મીઠી. કેવા તે લોકે છેલ્લા પંદર દાહાડા પસાર ફીધેલા. ગુલાંએ કેવા વીશ્વાસથી પોતાનું તન અને મન ફલીને આપી દીધેનું અને હવે તેને કેમ

વીસરાય. ફલી હજીબી શુલાને ખરાં જીગરથી યાદ કરતો હતો.

પણ જીવાની અજબ ચીજ છે. ફલી જોવો નફરો જીવડો ઘણીવાર મન સાથે મુંઝાય નહીં. તેણે વીચાર કીધો કે “બચ્ચા, જરા ધીરજ ધર—એકદમ કુવો શા સારું પુરેછ. ખોદા છે, વખતે એમાંથી કંઈ મી તોર નીકળી આવશે.”

પ્રકરણ ૪ થું.

સગાયા હય જખસે
તું આંખો ને મેર
જીવ દેખતા હું
ઉધર તુંહી તું હય.

શુલ! વાહાલી હસમુખી શુલ! તું કાંઠાં છે, ને શું કરેછ. તું હાથમા કાંઈ શુઠવાનું લઇને બેઠી છે ને તારા ગાલમા ખુશી લરયા ખાડા છે. તે હમાણું કુરના એક સેકંડ કલાસ હોટેલમાં પોતાના ઓરડામાં એકઠી બેઠેલી છે. આ નાહાનુ હોટેલ ફલીએ પસંદ કીધું છે કારણ કે મોટાં નાણીતાં હોલમાં લોકની આવણુ જાવણુ ઘણી એટલે ચાવા ચીવી વધુ થાય. આ હોટેલમા યુરોપીઅનો ઝાઝા આવતા નથી. અવાર નવાર યુરેપીઅનો ને ઇનજીન ડ્રાઇવરો જવાઓથી તે ભરેલું રહે છે. જ્યારે કેપટન મોદીએ તે પસંદ કર્યું ત્યારે શુલ

કસો વાંધો લીધો નહીં. શુદ્ધનો ઓરડો નાહાનો હતો અને ઘણો સ્વચ્છ તો કેહેવાય નહીં. એક મેલી ચાદર વાળો છત્રીના પલંગ, એક દેવદારની ટેબલ એક બે ત્રણ ખુરસીઓ સીવાય બીજું કંઈ હતું નહીં. અને તે છતાં શુદ્ધાંથી હસાઈ હસાઈ જવાતું હતું. મઠમાં રહેતાં તેણીના સગા વાહાલાં સર્વે હવે ભુલાઈ ગયાં હતાં. એક ગરીબ માણસની છોકરી કાંઠાં ને હમણા ચીજમીટના કેપટન મોદીની ઘણીઆણી કાંઠાં. બચારાં માયજી શું કરતા હશે? તેવળુ સીવી સાધીને પોતાનું પુરું કરતાં હતાં પણ પોતાની હીમતવાન છોકરીને યાદ કરતાં હશે કે?

ખરી વાત એ હતી કે શુદ્ધાના માતાજી તો તેણીને ચૌદ વરસની મુકીને શુજરી ગયાં હતાં, અને આ એકલી અતુલી છોકરીને તેના કોઈ કુધને તાહાં મુંબાઈ આવીને રહેવું પડ્યું હતું. આ દાંધા બળ્યાં કુધ તેણીને ધસોરા ધસોરાએ ઘોઘ નાંખતા હતાં. ઘરના સઘળાં વાસણ ઉજરાવે, કચરો કહડાવે, કપડાં ધોવડાવે અને કાંટાં તુટાં કપડાં સાંધવા આવે. એવી કંગાલ સ્થિતિમાં શુદ્ધાએ ચાર વરસ રડી બળીને કાણડયાં. સહવારના દસ વાગતા સુધી તે દલદેસરી કરીને એક સ્ફુટમા જતી અને ત્યાંનો એ. બી. સી. ક્લાસ ચલાવતી તેના દર માસે રૂ. ૧૫ મલતી હતા. આ પ્રમાણે બીજું વરસ નીકળી ગયું. હવે સાંટક શું બને છે તે જુઓ. એક દિવસ એક મધરાસી કદબ, મીઠાસ અને તેની મા તથા

ગેહન સ્કુબ જોવા આવ્યાં. ત્યાં વાત પરથી વાત કરતાં જીકર નીકળી કે આ મધરાસી કુટુંબ થોડા મહીના વીસાવત જનાર છે અને સાથે એક ‘કમપાનીઅન’ જોઈએ છે. સાદું ગોઠવાયું અને રૂ. ૫૦ ને પગારે ગુલાંએ સાથે જવાની ખુશી દેખાડી. ઇંગલાંડ સકાટલંડ, જરમની, ઇટાલી, વગેરેમાં સાથે ફરવા પછી દાસે ગુલાંના હાથની માંગણી કરી અને ગુલાંએ કુવામાં કેમ ભુસકો માન્યો તે અપણું જોઈ ગયા હોય. કુઈ જીને તો ખોદાયજી પાયા. આ માથે પડેલી છોકરી પતે તો ઘેરમાં કેટલો ઉજેલો ધાન. ખરી વત કહવામાં શરમ નથી. મીઠા દાસનો કાળો ચેહરો અને પરજાતની રીત ભાતથી ગુલાં પેહેલાં તે! અકળાઈ અને મીઠા દાસની માંગણી કચવાઈ ને ના પાડી પણ ઈમત્તાડ જતાં જતાં નેણીને વીચાર આવ્યો કે આવી તક જવા દેઉં નો પછી મને કોણ પાલનાર છે. કાઠું રેહું ને કોણને ખાઉં તેનો મોટો અંદેસો પેદા થયો. હવે તો કાળો ને ગોરો, જાત કે પરજાત, જે મારા નસીબમાં હોય તે ખરું. મધરાસમાં કોણ જોવા આવવાનું છે. આવા ખ્યાલ કરીને ગુલાંએ પોતાનો વીચાર ફેરવ્યો. પણ ઈશ્વરની ગતીને કોણ પોંચી વળે? ઈંગલાંડથી પાછું ફરતાં નસીબ જોગે કેપટન મોદી સાથે ગાઠ પડી અને સવળી બાજી ઉલટાઈ ગઈ.

“આહ! હવે મારું નામ મીસીસ ફલી મોદી, રીજમીટના ડાક્ટરની ધણીઆણી! કુછજી એ બાણુશે

તારે કોણુ જાગે કેમ કરશે. ખબરશે કે આવરણા લેશે. કોણુ જાગુ લવીશયમાં શું લખેલું છે. કાંય નહીં આગળ ચાલતા મારે ફલી આગળ વધીને 'નાઈટ' થાય. હું તારે લેડી મોઢી કેહવાવસ. બે ઘોડાની ગાડી વગર મને ચાલશે નહીં. મારા ઘણીને 'વેટર' મારાં છુટ સાફ કરશે અને-મને "લેડી સાખ" કરી જવાખ દેશે તારે મારા હૈયા હરખાઈ જશે. જરા મને એસકી કપડાં તો પેહેરવા દેઓ, પાડી જેજોની કેવાં બધાં મારી ઉપરથી ઉઠલાઈ પુઠલાઈ જશે. ગવરનરની ઈન્-નીંગ પાર્ટીમાં હું જવસ તારે શું મારો બપડો તે તનેજ જોશે."

શુલાં બચારી આ મુજબ અવારનવાર પોતાના મન સાથે ખરખુજાં ખાતી હતી.

"મારે ફલા હમણા તો કામમા રોકાયેલા હશે પાણુ હવે એક બે દાહાડામાં મને લેવા કુનુર આવશે ને મારી સાથે જનરલ એટકીન 'એકીન' કરશે. કદાચ મને જનરલના બંગલામાં બે વ્રણ દાહાડા રહેવાની માંગણી થશે. માઠી બૈયરને જુદા તો રાખે નહીં. રાતના ડીનર ટેબલ ઉપર જનરલ સાહેબની બગલમાં હાથ ઘાલી ને જવાનુ, કંઈ કચુખર તો નહીં થાય. જોઉ જરા તપાસી જોઉં."

આમ વીચાર કરી શુલાં પોતાના ઓરડાનું બારણું બંધ કરીને લપકામા આમ તેમ ફરીને અજમાયશ કરી જોઈ,

“આહા! આજે સાંજના મારો ફલી આવવાનો છે. અમુને પરણ્યાને ફક્ત પંદર દાહાડા થયા તેટલાંજ જાણે એ મને એવો વાહાલો લાગેછ કે જાણે છ વરસ થયાં હસી ખુશીથી સાથે રહ્યાં હોઈએ. મરેરે, મને એના વગર કેવું મુહુનું લાગેછ.”

રાતના સાત વાગે મુરબી કેપટન મોદી આવી પોંચ્યા. અલખતાં કોટા કોટીનો પાર ન હતો. ગુલાં, ગમે તે કહો પણ સોવામણી તો હતી, અને હમણાં તેણીને ગીલી ગીલી લાગતી હતી.

મોદી સંહેબ બોલ્યા, “મારી પ્યારી, મારા જન, સાચું કેહ-મારા વગર તુંને સોહોવાયું કે”

“જી, તે તો તમારા જીવને પુછો. સોહોવાયું! અરે ફીટ, અકેક મીનીટ એકેક દાહાડા જોટલી લાંબી લાગી. વાંચવામા વખત કહાડયો પણ આખો દાહાડો તે ફેટલુ વાંચું. પચાસ વખત દાદર આગળ જઈને કાન ઉંચા કીધા કે એ આખે તો મારાં જીગરના પગલાં.”

ગુલાં ને તદન એકલા નાખી ન હતી. બેંગલોર પોહ્યા-ચતાં ફલીએ એક ચંચલ મુસલમાની આયાને પગારે રાખી હતી કે મેમ સોહેબની આગળની આગળ રહે. એક બીજાનો હર્ષ લગાર નરમ પડવા પછી ગુલાંએ વાત છેડી.

“ડીઅર, એ તો બે ચાર દાહાડાની વાત છે તો ફીક છે પણ મારેથી એમ એમલું રેહવાશે નહીં. હવે



ગુલાં.

મકે - ૩૧.

“ તાંહાં હું—કેમ ડીઅર-હવે આપરે અહીંથી ઉઠી તારા અંગલામાં જઈશું ? ”

“ બા લાંબા થઈને ઇઝીયર ઉપર પડ્યા હતા. ગુલાં તેના બોળા ઉપર બેસીને વાહાણ કરતી ગુલાંના ઉપલા સવાલથી ફલી બા ધબક્યા.

ખડં ! અંહંહું ! છે તે જરા મને મારા ડીઅર-ખરાખર ગોઠવાઈ જવા તો દે, પછી જોઈશું—ઉતાવળ.”

“ ને તો ખરું, મારા જાન, પણ સર એટકીને મારે શું કહ્યું ? તેવણુ પુછ્યું હાસેની કે તું તારી માણીને કાંય નહીં લાચો ? ”

“ ને કાંસાની જુઠી જુઠી ગુચ આવી.

હાં, ડીઅર, અમે તો અમારી ડ્યુટીની બાબતેવા રોકાઈ ગયા હતા કે હજી કંઈ વાત થઈ,

“ વાર ગુલાંનો દમ અંધાઈ ગયો ને ફલી ખશી-હીસવા લાગ્યો. પણ ગુલાં કંઈ મુગી બેશે ?

“ હકરા ફલી, ખરી ખંખારીને બોલની. તું તો બેહોશ હોતો કે બધી વાત જનરલ ને સમજાવીને કોહવસ તો તેવણુ રાજ થશે. ની બેટી સાથે તુને ગોઠવી દેવાની તેવણુની થાતાની મેજે હવામાં ઉડી જશે, કાંયજો બચારી તો અથા તથા થઈ રહેલી છે.”

ફેલી શું જવાબ આપે. ખરી વાત છે કે તેણે ગુલ આગળ એવી ડફાંસ મારી હતી. તેણે જનરલની મેટી સાથે પરણવાનું અગાઉ કબુલ કીધું હતું અને જનરલ સાહેબ તેમ કરવા રાજી હતા.

“જેની, ગુલાં ડીઅર, મને પેહલાં તો લાગું કે જનરલ ને મારી દરકાર નહીં હશે, પણ ઘઈ કાલે તો જોયું કે તેણે તો હુન્નુ મુજબા રહેલા છે. તું મારી સાથે જાંહાં સુધી સ્ટીમર પર હતી, તાંહાં સુધી તો મને જનરલનો વીચાર જરાખી આવ્યો નહીં. હું શું જાણું કે આવી કચુંબર થઈ જશે?”

“કચુંબર? કચુંબર શાની? ખરેખર કહી દઇએ કે હવે મારો વીચાર નથી.”

“ડીઅર, તું મારાં પાસાનાં ભરાઇને બેસેછ તારે હું બધું ભુલી જઈછ. હાલ તુરત જનરલને ખરી વાત કહેવાની મારી હીમત ચાલતી નથી.”

“ઓ વાય, તારે હવે કેમ કરશે?”

“જરા ધીરજ ને સીકતનું કામ છે. તું મારી ઉપર ગુસ્સે તો નથી કેની? મારા દોસત આસનાઓમાં તું મારી વાહાલી ને દેખાડવાને તો મારો છવ તલખી રહ્યો છે.”

ગુલનું મોહોડું ઉતરી ગયું અને તેના ભવાંને ચીલ્લો ચડીડ્યો. ફેલી તેને ગમે એટલી પસવારે ને ગીલી ઘાલે પણ ગુલાંના ચેહરા ઉપર દેખઈતી ઉદાસી

હેર થઈ રહી હતી. ચેલી એ ઘાડાની ગાડી ને કસખી બદારો ને 'લેડી મોટી' થવાના ખ્યાલ ઉપર દુરત ॥ તો અંધારું પડેલું જણાતું હતું.

કેલી ઘભરાયો "હારલીંગ, તું એમ ના કર. હો જીવ બળીને ખાક થઈ જાયછ. એ દાહાડા વધતા ઓછા. એટલાંમાં શું વહી જવાનું છે. હું લાગ પાળ કરું છું કે તારા આવે ને જનરલ આગળ ખરેખરી ૧ કહી દેઉં. મારા જાન, મને માફ કર, માફ જો લેતું હોય તો તુંને એક દાહાડોખી છ'તેજરીમાં રાખું છું. હું તો ગઈ કાલેજ કેડવાનો હતો. પણ જનરલ તારા ને પોતાની મડમતા ને છોકરાંઓના એટલા રા રડયા કીધા કે મને વચ્ચે બોલવાની તક ની નહીં. તું જો તારાં હોતે તો જોતે કે મારી મ કેવી સુકાઈ ગઈ હતી, પણ કાલે વાત."

"કાલે ? જરૂર ?" ગુલાં હવે જરા સાંત પડી.

"કાલે, નહી તો પરમ દાહાડે તો જરૂર" અહલા ૧ મોટી એવો કબસ આવી ગયો હતો કે શું કરવું સુંજે નહીં. સર થામસ એટકીને જે રીતે પોતાની ૧ વીશે એસારો કર્યો હતો તે ગુલાંને હમણા કેહ કાળનો દુકાળ આજે પડે પણ પોતાની શાહી થઈ ચુકી છે એમ કોઈ દાહાડેખી જાહેર કીધા શીવાય ૧ છુટક છે ?

હવે ગુલાંની બોલવાની વારી આવી.

“પણ ડીઝર ફલી, જરે આપરી શાદીની વાત જનરલ સાહેબ જાણશે તારે ઘણા ગુસ્સે તો નહીં થાય ? મને તેની ઘણી બીક લાગેછ ?

“હું તો નહીં ધારતો. તેવણ જરે મારી ડારલીંગ ગુલાંને જોશે તારે તેવણનો બધો ખોફ ઉતરી જશે એમ હું ધારુંછ. તેવણ સમજી જશે કે તારા જેવી મનમોહન બાનુની આગળ કોઈબી માણસ કેમ ટકી શકે.”

“પણ તેવણ નહીં શીશામા ઉતરે તો પછી કેમ, ફલી ડીઝર ?”

“પછી શું ? મને મારી નોકરી છોડી દેવી પડશે ને આપરે પાછાં મુંબઈ જઈશું. મને વીચાર કરતાં લાગેછ કે એથી બીજો કોઈ સારો રસતો નથી.”

ગુલાં તો આ સાંભળી ખુશ ખુશ થઈ ગઈ. મારો ફલી મારી આગળનો આગળ રેહશે એટલે મને બીજી શું જોઈએ ? પણ બીચારા ફલીના પેટમાં છવ ન હતો.

“હીકરા ગુલાં, તુને એમ તવલાવવામાં મારો છવ ઘણોજ ઘણોજ નાખુશ છે. આવા કંગાલ બે દાહાડા મને જેહર કરતાંબી કડવા લાગેછ. હું કબુલ કરુંછ કે મુંબઈમાં દરબાર વગર કે બાંજી ગોઠવાણ કરવા અગાઉ હું તારી સાથે પરણ્યો. તે મારી એક મોટી ભુલ હતી.”

પણ ગુલાં તો પોતાના ધણી સાથે ઘેર માંડીને રહેવાના ખ્યાલથી એટલી તો રાજી થઈ હતી કે બીજું બધું આહવાનમાં ગયું.

“બસ, ડીઅર જન, તું બીજી વાતજ ના કર, તેં મને આજે સાતને આસમાને મોકલી.”

મોઢી કાકાબી આ ખોલાસાથી જોં જોં ટંટં થઈ ગયા અને માઢી જૈયર એક બીજા ઉપર વાકાલ કરવા મંડી ગયાં.

આહ! ફલી ફલી, ગઈ રાતે તો તારી મુશ્કેલીઓથી મુંઝાઈ ને રડવા જવો થઈ ગયો હતો. તેં જરા ઉતાવળ કીધી ખરી, જો જરા થોડ્યો હતો તો—અરે પણ ગુલાંના ખ્યાર આગળ કેમ થોભાય. યા ખોદા, બધાને રાજી તે કેમ રખાય.

પણ એણીમેર ગુલાંતો ધરી ધરાય નહીં. તે તો પોતાના ધણી ઉપરથી ઉથલાઈ પુથલાઈ જાય, તેનું માથું પસવારે ને ગીલી ધાલે, ને ન જોઈતો વીહીસકી સોઢા લાવીને આગળ ધરે.

“પીટી, ડીઅર ફલી, મારી પાસે આથે એકજ સાડી છે, નહીં તો આજે હું બની થણી ને તારી આકરીમં હાજર રહેતે. તું એવો ઉતાવળમાં પડ્યો કે મારો સ્વમાણુબી કાણુ જાણુ કંડાં ચાલી ગીઓ. તેમા કવી એસકી એસકી સાડીઓ હોતી.”

“છટ-પેલા કંગાલ મધરાસીના પૈસાથી ખરીદેલી કંઈંથી ચીજ હું પેહુવા કેતે નહીં. ફકર ના કર, હું તુંને બીજી અપાવશ.”

“પણ મારી સાડીઓ હવે પેલાને—પેલાને શું કામ લાગવાની છે?”

“કૃવામાં નાખ, તેને ને તારા સામાણુને—હું શું કંઈં મુવો પડ્યોછ કે? ખસ, વાહાલી, તું મને કબુલાત આપ કે પેલા મુજની વાત ફરીથી મારી આગળ નહીં કરશે—તેણું નામ સાંભળતા મને ધંધરીને તાપ ચહુ-ડેછ. તેં તારી પ્રેમીસ કાગળ લખીને ખેંચી લીધીછ. એટલે આપરે મનથી તે મુએ. ચાલ, હવે ચાહા મંગાવ.”

ખરી વાત એ છે કે ફલીને ઉપલા મધરાસીને નાને અભરામજી આવતા હતા. પોતાની મીઠી માસુકને પોતા શીવાય બીજા કોઈ આંગળીથી લગાડે તો ફલી પોતાનો જીવ પછાડી નાખે એવો મામલો હતો. પણ તેના જીવને સંધીઆરો હતો કે મધરાસીના જવા પછીજ ગુલાંએ કાગળ મારફત તેની માગણી સ્વીકારી હતી, એટલે એ બે જણ વચ્ચે કોઈંથી મોહોખતના ચાળા તો બન્યા હોયજ નહીં. એક કાળો કછરો મધરાસી એક પારસણ સાથે પરણવાની શેખી કરે એ ખ્યાલ થીજ ફલીને કમકમાટ લાગતો હતો. ફલી માત્ર એટ-લુંજ બુલી ગયલો હતો કે આ બધાંમાં ને મધરાસીને મોટો ગેરઈનસાફ કર્યો હતો.

મકરણ—૬ હું.

કીસ કદર જો મય કરે
 બેઠી બડાઇ તેરી.
 અકળ હય હેરાન
 સફાઇ દેખ તેરી.
 કયા કરે, કીસસે કહું
 કીસ તરેહ કરે આશા
 સખત મુશકીલ હય
 મેરે હકમે જુદાઇ તેરી.

પણ હવે પાછું આપણે ઉઠીના મામલા તરફ નજર ફરીએ. સરજીઅન જનરલ સર થામસ એટકીનનો બંગલો ઉઠી જીમખાનાની નજીકમાં આવેલો હતો. જે કોઈ ઉઠી જઈ આવ્યા હશે તેઓ સારી રવેશે જાણુતા હશે કે આ જગા કેવી સ્વચ્છ અને રળીઆમણી છે. સાહેબના મોટા કમપાઉન્ડમાં એક નાહાનો બંગલો હતો તે આપણા મીત્ર કેપ્ટન મોદીના વપરાસમાં હતો. કેપ્ટન મોદી સરજીઅન જનરલનો આસીસ્ટન્ટ હતો ખરો પણ મોટા બંગલાની ધામધુમ, ડીનર પાર્ટી, નાચ પાર્ટી વગેરેની મેનીજમેન્ટ બધી તેને માથે પડેલી હતી. દરવાજા ઉપર 'કસબી ફ્રેસવાળા બે ચપરાસી હંમેશ ખડા રહેતા હતા અને જ્યારેમી કેપ્ટન સાહેબ ત્યાંથી પસાર થાય ત્યારે મીલીટરી સલામ આપવાનો સ્વયો હતો. જ્યારેમી પારટા પારટી હોય, ત્યારે પરોણાઓને આવકાર

આપવાનું કામ કેપટન ફલીને માથે ચોટયું હતું. પણ અફસોસ છે કે આ સઘળો વાર ખચારી ગુલાં કુતુરમાં એકલી આશાવંત જીવતી હતી અને નાશીપાસીના ડચકાં ખાતી હતી. તેના અવતાર નહીં ઘેરના કે નહીં ઘાટના કુત્રાની મીસાલ હતો,

ફલીએ તો એકથી બે વાર વીચાર કીધો કે એક બે દાહાડામાં જ તે જાલાસો જનરલ સાહેબ આગળ કરી દેવો પણ સાહેબને તાંહાં મોટી ડાન્સ પાર્ટી હતી એટલે તેની તૈયારીમાં કશું કરવાનો દાવ આવ્યો નહીં.

તે ઘણીવાર વીચાર કરે કે આમનું આમ કોઈ કાલે ચાલે નહીં. તે લોક જીદમાં પડી રહે એમતો બને નહીં. તે પોતાની શાદી કાંઈ સુધી છુપી રાખે. પોતે અવારનવાર પોતાના ઘોડા ઉપર કુતુર જાય પણ તેને જ્યારે આવતો જોઈને આસપાસના લોક વાજબીની શહે ચાવાચીવી કરે. જો પોતાની શાદી જાહેર કરે તો જનરલ સાહેબ અત્યંત ખફા થાય અને ફલીને પોતાની નોકરી છોડવી પડે, ને તેમ થાય તો ખાય કોણને? અલાખ્યા ફલીએ રીબંધીમાં અને સરકારી મંડળીમાં નામ રાખવા સારું ઘોડા, પોણા પોની વગેરેનો ભારે ખર્ચ રાખ્યો હતો અને તેને માથે મોટું કરજ હતું. તેમાં તેનાં પગારનો સારો ભાગ ઘસડાઈ જતો હતો. વળી સહથી મોટી મુશ્કેલી તો એ હતી કે વાચાલેટ ઉઠી આવશે ત્યારે ખંજલામાં કેમ રહેવાશે.

ખાદા છે—કાંઈખી રસતો આવવાનો તો ખરો—પણ તે હવે જલદી આવવો જોઈશે. સરકારી બીજી ચાકરી મળવાની હવે આશા નહીં હતી.

તે દાહાડે રાતના મોટી ડીનર પાર્ટી હતી અને ત્યાર પછી દાનસીંગ ચાલવાનું હતું. ફલીએ સઘળી ગોઠવાણુ કરી હતી. છેક સાત વાગતે લેડી એટકીન કાંસતાં કરાંઝતાં જમવાના ચોરડામાં આવ્યાં અને—અં—હં—બધુ ઠીક છે કરીને પાંચ મીનીટમાં ચાલતાં થયાં.

હાઈજી રૂમમાં જનરલ અને ફલી વાતે બેઠાં હતા નેવામાં બેઠો રસલ દાખલ થયો. ઉમર વરસ અગીઆર !

સર થામસ ખભરીને બોલ્યા. “કેમ મોદી, તુંને શું લાગેછ ? રસલ આસતે આસતે લેવાતો જાયછ કેની ?”

લેડી એટકીન છછણી ઉઠયાં “લેવાતોખી નથી ને બેવાતોખી નથી. મારી રીત પ્રમાણે ચાલેછ તેમા તો એવો રહ્યોછ. બીજાની મુઝે ચાલતે તો એનાબી હાલ બોબીના જેવા થતે. ડાકટરો ! નાનસનસ, જીવો મારા કહયા પ્રમાણે હકીમ સાહેબનો પાખ ખાયછ તેથી કેવો મજનો ચાલેછ.”

જનરલ સાહેબ દરવાજા તરફ મોઢું ફેરવીને બબડીઆ “આહાનમમાં ગયું આએ હકીમ. રસલને હવે સ્કુલમાં મોકલવાનો સમય આવ્યોછ તારે એને આઁએ રીતે બગાડીને

અમે માટી બેચર વચે થોડોક વાર ધુરકા ધુરકી ચાલી. સારૂં થયું કે એટલામાં બટલર ટપાલના કાગળો લઈ આવ્યો.

“ઓહો—મોઢી, વાચોલેટનુ તારે નામનુ કાગળ છે.”

ફલીએ કાગળ તો લીધું પણ તેના હાથ ધુનતા હતા.

“મને લાગેછ કે એ સારી થેઠે હોશે અને ચાર પાંચ દાહાડામાં હવે આવી પુગશે. ફલી, હું તુંને મુખારક બાઢી આપુંછ. તું હવે બંગલામાંથી ખસવાનો નથી.”

એ ચાર દાહાડામાં ! મારીઆ ઠાર. કેપટન સાહેબે કાગળ એમ તેમ ફેરવ્યું પણ સવળાંના દેખતા ખીસાંમાં તો ચંપાય નહીં એટલે ઉખેડ્યું. વાચોલેટ બંગલોરમાં એટલી સીક હતી કે તેઓ વચે કાગળ પત્રોનો અઝો વેહવાર ચાલતો ન હતો. પણ સખર કરો—વાચોલેટ શું લખે છે તે વાંચીએ.

મારા વાહાલા મોઢી—હું તદન સારી કાની તો નહીં પણ નરા ઠીક છેડે. ઓ ! તુંને જોવાને કેવા મારો છવ તલપી રહ્યોછ. હું ઉઠી આવ્યા પછી જો ડાક્ટર રજા આપશે તો આપરે કેવા એખલાં એખલાં ફરવા નહુંશું. અને તો મારે સારૂં એક રીકશા પઠ્ઠી રાખજે. મારા જાન, તુંને હું જોવસ ને તારી સાથે ફરીને ભવીશ્યની ગુસ સુજ કરશું તારે હું જલદી તટાર થઇ જવશ. જેવી હું તુંને મળવાને નાચી ફઠી રહીછ, તેવોજ અધીરો તુંબી હશે. એમ મને થણીવાર સ્વપ-

નામાંબી આવ્યું. સુખી રેહજે, તારી માનીતી વાચોલેટ ને સદા યાદ રાખજે. તારી સદાની વાહાલી—વાચોલેટ.

વાંચનાર સેહેજમા પામી નશે કે રૂકો વાંચવા પછી ફક્ત પેટમા શું થતું હશે. તેણે મુગે મોહોડે કાગળ પોતાના ખીસામાં દાખ્યું. તેના ચહેરો ફીકકો ક્ય પડી ગયા હતા, પણ તે પર કોઈનું ધ્યાન ગયું નહીં. કારણ કે નનરલ સાહેબ તો બેંગલોરના ડાક્ટરનો રીપોર્ટ વાંચતાં હતા. ઘણીઆણી બોલ્યાં:—

“અંહ ! શું લખેછ તે ધસીને બોલોની. દાદમાં ઘાલીને વગોળ્યા શું કરોછ.”

નનરલ બોલ્યા “ઘણા સારો રીપોર્ટ નથી. વાચો લેટ ચાર દાહાડા પછી ઉપડશે એમ લખેછ પણ હજી નખલાઈ ઘણી છે. જો નીકલાઈ નહીં શકાય એવું હશે તો ડાક્ટર હેમંડ તાર કરશે.”

સર થામસે ડાક્ટરનું કાગળ પોતાના પત્ની આંગળ ધર્યું પણ તેવણે તેને આંગળી લગાડી નહીં.

“મુવા તમારા ડાક્ટરો ! મને મારી રીત પ્રમાણે છોકરીની સારવાર કરવા હીધી હતે તો વાત એટલી વધી જતે નહીં. એ તમારી છોકરી છે તો શું થયું. મા તરીકે મારોખી હક છે. હકીમજી તે દાહાડે કેહતા હતા કે જો મારો પાખ ખવાડતે તો હું છોકરીને આઠ દાહાડામાં ઉભી કરતે.”

બચારા ભોલા ભાલા જનરલ શું બોલે. બધેરી આગળ તેવણું કંઈ ચાલતું ન હતું. માહા મુશકેલે, મોટી મારામારી વચ્ચે તેવણે વાચોલેટને બેંગલોર ખાતે એક હુશીયાર ઈંગ્રેજ ડાક્ટરના સ્વાધીનમાં મોકલી હતી. જ્યારેખી વાચોલેટની વાત નીકળે ત્યારે આ જોડું લડી વહીને કટકા છુટલા થતું હતું તે એટલાં સુધી સઘળાં નોકરો ચાકરો મુછમાં હસતા હતા.

લડી એટકીન તો પોતાના સઘળાં ઓળખીતાં પારખીતાં આગળ ક્રિયાદ કરતાં હતાં કે જો મારી હીકરીને મારી સમજ પ્રમાણે કરવા હીધું હતે તો આજે તો કેવી ઘોડા જેવી હોતે પણ એનો આપજ દાઘા બળ્યો એટલે હું શું કહું. જનરલ પોતાના ખાસ મીત્રો આગળ હીલ ખાલી કરતા કે જો હું નબલાઈ દેખાડીને એની માના હાથમાં સાંધી હોતે તો ક્યારનું મારું બચ્ચું ખરાબી પામતે.

સર થામસ ફફડીને ઉઠીને ચાલી ગયા પછી એમ સાહેબે ફક્ત આગળ પોતાનો ઉલરો ખાલી કીધો.

“જો મોહી, તું જોયછ તો ખરો કે સર થામસ કેવા બોહોસીલા છે. એવણ મારું માને તેમ નથી. પણ તારા ઉપર ઘણા વીશ્વાસ છે. તે તું એવણને કંઈખી કરીને શીશામાં ઉતાર કે વાચોલેટ આવે તારે મારા હકીમને બોલાવવા કે વાચોલેટને તું કંઈ ભુલ્યાં છેઓ ? તારોખી બોલવાનો હુક છે.”

ફલી આએ હકીમના નાનસનસને અંતકરણથી
ધીકારતો હતો પણ હુમણા વચમાં કેમ ખોલાય. તે દયા-
મણુ મોહ કરીને ખેસી રહ્યો.

“મોદી, તારુંખી મોહોડું ઉતરી ગયુંછ—જો મારું
માને તો તુંખી આએ હુશીયાર હકીમની દવા કર.
વાત કરતાં ઘોડા જવો થશે. જોની, આએખી એક
જાતનો જીલમ છે. મેં માંગયું કે ખેંગલોર જઈને ચાર
દાહાડા વાયોલેટ આગળ રેહું ને મારી સાથે એને
લઈ આઉં તો જનરલે સાફ ના પાડી. હું કેવી
એવણું સમજી ધણીઆણી છેઈં પણ મને એવણું
ગણતાજ નથી. મને લાગેછ કે વાયોલેટને લઈ આવવા
તુંને ખેંગલોર જવું પડશે.”

બાપરે ! આવી ઘાડ.

પ્રકરણ—૭ મું.

કાપસે તુ બેકરાર હય યાર
 કયા દુનૈ આઝાર હય.
 કૂછ તો કેહે મુનૈ ભલા
 કાપસે તું બેઝાર હય.
 શીરવી હય તેરી નીલાહ
 દેખને તુ કીમીકી રાહ.
 મુજકો તું બતલા દે ભલા
 કોણ તેરા દીલદાર હય.

કમલાયગનો આકલો વીકલો કેપટન મોદી-તેનું ધક
 ધ્યાનતો દર મીનીટે મીનીટ કુનુરમાં ભરાયલું હતું
 પણ લાચાર, શું કરે.

રોજ ઉઠીને સર થામસને તાંહાં ડીનર, કે બોલ કે
 ટનીશ પાર્ટી, કે બ્રીડન પાર્ટી તો હોય ને હોય, ને કારભાર
 બધો કેપટન સાહેબના હાથમાં એટલે વટી જવાયબી
 કેમ. ખોદાને ત્યાંનો ઇનસાફ ન્યારો છે. હવે જરા
 જરા ચુલોની યાદ વીસરાવા માંડી હતી એખી વાત
 ખરી. જ્યારે પોતાના એરડામાં એકલો પડતો ત્યારે
 તેને ભાન આવતું કે જેમ દાહાડા જાયછ તેમ વાત
 વધારે મુશકેલ થતી જતી હતી. જ્યારે ખરું નરું
 કરવાનું સાંટક આવશે. ત્યારે સઘળાંને શું જવાબ
 દેશે. એમ હતું તો અમને અંધારામાં રાખ્યાં
 શું કામ એમ જનરલનું આખું કુટુંબ ને હોસ્ત
 આસનાઓ તાણા મારશે તેને કેમ જવાબ આપશે.

ભલા આદમીએ પેહલાંથીજ એની ગણતરી નહી કીધી. પોતાની અટક મોઢમમાંજ રાખીને ફક્ત સાદા ફરામજી ઢોરાબજી ને નામે શાદી કીધી હુતે તો કંઈથી કામ લાગતે. તોખાહુ! તોખાહુ આ સોહેલો માર્ગ તેને પેહલાંથીજ નહીં સુઝયો તેના બળાપાએ ફલીનુ ધક ચરી ગયું.

વળી તેને વીચાર આવ્યો કે હવે તો થોલવા સીવાય બીજો દીરગ નથી. કદાચ વાચોલેટની નાકોવતી વધે ને તેને દુરત ઉઠી લાવી ન શકાય. એમ કાંય નહી બને કે તેણીનો ડાકટર તેણીને બારોબારથી વીલાયત મોકલી દેવાની સલાહ આપે. કાંય નહીં તેણીની નબળી તબાયત સફર દરમ્યાન વધુ બગડીને કંઈ નવું જીનુ થાય !

વળી બીજા સમાચાર મોહોકાનથી ભારોભાર હતા. વાચોલેટને ઉઠી લાવવા સારું પેહલાં જનરલનો વીચાર ફલીને બેંગલોર મોકલવાનો હતો પણ હવે તે વીચાર ફરી ગયો અને પોતાની દીકરીને લાવવા જનરલ પોતે તૈયાર થયા. રખે ફલીના મનમાં એાછું આવે તેની બીકથી જનરલે ફલીને અટટમ પટટમ સમજાવવા માંડયો પણ મોટા સાહેબને થોડીજ ખબર હતી કે તેથી ઉલટું આ ખબરથી ફલીના પેટમાં જરા જીવ આવ્યો હતો. સર થામસ જાય તો સાથે લેડી થામસબી જરૂર મસડાવાની ને ત્યાં આ અભાગણી મડમ વળી પાછી હકીમની માથાકુટ કરે તો વાચોલેટની તબીયત ઉપર સુધારો તો ક્યાંથી થાય.

ત્યારે જનરલ સાહેબ પોતે જવાના એ તો નક્કી થયું. વળી તેવાણુ ઘડી ઘડી બોલ્યા કરે કે ખસ મારું ચાલે તો છોકરીને એની માતાની સાથે બારોબાર વેલાત અહુડાવી દેવી.

આમ બને તો ફક્ત બે હપ્તે પાર. કળ હુય એર અલાહ હુય ! બધી વાતનો છોડો આવી જાય.

તેણે વીચાર કર્યો કે વાચોલેટ એની મા સાથ વેલાત ઉપડી જાય તો પોતાની નોકરીનું રાજીનામું આપવું અને પછી મુંબાઈ જઈને પોતાના લગણુ ઉઠી વાળાંએને જાહેર કરવાં. પણ તુરત વેળા રાજીનામું અપાય તેમ હતું નહીં. રાજીનામું આપ્યા પછી ત્રણ મહીના સુધી તો પોતાની ડ્યુટી પરથી ખસાય નહીં એવો બંદોબસ્ત હતો તેટલાં તો રાજીનામું આપે તો ઉઠીમા નકામી પુછપરછ મારે હોહા થાય.

પણ ત્યારે ગુલાંનું કેમ. દાહાડાના દાહાડા સુધી ગુલાંને મલ્લાય નહીં એતો એક જાતની મુસીબત અને ગેર-ઈનસાફ હતો. તેણે આ બાબે ઘણા જાત જાતના વીચાર કર્યા. વળી જ્યારે ગુલાંને મલ્લાય ત્યારે તે વળી પાછી ખતી ખતીને સવાલ પુછે તેનો શો જવાબ આપવો ?

પણ શેઆની ગુલાંએ તો હવે પુછવાનુબી માડી વાલ્યું અને જરા શકની નજરથી ફક્તી ગમ નોયા કીધું જથી ફક્તીનું તો મોહોત થઈ જતું હતું. તે હવે વીચારવા લાગ્યો કે આ ઉતાવળી શાઢી કરવામાં તેણે

મોટી જુલ કરી હતી. એણીમેર ગુલાંખી એમજ ધારતી હતી પણ મોહોડેથી બાલતી ન હતી-મોહોડું ગમે એટલું બંધ રાખે પણ તેણીના આંખના ચમકારા સાફ કહી આપતા હતા કે તેના મનમાં શું થાય છે.

અરે, પ્રીય વાંચનાર, વીચાર કર કે, આ વાર ગુલાંખી હાલત શી હશે ? નહીં સીવવાનુ મલે કે લરવા શુંઠવાનુ આવડે. જરા એકલી બાહાર ચાલતી લટાર મારવા નીકલે તારે લોક ટીકી ટીકીને જ્ઞેય કે વળી આ બાઈ કોણ છે. હોટેલના લોક તેણીને “બાઇસાબ” કહીને માત્ર ઓળખે. એક ઢાહાડે ફનુર કલખ ને હસતક પોલોની સરત હતી તેમા સામેલ થવા ફલી આવ્યો હતો. પણ ગુલાંખે જોધને અખાડા કરીને નાહાસતો કરે. ગુલાંખી આ સરત જોવા ગઈ હતી પણ લોકના દેખતા આ બે જન જાણે ઓળખતાં ન હોય તેમ વરત્યા વગર છુટકો ન હતો.

પણ સાબાસ છે ગુલાં તારી ધીરજને. પોતાના ધણીની મતલબ સમજી નહીં તે પોતે દુરની દુર રહે. ફલી અછો પોલો ખલેઅર હતો અને તે જ્યારે પોતાનાં પોની ઉપર ચાર પગે જાય ત્યારે ગુલાંખા હુઈયાં હરખાઈ જતાં હતાં. જ્યારે સરતમાંથી ફલી પાછો હોટેલમાં આવે ત્યારે આ જોડું એક પ્રીજનને એવા ખ્યારથી વળગે કે જાણે તેઓને છોડવવાં કોઈ કાલે બને નહીં. ફલી જ્યારે પોતાના લશકરી યુનીફોર્મમાં દેખાય ત્યારે તે એવો હુંડસમ, એવો કદાવર દેખાય કે ગુલાંખી

પોતાનો હરખ છુપાવી શકાય નહીં. આવી વખતે ફક્ત તેને એવી પટાવે ને મોહાખત દેખાડે કે ભલી ગુલા બધું વીસરી જાય. તે એમજ સમજે કે ફક્ત મારો છો એટલે બીજા બધા વીચાર કરવાનું શ્રેષ્ઠ છે.

આપરા ફેડ ફલી કેપટનના મીઝનના ઢંગ ધડા ન હતાં. કોઈવાર હસતાં ને મસતી મઝાકમાં આવે તો ધરીઓ ધરાય નહીં ને તે વખતે ગુલાં તેની ઉપરથી મરી મરી જાય-પણ જ્યારે ફક્તબાની દાળ બળી ગયલી હોય ત્યારે તે માત્ર રડવાનુજ બાકી રાખે. આપરે ફલીની મુશકેલી ઉપર 'પીટી' કરચે છીએ. તેણે હજી સુધી કંઈ ગુનાહનું કામ કીધું નથી પણ તે છતાં તેણે જ ઉતાવળ્યું પગહું ભર્યું હતું તેની યાદ આવે ત્યારે તે મુંઝાઈ જતો હતો.

ત્યારે શું કેપટન ફક્તબા પોતાની કબજા હાલત આજ સુધી ગુલાને નજાવીજ નહીં? મુંબઈથી ઉઠી આવ્યાને આજે પંદર દહાડા થયા તોએ વાત છુપી રાખી? હા, તેમજ હતું પણ આજે ફલી ઘણેજ ગમગીન હતો. તે જોઈ ગુલાંએ તેને ઘણી રીતે પટાવ્યો ને હીંમત આપી એટલે ફલીથી ખરી વાત કેહવાઈ ગઈ આજે ન ધારેલી મુશકેલી સાંભલી ગુલાં પહેલાં તો હરણકાર થઈ ગઈ અને તેને પાછો સંધીઆરો આપી હુસીયાર કરવામાં ફક્તબા આજે દાહાડો નીકળી ગયો.

આ વાર શું નાટક ચાલી રહ્યો હતો તેનું થોડુંક જ્યાન આપીશ તો વાંચવા જોગ થઈ પડશે એમ હું ધારું છું.



કોઈ ઘણાં નહીં ને આને રૂબાણ કાઢાડીને આપ્યા ગુછવા મોડી.
સકો - ૪૫.

એમ બન્યું કે કેપ્ટન મોદી એક બપોરના પોતાના ઘોડા ઉપર કુતુર આવી લાગ્યો. અને કોઈ દાહાડે નહીં ને આજે રૂમાલ કાઢાડીને આંખો નુછવા માંડી. ચતુર ગુલાં તુરત ચેતી ગઈ કે કાંઈ આસાધારણ પંચાત છે. તેણીએ ઘણા વાહાલથી પોતાના પતીને પટાવ્યો, વાહાયો, કોટી કીધી પણ ફ્લોના ડચકાં ઉલટાં વધતાં ગયાં.

ગુલાં બોલી “પણ એટલું બધું શું છે? તું લશકરી અમલદારને વળી ડાક્ટર થઈને એમ જરા નેટલી મુશકેલીથી હારી ખાયછ? હરવાયો તું. હમ્મ સાબાશ છે મને કે આજે પંદર દાહાડા થયા મને એકત્રી નાખી મુકીછ, તોખી હું એક બોલ બોલી નહીં.”

“ઓ મારી ડારલીંગ, એમ ના બોલ. મારેથી ખમાતું નથી. આવી રીતે તુને જનનાખાનાની બીબીની પેઠે કાંઈ સુધી ચાંપી રાખું. હવે તો કોઈબી રીતે ખરું નરું થવું જોઈશે.”

આ પછી ફ્લોએ પોતે જનરલ એટકીનની બેઠી વાચોસ્ટ સાથે પરણવાની કેબુલાત આપી હતી તે આંખે રૂમાલ દાખીને કહી સંભળાવી.

• “મારા જાન, મેં તુંને આવડી કદંગી હાલતમાં લાવી રાખી એટલે હવે શું કરવું તે મને સુઝતું નહીં.”

તેને રડતો જોઈ ગુલાં તેને વળગી પડી. અને ઘણાં પટાવ્યો પણ તે એકનો બે થાય નહીં. ખચારી

મુલાના હીલમાં જુની સાડી હતી, પણ તે છતાં તે ઘણી ખુબસુરત લાગતી હતી.

“બોલ, બોલ, મારા વાહલા, બધું કહી દે. જાહું મુઘી તું વફાકાર રેહશે તાંહાં મુઘી મને ખીજી ચીજની નચાકેડી ભારખી દરકાર નથી.”

ફક્તીએ ક્યામણું મોહ કરીને હવે જખાં ખાલી.

“પણ મારી વાહલી, હું તો ગરીબ માણસ છું.”

“ગરીબ? ગરીબ સા વડે થયો? તું તો મારી ઠેકડી કરેછ. જે માણસ પાસ ત્રણ ત્રણ પોલો પોની ને સવારીનો ઘોડો હોય તે ગરીબ કહેવાય કે. મને ભાગેછ કે ખરી ગરીબી કેવી હોય તે તું સમજતોજ નથી.”

“અરે—પણ—હું મીલીટરી ઓફીસર એટલે મને પોલોમાં સામેલ થવા વગર ચાલે નહીં. ત્યારે શું વટુઓ લાડેના લાઉં?”

“ગરીબ છે ત્યારે આએ મોઘાંડાટ એસકી કપડાં છેક મુંખાઇ વેરથી બેડેમ પાઈલ ને તાંહાંથી મંગાવેછ. તેના પૈસા કાંહાંથી લાવેછ.”

“અરે પણ છોકરી, તારે શું હું ચોઈ દરજી પાસે સીવાડેલાં કોટ પાટણ ન પેહેડું. તું કેહેછ તે ખરી વાત પણ મનેબી મારું ‘પોલીસન’ રાખવું જોઈએ કે ની?”

“અરે હારે, તે બધું હું સમજું છું પણ ખરી ગરીબી કેવી છે તેનો તુંને ખ્યાલ નથી. મારા વાહાલા કેપ્ટન સાહેબ” ગુલાંએ હસીને ટકોર કીધી.

“વારં, જેમ તમારી મરજી”

“બેઅદબી માફ છે, વાહાલા ફક્ત, પણ ગરીબ માણસને ત્રણ પોલો પોની ને સવારીના ઘોડાબી રાખવો નોંધ્યો તે તો મેં આજે જાણ્યું.”

“તુંને ટકોર સુજ પડેછ પણ ઉઠી ને કુનર વચ્ચે પોલોની મેચ છે, ને તાંડથી અને તારી તરફના આફ્રીસરો છટકવા દે તેમ નથી. મેચ પછી હું મારાં પોનીઓ વેચવાની જાહેર ખખર મધરાત ટાઈમસમાં આપશ ને અનેલાગેછ કે તેનો બેવડો લાવ આવશે.”

ગુલાં જરાવાર મુંઝી રહી પણ આખરે તેનો જીવ પોતાના હીલની વરાળ કહાડ્યા વગર રહ્યો નહીં.

“જો ડીઅર, એકવાતની સો વાત. તું અને તારાં હીલની મુઝવન ખરેખરી જણાવે તો અને સધીઆરો મળે.”

જરા વાર વીચાર કરી ફક્તએ પોતાની પ્રીયાને પાંસામાં લઈ જવાળ દીધી.

“જોની, મારા જન, તારા જેવી પરીને મારી મોહારદાર કીધા અગાઉ હું પૈસાની ટચાકરી ભાર દરકાર કરતો નહીં હતો. અને દર માસે રૂ. ૫૦૦ મળેછ તેમાંથી હું પૈસા અખનપતી રાથસચાઈલડ

કાની રેહતો હતો, પણ મારા સોબતી આફીસરો! ખાણી પીણી કરે, સરતમાં જુગાર રમે ને બ્રીડનમાં સો કમાય ને ઢોહોડસો ઝીતે તેની સુન્ને હુંબી તેમ કરવા શીખ્યો. આચતે આસતે ફલ્ગુસે માફીસ થવા જાગ્યા પણ મેં જાણ્યું કે બધા આફીસરો પછંસા ઉડાવે ને હું એક મારવાડીની કાની બેસીને ઢોહોડયાં ગાણ્યા કરું કે? તોબી મેં દરકાર કીધી નહીં કંચને હું સમજ્યો કે હું વાયોલેટ સાથે પરાણુવાનો હતો અને એના બાપ પાસે ખુબ પછંસા છે.”

“સાબાશ ! પછી-પછી ?” ગુલાંએ ટકોરમાં પ્રશ્ન.

“પછી પછવાડું ને આગળ અગવાડું. જ્યારે તદન ખાલી થઈ ગયો ત્યારે જરા તરા કરજ કરવા માંડ્યું. ઘણીજ તાણા તાણુ પડવા માંડી ત્યારે નસીબે કે કમ-નસીબે સર થામસ એટકીનની બદલી કલકત્તાથી અત્રે થઈ અને તેવણી પોતાના આસીસટન્ટ દાખલ મને સાથે લઈ જવાની માંગણી કીધી. હવે તું સમજ કેની? હવે એકદમ મારું રાજીનામું આપીને અહીંથી સટકી જઈ તો કેવું ખરાબ લાગે.”

“હું ખરાબર સમજ પણ હું પ્રશ્ન કે તે વાયોલેટ કાયોલેટ કોણ મુઠીછ? તેની સાથે પરાણુવાની કબુલાત આપીછ તો હવે તેમ તો કોઈ કાલે બને નહીં-તારે હવે તેને ખરી વાત કેહીને છટકી જાની. તું ભરમમાં બેશી રેહ ને હું બંદીવાનની કાની વાટ જોયા કરું કે?”

“નહીંજ તો, પણ તું શું એમ ધારેછ કે આ મામલાથી મારો જીવ ચીંતામાં નથી ? તું મારી સમજી હીકરી છે ને મારી મુશ્કેલી સેજમાં સમજી શકશે. સહિથી દેખાઇતો માર્ગ એજ છે કે આપરે જરા ધીરજ રાખવી. મને લાગેછ—મારી ઘણી ખાત્રા છે કે વાચોલેટ પાધરી મુંબઈ જઈને પછી વેલાત ઉપડી જશે. સર થામસ એમ બે ચાર વાર બોલી રહ્યા. તેમ જો થાય કેની, ડીઅર, તો બધી લાંજગરનો છેડો આવી જાય. તું જાણેછ તો ખરી કે વાચોલેટનો એક પગ અહીં ને એક પગ ઘોરમાં છે. એ અહીં આવે તોબી એના ‘સીક’ રૂમમાં કોઈને જવા દેશે નહીં, મેં આજે બાબદ ઉપર ઘણા વીચાર કીધો ને મને એકજ વાત સુજ પડેછ કે આપરે બેહુએ ધીરજ રાખવામાં કાયદો છે. હું જાણુંછ મારા જન, કે તુંને એ લારી લાગેછ, પણ તેમ હુંબી નચીતે સુતો નથી ?”

“પણ લલાં માણસ, આજે બધું મને અગાઉથી કાંય નહીં કહ્યું ?”

“તેમા શું કાયદો થતો ? શું તેથી આપણા લગણ અટકવાના હતાં ? મારું માન, બધું બરાબર થશે—જરા ધીરજ રાખવાની જરૂર છે.”

ગુલાં તો ડઘાઈને બેસી રહી. પણ ફલીના મનમા એમ કે પોતાની સમજી પ્રીયા હવે ઠંકાણે આવી છે.

વાચોલેટને બેંગલોર કેમ કાગળ લખવો તેના અંદેસામાં કેપટન ફલીએ પોતાની મુછના બાલ દુપવા માડ્યા ને ગુલાં મુંગી મંતર થઇને બેસી રહી.

ગરીબ બચારી ગુલાં !

પ્રકરણ ૮ મું.

જાઓ જાઓ

કીસ નાદાન કો કુસલાને આયે
કીસકો બહેકાને આયે.

કોનકો બેહુશાને આયે.

પુરે નાદાન તુમ હુમકો.

નાદાની ખતલાને આયે.

(ગોપીચંદ)

ઈંચેનોના નાકમાં, તેમા ખાસ કરી ઈંચેજ મડ-
નોના નાકમા દેશીઓ વીશે કેટલી ગંધ છે તેથી
કોઈ અજાણ્યું નથી. એક સાંજરે સરજીઅન જનરલ
સર થામસ એટકીન અને તેની બાનુએ ટી પાર્ટી
આપી તેમાં ફરજીઆત કેટલાક દેશી રાજાઓ અને
ઉટીના શેઠ સાહેબો અને વેપારીઓનેથી નોતરયા હતા.
આ વાર મામલો કેમ ચાલ્યો તેનું હું જાતી અનુ-
ભવથી વર્ણન કરવા માગું છું.

એક ઈંચેજ બાનુ, હતી તો મારા જેવી મધરકો
પણ બીજી સહીને જણકો કરીને બોલી “કુ, ઈંચેજ
લેડીઓની મીજલસમા આવે કાળા લોકને બોલાવવાના
છે એમ જાણતે તો હું આવતેજ નહી.”

બીજીએ જવાબ દીધો “પણ એમ કીધા સીવાંય
સર થામસને ચાલે નહીં. વરસમા એક વાર આ
પીડા તો છેજ તો. કેહજે એમ કીધાથી આપણ અને
કાળા લોક વચ્ચે બાબસતા વધેછ.”

ત્રીજીએ વચ્ચે પુરયું “નોનસનસ, એમા શું કાયદો
ચાયછ? તમારો સાહેબ આએ કાળા મસોટા જેવા
નડા પાડાએ (મધરાસીએ) ની વચમા પછાડા મારેછ.
પણ પોતાનું ડાચું કેવું કડવું કરેછ તે જોની.”

આવી રીતના ટીકા ચાલી રહ્યા હતા. ઉંચ
ચણના દેશીએ એક ગમ ઢગલો થઈને ઉભા
રેહતા. લાલને લીલા સોનેરી ઝાંઝરવાળા ડગલા
ને ગળામાં હીરાના હાર અને કાળા ચેહરા સાથ
અલખત તેઓ ચોરખી ચીનાઈ વાંદરા જેવા
લાગતા હતા. બાકીના બધા ઇંગ્રેજો ત્રીજી ગમ અલગના
અલગ રહેતા અને મડો તો નાકના ટીચકાં ચહુડાવતી
હતી.

વળી પાછી બે ઇંગ્રેજ બાનુઓ જોયોને “દેશી”
ઓને નામે ભારી સુગ હતી, તેઓ એક એકાંત જાડના
છાયામાં બેસી વાત કરતી હતી.

મીસીસ બરનારડ—“એ લેડી એટકીન ‘હકીમા’ ની
કાંઈ ગરબડમા કાંકાં મારેછ તે શું કોતક છે?”

મીસીસ લોકાર્ટ—“જોદા માલમ, કાંઈ કાંકાં
ચાલી રહ્યાંછ તો ખરાં. પરમ દાહાડે લેડી એટકીને એક
મીટીંગ બોલાવીછ. અને તાંહાં “હકીમા” બાબત બાબાણો
થવાના છે. હું તો રમુજને ખાતર જવાની છેઉં.”

“મને તો તેડું નથી પણ મને બોલાવતે તોબી
જતે નહીં—એતો લેડી એટકીનને એક જાતનું લેલું

લાશું—આએ લીલા ડગલા વાળો કાળો ઠણુક જેવો કોઈ રત્નવાડા વાળો છે તે કોણ?”

“એ તો શાહુપુરનો નવાબ-બડો ઉઠાઉગીર છે ને જખરો રખડબાજ છે”

“ને એવાંઓની સાથે લેખાવાને સર થામસ ઈંગ્રેજ ભેડીઓને અહીં ભેગાં કરેછ—શરમની વાત છે. હું આએ દેશીઓને મારાં જીગરથી ધીકાડુંછ—રોજ રોજ આંગલાં પર ગાશુંછ કે કાહારે પાછી ઇંગલાંડ જાઉં.”

પણ આ વાર આપણો મીત્ર શું કરેછ તે જોઈએ. રાજાએ અને સરદારોની મેનીજ કરવામા તે રોકાયો હતો પણ અંદરખાનેથી તેનો જીવ ચીંતામાં હતો. કારણ કે આવતી કાલે સર થામસ પોતાની બેટીને ઉઠી લાવવા સાડું જનાર હતા. વળી પાછી પેલી બે ઈંગ્રેજ સખીઓ વાત કરેછ.

“એ પારસણ બાઈ જેવી કુતુરમાં અવાર નવાર દેખાયછ તો કોણ છે. મેં કેપટન મોદીને તેના ઓરડામાં જતાં બે ચાર વાર જોયો.”

“હા, મેંબી પુછપરછ કીધી. એ બાઈ જ હોટલમાં રહેછ તેની સામેજ મારી ફેંડ મીસીસ બીસેટ રહેછ, તે મને કેહતી હતી, કે દર બે ત્રણ દાહાડે કેપટન મોદી તાંહાં આવેછ. કેહેજે ઘણી દેખાવલી છે.”

“પણ—પણ—એમા કંઈ ઘથલ મથલ છે કે?”

“હોસેજ તો—નહીં તો એવાં હલકા હોટલમા રાખીજ શું કામ. જો કેપટન મોદીની કોઈ સગી હાય તો તેને

અહીં લાવતો કંચ નહીં. જ્યાં છે ત્યાં કાંઈ ગોટો પીંડાળો છે. પણ કોઈ આગળ કંઈ ખોલતાં ના—હું આપરે શું આડાનમમાં જાય?”

“હા—તે ખરું—પણ કોઈએ સર થામસના કાન ખોલવા જોઈએ. વળી આએ કેપ્ટન મોદી કેહેજે વાચોલેટ સાથે પ્રામીસ થયેલો છે ને તે છોકરી આજ કાલ અહીં આવવાની છે—હું તો કેહું છું કે એ બધી શરમની વાત છે.”

“અરે બધા મરદો એવાજ. હું ચોતે કેપ્ટન મોદીની મોટી ફ્રેન્ડ છઉં પણ જો એમ મોહાકાન હોય તો હું આય પારસી કેપ્ટનને મારા ઘેરમા દાખલ થવા નહીં દઉં.”

આ હીરાદાર જેવી વાત ચાલેછ તેવામાં કેપ્ટન મોદી હસતે ચેહેરે તેઓ આગળ આવી ઉભો અને ઘણી નમનતાર્કથી પુછયું.

“લેડીઝ, તમે કાંઈ રીફરેન્સ લેશોજી? હું ક્યારનો તમારી શોધમાં હોતો.”

ઘેરમાં નહીં ઘાણું—ને શરમની વાત—એ બધું હવામાં ઉડી ગયું અને બેહું નીંદાખોરી મડમ મોદીની ખગલમા હાથ ધાલીને આઇસક્રીમ ખાવા ચાલી.

પણ યાદ રાખજો—કાલે સર થામસ વાચોલેટને લેવા જવાનો છે.

મકરણ—૯ મું.

જાંદગી કેહેતે હય

કુતયાં સે ગુજર જાનેકો.

જી તલપતા હમ

ગળાં કાટકે મરજાનેકો.

સાંજ પડવા માંડી હતી અને ચોરડામાં અંધારું હતું પણ હજી બતીની નજર હોય તેમ ન હતું. નાચાર થયેલો ગભરાયેલો ફક્ત એક ધર્મીચેર ઉપર બેસી ખુબ અંદેસામાં માથે હાથ દબને બેઠો હતો. તે હમણા ખરે ખર ઘણાજ ગુંચવાઈ ગયો હતો. કોઈ દાહાડે નહીં ને આજે તેની છાતી ઠડકે ઠડકે થતી હતી. તેણે આખા દાહાડામાં પચીસેક વખત બારણા તરફ નજર ફીધી કે જોઈએ દેલીયાકુનો સીપાઈ બેંગલોરનો કંઈ તાર લાવેછ કે? વાચોલેટ કેમ હશે અને સર એટકીને શું કરવા ધાર્યું હશે. જ્યારે ગુલાંના પાસાંમાં બેઠો હોય ત્યારેબી એને એજ વીચાર તેના મનમાંથી પસાર થતા હતા. પણ હવડાં જ્યારે એકલો પડ્યો ત્યારે તો તેને લાગ્યું કે હવે વધારે વાર તેનાથી ખમાઈ શકાવાનું નથી. કોઈબી વખતે કોઈબી ઘડીએ ઘડાકો થશે. તે દર બે દાહાડે સતના છુપાછુપ બાડેની મોટોર કરીને કુતુર સટકી જતો હતો. પણ તે વાત તેના છુટકેર શીવાય બીજું કોઈ જાણતું ન હતું. આપણે જાણીએ છીએ કે ઉદીથી કુતુર ફક્ત દસ માઈલ છે ને ત્યાં જતાં અડધો કલાકબી લાગતો નથી. પણ કોઈ દાહાડે રાતના સર

થોમસ કાંઈ અગતના કામ સારું તેહવા મોકલે તો! તે અવાર નવાર છેક રાતના કુનુર આવે છે ને એક સોંકડ કલાસ હોટલમાં ઘુસે છે તે બીજા કોઈના જોવામાં આવે ને તેની ખબર જનરલ સાહેબને પડે તો!

તો શું? ક્ષીએ વીચાર કીધા કે તેમ થાય તો ખધી મુઝવણનો એક કે બીજી તરફ છેડો આવી જાય.

પણ તેના મોટો ઘભરાટ એ હતો કે તેના ભાઈબંધ આફ્રીસરો એ વાત જાણશે તો ખચારી ગુલાંને કેવો ગેરઈનસાફ. હવે નફકરો ક્ષી વીચાર કરવા લાગ્યો કે આ બધું કમથાન બન્યું તેમા ગુલાંનોબી જરા વાંક ખરો. તે સ્ટીમર ઉપર સાથે કાંય થઈ ગઈ. દોસ્તી કાંય કરી નાખી. કીધી તો કીધી પણ ગુલાં તેની સાથે કુનુર ઘસડાઈ શું કામ આવી. એને હજી મધરાત જવા કીધી હતે તો આ મુશકેલી આવતે નહીં.

વળી તેનું માથું ફરી ગયું. આહ. મારી ગુલાં, મારી ઉપર કેવો જીવ આપેછ, હું એ ખચારીને આમ ખુણામાં નાખીને ફરતો ફરંછ તોબી તે હવે એક ખોલ ખોલતી નથી. પણ તારે વાચોલેટનું કેમ! બેવકુફ જેવાએ આ નાદાન છોકરીનું ઢીલ ઝીલી બીધું અને તેણીના માબાપની રાજી ખુશીથી તેણીની સાથે પરણવાની કબુલાત આપી તારે હવે તેના શો ઉપાય.

પણ બચ્યા ક્ષી જરા સળુરી રાખ. જનરલનો બેંગલોરથી તાર આવે ત્યાં સુધી તો થોભ. જોઈએ શું થાયછ, આએ ધુજરા કરતાં હવે તો જે તે થાય તો ઠીક.

ફલી આવા અંદેસામાં છે એટલામાં જનરલનો ખુચો રસલ
ઝોરકામાં આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે માળપર
મમાએ મીટીંગ બોલાવીછ તાંહાં ફલીને બોલાવેછ.

ફલી ગુજરાતીમાં બરબડીએ “એનુ સત્યાનાશ થાય
એનુ, વળી કંઈ હકીમા બકીમાનુ ભેળ” દુખાણુ હશે. મને
તો લાગેછ કે મેમ સાહેબનુ માથુ ગીયુંછ. પણ જવા
શીવાય છુટકો નહીં.

ફલી બરબડીએ, ભટભટએ પણ એટલું તો
ખરું કે આમે મીટીંગના ધખારામાં તો ગુલાં ને વાયા-
લેટની ગુજવાણુ લુલા ગયા.

માળપર જઈને જોયછ તો વીસેક ઇંગ્રેજ બાનુઓ
ડાહી ડાહોરી થઈને હારે કટાર ખેઠી હતી. સરનશીનની
ખુરશી ઉપર સેડી એટકીન મોટું ‘સીરીઆલિસ’ ડાયુ
કરીને કંઈ કાગળો આમ તેમ ઉકલાવતાં હતાં અને
તેમની પાસે તેમના માનીતા મેજર પીટરસન સ્ટુપીડ
જેવું મોહ કરીને બેઠા હતા. બધાં ડાહ્યાં ડાહોરાં
થઈને બેઠાં હતાં ખરાં પણ ઘણા ખરાં બધાં આ હંબગ
ની મનમા ઠેકડી કરતાં હતાં. તેઓ તો ફક્ત ગમત
જોવા અને સરજીઅન જનરલ સર થામસ એટકીનના
બંગલામાં તેડું છે, તેની બજાએ આગળ ફડાકા માર-
વાને કામ લાગે એવી ગણતરીથી આવ્યાં હતાં.

પેહલાં તો ધુળ ધમાસા જેવી બંદગી કીધા પછી
સલાનુ કામ ચાલ્યું. ફલી ગુપ ગુપ એક ખુણામાં બેઠો
હતો તેની પાસે એક જુવાન ખુબસુરત ચેહેરાની

સુમારે વીસ વરસની મડમ બેઠી હતી. તેણીએ થોડોક વાર ભાષણ સાંભળ્યા પછી ફક્ત બે વાક્યો કહ્યાં:—

“કેપ્ટન, આજે શું બકબકારો છો? કાંઈ પોએત્રીની વાત છે કે કાંઈ નવી જાનના ડાન્સ છે. લેડી એટકીનનો હું એક બોલબોલ સમજતી નથી.”

ફક્ત એ તેટલી જ બે વાક્યો કહીને જવાબ દીધો.

“બહા જાણે મારી. ડોશી કંઈ નાટક તો કરી રહી છો. મારું ધક્કા ધ્યાન તો જનરલનો તાર આવવાની વાત ઉપર ચરવા ગયું છે. આ બકબકારનો એક બોલ મેં સાંભળ્યો નથી.”

લેડી એટકીન સમજાવ્યું કે ડાક્ટર ફાક્ટરના તદ્દન ફાંફાં છે, દેશી અને યુનાની હકીમો જે આપણા વચ્ચે દાખલ થાય તો હમણા જીમ્નાસ્ટિક એક્સરસાઇઝ થાય છે તેના દસબી નહીં થાય. લેડી એટકીન તાબડાઓના ગગડાટ વચ્ચે બેઠક લીધા પછી એક ખખડી વખડી ગયલા કોલેલાં દાંતવાળા ડોસાં ઉઠ્યાં અને બોલ્યાં કે તો હું અત્રે કાંઈ બોલવાની નહીં હતી પણ મારો અનુભવ કેલવાની મારી ફરજ સમજાવે છે. મને છે તે—છે તે બદલજીમીનો ગલબો અમે હવે ને ઘણાબધા ધીચારા પીધા પણ કાંઈ વધુ નહીં. આખરે લેડી એટકીનની મેજબાનીથી હકીમ સાહેબનો પાખ એક વરસ સુધી ખાધો તારે હવે અગાઉની કાની કબજામાં થતી નથી. અગાઉ સાત દાહાડે પેટનો ખાલાસો થતો ન હતો તે હવે પાંચ દાહાડે થાય છે,

ઉપલી મડમનો દાખલો પકડી ને એક બીજી બેસવા
હકી. તોણીએ જણાવ્યું કે તોણીને દાંત કોતરવાની
દેવ હતી અને દાંત ઘણા કબજા હતા પણ હકીમજીની
દવા કીધી તે હવે દાંત કુખતા નથી. પણ મને તેની
પરવાહ નથી કારણ કે દાંતના ડાકઠર મેહુછ કે હવે
બધા કાણાડી નાખવાની હાલતમાં છે !

આ મડમ બેઠી એટલામાં ફલીએ બારણામાં ચપરાસીને
જોયો જેના હાથમાં તારનું પીણું પરબીડું હતું. તે ઝડપમાં
ઉઠ્યો પણ ઉપર લેડી એટકીનનું સરનામું હતું. તોણી
બારણાની બાહાર જઈને અધીરો પડીને ઉઘેડીને
વાંચ્યું.

“ Hope arrive with Violet, Tuesday—No
worso” એટલે “વાયોલેટને લઈને મંગલવારે આવી
પોંદચવાની આશા છે. જેમ છે તેમ છે.”

ફલીએ મુંગે મોહોડે તાર વાંચીને ખીસામાં દાખ્યો.
એટલામાં ઉપલી હકીમાનું બેથાન ખલાસ થયું અને
મેમ સાબોને રૂબરૂ આપવામાં ફલી રોકાયો. જરા વારે
લેડી એટકીન આવી પોંદચ્યાં અને લગાર ચકીત થઈને
કેપટન ફલી તરફ જોવા માંડ્યું.

“ હા, લેડી એટકીન, સર થામસ તરફથી તાર આવ્યો
છે. વાયોલેટને થકી હું ઇંતેજાર હતો અને તમે રોકાયલાં
હતાં તેથી એ તાર ઉઘાડવાની મેં છુટ લીધી છે.”

પ્રકરણ ૧૦ મું.

નામ જનેઠો મત લે પાર
મય મર જઈંગી
તેરી મેરી દાસતી કે।
સારા આલમ જાણતી હય.
ગર કોઈ મુજે પુછે તો
મય સાફ નામું કર જઈંગી.

આપણે પાછા કુચુર જઈએ. ફલી અને ગુલાં ગ્રુપગ્રુપ
ઘોરડામાં બેઠાં છે.

“કમ, શું સમાચાર?” ગુલાંએ પુછ્યું.

“આહ! એતો મોહોહાન વળી ચુકી—હું વાગેલેટ
ને મળયો. ઓ મારું માથું કેવું ફરેછ.”

“પણ તેં એને બધી ખરી વાત કેહી કેની?”

આમ બોલતી વખતે ગુલાં જરા સોહાસમાજ આઘેથી
ઉભી રહી અને ફલીએ ઘણાબી લાખા હાથ કીધા ખણ
તેણીએ આગળ આવવાના અખાડા કીધા.

આ જોઈ ફલીથી રડી જવાયું “ડારથીંગ, બધાંની
સાથે તુંબી મારી દુસમન થઈછ?”

“ગુલાંથી હવે થોખાયું નહીં. તે પોતાના પત્નીના ખોળા
પર બેસી ગઈ અને ઘણા વાહાલથી પોતાના રમાલે
તેની આંખો નુછવા લાગી.

“મને તેની સાથ વાત કરવાનો સંજોગ આવેજ
કાંહાંથી. બચારી ઘડી પલ છે. મને તો નહીં લાગતું

કે એ ઘણા દાહાડા કાઢાડે. બંગલા આગળ આવતાં તેને ગાડીમાંથી જનરલ સાહેબની મદદથી જેમ તેમ ઉતારી અને 'હાલ' માં સોફા ઉપર મુકી એટલામાં તો એના જીવ ફરી આવ્યો અને ખેસુધ થઈ ગઈ.”

ફલી એવો તો દયાર્થ ગયો હતો કે આય બોલતાં બી તેની આંખમાં પાણી ભરાઈ આવ્યાં.

“મારી વહાલી શુભા—મારી છાતી ફાટી જાયછ. હું પોતેબી ડાકટર છેઉં. પણ આવી બીમારી મેં કોઈવાર જોઈ નથી.”

પણ ફલી આમ જીવતોડ બળાયો કરતો હતો તેમાં નવાઈ જેવું કંઈ નથી. તેણે વાયોલેટને જ્યારે 'પ્રામીસ' આપી ત્યારે તેણીને આંગણે એક વીટી પેહરાવી હતી, તે વીટી હવે ફલીના હાથમાં સરી પડી હતી અને તે બચારી મરવા જેવી હોવા છતાં જ્યારે ફલીને હમણા જોયા ત્યારે ખુશી ને મારે તેણીને ચેહેરો લગાર ખીલી ગયો હતો તે સઘળું હમણા ફલીને યાદ આવ્યું.

“આહ ! તેની મરણ તોડ હાલત જોતાંજ મને કંઈ થઈ આવ્યું.”

એણીમેર શુભાં મનસે વીચાર કરેછ. એમ છે, તારે હવે વાયોલેટ મને આડી નડવા આવે તેવી બીક રાખવાની જરૂર નથી. બચારી સુકાં છોરા જેવી થઈ ગઈછ ને આજે મરે તો કાલે બે દાહાડા થાય તેવી છે તો તેવી ઉપર હવે મારો ફલી જીપલાં મારેજ નહી. શુભાંનો ઘણો વીચાર

કે ફ્લીને વધારે વીગત પુછે. પણ તે ઠાવકી રહીને બોલી:—

“તમે બે જણ વાચોલેટના સીક ઓરડામાં એખલાંજ હતાં કે?”

“હું સ્ટેશન પર લેવા ગયો તારે લેડી એટકીન મારી સાથે હતાં. ગાડીમાં વાચોલેટને સુવાડી હતી એટલે મને કોચ બાકસ ઉપર બેસવું પડ્યું. ઘેર આવયાં તારે તો વાચોલેટ લગભગ બેભાન હતી. પછી તેને જ્યારે ઓરડામાં લઈ ગયાં તારે બધું શુપચુપ નોંધને હું તુંને મળવા દોડી આવ્યો. રાતના ઘેર જવશ તારે એ કેમ છે તે જ્ઞેવા મને એના ઓરડામાં જવું પડશે તો.”

“મારો ગરીબ ગાય જવો ફ્લી-આએ તો તારી ઉપર એક જાતનો જુલમ છે.”

પોતાની આંખ ઉપર હાથ ધાંકીને ફ્લી બોલ્યો “પણ ડારલીંગ હવે મારે શું કરવું તે સમજ પડતી નથી.”

શુલાં તેની આગળ ગુટણ ઉપર બેસી જમને તેને પસવારવા લાગી.

“મારા જાન, હવે તો બધી વાતથી આ ઇંગ્લેન્ડ છોડીને વાકેફ કીધા સીવાય બીજો ઉપાય નથી.”

“શું તું એમ સલાહ આપેછ કે મારે એને કેહવું કે મારેથી માફ વચણ પલાશે નહીં?”

પ્રકરણ—૧૧ મું.

“ હો ન દીલારામ
તો કયા દીલકો આરામ.
દીલકો આરામ ન તો
કયા જીને સે કામ. ”

હરીશ્ચંદ્ર.

“ પણ તેમ કીધા વગર કંઈ છુટકો છે ? જટલા દાહાડા વધારે જાયછ તેમાં મુશકેલી વધતી જશે. એમાં તું મને રંજીત કરેછ, એ છોકરીને તાવ આવેછ, ને તું પોતે હેરાન થાયછ. ” ગુલાં બોલી.

“ તે હું બધું સમજુંછ પણ હું કેવો કબસ આવી ગયોછ તેનો તું વીચાર કરતી નથી. ”

આ વાર આ બેહુના દીલમાં શું થયું હશે તે વીચારવું સહેલ છે. ગુલાંને વળી એકલી છોડીને પાછું ઉઠી જવું અને વાચોલેટના ઓરડામાં તેની આગળ બેસવું એ એક જાતની જફા હતી. ગુલાંને છોડીને જવાનેથી તેનો જીવ ચાલતો ન હતો. અને પોતાની ‘ ડયુટી ’ ઉપર જવા શીવાય છુટકો ન હતો. ચટપટી લેડી એટકીને પુછશે કે વાચોલેટ આવી હાલતમાં કે તેને મુકીને કાંઈ ગયો હતો, તો શું જવાબ આપવો. ગુલાં તો રડી પડવાની આણી ઉપર હતી. તે પોતાના પતીને એવી મજબુત વળગી રહી કે તેને ચીતારવાને કોઈ અટંગ ચીતારો નેઈએ.

આખરે તે આંખ નુછતી બોલી. “વાહલા, તુંને હુમણાતો જવા શીવાય છુટકો નથી. પણ મને એટલું જ કેહતો જા કે ‘ગુલાં હું તું’ને મારા જીગરથી ચાહું છું.’ જો સાંભળ ફલી, મારું આંખે ધર્તીમાં તારા શીવાય બીજું કોઈ નથી. અલખત તું તારી ‘ડ્યુટી’ ઉપર જાય છે ને આંખે ધંત્રે જ છોકરીની આગળનો આગળ રેહશે પણ જો તે લીધે તું મારી ઉપર ગુસ્સે થાય કે હીલ ઉતારો કરે તો મારું જીવન કોકટ છે.”

આ શબ્દો સાંભળીને ફલી તો રડવાની આજી પર હતો, તે કંઈ બોલી તો શક્યો નહીં પણ પોતાની પ્રીયાને એવી તો ચાંપીને પકડી રાખી કે તેથી ગુલાંના મગજને જરા શાંતી થઈ.

“નહીં ડીઅર, હું તુંને કોઈ દાહાડે ભુલું નહીં—મારે મનથી તું ફરેસતો છે. વાયોલેટને જ્યારે મેં પ્રાપ્તિ આપી તારે હું અડધો દેવાનો હોવો જોઈએ. આહ! જો બધું સમાધાન થઈ જાય તો આખરે કેવાં સીધાં બેહસ્તમાં રહીએ—પણ—પણ ચૈસા—ચૈસા.”

છોકે સતરમે કલાકે ફલીની નજર ઉંઘડી હતી કે એક ગરીબ કુટુંબની, પછસા વગરની છોકરીને તે ઉતાવળમાં પરાણી લાવ્યો હતો અને તેમ કીધામાં પોતાની ખરાબી કીધી હતી. પેહલાં તો તેને એમ લાગ્યું હતું કે આ છોકરી જો તેની ધણીઆણી થાય તો નર બેહસ્તતું સુખ પામે પણ જ્યારે પાછળની મુશકેલીઓ આગળ આવી ઉભી ત્યારે તે ગભરાઈ ગયો હતો.

પણ ત્યારે હવે વાચોલેટનું કેમ કરવું. જો તેને બધી ખરી હકીકત જાહેર કરે તો તે નક્કી મરી જાય અને તેમ થાય તો પોતે રૂસવા થાય અને ગુલાં કદાચ તેને ધીકારવા શીખે-તોબાહ! તોબાહ! એ શું કચુંબર થઈ ગઈ.

ન્યારે ફલી ઉઠી પોંઢિચ્ચો ત્યારે રાતના નવ વાગેલા હતા. વરંડામા લેડી એટકીન રાહ જોતાંજ ઉભાં હતાં—તેવણુ જરા આળુકા કરીને બોલ્યાં.

“ચાલની મોઢી, બપોરનો કાંઠાં ગયોતો—વાચોલેટ તારે વાસતે પાંચ છ વખત પુછી રહી. જા, જરા જઈને મળ નહીં તો આખી રાત ઉંઘાશે નહીં. જરા તરા ખબર પુછીને આવતો રેહજે. તારી ગરહાજરીમાં એ ઘણી તાસવીસ કરેછ ને નબળાઈ ઘણી છે.”

ફલીનો ઉદાસ ચેહરો જોઈને લેડી એટકીન મનમા ખુશી થયા કે છોકરો ઘણો સારો !

“જો, કેપ્ટન મોઢી તારાં દીલની ઉમેદ હું બધી સમજુંછ. સર થામસને સમજાવી લેવાનું તારા હાથમાં છે. તારું કહ્યું સર થામસ માનશે. ડાક્ટરોના પછાડા ને ધીચારા એવણુ જવા દે ને મને હકીમજીને બોલાવવા, દે તો આજે વાચોલેટ ઉભી થાય.”

ફલી શું જવાબ આપે. તે આજે હકીમનાં ફાંફાં ને જીગરથી ધીકારતો હતો પણ લેડી એટકીનની આજુબાજુ આગળ તે નાચાર.



આ ફલી વં કાંઈ ઉતો મને વીસારી મુખી કે? સફો-૬૮.

રંજીતા જીવે તે વાચોલેટના ઓરડામાં ગયો. આ બીમારીના ઓરડો તેણે ખરાં વાહાલથી પોતાને હાથે સણગાર્યો હતો. બારીએ લાલ રેશમી પરદા અને ટેબલ ઉપર ફૂલના સણગાર તેણે પોને કર્યા હતા. મોહોતને કાંઠે આવેલી વાચોલેટને તેણે જે ગેર ધનસાફ કર્યો હતો તેનો થોડોબી પાર વાળવા તે ખરા મનથી ધંતેજાર હતો.

બીમારના બીછાણા આગળ એક દીપાદિ ઉપર ફીરમજી શેડની બતી બળતી હતી. વાચોલેટ એક સોફા ઉપર તકીઆઓને અઢેલીને નસોસ પડેલી હતી. તેણીના હાથ પગ તવાઈ ગયલા હતા. પણ આંખો હીરાની કાતી ચમકતી હતી ને સોનેરી બાલનો જખરો ભાથરો ભોય સુધી લટક્યા કરતો હતો.

ઘણાજ નબલા સાહે પણ અતી ઘણા મીઠાસથી વાચોલેટ બોલી:—

“ઓ! ફલી ડીઅર, તું કાંડું ઉતો—તુંને જોવા વગર મારો જીવ તલપી આવ્યોતો. મને વીસારી મુકી કે?”

આમ બોલીને વાચોલેટ પોતાનો ચેહરો છેક ફલીના મોહોડાં આગલ ધર્યો. જોંદા શુનાહ માફ કરે. ફલીને ‘કીસ’ લેવા સીવાય છુટકો ન હતો. એક મરવાને કાંઠે પડેલી છોકરીને જેણીને એકવાર કણ્ણલાત આપેલી તેને કેમ તરછોડી નખાય!

ઘણાંજ આઝોરદે દીલે ફલી તેની પાસે બેસી ગ

“મારી ગરીબ ગાય વાચોલેટ.”

“જેમ ખોદાનો હુકમ. પણ ડીઅર, ખરું કેહ.
છેક લેવાયલી છુટાયલી લાગુંછ કે—ચીંતાં ના
હવે તું મારી પાસે છે એટલે હું જલદીથી ત
થવશ—હું રાત દાહાડો તુંને મલવાની આશામાં અ
લુંખી જીવવા પામીછ.”

આ શબ્દો સાંભળી શરમને મારે ફલી લાલ દ
થઈ ગયો.

“મારી વાહાલી વાચોલેટ, તું ખરેખર ઘણી લેવ
ગઈછ. તારા હાથ દીવાસળી જેવા લાગેછ.” ફલી
કદાવર હાથમાં વાચોલેટ નો કંતાઈ ગયલો. હ
એક જોવા જેવું પીકચર બની રહ્યું હતું—તે મ
વીચારવા લાગ્યો કે આ બધું કમથાન બની ગયું તે
બચારી છોકરીના શું વાંક બધી મોહાકાન ફલી
પોતે આણી હતી. જો વાચોલેટ સીકે પડી ગઈ
હતે તો તેઓ એક વરસની અગાઉના પરાણી ગ
હતે અને સુખી થતે. ત્યારે પછી ગુલો સાથ મેલા
કાંઠાં થતે. આટલું છતાં જ્યારે નીદોશ ગુલાંની તેને
આવતી ત્યારે તે ગદગદી જતો હતો.

જરા વાર અંદેસો કરી. ફલીએ સીકતથી ફે
ચોખો ચાંપી જોયો, “વાચોલેટ, ખરેખરું કેહ, તું

અગાઉના જેટલોજ ચાહેછ? આટલા વખતમા તુંને કોઈ બીજો મનપસંદ મળ્યો નહીં?”

“હીઅર એ તું શું ફાટું ફાટું બકેછ—આવો સવાલ કરતાં તુંને કુજરાં નહીં છુટતાં? હીકરા મારા, એમ કોઈ મને કુસલાવવા આવતે તો હું તેને પેહલાં છરી મારીને પછી પોતે આપવાત કરતે.”

આટલું બોલતાં વાચાલેટ એવી ઉસકેશઈ ગઇ કે એક જખરી ઠોસાની ગુચ સાથે મોઢોડાં વાટે લોહી તુટી પડ્યું: ગરબડ સાંભળીને નસ' ફાડી આવી અને ફલીબાને બલી ભલ્લાઈથી બાહાર કાઢાડયા.

સદુપીડ ફલી—તેનું જીગર માંહેથી જળતું હતું.

પ્રકરણ ૧૨ મું.

નીકલ જાવેજી તેરે કદના કે ઉપર
એહી દીલકા હસરત એહી આરજી હય.
સતાયા મુજકો નાહક અહે તુને જલમ.
એ ધનિસાફ અદલાહ કે રખર હય.

કોઈ દાહાડે નહીં ને આજે સહવારના સર થામસ
પોતાની 'મિમસાખ' ના ખાનગી ઓરડામાં ચાલી આવ્યા.
સાધારણ રીતે તેવણુ સહવારના પોતાની હાશીસના
કામમાં રોકાયેલા રહેતા હતા. એહી થામસ ઘણું કરીને
હકીમાની બાબદમાં પછાડા મારતાં અને તેની ભલા-
મણુ કરવાના કાગળો લખતાં અને લખાવતાં. પોતાના
ઘણીને દાખલ થતાં જોધને તેવણે કાગળો વીટાળી
ગુંટાળીને એક ખાણમાં દાખી દીધા. સર થામસ
દ્વાયલા અને ચીંતાતુર હીસતા હતા. જ્યારેથી તેવણુ
ગુંથવાયલા હોય ત્યારે પોતાની મુછના અને ભવાના
બાલ ઢુપી કાહાડવાની તેવણુને ટેવ હતી. પોતાના
મનમાં હોય તે ઝટ બોલી દેવાની તેવણુને આદત ન
હતી. આજે પોતાની મોહોરદાર આગળ કેમ વાત
છેડવી તેના તેવણુ વીચાર કરી રાખ્યો હતો, પણ તે
વીચાર કેમ બાહાર પાડવો તે માટે ગુંથવાયા કરતા
હતા. આખરે અરધીક દનન બાલ ઢુપી કાહાડવા પછી
તેવણુ લગાર કાંસી કરાંજીને બોલ્યા.

“હેલન, આજે વાયોસેટ નરો ઠીક દેખાયછ.”

“હું—સારું—રાતના ઠંસો વધારે હતો પણ પછી ઠીક ઉંઘમાં પડી.”

“તે સાંભળી હું ખુશી છું પણ એને લીધે મારો જીવ ઘણો ઉદાસ છે.”

લેડી થામસે કસો જવાબ આપ્યો નહીં પણ તેવણ સારી પેઠે સમજી ગયાં હતાં કે આજે જનરલ સાહેબ શું કેહવા આવ્યા છે. તેવણ ખભરીને બોલી ઉઠ્યાં:—

“મને હમણાં ઘણું કાન છવાસતે બોલા દેઓની જે તમે શું કેહવા માગોછ.”

જનરલે જવાબ દીધો “હું તારી પાસે એટલીજ ‘પ્રામીસ’ માગુંછ કે તારે વાચોલેટ આગળ આવ્યે હકીમા ફક્કીમાની વાત છેડીને એને ઉસકેરવી નહીં—જો એવું કાંઈ થશે તો એનો જાન ધારતીમાં છે.”

“તમે બોલી રહ્યા? પણ એવી કસી કબુલાત આપનો હું ધસીને ના પાડુંછ—બીજું કાંઈ કેહોછ?”

“નહીં ડીઅર, એમ ચાલશે નહીં—મારે તારી પાસે ‘પ્રામીસ’ માંગવીજ પડશે:—તેમ કરવાની મારી એક બાપ તરીકેની ફરજ છે.”

“તમે બાપ છેઓ તો હું માય છેઉં—એક કબુલાત આપું ને તે નહીં પાછું તો જીકું બોલેવું કેહવાય. જે વાત ઉપર મારો એતેકાદ હોય તે કરવામા હું પછાટ રેહું તો હું મારી ફરજ બજાવવામાં ચુક કરું. મારી

પુરેપુરી ખાત્રા છે કે આએ હકીમના ઇલાજથી છોકરી બચશે તો પછી હું અલગ રહીને એને મરવા દઉં?”

“એ તમારા લોકનો ધખારો છે. બોબીને હકીમના હાથમાં મેલ્યો ને આપણા બુચો જીવથી ગયો તે તું ભુલા ગઈ?”

લેડી એટલી જાલરાઈને ઉઠી પુની જેવી થઈ ગઈ પણ છાતી ઉપર હાથ રાખીને બોલી.

“પણ એમા મારો શું વાંક? તમે લોકોએ મને મારી પુરી મરજી માફક ચાલવા નહીં દીધી ને બોબી જારે જરા વધારે સીક થયો તારે તમે લોકોએ હકીમને ખીસાડીને ડાક્ટરોની દોડધામ કીધી એટલે મારું કંઈ ચાલ્યું નહીં—હકીમની દવા ચાલુ રાખી હતે તો:—

“એ બધું નાનસનસ છે. તમે લોકોએ—બોબીને પુરો કરી નાખ્યો, ને રસલનેબી તારા સ્વાધીનમાં લીધાછ, તોખી હું કાંઈ બોલતો નથી પણ વાચોલેટના બાબમાં હું તેમ થવા દેનાર નથી. મારું એ બચ્યું મારા સ્વાધીનમાં છે.”

“ટીક છે—સ્વાધીનમાં છે તો એનેબી મારી નાખો—રડીને રહીશું બીજું શું.”

“પણ બાઈ સાહેબ—એ બધું તો ખરું પણ આજ સહવારના એ બચ્યાંના કાનમાં હકીમના નાનસનસ રેડતાં હતાં તે મેં કાને કાન સાંભળ્યું અને તે

હું ચાલવા હેનાર નથી. તમારે મને કબુલાત આપવીજ પડશે કે તમે એની બીમારીની વચ્ચે આવવું નહીં.”

“હું એવી કબુલાત આપવાની સાફ ના પાડું છું.” લેડી એટકીન ફફડી ચટકીને બોલી ઉઠ્યાં ને માટી બાયડીની ઘુરકા ઘુરકી આ વાર જોવાળેગ હતી.

હવે સર થામસની જગ્યા ઉપડી “શું તમે મારે હુકમ બજાવવાની ના પાડો છો?”

“હું એવી કબુલાત આપવાની ના પાડું છું.”

હવે તકરાર શું રહી? શું કરવું તે જનરલને સુજે નહીં. આજે સહવારના શું બન્યું હતું તે જોઈએ. માયજી પોતાની બેટીના ઓરડામાં ઘુસ્યાં અને તેણીને અટકત મપટકત સમજાવવા લાગ્યાં. ડાક્ટરોએ સાફ મને કીધી હતી કે બીમારને કોઈબી રીતે ઉસકેરવી નહીં કારણ કે તેને બચાવવાનો ચાન્સ એટલોજ હતો કે તેણીને આસાયસ લેવા હેવી. માયજી હજી તો બેટીને સમજાવેછ એટલામાં સર થામસ ઓરડામાં અચણચ દાખલ થયા. પોતાની ધણીઆણીના હાથમાં દવાઈના ચીઠડાં હતાં તે તેણીએ ગુપચુપ છુપાવી દીધાં પણ ધણીજી સમજી ગયા કે આજે હકીમજી વાળી મોહોકાનના સમાચાર છે. તેવણુ ઘણાજ રંજદા થઈને નીચે હાફીસમાં ઉતરી ગયા જ્યાં ફ્લી કાંઈ લખવામાં ઘુટાયેલા હતા. બચારા સર થામસની એક મોટી નબળાઈ એ હતી કે તેવણુ ઘણાજ શરમાલ હતા. કોઈ સાથ મન મુકીને વાત કરવાની તેવણુને ઘણીજ આનાકાની હતી. તેવણુને પોતાના

બચ્ચાંએ ઉપર અત્યંત પ્રાણુ હતો પણ માથાં ફેરાવન ઘણીઆણી આગળ નાચાર.

ઘણી ઘણીઆણી વચ્ચે ઉપલી બાઝમબાઝી થવા પછી 'મેમસાબ' પાછા ઘર ખટલાના કામ સારું બાહાર પડ્યાં કે બાવાજી પાછા પોતાની બેઠીના ચોરડામાં દાખલ થયા.

બીનાર છોકરી હરખાઈ ગઈ. “ઓ પપા, તમે આજે સહવારના બે વાર આયા ! આજે સુરજ કેની ગમ ઉઘયો ?”

“દીકરી, તું જાણેછ તો ખરી કે મારા મીત્ર ડકટરો ઘણી સખત તાકીદ કરી ગયા છે કે તુંને કોઈબી વાતે ઉસકેરવી નહીં. શાંત જીવે પડી રહેવામાં તારી સલામતી છે.”

“હું તે સારીપેઠે સમજીછ પપા, હું તદ્દન નીરાંત પડી રહેજુંછ. હમણાંજ ફ્લી મારી આગળથી ગયો. બચ્ચારાએ એક કલાક સુધી મારી આગળ “શેકસપીઅર” ના પ્લે વાંચીઓ. મને વચે એક બોલ બોલવા દીધો નહીં.

“તુંને કોઈ વાંચે તો ગમેછ બેટા, લાવની હું વાચું.”

“નહીં, ફાધર, ફ્લી કહી ગયોછ કે હાફીસનું કામ ખલાસ થયા પછી એ પાછો આવશે ને મારી આગળ વાંચશે.”

લલા પપાએ ચોપડી મુકી દીધી. તે સારી પેઠે સમજતો હતો કે બેઠીને તો ફ્લી વાંચે તેજ ઘણું પસંદ છે.

“હીક છે. પણ વાયોલેટ, હું તારી પાસેથી એક કબુલાત માગું છું કે તારી મા તારી આગળ આવે હકીમની દવાના રોદરા રહે તો તું કાંઈ સાંભળતી કે માનતી ના.”

વાયોલેટના મોઢ ઉપર લાલ સુરખી પ્રગટી નીકળી.

બાવાજી પાછું બેઠ્યા. “જો દીકરા, તારી માના વીચાર તારા બાબમાં ઘણા કમનસીબ છે. તે તુંને સમજાવવા માગે છે કે ઈંગ્રેજ ડાક્ટરો તુંને કાંઈ સારું કરી શકનાર નથી. એવાણને તો હકીમની દવાનું એક જાતનું ઘેલાપણું લાગું છે. હું સારી પેઠે સમજું છું કે એવાણની નીશઠા સારી છે પણ તારે એ કશું માનવું નહીં.”

આ વાર વાયોલેટ ઉજળી સપ થઈ ગઈ હતી અને તેના હાથ ધુન્નતા હતા.

“ઓ બાવાજી.”

“ઘભરાના—હું બી ડાક્ટર છું ને આવે દેશી વૈદ્ય એક નવી જાતનો ધખારો છે તે હું સારી પેઠે સમજું છું. ને તુંબી મારી સમજી દીકરી છે ને મારે બાલક તારા ધયાનમાં ઉતરશે.”

“હા તે ખરું—પણ વાહાલા પીતા, માયજીએ એટલી બાંહેધ કીધી કે એવાણના કેહવા પ્રમાણે મને સારી થવાનો એક જ ચાન્સ છે તે એકે હકીમજીની દવા કરવી.”

“અફસોસ, હું લાઈલાજ છું.”

“બાવાજી, તમે બળાપો ના કરો. માયજી જરે આએ હક્કીમની સીકિત કરતાં હતાં તારે તેવાણુ એવાં ખુશી ને ઉલટમંદ દેખાતાં હતાં ને એવાં ખાત્રી પુર્વક હતાં કે મને સાંભળયા કરવા શીવાય બીજી દીરગ રહ્યો નહીં. તે વખતે મારા શ્રયાનમાંથી જરા વાત ઉતરી-ઓ પપાજી! હું સારી થવાને કેવી ઉમેદ વાર છું.”

પ્રકરણ—૧૩ મું.

“પ્રીત કરવી છે સેહેલ ધણી
પણુ નીલાવત્રી બહુ મુશકીલ.
સાચ નીભે જો અંત તલક
તોજ દેજે તારં દીલ.”

ગરીબ કમળખત ફલી! વાયોલેટના ઉટી આવ્યા પછીના પંદર દાહાડા કેવા ગયા હશે તે તમારા મનમાંજ સમજી લ્યો. વાયોલેટની બીમારીને લીધે તુરતવેળા નાચ, રંગ, ને ડીનર પારદીઓ તે બંધ હતાં. પણ પોલો મેચ ને ક્રીકેટ મેચ કોણથી રીતે અટક્યા ન હતાં. જનરલના બંગલામાં તે બધુ ચુપા ચુપ હતું પણ બાહાર ચાવાચીવી જીવીને તેવી હતી. કેપ્ટન ફલી તે છટકવાનુ ઘણુંબી કરે પણ તેના દોસ્ત આફ્રીસરો તેને છટકવા કેમ કરી દીએ. તે હસતું મોહ રાખતો હતો પણ જે ઘડી જાયછ તેમા ફજેતાના

વાવટા ઉડશે એવી ધાસતીથી તે બેખબરો બની ગયો હતો. તે હંમેશા ચીંતાતુર દેખાતો જે ઉપરથી તેના મીત્રો તેા એમજ માનતા હતા કે પોતાની પ્રીયા વાયોલેટની સખત બીમારીને લીધે તે હરાણકાર થયો હતો. ભોલા જનરલ એટકીન અને તેની મડમ તેા એમજ સુજમા રહેયાં હતા કે વાયોલેટને ખાતર ફક્ત ઉદાસ હશે-કેવો ભલો છોકરો. ?

ગમે તેમ હોય પણ ખરું કહેવા વગર ચાલતું નથી. વાયોલેટ ઉપર ફક્તો ખરેખર જીવ હતો. જરાબી વખત મળે તારે તે બીમારના ચોરડામાં ભરાય ને તેણીની આગળ કંઈને કંઈ વાંચે. તેને સોફા કોચ ઉપર ગોઠવી ને સુવાડે ને માથે તકીઆ વગેરે ગોઠવવાની મેનીજ કરે. સારાંશ કે એક અનુભવી નર્સ જેટલું કરે તે કરતાં ચાર હીરસે સરસ ફક્ત પોતાની પ્રીયાની નોકરી કરે.

બીજી કોઈ ચત્રા છોકરી હતે તો જોઈ શકતે કે ફક્ત આ બધી તકલીફ ખ્યારને ખાતર નહીં પણ બીમાર તરફ દયાને ખાતર આ સઘળી જહમત ઉઠાવતો હતો પણ ભોલા વાયોલેટ તો એમજ સમજીને ખુશી ખુશી રહેતી હતી કે ફક્ત તેા તેણીના ઉપર જીવ પ્રાણ રાખતો હતો.

બંગલામાં ઘણા નાપસંદ નાટક ચાલી રહ્યા હતા. જનરલ સાહેબ થોડું બોલતા પણ પોતાની ધણી-આત્મની હીલચાલ ઉપર ખુબ નીવાહ રાખતા હતા. જ્યારે ફક્ત છોકરીના ચોરડામાં હોય ત્યારે તેવાણા

જીવને નચીંતાઈ હતી. પણ કોઈવાર જ્યારે પોતાની બેઠીના ઓરડામાં બાંધ સાહેબને જતાં જોય કે તુરત બાવાજી ઓરડામાં દાખલ થતા. તેવાજી એવા ચીટકીને બેસી રહેતા કે 'મેમસાબ' અનીખના તારા કરે ને ખંખાર મારે પણ જનરલ સાબતો ઉઠવાની વાતજ કરે નહીં. ઓણી મેર મેમસાહેબ ખતે પડયા હતાં. ઘણીવાર જ્યારે જનરલ સાબ ઓરડામાં દાખલ થવા માગે ત્યારે મેમસાબ આડાં પડે ને તરેહવાર બાહાણા કાઢાડે કે વાચોલેટ ડ્રેસ કરેછ કે પેટ પર સેક કરેછ, ઇત્યાદી-આવી વખતે જનરલ ઓરડાની બહાર લટાર મારીયા કરે ને પોતાના કામ પર નીચે ઉતરવાના અખાડા કરે.

ઓણીમેર મેમસાબબી કોઈબી વાતે સુખી ન હતાં, તેવાજીને હકીમાનુ હડખું લાગ્યું હતું પણ ગમે એવી સીકત કરવા છતાં પોતાનો માનીતો ઉપાય અજમાવવાને તેવાજીને ચાન્સ મળયોજ ન હતો. જો હીમત કરીને હકીમજીને ખંજલામાં દાખલ કરે તો જનરલ સાહેબ તેને ગળચી-માંથી પકડીને બાહાર કાઢાડે એવો મામલો હતો. લેડી એટકીનની બીજી ગુઝવણુ એ હતી કે પોતાને ઘરમાં બીજું કંઈ કામકાજ નહીં એટલે તેમનો વખત કોઈ રીતે નીકલે નહીં.

પણુ ત્યારે આપણી અભાગણી મીત્ર ગુલાંનુ કેમ? આખો દાહાડો વાંચી વાંચીને ફેટલું વાંચે. તેનો દાહાડો પાહાડ જેવો ભારી જાય. તે પચાસ વાર ડોકાં તાણી

તાણીને જોય કે ફલી આવ્યો કે નહીં. જ્યારે નાસીપાસ થાય ત્યારે નીસાસો નાખીને કોચ ઉપર સુતી સુતી આખ પાણી કરે. ત્યારે કદાચ વાંચનાર ધારણે કે તે પોતાના લગણુથી હવે પસતાતી હશે—કોઈ ચીજ નહીં. જેમ જેમ ફલી વધારે ગેરહાજર રહેવા માંડે તેમ ગુલાં તેનાં ઉપર પોતાનો જીવ પછાડી નાખતી હતી. કોઇની સાથ વાત કરનાર નહીં, કોઇની સાથ ફરવા હરવાનું નહીં એટલે ફલી ઘડી ચપકો આવે ત્યારે ગુલાનું હૃદયું ખ્યારથી ઉભાઈ છલકાઈ જાય.

અફસોસ ! ગરીબડી ગુલાંના ગાડી ઘોડાના ને મેહલ માં અમન ચમનના ખ્યાલ તો કે દાહડેના હવામાં ઉડી ગયા હતા, પણ તે વારેઘડીએ મન સાથ વીચાર કરતી કે બધું બળી ગયું પણ મારી સાથે મારો ફલી હોય તો મારે મનથી આખી દુન્યા છે. પણ એવો દાહાડો ક્યારે આવશે તેના વીચારમાં ગુલાંનું જીગર જળી જતું હતું. ફલી તેણીની સાથે પરણ્યો તો ખરો ને ભલે પરણ્યો પણ આ લગણુથી તેની ધંધા સંબંધી ખરાબી થશે એવી ઠેઠેસત ગુલાંના મનમાં પેઠી હતી. તે સાચી રવેશે સમજતી હતી કે ફલીનો હરીઓ ફરીઓ જીવ એવો હતો કે ચાકરી જતી રહે તો તે મુંઝાર્થ ને લાઈલાજ થઈ જશે. એમ જો થયું તો ફલી જે હમણાં ગુલાં ઉપર જીવ રાખતો હતો તે બદલાઈને તેણીને ધીકારવા તો નહીં સીંઝે એમી એક સવાલ હતો.

વળી ખીજ મોહોકાન શું હતી તે વાંચનાર સેહેજમા સમજી શકશે. ખચારા ફલી પાસે 'ફલુસ માફીસ' જ્યે મામલો હતો. એટલે ગુલાથી જરૂરી ખચ માટે તેની પાસેથી પૈસા તો મંગાવ નહીં. ફલીખી હજાર વાર વીચાર કરે કે ગુલાને એકાદ બે નરી સાડી કે નવી ફાસીનના ખત્તાઉઝીસ અપાવવાની જરૂર છે પણ પૈસા લાવે કીઆ ચુલુક્ષામાંથી. કુતુરના હોટેલનુ ખીલ તો પગાર કરવું જોઈએ ને પોતાના ઘોડા, તકના ખચ લપકાને ખાતર ચાલુ રાખવા જોઈએ, પોતાના ખાસ નોકરનો પગાર આપ્યા વગર કાંઈ ચાલે! જ્યારે ફલી ખીસે તદ્દન ખાલી થઈ ગયો ત્યારે ફરજિયાત એક મારવાડી વેપારી પાસેથી ખાર ટકે એક રકમ, અલખત ઘણી નાહાની રકમ, વ્યાજે લીધી. પણ તે તે ક્યાં સુધી ચાલે. ગુલાં વીચારમાં પડી કે બધી વાત હીમાં જણાઈ જશે ને ફલીને નોકરી છોડવી પડશે તો સુખાઈ જવાના રેલવેના પધસાખી ક્યાથી લાવશે. નોકરી છોડીને ગુપચુપ વટ્ટી તો જવાય નહીં, કારણ કે તેમ થાય તો મારવાડી પોતાના રૂખીઆ માટે ફરયાદી માંડે તો જગમા રસવાઈ થાય ને ચોરખી મોહોકાન વળે.

જ્યારે મુશકેલીઓ આવવા માંડે છે. તારે ભરતીના પાણીની પેઠે ચઢી આવે છે. તેથી કોણ અગાણુયું છે. સીમલાની વડી હાફીસમાંથી હુકમ આવ્યો કે સરજીઅન જનરલ સર એટર્નીને પોતાની હાફીસની ઠાગરી કરીને

ત્રણ મહીના ઉઠીથી મસુરી આવવું. મારીઆ ઠાર. પોતાની હાકીસ સાથે કેપટન મોદીને જવા શીવાય છુટક નહીં એટલે મતલબ એ કે ગુલાંએ ત્રણ મહીના સુધી એકલું કુતુરમાં રહેવું પડશે. ગુલાંની ઘણી મરજી કે કાંઈખી કરીને તેખી મસુરી જાય પણ ત્યાં જાય તો ક્યાં રહે અને ખંગલો લાડેખી રાખે તો તેના પછસા કાઢાંથી લાવે. કોઈને તાંહાં 'દીયર' દાખલ અથવા કલારક દાખલ ચાકરી રહે તો કેમ? પણ એક મીલીટરી આફીસરની સ્ત્રી ચાકરી કરે એ વીચારજ ક્ષીને ખાટો પડ લાગ્યો. તે અવારનવાર પોતાની હાથની ધરતીને સધીઆરો આપે કે તું ખીહી ના, હું મારાં તદુ ને ઘોડો વેચી નાખશ. પણ જે મારવાડી સરાફે રૂપીઆ ધીરીઆ હુતા તે મારો વાહાલો રોજ પૈસાની ઉધરાની કરે ને કેપટન સાહેબની હીલચાલ ઉપર ખારીક નજર રાખે.

પ્રકરણ ૧૩ મું.

બેઠી કી મોહોખત કે મેરે દીલ

કયા કયા સેતમ દેખા દીઆ.

મેરી ખુશી કી જાંગી.

સારા જોહાન બુલા દીઆ

ઉઠીથી હાકીસ ઉઠાવી જવાનો સીમલાથી હુકમ આવ્યા પછી બીજે કે ત્રીજે દાહાડે ક્ષી ઘણાજ અંદે

શામાં પોતાના હાકીસના ઓરડામાં બેઠો હતો એટલામાં ન ધારેલા જનરલ સાહેબ ત્યાં દાખલ થયા.

“કેપ્ટન ફલી—હું તમારી સાથે કાંઈ વાણી જરૂરી વાત કરવા માંગું છું.”

ફલીની છાતીમાં હથોડા વાગતા હતા. તે સારી પેઠે પામી ગયો હતો કે સર એટકીન કાંઈ ખાણીપીણીની વાત કરવા તો આવ્યા હોયજ નહીં. શું ગુલાં વીશેની કાંઈ ખબર પડી હશે? રખે જનરલ સાહેબ તે બાબદ કાંઈ પુછપરછ કરવા આવ્યા હોય. ફલીને તો નક્કી લાગું કે સાહેબના ચહેરા ઉપર ચીંતાની નીશાન છે તે એવીજ કાંઈ મોહોકાનને લીધે હશે. જે થાય તે ખરું એમ બોલી છાતીએ હાથ દબને કેપ્ટન મોઢી મુગો બેઠો અને સાહેબ તરફ ટગર ટગર જોયા કીધું.

જનરલ સાહેબ પેહલા તો ખુબ વીચારમાં ઓરડામાં આમતેમ લટાર મારીઆ કીધી; ભલા આદમીને કેમ વાત છેડવી તે સુજે નહીં ને ગુચવાયા કરે. પણ હવે ફલીની ધીરજ રહી નહીં. ચીંતાથી તેની છાતી ક્રાટક્રાટ થતો હતો. આખરે નહીંજ સેહવાયું ત્યારે તે બોલી ઉઠ્યો.

“સાહેબ, તમે કાંઈ મને કહેવા માગતા હતા?”

“હા, કેપ્ટન મોઢી, મને કાંઈ અગતનું કહેવાનું છે. પણ તે કેમ શરૂ કરું તે સમજતું નથી. હું—છે તે મને—હવે ઉપાય દીસતો નથી એટલે નાચારે”—

“સાહેબ, એમ શું ચવાવાની જરૂર નથી. હું તમારો ફરમાખરદાર આસીસટન્ટ છું ને મારી આગળ તમારી—

“કંક યુ, માર્ક બોય, મારી વાયોલેટ કેવી ધાસતી ભરી ખીમારી લોગવેછ તેથી તો તું અબજાણ્યો નથી. તે એટલો નબળી પડી ગઈ છે કે પોતાના કાયદાની શી ચીજ કરવી તેનું તેને લાનખી નથી. એની માએ હુમણું એને એટલી ઉસકેરી મુકી છે કે એ હવે દવા પીવાનીખી આનાકાની કરેછ. ન જો એમમ્, એમ ચાલ્યું તો એ મરી જશે.”

ફલીના પેટનો ધસકો હવે નરમ પડ્યો. ગમે તે હોય પણ હાલ તુરત શુલાંની વાત ન હતી એટલું ગણીમત હતું.

ફરીથી જનરલ સાહેબ બોલ્યા. “ગઈ રાતના હું એના ઓરડામાં ગયો ત્યારે એ અકળાઈ ને ઠર ઠર ધુજતી હતી, એટલામાં ડાઁ મેડોઝ આવ્યા અને પછી બાહાર આવીને મને ઘભરાવ્યો કે છોકરીની હાલત ઘણી બારીક છે અને જો એવું ને એવું ચાલ્યું તો એ ગાઝા દાહાડા કાહાડશે નહીં.”

‘આ પ્રમાણે બોલી સર સાહેબે ફલી ગમ બોયા કીધું. આખરે ફલીએ પુછ્યું :—

“સાહેબ, આએ હકીકત સાંભળીને હું અત્યંત દલગીર છું—પણ એમા હું શું કરી શકું ?”

“ તારી મદદની જરૂર છે. તું મારા બેટા જેવો તારી ઉપર વાથોઢેટનો જીવ પ્રાણ છે અને તેટલા વાં મેં તારી આગળ આવવાની હીમત કીધી છે. તરફથી મને નાહીમત કરવામાં આવ્યો છે કે જે બચવાની નથી. મેં મારી છાતીએ પથ્થર ખાંચી પણ એ બચારીના છેલ્લા દાહાડામાંથી એને ઉસકેવ આવે તે મારેથી ખમાતું નથી. એની માથે એને સમજે મારી નાખવા બેઠી છે પણ છોકરીની સગ ને એના ઓરડામાં દાખલ થતી અટકાવવાને મેં બને નહીં. ”

હજીબી ફલી મુગો મુગો બેશી રહ્યો.

“ ફલી તું જાણેછ તો ખરો કે આવતે મહીને આ અહીંથી ઉઠાગરી કરીને મસુરી જવું પડશે ને વા ની આવી હાલતમાં એને મસુરી લઈ જવાય તેમ ડાઠ મેડોઝનો મજબુત અમીપ્રાય છે કે કાંધબી એને કાશમીર લઈ જવી જોઈએ. ત્યાંની હુવાથી કાંઈ સેહેજ ફેર પડે તો પડે. ”

“ હા, સાહેબ મનેબી એ સલાહ વાળબી લાગે ફલીએ કાંસી કરાંઝીને તાપસી પુરી.

“ પણ મારી ડ્યુટીને લીધે મારેથી કાશમી જવાય નહીં ને એને એખલી તો મોકલાય નહીં- મા સાથે જાય—

અહીં જનરલ સાહેબ અટકી પડ્યા.

“પણ સાહેબ, તારે ઉપાય શો?”

“ફ્લી, ફ્લી, આ બાબદમાં હું તારી મદદ માગું છું. હું તારો સદાનો ઉપકારી થઈ રહીશ. મને લાગે છે કે હું જોર જીલમથી મારી છોકરીને તારે માથે મારતો હોવું તેવું છે. પણ યાદ કર-તે એની સાથે પરણવા માંગ્યું ને અમે કબુલ કીધું.-એટલે હવે એ તારીજ છે. એમ સમજ.”

“પણ સાહેબ, વાયોલેટ પરણવાની હાલતમાં નથી.”

“સાંભળ, એની યાસ સારી પેઠે પૈસા છે ને એની પછી તે તને મુબારક છે. હું હવે તારી પાસે માગું છું કે તારે મસુરી આવવાનું માંડી વાળવું. તું એની સાથે લગણની કીયા કર. હું જાણું છું કે તે ફક્ત નામની કીયા છે પણ પછી તેને કાશ્મીર લઈ જવાનો તારો હક થશે. તે બચારી પોતાની છેલ્લી ઘડીએ જરાબી ખુશાલ થાય તો મારો જીવ કરે. મેં જોયું છે કે તું આગળ હોય છે તારે વાયોલેટનો ચહેરો કેવો ખીલી જાય છે, ને તું પોતેબી એના ઉપર ખુરબાન છે.”

આટલું બોલતાં સર થામસની છાતી ભરાઈ આવી અને તેણે ખીસાંમાંથી રૂમાલ કાઢીને પોતાની આંખો નુછતાં ડચકાં ખાવા લાગ્યા,

“ફ્લી, મારા બેટા, બધાં કરતાં વાયોલેટને જીવ તારી ઉપર છે. તું જ્યારે એના ઓરડામાંથી જાયછ તારે એ જે તાસવીસ કરેછ તે મારેથી નોવાઈ શકાતી નથી.”

કેપટન મોદી આ સાંભળીને હરણુકાર થઈ ગયો. કેમ જવાબ આપવો તે સુજે નહીં. ખરેખરી તેને ગળે કાચકી ખાઝી હતી. તેને મુગો ને ઘભરાયેલો નોઈને સર થામસ પાછું બોલ્યા.

“મારા ફ્રેન્ડ, તારી ઉપર મારો પુરો ભરસો છે. હું મારી છોકરીને તારે માથે મારવા માંગું છું એમ કદાચ તુંને લાગતું હશે પણ એ થોડા વખતનોજ પરોણો છે ને ફક્ત બધું સમાધાન ઉતારવા આએ સુચના તુંને કરી છે.”

બચારા જનરલ વધુ શું બોલે. એક ગમથી તેવણુ આવી માંગણી કરીને પોતાના આસીસ્ટન્ટ આગળ હલકા પડે તે તેવણુને મનથી કડવું ઝેર જેવું લાગતું હતું. પણ બીજી મેરથી પોતાની વાહાલી બેટી તરફ અત્યંત ખ્યાર સામે આવીને ઉભો રહેતો હતો. ફ્લીની ચુપકીઢીથી જનરલ સાહેબ ભારે નાખુશીથી માહા અંદેશામાં પડ્યા.

“કેપટન ફ્લી, આ શાદીની હું સુચના કરુંછ, તેમાં તુંને કોઈબી રીતે ખેગલત લાગે તેવું થવા દધશું નહીં. ફક્ત રજીસ્ટ્રારને ત્યાં નોઈને સોગંદ ઉપર નામ

નોંધાવી આવવાનું છે. આખી કીયાને દસ મીનીટબી લાગશે નહીં.”

“અરે સાહેબ હું—હું—

“ઘભરાના. તારા દીલમા ખુશીને મારે શું ઉભાઈ જાય છે તે હું સારીકાની સમજુછ. સાદી આપરે આઠ દાહાડામાં કરી નાખીને બીજે દાહાડે તમે લોક કાશમીર ઉપડી જજો.”

“કાશમીર ! એ શું બોલોછ, જનરલ સાહેબ.”

હવે ફલી જાણે સ્વપ્નના જોતો હોય તેમ ચમકીને ખડો બેઠો.

“તું ચીંતા ના કર, હું આજેજ મારા એક દોસતને લખુંછ કે શ્રી નગરમાં તમારે વાસતે એક સુખવાસી મકાન તૈયાર કરે. તમે લોક બોટમાં કે તાંબુમાં રહી શકશો નહીં, કારણ કે વાયોલેટને નબલાઈ ઘણી છે.”

કેપ્ટન ફલીએ અધવચેજ જનરલને આગળ વધતાં અટકાવ્યા હતા, પણ આ નવી ધાડ એટલી આવી પડી હતી કે તે પોતાની શુધ ખુધ ખાઈ બેઠો હતો. તે લાંકડાં જેવા થઈને બેસી રહ્યો, શરમીદગીથી તેના મોઢ ઉપર રતાશ આવી ગઈ હતી અને તેની છાતીના ધબકારા કોઈ બેહરાનેબી સંભળાય તેમ ઠડકતા હતા.

બચારા બોલા સર થામસ તો મનમાં મલીદા ખાતા હતા કે પોતાની વાહાલી પ્રીયા સાથે આટલું જલદી

જોડાવાનો મોકો આવ્યો છે તેથી જમાઈજી હરખને મારે મુંગા મંતર થઈ ગયા છે. જનરલની ખરેખરી મરજી આ શાદી હાલ તુરત કરાવવાની ન હતી કારણ કે તેવણે મન સાથે ગાંઠ વાઢ્યો હતો કે વાથોલેટની હવે જીવવાની આશા ખોટી છે. પણ ત્યારે સવાલ ઉઠશે કે તેવણ આ પ્રમાણે ઉતાવળ કાંય કરતા હશે ? જવાબ સહેલો છે. થોતાની ધણીઆણી સાથે તેવણ જીદે પડયા હતા અને તેણીને કાવવા નહીં દેવાને તેવણે આ બાજુ રમી હતી કે કાંઈબી કરીને ફલી સાથે છોકરીને પરણાવીને તેણીને લાંબે ઢકેલી દેવી. ફલીને ગુંથવાયલો ને ઘસરાયલો જોઈ ને સર થામસ સમજીઆ કે કાશમીર સુધી જવાનો ખરચ ભારે થશે એવા ખ્યાલથી ફલી મુઝાતો હશે.

“તું ખરચનો વીચાર કરતો ના, ફલી. તે બધું હું બરાબર કરી આપશ.”

આખરે હવે ફલીની સુધ ઉઠેડી.

“સાહેબ, હું હમણાને હમણા જવાબ આપવાને અશક્ત છું. મને લાગેછ કે—કે—કે—મેં ઘણું ગેર-વાજબી કામ કીધું છે. આવતી કાલ સુધી મેહરબાની કરી થોલશે તો હું વધું વાત કરવાને શક્તીવાન થઈશ એમ હું ધારું છું. આજે સાંજના કાંઈ જરૂરના કામ સર હું ગેરહાજર રહેવાની પરવાનગી માગું છું—હાલ હું વધુ ખોલાસો કરી શકતો નથી.”

આ વાર ફલીનું હૈડું માંહેથી ડાંખતું હતું. તે લગભગ દેવાના જેવી હાલતમાં હતો. કાંઈખી કરીને આજે ગુલાં સાથે ખરું નરું થવું જોઈએ. ગુલાં પાસે જનરલ સાહેબને કાગળ લખાવ્યું હોય તો કેમ? ઓ ખોટા! જનરલ તેને જુડો અને ઠગારો કહેશે તારે તેના માસ્ટર આગળ તે શું નાકે ઉભો રહેશે. જોઈએ કાલે શું થાય છે.

પ્રકરણ—૧૪ મું.

કતબ કરને કો આશક કો
 નીચેહ તલવાર કાશી હય
 પરેશાં હીલ દીવાને કો
 નહીં દરકર જંજીરો કી.
 પરેશાં દુખ કર મુંજ કો
 ન ધતના કુદમ કર ઝાલીમ
 ચક્રકત મહરબાની સે
 હુમારા ખ્યાર કાશી હય

મફર.

આપણે પાછા કુનુર તરફ નીધા પોંઠાચાડીએ. સુરંખી કેપટન ફલી પાછા ધણીઆણી આગળ સટકી આવીને ઈંજીયર ઉપર નખાયલે ચેહેરે બેઠા છે. ખુરસીના હાથા ઉપર ગુલાંમાય બેઠાં છે અને તેણીનો હાથ કેપટન ફલીએ પોતાના હાથમાં પકડી રાખ્યો છે. આહુ! વાંચનાર આ પીકચર કેવું અર્થસુચક છે

ને તો તું જાણતો અથવા જાણતી હશે. ને હજી નહીં જાણતો હોય તો ચંદ્રોજમાં કોઈ વખત જાણશે. ઘણો વાર અંદેસામાં પડી રહી ફલી ખોલેલા:—

“ઓ મારી ગાડ—હું કેવું ઇચ્છું કે મારી પાસે દોલત હોતે. મારી વાહાલી ગુલ, આપરે શું કરશું તેની મને સમજ પડતી નથી. તારી સાથે ઉતાવળમાં પરણીને મેં તુંને ફાંસી. તું ઘડી ઘડી ખોલેછ કે મારો ઘોડો, ને પોણા તટુઓ વેચી નાખ, પણ તેટલાથી મારું અડધું કરજખી ફીટે નહીં ને બીજાઓ આગળ કંચે નાકે ઉભો રહે.”

“પણ તારે મારો રસતો શું? આપરે શું અહીં સીખારી હોલતમાં પડી રહીએ?” ગુલાંએ જવાબ દીધો.

“તેજ મારી મુઝવન છે તો. આપરે તો કોઈખી રીતે આપણું ફોડી લઈશું. પણ મોહોતને કાંઠે આવેલી વાથોલેટ જ્યારે એ જાણશે તારે તો જરૂર એ મરી જશે તેના મને ધસકો પડ્યો છે. અરે ખોદા, કાંઠાને કાંઠાં આપરે સ્ટીમર ઉપર સાથે મળી ગયાં!”

“ફલી! એ તું શું પ્રકબક કરી રહ્યોછ?”

“મારા જાન—મારાં જીગર, મારું ખોલવું તું સમજ નહીં. હું એમ કહેવા માગતો હતો કે બચારી વાથોલેટને જીવવાને હવે ઘણોજ થોડો વખત બાકી છે તો તેટલો વખતખી તેને ખુશી રાખવાનું મારેથી બને

તેમ નથી. તે જો નહીં હોય તો પછી આપરે કેવાં
અમન અમનમાં રહીએ. અરે હીકરા, હું કેવા સેહે-
તાનીઅત વીચાર કરું છું.”

શુભાં ફફડીને ઉઠી અને એક બોલ બોલવા વગર
એરડામાં પછાડા મારવા લાગી. તેના મોઢુ ઉપર
રતાશ ચહુડી આવ્યો હતો. ફક્ત તેણીને પટાવવા
પોતાના હાથ લાખા કયાં પણ તે આગળ આવી
નહીં, પણ સામે ઉભી રહીને બોલી.

“પૈસા પૈસાને સાડું તમે તવલો છ, કેમ? એજ
તમારી મોટી મુઝવણુ છે, નહીં?”

“હા; મારે ખાતર નહીં પણ તારે ખાતર, પૈસા
વગર આપણે શું કરશું?”

“અંહ! એમ છે? આએ વાચોલેટ ફાચોલેટ કોણુ
મુઠ્ઠા તેની પાસે સારા પઈસા છે—નહીં? ને તમે
જો તેની સાથ પરણ્યા હો તે તો નેહાલ થઈ જતે.
કેમ ખડું કેની?”

“તેના મરનાર કાકાએ તેનું ત્રીસ હજાર રૂપિયા નામ
પાડ્યું છે અને વીસમાં એમ કરમાવ્યું છે કે તેણીની
શાદીને દાહાડે એ રકમ તેણીને આપવી.”

“એ બધું ખડું, પણ એને બચવાની કંઈજ આશા
નથી?”

“એના ડાકટરો તો એમ કહેછ. ડીઅર તું મારી
ઉપર ખફા છે, તે જોઈ મારો બળાપો બેવડો વધી

જાયછ. મારી મુશકેલીમાં તુંખી એમ કરેછ ? વા
જેમ તારી મરજી.”

ફલીનો ગંગેઠાયલો નાચાર ચેહરો જોઈને ગુલ
દયા આવી ગઈ. તે ફલી આગળ ગઈ અને તેને ચાં
ને કોટી કરીને ખોલી.

“ફલી, મારા જાન મને એક વાત કહે. વાચો
તારે મનથી હવે કુચ નથી. એટલું ખોલ, કે હું તારે
છેલ્લું ને તારો ખ્યાર મારા ઉપર જોવાને તેઓ છે રે
સાંભળવા મારો જીવ તપી રહ્યોછ.”

આ મુજબ વાતચીત થવા પછી ગીલગીલોઆનું પુર
શું ? સહવારના પોહોરમાં ફલીકાકા ઉઠી સીધારયા
ગુલાં ગુપચુપ કપડાં સજીને એક ટાંગામાં ઉઠી ચ
આવી. તેની મતલબ ફલી ને વાચોલેટ વચ્ચેનો ના
જોવાની હતી. સાંજનાં ફલી કાકા વાચોલેટને :
વીકટોરીઆ ગાડીમાં ફરવા લઈ ગયા ત્યારે તેઓને થોડ
ખબર હતી કે ગાડીમાં છુપાઈને એક પારસી બાઈ તેઓ
ચેનચાળા એક વાઘણની પેઠે જોતી હતી. આહ ! ચ
શોભતી વાચોલેટ કે ? ખલીર કાગડા જે
આજે મરે તો કાલે બે દાહાડા થાય તેવી કુકતી ઉ
ફલી લેલો ગાંડો બની ગયો હતો !

રાતના ફલી પાછો કુનુર આવ્યો તારે ગુલાં રે
ઉપરથી ઓવરાઈ પવરાઈ જતી હતી. તેને સારું પીવ
પાણી લાવે, ને ખુરસી ઉપર તકીઆ ગોઠવે ને

રાજી રાખવા હુઝરો ફાંફાં મારે. અલખત તેના બદલામાં ગુલાં આશા રાખતી હતી કે ફલી તેના ઉપર ખુરબાન થઈ જશે, પણ ફલી જરા કંટાલેલો, ઠાકેલો દીસતો હતો. ખરી વાત કેહવામાં શરમ નથી. ગુલાંએ તે રાત ધરફરીમાં ગુઝરી પણ લલાં માણસ ફલી તો કરારને જીવે ઉઘી ગયા હતો. તેણે પોતાને માથે શું આકત આણી હતી તે ફલી ઉંઘમાં ભુલી ગયો હતો. તેનો શાંત ખુશનુમાં ચેહરો જોઈ જોઈને ગુલાંનો હરખ માયો સમાયો ગય નહીં, તે મન સાથે બરબડી.

“આહ! મારો ખ્યારો ફલી, કેવો શાંત નીંદ્રામાં પડેલો ને કેવો ફરેસતા જેવો લાગેછ.”

સહવારના સાત વાગતે ઘણીજી ગગયા ત્યારે ગુલાં ના પેટમાં ફાળ પડી. ફલીના કપાલ ઉપર પાછી ચીંતાની કરચલી વળી હતી. આજે જનરલ સાહેબની હજીરમાં શું થશે તેના વીચાર અને હાથ સોસારાથી તેના ચેહરો કુમળાઈ ગયો હતો. બેઉ જણ નાસતા ઉપર બેઠાં ત્યાં જાણે તેઓએ સપ કીધો હોય કે આજની યાદ તાજી કરવી નહીં એમ લાગતું હતું. ફલીનો આ કુનુરમાં પેહલ વેહલો નાસતો હતો. ઉઠીમાં તેની ગેર-હાજરી જાણાશે તો આપદા છે. આજે તો જનરલ સર થામંસ એટકીન આગળ ખરૂં નરૂં કરવા વગર છુટક નથી. થોડા કલાકમાં મોહોકાનનો ડંકો વાગશે.

ગુલાંએ તેને હસાવવા પટાવવાની ઘણીખા તનવીન કીધી પણ ફેકટ.

“વાહલા ફલ, તું માન કે ના માન, ગઈ કાલે હું જરા ખભરી હતી ખરી, પણ હું તારી ફરમાખરદાર ગુલામ છેલ્લે એમ જરૂર માનજે. જો તુને કસી અલવલ આવે તો હું મારો જીવ કાઢાડી નાખું.”

“ડીઝર, હું તે સારીકાની સમજીજી, પણ મારો જીવ બાજી રીતે ઉદાસ છે.”

“તું પૈસાને ખાતર મુઝાયજી પણ તું મને હજી બરાબર જોખખતો નથી. હું તારી ઉપર એવી બેલી દેવાની છેલ્લે કે તારી સાથે મુપડાંમાં રહીને સીવી સાંધીને તુંને રાજી રાખું.”

આટલું બોલી ગુલાં પોતાના ઘણી તરફ ટીકી ટીકીને જોવા લાગી કે પોતાના બોલવાની શું અસર થાય છે.

ફલી ઠરગરીને બોલ્યો “એ તો તારી ભલાઈ છે હીકરા, તું મારાં મનની વાત જાણતી નથી. જે તુંને કેવી ફસાવી છે તેનો હું જયારે વીચાર કરજી તારે મારી છાતી કાઠી જાયજી. મને કંઈ રસ્તો મુઝતો નથી.”

ઘણા વાર વીચાર કરી ગુલાં પાછું બોલી. “પ્તર થામસની બેટીને બચાવાની ખરેખર જરાબી આશા નથી ? એ વીશે તારી પુરેપુરી ખાત્રી છે ?”

જેનો ફલીએ હાનો જવાબ દીધો કે ગુલાં તેની પાસે આવીને ભરાઈ અને તેનો હાથ પકડીને બોલી,

“એમ છે ? તારે એને આપરી સગાઇ કેલવાની જરૂર શી છે ? એની સાથે નામના દાણા પાડીને રાજી કરની ?”

આ કદંગા શબ્દો સાંભળતાં ફલીએ ગુસ્સાથી ચમકી ને ગુલાનો હાથ ફેંકી દીધો ને ઉઠલો વાખ જેવો થઈને બોલ્યો “ગુલાં, તું એ શું બકેછ, તારૂં માથું ખીસી ગયુંછ કે શું ? આજે તુંને શું થયુંછ.”

ગુલાં કાંઈખી બોલ્યા વગર ગલરાધને ફલી આગળ ગઈ કે તેને આંખીને કોટી કરે પણ ફલીએ ક્રુમખાયલા ચેહરા સાથે તેણીને ખસાડી મુકી.

“નાદાન છોકરી, તું શું બોલી ? હું એક બોલ સમજીએ નથી. કોણ જાણે તારૂં માથું ગીયુંછ કે માઈ ગીયુંછ.”

“ડીઅર, તું એમ મારી ગમ ડોળા કાઢાડીને ના જો-એમ તું બોલેછ તારે મારી સુધ બુધ ઉડી જાયછ. હું તારાં બલ્લાંને માટે સેહેજ બોલી. તું જાણું સુધી મારો છે તાણું સુધી હું સીખારી થઈને રહેવા તૈયાર છું. જ્યારે મેં એક મરવા સુતેલી ઓરત સાથે તુંને જોડાવાની સુચના કીધી તારે મારા પોતાના કરતાં તારાં સુખનો, તારી સત્તામતીનો મેં વીચર કીધો. પણ જારે તું મારી ગમ એમ ડોળા કકડાવેછ તારે હું ધચ્છુંછ કે હું તારી આગળ પડીને મારો પ્રાણ છોડી દેઉં.”

આટલા શબ્દો બોલી ગુલા લોચ ઉપર ફસડાઈ પડી અને આર આર રડવા લાગી પણ ફક્ત ખુરસી ઉપરથી ઉઠ્યા નહીં.

“ગુલાં, તું ઘેલી થઈ ગઈછ, તારું ભેળું ઠેકાણે નથી. હું તારી સાથ કયદાની રહે પરણ્યા પછી મારેથી બીજી સાથ કેમ પરણાય? શું તું મને સાત વરસ બંતંબે મોકલવા માગેછ?”

“પણ કોઈ શું બાણુશે કે આપણે પરણ્યાં છીએ? તુરત વેળા ગુચવણ મટી જાય કે પછી આપરે નવસારી જઈને નવેસરથી દાણા પાડશું તો કોઈ શું બાણુવાનું છે. હું તારા બલ્લાને ખાતર કેહુંછ.”

આટલું બોલી ગુલાં તેનો હાથ પકડવા જતી હતી પણ ફક્ડીને ફક્ડીએ હાથ ખીસાડી નાખ્યા.

“ખીસતી જ, તારો પ્યાર મને જોઈતો નથી. આવી સુચના કરતા તારે શરમાવું જોઈએ. તું મારી સામે ઉભી રહીને મને એક લફંગા બદમાશ થવાનું સુચવેછ. હું હમણાં કંઈ બોલશ તો તારા બાલે બાલ ઉભા થશે.”

આટલા શબ્દો બોલીને ફક્ત રોહાસા ભરે ઉઠીને હોટેલની બાહાર પડ્યો. ગુલા પોતાના ચોરડાનું બારણું મોઢેથી બંધ કરીને ઘસાઘસા રડવા પડી. વાંચનાર, આ આંસુ દલગીરીના ઉશ્કે કે ફક્તની મોહાબત તાજ છે તેની ખુશાલીના ઉશ્કે? આગળ ચાલતાં જોઈશું.

પ્રકરણ—૧૬ મું.

પાગળ સમજી સહુ હસે
 કહે દીવાનેં યાર
 પ્રીતે કીધો બાહાવરો
 મજનુનનો અવતાર
 જર જોખન અંતે ફના
 મીથયા છે સંસાર
 પ્યારે કીધો પ્રેમને
 તેનો તાબેદાર.



કેપટન મોદી કુતુરના હાટેલમાથી રોહિંસા ભેર
 નીકળી ચાલ્યો ત્યારે તેનું મગજ ઘુમદું હતું. તેણે
 સોગંદપર સોગંદ ખાંધા કે બસ આજે જે થાય
 તે ખરું. બધી વાત ખુલ્લાં મનથી જનરલ સાબને
 કહી દેવી. વધારે ધીલ કરવામા કાંઈ કાયદો નથી.
 કુતુરથી ઉઠી જતાં ફક્ત દસ માઇલનું છેદું છે પણ
 તે એટલો અધીરો પડી ગયો હતો કે રસતો નીકે
 નહીં. તે જ્યારે ઉઠી પુગો ત્યારે તે ઠાકથી અને
 છતેજરીથી લીંઝા બુમલા જેવો થઈને હાંફતો હતો.
 દરવાજા પરના ચપરાસીએ રાખેતાની સલામ કરી
 તેણી ફલીએ જોઈ નહીં. ચપરાસી એલબત કાંઈ
 બોલ્યો નહીં પણ મન સાથે અગમ્યબી પામ્યો કે
 આજે કેપટન સાબ સહવારના પોહોરમાં કેપડું ચડ-

ડાવીને નાક ભીંજવી આવ્યા છે કે શું? જનરલ સાહેબ અને મેમ સાહેબ એક ફલાવર શોમા ગયાં હતાં. સાધારણ રીતે તેઓની સાથે જવાની ફલીની ફરજ હતી. પણ આ સમયે આજે તે વીસરી ગયો હતો.

એનું સત્યાનાશ થાય એનું! ફલી બધી વાત ખરું નરું કરી દેવાની તલપાપડમાં હતો ત્યારે ન ધારેલા હઠારો વધન નડતાં હતાં. ચીંતો નહીં, જનરલ સાહેબ નથી તો પીડા ઓછી. વાયોલેટના ઓરડામાં જઈ તો કેમ? ઘડીમાં વીચાર કરે કે જઈ ને ઘડીમાં માથું ફેરવી નાખે કે નહીં જઈ. બસ એ તે એજ. મારતે ઘોડે ફલાવર શોમાં જઈ ને ત્યાં બધાના દેખતાં રોખરું જગાડું! ફલાવર શો બપોરના એક વાગતે ખુલવાનું હતું ને બપોરના ત્રણ વાગતે પોલોની મેટચ હતી જેમાં ફલીએ સામેલ થવાનું કબજુ હતું.

એવામાં ક્રમબદ્ધ સંઘસે આવીને અદબથી પુછ્યું કે સાહેબને પોલો માટે ક્યુ તદ્દ જોઈશે. ફલીએ ધરર દેતો હુકમ આપ્યો કે સવારીનો ઘોડો તઈયાર કરે.

“સાહેબ—હમણાં સવારીનો ઘોડો? સાહેબ આજે ત્રણ વાગે પોલો ને સાઈ ક્યુ તદ્દ?”

“જાઓ યુ ગર્લ્સ, એક ડેકે કહ્યા તે સુનતા નહીં—યુ ડેમ. રાસકલ!”

સર્થસ ઘભરાઈને નાહાડો. ઘોડો આવીને ઉભો કે ફલી મેડની માફક સવાર થઈને ચાર પગે છોડી મુકયો. બચારા ઘોડામાં જો વાચા હતે, વીચાર શકતી હતે તો મનમાં સમજતે કે આજે પોતાનો સદાનો કદરદાન માલેક સાવ દેવાનો થઈ ગયો છે.

પણ આ અચબુચ સવારી એ એક કાયદો થાયો. ગુલાં ઉપર તેને જે ખફગી બતાવી હતી તે જરા નરમ પડી. તે ગમે તે બોલી હતી ખરી પણ તે ફલીના કાયદા માટેજ કેની? વાચાલેટ સાથે જુઠાં લગન કરવાની તેણીએ સલાહ આપી હતી તે કોણને કાજે? ફલીના ખ્યારમાં તે આંધળી થઈ ગઈ હતી. ગરીબ ગાય જેવી ગુલાં, ફલીને હવે વીચાર આવ્યો કે તેણે ગુરુસામાં ગુલાને હરકાટી કાઢાડી તેમાં તેનો પોતાનોજ કસુર હતો. પણ સખર, એ એવી ભાણુ ભુલી કેમ બની ગઈ હશે. શું ગુલાંની સમજાવટથી તે પોતાના ધણી ની આબરની ધુલધાની કરવા માંગતી હશે.

ગરીબ બચારી ગુલાં !

જે મીનીટ જતી હતી તેમા ફલીના રોહાસ નરમ થતો ચાલ્યો. હું કેવો બેવકુફ કે તેણીને સમજાવીને તેણીની ભુલ દેખાડવાને બદલે હડખાં કુત્રાની પેઠે છોડાઈ પડ્યો ! ગમે તે પણ એ બચારી ભોલી ભટક છોકરી, તેણીને જે રમ્મતો મુજબો તે ભરભર ભોલી પડી પણ મેં મારું સમતોલપાશું જાલવી રાખવું જોઈતું.

હતું. ચીંતા નહીં, ખેટા ફલી, જરા ધીરજ ધર. કાલે હું પાછો કુતુર જઇને એની ભુલ એને ખરાખર સમજાવશ ને પાછું સમાધાન થશે. એતો મનમ! ગણતરી કરી રહી હશે કે કંઇબો ભોગે મારા ફલીને ખચાવી લેઈ-મારે ખાતર એ એકલવાઈ છોકરી મારેથી બે ત્રણ મહીના છુટી પડવાથી તૈયાર થઈ-ગરીબ ખચારી! એક મરવા સુતેલી ઈંગ્રેજ છોકરીના બાકીના દાહડા ખુશાલ રાખવાનો ગુલાનો ખ્યાલ હશે. તેણીએ વીચાર્યું હશે કે વાચોલેટ સાથે રજીસ્ટ્રારની હાજીસમાં લગનનો ગાંઠ જોડાશે તે ફક્ત નામનો હશે અને તેની ખરી મકસદ એટલાજ હશે કે ફલા એ છોકરીની ચાકરીમાં રહે ને દુન્યાની નજરમાં ખરાબ નહીં લાગે.

હા-હવે ફલી ખબરું ખરાખર સમજાવો.

ત્યારે હવે ફલીએ આગળ કેમ ચાલવું. શું આવી લપકાબંધ નોકરી છોડી દઇને મુંબાઈ ઉતરી પડવું. ત્યાં પ્રાક્ટીસ કરીને બે જાણુનું પેટ ભરાશે તે વાશે તેને મોટો શક હતો અને ખરા વાત એ હતી કે તેને લશકરી ડ્રેસ અને એડીએ સત્રારના કાટા અને ચોખદારોની સેલ્યુટનો જરા શોખ હતો. પાછી મુંબાઈમાં ગલીએ ગલી પાટીઆ મારેલાં કોઈ જતાં હતાં, તો તાંહાં તેનો ભાવ કોણ પુછવાનું હતું.

આવા વીચારમાં ફલી હવામાં કીલ્લા બાંધતો હતો, એવામાં તેના ઘોડાએ ઠોકડ ખાધી અને તે સેજમાં પડતા ખચી ગયો. હવે તેની સુધ ઠેકાણે આવી અને વીચારમાં ને વીચારમાં પોતાના ખંગલા તરફ પાછો વહ્યો.

રસતો કેમે કરતાં નીકે નહીં. ઓહો ! જ્યારે બધી વાત જાણાય તો ઉઠીશ! કેવી ચાવાચીવી થાય. ગુલાંનું અને પોતાનું નામ જગમાં હીનાય, ગરોબ બચારી બીમાર વાયોલેટનું મોહિત આવે, પણ હવે ત્યારે રસતો શું ? વળી તેને એક નાપાક વીચાર આવ્યો કે તેની ઉપરથી ગુલાં તો સદીમર ઉપરજ ઓવરાઈ જતી હતી, તો પછી તેની સાથે લગણુથી બંધાઈ શું કામ ગયો હશે. ઘણું જાણુ આવી નકામી કીયા વગર લપકામાં માટી બૈયર તરીકે રહેતા નથી શું ?

અરે પણ અભાગ્યો. ફક્ત તેમ કરે એવી તેની સરજત અથવા દયાનત ન હતી. તે ખોદા પાસે હજારો હજાર દુવા હર પળે માગતો હતો કે એવી પાપી રીતે કોઈમ્ની સ્ત્રીને ફરિયાવવાની તેની ગણુત્રીમાં ન હતું.

તેણે જ્યારે વાયોલેટને પ્રામીસ આપી હતી ત્યારે તે પાલવાની તેની ખરી નેમ હતી અને જો ગુલાંએ તેનું માથું ફેરવી ન નાખ્યું હોત તો તે વાયોલેટને સેવક સુધી સાર્યો નીવડતે. ગરોબ બચારી ગુલાંએ તો તેની ઉપર દયા કરીને એક માર્ગ બતાવ્યો હતો પણ એવો પાપી અને જોખમ ભરેલો માર્ગ લેવાની ફક્તની હીમત ચાલતી ન હતી.

પણ જાણુ એમ સમજે કે ફક્તની અને વાયોલેટની અમથી નામની શાદી થઈ તો કોણ ખરી વાત જાણુ-

વાનું છે. ઉલટું ફલી ઘડીએ ઘડી વાચોલેટના સીક
ઔરડામાં કલાકના કલાકે કાહાડતો હતો તેની ખળખોધ
હીલના આફ્રીસરો પોતપોતામાં કરતા હતા તે બંધ પડે.

પ્રકરણ—૧૭ મું.

ધ્યાસકી કોઈ, ખખર લાતા નહીં
દમ લખો પર હય, નીકળ જતા નહીં
મન સતા જલીમ તું, દીલે મનજુરકો
કયા તુજે ખોડે ખુદા આતા નહીં
તુજ પર મરતી હું, તેરે સીરકી કસમ
મય કસમ જુઠી કલુ ખાતી નહીં.

ફલી ફફડી ચટકીને બાહાર પડયા પછી ગુલાં પાછી
પોતાના ઔરડામાં લરાઈ અને માંહેથી બારણું બંધ
કરીને સુવાના કોચ ઉપર ઉંઘે મસતકે પડી અને
ઝર ઝર રડી. તેણીએ ફલીને એક ઘણીજ કઢંગી
માગણી કરી હતી અને તે ફલીએ ઘણાજ શુસ્સા
સાથ તરછોડી નાખી હતી. પણ ખરું કહીએ તો તેથી
નાખુશ થવાને બદલે ગુલાં મન સાથ રાજ થઈ હતી.
ઠારણ કે તે સારી પેઠે જાણતી હતી કે જો તેની
સલાહ પ્રમાણે ફલી ચાલતે તો ગુલાં પોતાનો જીવ
પછાડી નાખતે.

પણ ત્યારે કોઈ પુછશે કે એમ હતું ત્યારે ગુલાંએ આવી નાપાક સુચના પોતાના ધણીને કરી શા સારું. ખરી વાત એ છે કે પૈસા પૈસાની મુંઝવણથી ફક્તીના રડમસ એહરે. ગુલાથી જોવાઈ શકાતો ન હતો. પણ ફક્તીએ તેણીની શીખામણ તુછકારથી ધીકારી કાઢાડી હતી, એટલે મનથી તો ગુલાંને ઠંડક વળી હતી. “ગરીબ તો ગરીબ! ગરીબીમાં શરમ શી છે? સારું થયું કે ફક્તીએ મારી શીખામણ મानी નહીં! ગમે તે થાઓ પણ એ મારો પોતાનો માલ; કોઈ બીજી સ્ત્રીની શું મગદુર કે તેને મારી આગળથી દુર કરે. એ ગુસ્સે તો થયો. પણ જ્યારે ઠંડો પડશે ત્યારે પોતાની મેજે મારાં પાસાંમાં ભરાશે, ને મને માફ કરશે. એના ગુસ્સે નરમ પડશે તારે એ પોતાની મેજે જોશે કે મે જે સલાહ આપી ને એના પોતાના ભલાંને મારે હતી. જોજોની કાલે એ દોડતો પાછો મારી આગળ આવશે.”

આવા આવા તુરંગમાં ભોલી ગુલાંની સહુવાર પસાર થઇ ગઇ અને ખરેખર તેમજ બન્યું. ગુલાંએ હજી તો નાસતાને હાથ લગાડ્યો નથી એવામાં કેપટન મોઢી સાહેબની સવારી આવી પુગી. ફક્તી તદ્દન ઠાકી ગયો હતો અને તેના કપાલ ઉપર ચીંતાની કરચલી વળી ગઈ હતી. ગુલાં તેને જઈને વળગી પણ ફક્તીએ કોઈ બી રીતે તેણીની તરફ જોયું નહીં.

“વાહાલા ફલી, તારૂં આંગ કેટલું ગરમ છે. તાવ ચઢેલી તો નથી?”

“નહીં, હું મારતે ઘોડે ભર ગુસામાં આયો એમ લાગતું હશે.”

“બલા જાણે, તેં નાસતો કીધોછ કે? કાંઈ : સારું મંગાઈ?”

“નહીં, મને કસાંની ભુખ નથી. સાંભળ ગુલ આટલું બોલી તે ભોંય ઉપર ફસડાઈને બેસી ગ જરા વાર દમ ખાધા પછી મરવા જેવા સાહે ફલ પાછી વાત છેડી.

“ગુલાં, તેં આજે સહવારે જે સુચના કીધી હજીબી કરવા માગેછ?”

ગુલાંથી કાંઈ બોલાયું નહી પણ વાંકી વળીને પોત પતીનું માથું પસવારવા પડી.

“ડીઅર, હું જે ઉતાવળમાં બોલી તે સારું મારી ઉપર ગુસ્સે થયો, પણ હવે હું તારી આ શરમીંદી છેલ્લું.”

“તે બધું ગમે તેમ હોય પણ હજીબી ત વીચાર તેમ છે?”

“મને બીજો કોઈ રસતો સુજતો નથી, વાહાલા ફલી

“પણ તારી સુચના હું કબુલ રાખું તો તું : ધીક્કારે કે નહીં?”

“તુંને ધીકારું ! એા મારા પ્રાણ, જે મેં રસતો સુઝાડ્યો તે તારાં ને બધાનાં લક્ષાં માટે હતો, બધી વાત છુપી રેહ તો કોઈને નુકસાન થવાનું નથી એમ મને લાગ્યું.”

“એમ છે, તારે તો હું તારી સુચના પ્રમાણે કરવાનો એરાદા રાખુંછ.”

આ પછી તેઓ બેહુ જખમી જનવરોની પેઠે વજગીને બેસી રહ્યાં. ચારો, આ જવાબથી ગુલાંની છાતીમાં કેવા હથોડા લાગતા હશે તેનો ખ્યાલ તમને ક્યાંથી આવે.

“એા ફલી, પણ તારેથી એ મામલો ખમાશે કે?”

“મને બીજો રસતો સુજતો નથી.”

પણ આ જવાબથી ગુલાંના ઘભરાટનો પાર ન રહ્યો. કાંઈબી કરીને વાત ઢીલમાં નાખવાની ગણતરીથી તે બોલી.

“પણ, હું ધારુંછ કે તું કાંઈબી પગલું ભરે તે અગાઉ પેલી ઇંગ્રેજ છોકરીના ડાકટરોથી પુછીને તારી ખાત્રી કરે કે એ જીવશે નહીં તો પછી:—

“હા; હું હમણાંને હમણાજ જઈ. કદાચ સર થામસે નકામી વાત સહરાવીને કહી હોય.”

“લલે સીધાર, પણ મને પાછું આવીને બધું ખરેખર કહેજે નહીં તો મારો જીવ કાહાડી નાખશ.”

ફલીએ ઉઘાડને પોતાની ઘણીઆણી ગમ બે
ગુલાંના મનમાં શું હતું તે હજી નક્કી તે સમજી શક
ન હતો.

“ગુલા, તું ખરેખર ખાત્રીથી કેહછ કે તે
સુચના કીધી તે પ્રમાણે ચાલું તો તારેથી સોર
શકાશે?”

“અરે હારે બા હા, કેટલી વખત એકની
વાત બોલાવેછ.”

ફલીબા વાયોલેટના ખાસ ડાક્ટરને મળવા તો ૭
પણુ જ્યારે તેવણ પાછા કુનુર આવ્યા ત્યારે તેવણ
ગુરા ઢીલા ધચ હતા. ઘણી સીતે ગુલાએ પટામ
કીધા છતાં તેના પેટમાંથી વરાળ નીકળી નહીં. જે
ડાક્ટરોએ ખાત્રીથી કહ્યું હતું કે વાયોલેટ બે
મહીનાથી વધારે કાઢાડશે નહીં. બસ થઈ ચુકું.

પ્રકરણ—૧૮ મું.

કોઈ રથકી મરજી કયા જાણે
દુન્યા મતલબ અપના જાણે
જો જીસપર ખીપત ખીટી હય
વો વા જાણે કે મૌલા જાણે.

સર થામસ એટકીન અને કેપ્ટન મોદી એક
વાને બેઠા છે. સર થામસ અંતે બોલ્યા:—

“તારે હવે બધી ગોઠવણુ તો નક્કી થઈ. હવે તો લગાણુનો દાહાડો નક્કી કરવાનો રહ્યો.”

ખરું કહીએ તો ફલીએ વાયોલેટ સાથે પરણવાની હા પાડી તેથી જનરલ સાહેબ રાજી તો થયા હતા પણ સાથે અગ્નયબળી થયા હતા. ફલીની પહેલી આનાકાની, પાછળથી તેની વારંવાર ગેરહાજરી એ બધા પરથી જનરલ સાહેબને તો લાગતું હતું કે વાયોલેટની મરનતોલ હાલત જોતાં ફલી આખરે છટકી જશે. ફલીની કુતુર તરફની મકરકુદી ઘણાઓએ જોઈ હતી પણ કોઈએ જનરલ સાહેબને ચેતાવવાની હીંમત કીધી ન હતી. પણ એટલું તો ખરું કે જનરલ સાહેબ ફલીની ઘભરાયલી ચાલ ચલાણુથી લગાર વેહમમા પડ્યા હતા.

પાછલથી જ્યારે બધો ખોલાસો થશે ત્યારે જનરલ સાહેબ દીલથી ઘણા આઝોરદે થશે કે તેવણે વાયોલેટને ખાતર જોઈતી તપાશ કરી નહીં હતી. પણ સર શામસ સુધા ગ્રહસ્થ હતા. તેવણે વીચાર કીધો કે ફલીની મુઝવાણુ ગમે તે હોય પણ તે મુઝવાણુ ફલી ધુપાવવા માંગતો હોય તો તે વીશે ચાવાચીવી કરવાને કોઈને હક ન હતો. ક્યુ ફલીના બાબમાં કોઈ ઘાંટાળો હોય ખી તોખી તે વાયોલેટ ઉપર ફીદા હતો એટલે જનરલ સાહેબ તેટલાંથીજ સંતોષ પામ્યા હતા.

ફલી, આજે ૧૨ મી તારીખ થઈ. આપરે તા. ૨૦ મી નો દાહાડો નક્કી કરોએ તો કેમ ?”

“નહીં નહીં, જનરલ સાહેબ, એ દાહાડે તે અંબાલામાં ફીકેટ મેચ છે ને ત્યાં રમવાનું મેં કબુલ કીધું છે,” ફલીએ અકળાઇને જવાબ દીધો.

આ જવાબ જનરલને જરાબી રૂચ્યો નહીં પણ તેવણ ઠાવકા હતા એટલે અખાડા કરી ગયા.

“અંહીં ! તારે ૨૦ મી નહીં તો ૩૦ મી તારીખ રાખ્યે ? તુંને આખું અઠવાડીયું મળશે ને કાશ્મીર માટે તૈયાર કરવાનું બની શકશે.”

ફલી અકળાઇ ગયો. શું જવાબ આપવો તે સુજે નહીં પણ કંઈ જવાબ તો આપવોજ જોઇએ.

“પણ સાહેબ, વાયોલેટનીબી મરજી પુછવી જોઇએ. આપરે આટલી દોડાદોડી કરીએ તે વખતે એને ગમે બી નહીં.”

“એ બચારી કંઈ બોલવાની નથી. હવે આવી ગરમીમાં વધારે વખત એને અહીં રાખવાનું ઠીક નથી” આ પ્રમાણે જનરલ સાહેબ તો કુવો તલાવ પુરવાની દોડાદોડીમાં પડયા હતા.

“ઠીક છે, સાહેબ, હું વાયોલેટ સાથે વાત કરી જોવસ કે તા. ૩૦ મી માટે તેને કંઈ વાંધો છે; તે બચારીને દોડાદોડી કરીને ઘસડ પસડ કરવાની મારી મરજી નથી. હું ધારૂં છું કે તા. ૩૦ મી એ બની શકશે.”

ફલી આમ કરજને મારે બોલ્યો ખરો પણ તેના પેટમાં ઉલગખરડી ચાલતી હતી અને તે ઇછતો હતો કે બોદા કરે ને વાયોલેટ તા. ૩૦ મી એ પરણવા ના પાડે.

પણ વાચોલેટ તો ઉલટી ખુશ ખુશ થઈ ગઈ. ખચારો ફલી બધી વાટે લાઈલાન થઈ ગયો.

વાચોલેટનો જીવ જન ફલી, તેની સાથે એકલું કાશમીર જવાનું એટલે આ ભલી છોકરીનો ચેહરો ખુશાલીથી ચમકી ગયો હતો. તે જ્યારે ત્યારે બોલતી કે “હું સારી થતી જવસ કેની તારે આપરે એખલાં એખલાં કેવી મઆહ કરશું, હું ફલી ડારલોંગ.”

પણ આ શબ્દો ફલીની છાતીમાં છરીની પેઠે ખુંચતા હતા. બનવા જોગ છે કે ફલીનું મોહ કુમલાઈવું. વાચોલેટના જોવામા આવતું પણ તેનો અર્થ તે જુદોજ સમજતી હતી.

“વાહાલા ફલી, તું મારે થકી ચીંતા રાખેછ તે હું બધું સમજુછ—હું જોઉંછ કે તું અવારનવાર અક-લાયલો દેખાયછ. આજે સહવારના તું ડાકઠરને મારી તખીયત વીશે પુછવા ગયો તેનીથી મને ખબર પડી. ડાકઠરે પોતેજ આયા આગળ કહ્યું. પણ તું એ બધાંનું સાંભળતો ના. તું મારી પાસે હશે તો હું જલદીથી સારી થવાની ને ફર થવાની.”

ફલી શું જવાબ આપે. તકીયા ગોઠવવાને બાહાણે તેણે પોતાનો ચેહરો છુપાવ્યા કીધો પણ વાચોલેટ તેનો હાથ પકડી રાખ્યો.

“ડીઅર, હું તુને ખાત્રી આપુંછ કે તું મારી આગળ હશે તો મને કંઈ થવાનું નથી. તું જોતો નહીં કે હું રોજ ખરોજ સારી થતી જાઉંછ ?”

આટલું બોલતામાં વાચોદેવેને ઠાંસાંની જખરી ગુચ
 આવી તોબી ફલીનો વીસમથ પડી ગયલો ચેહેરો બેઠ
 તે મનમાં વીચારવા લાગી કે બચારો ફલી ઘભરાયછ કે
 હું સારી નહીં થવસ-પણ હું નહીં મરવાની, હું જમ-
 ડને લાત મારશ. મારા ફલીને મુકીને મારો જીવ કોઈ
 કાલે જાય નહીં. ખોદાએ મને રંગ આપ્યુંછ, રૂપ
 આપ્યુંછ, સુખ આપ્યુંછ, પૈસા આપ્યાછ તે શું મરવાને
 વાસતે કે? છટ, ફલી તો ઘેલો છે. તે ઘભરાયછબી ને
 મને ઘભરાવેછબી. આપરે કંઈ અંહીથી મારીઆં
 ખસવાના નથી. મેં તો મારા ફલાને તોટે ખાંધ્યા છે.
 જીઓની, હું કેવી એકલપેટી. મારા જેવી મરવા સુતેલી
 છોકરી સાથે પરણવાને કેટલા મરદો તૈયાર થયા? પણ
 મારો દીકરો ફલી એક હજારમાંનો એક છે. પણ એક
 ખારગી ધારો કે આજ કાલ તો નહીં પણ છ મહીના
 વરસમાં હું મરીબી જઈતો શું મુઝાકો છે. મારા પૈસા
 એને કેવા કામ લાગશે. હું તો બધું એને આપી
 જવાની. મારી પછી એ કોઈ નવીને તો જરૂર લેંચકી
 લાવશે પણ આપ મુવે પીછે હુબ ગઈ દુન્યાં. મને યાદ
 તો કરશે? પણ હું મરવાની નથી-ખસ મરવાની નથી-
 નહીં-નહીં-નહીં ને નહીં. શું મારા ફલીને એકલો
 મુકીને મરી જાઉં! છટ-નાનસન્સ.

પ્રકરણ—૧૯ મું.

“અરે કોઈ આવો પ્રીયાને મનાવો.

મારું ઘણું ચીજો ખોલી બતાવો

મને તપતીને નહીં તપાવો

લાગી અમન બુજાવો

ખોલાવો લોલાવો

પણ પ્રીયા ચીઝાવો.”

તા૦ ૩૦ મી મે ૧૮—ને દીનેના ટાઈમસ એક
ડીઆમાં નીચલો ફરો છપાવો :—

“કેપટન ફરામરોઝ કા. મોદી—ઈનડીઅન મેડીકલ
લીસ, એમની શાદી લેફ્ટેનન્ટ જનરલ સર થામસ
ટકીનની ખુબસુરત બેટી વાચોલેટ હેનરીએટની
થ ગોઠવાયાં છે. શાદીની કીયા તા૦ ૩૦ મી

ઉટી મધ્ય થનાર છે. કન્યાની છેલ્લી બીમારીને લીધે
પણ કાંઈબો ધામધુમ વગર કરવાનું ઠરાવ્યું છે. કીયા
પ્રી આ સુખી જોડું બપોરની ત્રેનમાં રાવળખીડી
ફ ઉપડી જશે. અને ત્યાંથી પાંચઃ કાશમીર જઈને
ફનીમુન’ ગુમરશે. કેપટન મોદી ઉટીમાં વણા બાણીતા
ને માનીતા અમલદાર છે અને પોલો તથા ક્રીકેટના
ડા શાકીન છે.”

સાધારણ રીતે ગુલાને વર્તમાન પત્રો વાંચવાનો શોખ
હતો પણ લલા આદમી શેહતાનજીને મસતી સુજ પડી

એટલે એજ ખબર વાંળું પત્ર તેના હાથમા આવ્યું કે કોણુ જાણે કોઈ ભલા આદમીના ફરઝંદે ખામખા તેણીના ઉપર મોકલ્યું. તે વાંચતાંને વાર ગુલાંની આંખે ચક્કર આવી ગયા અને તે થરથર ધુનવા લાગી. પાસે કોચ ઉપર એક મડમ બેઠેલી હતી તે ઘભરાઇ ગઈ અને ડાકટરને બોલાવી લાવવા ગરબડ સરબડ કરી મુકી.

અફસોસ, ગુલાનો શો વાંક કાઢાડયે. તેણીએ બધી વાતનો તો ગળે ગાંઠ બાંધીને પુરો મુકયો હતો પણ આ છતી આંખે ચાત્રી કેમ ભોંકાય. બસ ફલી ગયો, હાથથી ગયો. તેણીને તો ફલીએ અટમ પટમ સમજાવી ને સંધીઆરો આખ્યો હતો કે પેલી વાચોલેટ તો ઘડી પલ છે ને આજે મરે તો કાલે બે દાહાડા થાય તેવી છે પણ આ ન્યુસપેપરમા તો તેવું કાંઈ લખેલું નજાણું નથી. તેમાં તો ઉલટું લખ્યું હતું કે આ સુખી જીવું નલદીથી સેહેલગાએ જનાર છે !

ગુલાંની છાતીમાં અદેખાઈએ ગોથા તીર મારયો હતો. કોઈની શી તાકાત કે તેણીના ઘણીને કોઈ પારકી ઓરતના ઘણી દાખલ ઓળખાવે. બધાં જણ બાધરા ઉતરતાં હતા તેમ વાચોલેટ ખરેખર ઘણી આજ્ઞરી નહીં હોય તો? તે પાછી ઉઠીને ઉભી થાય તો? સમજો કે આ શાદી ફક્ત નામનીજ છે એમ ફલીબા બુલી જાય તો! તો શું? નખોદના ગાદલા !!

છેલ્લા પંદર દાહાડામાં તે પચાસ વાર વીચાર કરી રહી કે ફલીને ખખડાવીને લખવું કે બસ આ નાપાક વીચાર એકદમ છોડી દે પણ તેમ કરવાની ગુલાંની હીંમત ચાલી નહીં.

મેથ રમવાને બાહાણે ફલી ગુલાંને છોડી ચાલ્યો, તેનો ચમટો ગુલાંએ જમ તેમ દબાવી રાખ્યો પણ ફલીએ તેણીને જમ તેમ સમજાવી લીધી કે નહીં જાહેં તો મારા રક્ષક આશીસરોમાં મારી હસી થાય.

“જોની વાહાલી, એ વાતમા તું નહીં સમજે. ઉઠીમાં વાચોલેટને બીજાં બધાંના દેખતાં સાથે વસવું મને મોહોત જેવું ભારી છે. તે જાહે તારે બોલેછ કે “હું તો સારી થવસ, તું ચીંતા ન કર.” એવા થજ્જો સાંભળી મારી છાતી ફાટી જાયછ. કાશમીર જવાની અમારે સાડું તૈયાર કરવાના બધાં જાણુ દોડાદોડી કરેછ તારે જાણુ મારે મસતકે ઘુમરી ચહુડેછ. એ થકી તો હું અંબાલા સટકી જવા માગુંછ.”

આ પ્રમાણે મન મનાવાનું ઠીગડ ઠાગડ કરીને ફલી અંબાલા ગયો. ખરું કહીએ તો તેથી ગુલાંને ફલીને અને જનરલ સાહેબના કુર્ટુબનેજરા દમ ખાવાનો વખત મલ્યો, કારણુ કે ફલીનો અકળાયલો ચેહરો અને શકલરી હીલચાલ સર્વેને નડતી હતી.

સાધારણ રીતે લેડી એટકીન કસામા ભાગ લેતી ન હતી પણ આ ટાંકણે ફલીનો ઘભરાયલો ચેહરો જોઈને તેથી લગાર ચમકી અને પોતાના માટીને એક વાર કહ્યું:—

“આએ ફલીના રંગ દંગ કાઢ મને સારા લાગતા નથી. મને લાગેછ કે આએ દોડધામ કરીને જોડું વળગાડી દેવામાં તમે મોટી ભુલ કરોછ.”

આ સાંભળી જનરલ સાહેબ તો છીકી પડ્યા. “કાંય, ફલીને શું કુત્રાએ કરડ્યો. એ તમને શું ધખારો બેસી ગયોછ. વાચોલેટના જીવને જેવું જોઈએ તેવું સારું નથી એ વીચારથી ભલો ફલી શું ચવાયા કરેછ. બીજું શું? શું તારે નાચે કુદે?”

“જનરલ સાહેબ, બેઅદબી માફ છે પણ હું તમારી આંખોએ જોઈ શકતી નથી. આએ લગણુ દોડદોડીમાં કરવામાં તમારી ભુલ છે એવું મારું પાકકું મત છે.”

“દોડદોડીના એટલે શું? મેં કીઆ ચાર ઘોડાની ગાડી ડકરાવી. જે કંઈ મેં કીધુછ તે ફલીની પુરી રાજમંદીથી કીધુંછ.”

આટલી ટપાટપી માટી બાયડી વચ્ચે થયા પછી સાહેબ તો ફફડીને ચાલી ગયા પણ ખરું કહીએ તો તેવાણના ઘેટમળી જીવ ન હતો. ઠીક થયું કે આ વાર ફલી ગેરહાજર હતો. કાશમીરનો બંગલો ગોડ-વવાની તળવીજમાં અને સામાણુ સુમણુ વગેરે મોકલવાની ધાંધલમાં બધાને જરા શાંતી હતી. લેડી એટકીન આ સઘળી ગરબડમાં પોતાનો વાઘો ભુલી ગયાં હતાં. એક નવાં જોડાંને માટે પદંગો મોકલવાના ને ગોદરાં તકીઆ ભરાવવાની ને મછરદાનીઓ સીવરાવવાની એ શું

કાંઈ નાહાની સુની વાત છે ! પણ એણીનેર આપણુ વાચોલેટને વાસારી મુકવી નથી. તે મનથી નચીંત હતી. સહ કોઈ તેના ઉપરથી ઉડલાઇ જતાં હતાં એટલે તે મનથી હરખાતી હતી કે આ બધા પ્રતાપ ડીઅર ફલીના છે. તે વીચારતી કે ‘ફીઅર ફલી’ તેના ઉપર જેવો ચાહુ રાખતો તેવો તો દુનીઆમાં તો કોઈ-કોઈ-કોઈના બાબમાં ન હોયે. અલખત બનવા જોગ છે કે તે સારી તનદરોસ્તીમાં હોતે ને ફરતો હરતો હોતે તો કદાચ તેણીને આટલું બધું મીઠું મીઠું ન લાગતે. બસ વાચોલેટ તો જીવે ગાંઠ બાંધ્યો હતો કે ગમે તે થાઓ પણ વાહાલા ફલીને ગળે બાંધી રાખવો. તે અંબાલા ગયો તેનો ચમટો જોટલો ગુલાંને લાગ્યો તેનો અડધોળી વાચોલેટને ન લાગ્યો. તેણીએ તો મોટાં મનથી ઠીલાસો લીધો કે બચારા માટીડાની જાત તે એક માંદી સાજી બાયડીને કાંડાં સુધી ધરી પકડીને બેસી રહે. જરા ફરે હરે તો મન મોઝકું થાય ! કેમ બોલીઆ નહીં ?

વાચોલેટ પકડે ઠરાવ કીધો હતો કે કાશમીર જવા પછી ફલીને એકદમ ધરી પકડી રાખવો નહીં. હુમણાં વાચોલેટ એકવીસ વરસની હતી અને ફલી સતાવીસ વરસનો હતો પણ આજે પાંચ વરસ થયાં તેઓ સાથે ફરીઆં હરીઆં અને રમીઆં હતાં. દુકમા કહીએ તો વાચોલેટને મનથી ફલી તેણીનો એક નાહાનો પ્રોદાય હતો. અંબાલાથી જયારે ફલીના કાગળ આવતાં

ત્યારે તે પચીસ વખત ચીપીચીપીને વાચતી, આંખમાં ચાંપતી, તેના ઉપર હોઠ દાબતી અને રાતના સુતી વખત પોતાના તકીઆની તળે સાતતી.

પુઅર ફલી ! તેના જીવતરે તો તેજ જીવતો હતો. ઘડીમાં વાચોલેટ યાદ આવે ને બીજી ઘડીએ ગુલાં હૈયે ચહુડી આવે. ઘણુંબી વીસરવાનું કરે પણ જે કાંટો પેટમાં ભોકાયો હતો તે આમ કાંઈ સેહેલાઈથી નીકળે ! તેણે અંબાળાથી ફક્ત બે કાગળ ગુલાંને લખ્યાં હતાં. પણ તે કેવાં કાગળ ! એ બાપજી આવો, તે જો વાચોલેટના વાંચવામાં આવ્યા હોય તો હું જાણું છું કે આકાશમાંથી ચાંદબી ધુણને આવે ધર્મી ઉપર ઢળી પડે.

પણ કુદરતના ખયાલ ન્યારા છે. ફલીનો અવાર નવાર દયાયલો ચેહરો. જોઈ વાચોલેટ અન્યબીથી બળાયો કરતી પણ તેના જીવ જાન ફલી ઉપર હતો. તે વીચારતી કે હું આવી સીક માંડી છેઈ તેના એ ખચારો બળાયો કરતો હશે. એણીનેર વાચોલેટ જેટલો જીવ બાળે તેટલો ફલીની છાતીમાં તીર વાગે.

ફલી અંબાલા જવા નીકલ્યો ત્યારે ગુલાંએ જીવ પછાડી નાખ્યો પણ વાચોલેટ પોતાની ભોળાઈમાં કાંઈ બોલી નહીં. તે મોટાં મને વીચારમાં પડા હતી કે માટીડાની જાત તે પોતે કોકેટ રમવાની કબુલાત આપેલી એટલે જાન નહીં તો શું કરે. એક માંડી સાજી જાને દસ દાહાડા જાન તો તેને કાયદો થશે. અરે ચારે આપણા પારસી કુટુંબમાં આવું મોટું મન ક્યારે આવશે :

ત્યારે કહુલાઈ રડી તતરીને અંબાલા ગયા તે બરા. ત્યાંથી પોતાની ઈંગ્રેજ અદરાયલી એકાદ બે કાગળોની લખ્યાં ખરાં પણ તે એટલાં ટુકાં ને ટચ હતાં કે ગુલાને તેમ લખ્યું હતે તે ગુલાં કફડી ચટકીને બાલે બાલ પીખી નાખતે. પણ લલી વાચોલેટ તે મનમાં સધીઆરો લેવા લાગી કે બચારો પરાયા ગામમાં રોકાય ગયો હશે તાંહાં લાખાં લચ કાગલો લાવવાની ફરસુદ કાઢાંથી લાવે. બાપડી વાચોલેટને ખખર ન હતી કે આ કાગળો પોસ્ટ ફીધા અગાઉ ફલીએ અડધી દમન શરૂ ફીધેલાં કાગળો ફાડી નાખ્યાં હતાં.

આખરે ફલી સાહેબ દસ દહાડાની ગેરહાજરી પછી પાછા ફર્યા પણ ઉઠી આવવા અગાઉ કુતુરમાં પેહલાં ડોકું ઘાલતા આવ્યા, આહ! તોખાહ તોખાહ! આ વાર આ જોડાં વચે કેવી રડા રોળ ને રસાકસી થઈ હશે તેનું બ્યાન આપવાને મારી કલમ ચાલતી નથી. વાંચનારે તે સમજી લેવું.

“ગુલાં, ડીઅર, કાલે સહુવારના અમે રજીસ્ટ્રારને તાંહા જમને લગણુનો કોળ લેવાનું દરાવ્યું છે.”

અમે આ શબ્દો સાંભળતાં ગુલાંના પેટમાં કુરકુરી ચાલી.

“ડીઅર, ઉઠીના બધા આફીસરોએ લગણુની ખુશાલીના ખુબ મેઝન્ટો મોકલીછ. હીકરા તું મારી પોતાની અતલગની—અતલગની—છે તે અતલગની સગી થઈ નો તું શું આપશે?”

“તુંને બોલતાં શરમ નહીં આવતી? હું પ્રેમન્ટ આપું? મારી ઉપર શોખ આવે તેને પ્રેમન્ટ આપું? મરતી નહીં કે.”

“નાહાં, મારી વહાલો, હું તો અમથું હસવા સારું બોલ્યો, પણ તેંજ આવ્યે કાજ ગોઠવ્યું કેની. તું જરાબી અકબાતી ના નં તારે સારું મળેનો જેવો નાહાનો બગલા મરીમા ભાડે રાખ્યોછ, તાંહાં તું ખુશાલ રહેજે. મારી પાસે હવે પછસાની કંઈ તાણુ નથી, બોદાનું કામ બોદા કરશે.”

“ચુપ રેહ, ફલી, તારું મોહોડું બંધ કર.”

“તુંને હમણાનું હમણાજ મરી હીલ પર જવાની ઉતાવલ નથી. અમે કાશમીર પત્યે ને પછી હલ્લુ ધીરે જજે.”

“અરે બળયું મારું જીવતર, ને બળી ગયું મરી હીલ. ફલી તું ઘાતકી છે.”

“ને એમબી કેહેની કે ફલી તુંબી મરી ગયો. તુંને દુખ લાગેછ પણ શું મને નહી લાગતું? મારા હીલમાં શું થાયછ તે જો તું જાણે તો એમ બોલે નહી.”

“એ તો તમે વસાત્રી લાયા તે તમેજ લોગવો.”
મુલાં છણકો કરીને બોલો.

મકરણ—૨૦ મું.

ઘેલ છીનકે અય મેરા માલીક
 ટુમ વો પીછલા જમાનાં ભુલ ગયા.
 ટુમ પ્રીત લગાકે રૂઠ રહે
 ટુમ સરચે હાકર જુઠ લયે.

દાહાડા જતાં કાંઈ વાર લાગેછ ! બધું રંધાઈ ચુક્યું
 હું એટલે ફક્તીથી શું કરે ને ગુલામી માથું કુટે !
 બેહુ જણ સમજી ગયાં હતાં કે તેઓના હાથ બંધાઈ
 ગયા હતા એટલે હવે તો જે ચુકતાં ચુકે તે ખરું.
 શાદીની સહુવારના વાચોલેટને પાછી તાવ ચહુડી આવી.
 ઝટ ડાકટરને બોલાવ્યો અને તેણે મત આપ્યું કે
 આજની આજ શાદી મુલતવી રાખી હોય તો ઠીક
 પડે. આ વાર ફક્તીની છાતીમાં હઠોડા લાગતા હતા.
 પછી તે ખુશાળીને મારે હોય કે નાસીપાસીથી હોય
 તે તો તેનું દીલ જાણે. પણ જનરલ એટકીને
 ડાકટરની સલાહ હસી કાઢાડી. મામલો આટલો બધો
 આગળ વધ્યો હતો અને અડધા કલાકની રમતમાં
 શું મોટો ફેરફાર થઈ જવાનો હતો. સારાં નસીબે કે
 માઠાં નસીબે સાજના તાવ ઉતરી ગયો. પણ વાચોલેટની
 તાવ સહુવારનાં એકાએક ચહુડી આવવાનું કારણ શું ?
 વાચોલેટે તે કોઈ આગળ કહ્યું ન હતું પણ આપણે
 ચાર આંખ ધરાવ્યે છઈએ. ખરી વાત એ હતી કે
 સહુવારના કાશમીર જવાનો સામણ પેઠ પુક કરતાં
 વાહાલાં માતજ એ હકીમાની જાત જાતના નુસકાઓની

કેતાબો ત્રંકમાં ઘુસાડી દીધી હતી. અને છુપી રીતે દીકરીને સખત તાકીદ કીધી હતી કે તે બધી વાચવાં યાને હર્ષામણએ ફરમાવેલા ડોહોચાણો પીવાથી એ ભેજાં દુખાણથી વાચોલેટની તાપ તો એક બાજુએ રહી પણ મારા જેવાનું માંથુબી ચરી જાય. લેડી એટકીન મન સાથ ખાંડ ખાતાં હતાં કે વાચોલેટના કાશમીર સીધારવા પછી તેવણુ પોતેબી ચાર પાંચ દાહાડામાં ત્યાં જશે અને દીકરીને ખુબ સમજાવશે. જનરલ તો આવનાર નથી, એટલે ભોલા ફલીને સમજાવતા કેટલીવાર.

પણ ખરું કહીએ તો જનરલ સાહેબના પેટમાં જીવ ન હતો. કુતુરમાં કંઈ કાણું ઘોણું છે એમ આખું ઉટ્ટી નાણુતું હતું. પણ કોઈ “સાહેબ” ને કેહવાની હીંમત કરે નહીં. તોબી તેવણુ બેચેન દીસતા હતા. તેવણુ વીચાર્યું કે એકવાર આ શાદી થઈ જાય તો બધી વાતનો છેડો આવો જાય ને દીકરીબી ખુશી થાય.

જરા વાર અંદેસો કરીને “બાવાજી” બેટીજીના ઓરડામાં દાખલ થયા.

“કેમ દીકરા વાચોલેટ, કાલે સહા સાખ થવાની છે તેથી તારો જીવ તો ખુશાલ હશે.”

“હા બાવાજી, પણ રખે ફલી આગળ ચાલતાં પસતાય કે કાહાંને કાંહાં એક કોહેલી ખખડી ગયલી બર્ધરી હોરી લાયો.”

“પણ તું તો દલગીર પસતાતી નથી કેની?”

“હું પસતાઉં ? ફ્લી સાથે પરણવા હું પસતાઉં ? ખાવાજી એ એ શું ખોલોછ ? હું તો એમ સમજું છું કે મારા જેવી નસીબવાન એરત બીજી કોઈ નહીં હશે, નોખેની અમે કેવાં એક બીજાના પ્યારમાં વીટલાયલાં રહીશું.”

લલી બચારી છોકરી, ખાવાજીની આંખમાં પાણી આવી ગયાં. વીટલાયલાં રેહવા માટે વાયોલેટને વાસતે કેટલો વખત સરજેલો હશે. નનરલ એટકીનથી વધુ ખમાયું નહીં એટલે ઉઠીને બાહાર ગયા. સુતી સુતી વાયોલેટ વીચાર કરેછ કે મારો ફ્લી, કેવો દાહાયો, કેવો હેત-વાળો આહ ! આ દુનીઆમાં ફ્લીની નોકી છેજ નહીં.

વાયોલેટ જ્યારે આવા ખુશ તુરંગમાં છે ત્યારે ફ્લી કાકા કુતુરમાં શું કરે છે તે જોઈએ. તેવણુ ગુલાંને છેલ્લો સલામ કરવા ગયા તો ખરા પણ ત્યાં રડારોળનો નાટક ચાલી રહ્યો હતો. ગુલાં માથે તકીઓ દાબીને બોધાણા ઉપર ઉંઘેમસ્તક પડીને રડતો હતો.

“ઓ મારા ઘણી, હું તો હવે જીવવાની નથી. ખરું કેહ કે મારા વગર બીજાં કોઈ ઉપર વાહાલ નહીં કરશ. ખસ એટલાજ બોલ કેહે.”

“હું પરવરદેગારના કસેમ લખને કેહું છું કે મારી નજરમાં તું જેવી વાહાલી છે તેવું કોઈ છે નહીં ન થશેબી નહીં. અફેસોસ ! આપરે તો સમજાયાં કે આએ ગડબડ ગોટો પોતાની મેજે વહી જશે પણ હવે મારેથી ખમાવું નથી.”

“કમળખતી, તારી ને મારી” ગુલાંએ આખ નુછીને જવાબ આપ્યો.

“મારી આંખોના નુર, હું બેવકુફ બનીને ગરીબાઈથી બીધો પણ આંખે દુખતો ગરીબી કરતાં હજાર ગણું નપેતર છે. ગુલાં, આપરો બધો ભરમ ફોડી દઈને છટકી જઈએ તો કેમ ? મારું દીલ તુટી—

“નહીં એમ બને નહીં, એતો ગધેરે બેઠાં તે ગામને પાદરે ઉતરવાનું.”

દીલ કુટોકે માથુ કુંટો, ભરમ ફોડી દે તો ફલીનું સત્યાનાશ વળે. મામલો એટલે બધો આગળ વધી ગયો હતો કે હવે છટકાય કેમ કરી.”

તેઓ બેહુ જનના ચેહરા ઉજળા સપ મારી ગયા હતા. ગુલાં આખરે વળગીને બોલી. “વાહાલા, તું કાશ-મીર જાય તે અગાઉ મને એકચારબી મલી જશે કેની?”

“નહીં—જે હું કાલે રોકાઉ તો પછી મારેથી છુટું પડવાનાં મારા પગ કણુ ઉપડશે નહીં.”

“પણ કાગળો તો લખશે કે તેથી નહીં?”

“અલખત, બનશે તો એક વખત મરી હીલ પર છટકી આવશ. ઓ, આપરે બે છુટાં કેમ જીવી શકશું.”

તેઓ બેહુ જન એક બીજાંને એવાં વળગી રહ્યાં કે જાણે જોડ જણમ્યાં હોય. આખર ફલી બોલ્યો.

ર ગુલ, હવે ખસ, મારેથી, વધુ ખમાતું નથી.
ઓ વખત જયછ તેટલાં મારું લોહી વધુ

ગુલાંના હોઠ ઉપર આંખ ઉપર, ગાલ ઉપર
માસા લીધા.

ર ફલી, તું જયછ કે? ઓ હવે શું કરું,
ના ચાહાવાના તારા સોગંદ યાદ રાખજે,
પરજોતર છેડે તે યાદ રાખજે, તારા સીવાય
નું કોઇ નથી તે યાદ રાખજે.”

! વાહાલી ગુલાં, હું મરસ તાંહાં સુધી તુંને
મારો ખોદા મારો ઇનસાફ કરે.”

! ખોદાને તાંહાંનો ઇનસાફ જોયો કેની.”

—ખસ—મને હવે જવા દે!”

આંખ ઉંઘાડી અને જોયછ તેા ફલી ભરયા
ો ગયો હતો. આહ! જલમ જમાના, આખરે
પડી! તે ખાધા પીધા વગર ઈઝીચેર ઉપર
ત પડી રહી.

હીને સહવારના ફલી અને વાયોલેટના લગણુ
સાખ થઈઝી ચુકયાં હતાં.

પ્રકરણ—૨૧ મું.

યા રખ તારી કુદરત ન્યારી
 અદ્ભુત રચના લીલા સારી.
 જળ બળ વાદળ, પરબત ભારી
 બાગ બગીચા સુંદર ક્યારી.
 હસતી વસતી તે વીસ્તારી.
 ગામ્મે બુલબુલ કોયલ પ્યારી.

હવે વાચક ખીરાદર અને બેહેન તથા બેટી, ચાલો
 મારી સાથે કાશ્મીર. મરી હીલ છોડ્યા પછી બારામુલા
 સરોવરમાંથી આ ચપટાં તળીયાની બોટ સડસડ ચાલી
 જાય છે તેમા બે જણ કોણ અરડાઇને પડેલાં છે
 તે જો. બારામુલા સરોવરનું વર્ણન વાંચવું હોય તો
 આપણુ લેનાં દુબાણુ જાંહંગીર મરઝખાનનું “મુંબઈથી
 કાશ્મીર” પુસ્તક વાંચ.

પાણી તો હીસતુંજ નથી કેમજે હોતશ પાનાંથી
 આખી સપાટી લીલી કંજર જેવી દેખાય છે. પડાઉ
 જેને ત્યાંના લોક ‘કીસતી’ કરી કેહે છે તે ૪૦ ફીટ
 લાંબો છે. આસપાસ ઘાસની જાલી બાંધી લીધી છે,
 માનુષ્યો કીનારે કીનારેથી દોરડાં વાટે ‘કીસતી’ને
 જોઈયા જાય છે અને માંહે ગોઢર પાથરીને કેપટન
 ફ્લી સાહેબ અને મીસીસ વાયોલેટ ફ્લી ખુશાલ વાતે
 પડ્યાં છે.

વાયોલેટની બહુ આંખો ફલી તરફ ચોંટી રહેલી છે. તેઓ ઘણીવાર હુરખના માયા ચુપકીદીથી બેઠા પછી વાયોલેટેજ વાત છેડી.

“વાહલા, આંખે લોકને કહે કે આટલા ઝડપથી નહીં દોડો.”

“હીલદાર, તુંને ઘણું ખુશનુમા લાગેછ પણ રખે રાત પડી જાય તે સાઈં હું બીહુંછ,” ઘણીજીએ જવાબ આપ્યો.

“છટ, નાનસન્સ, આવા બેહસતના બાગમાં કોઈ સીકબી પડતું હોય કે? તું એમ છેક બીહીકણા કાઢારથી થઈ ગયો?”

“અંહ! મેમ સાબ, તમે હમણા ઘણાજ ખુશાલ છેઓ?”

“ખુશાલ! અરે ભલા માણસ, મને તો લાગેછ કે આપરે બે જણની ખુશાલીને સાઈં આંખે દુન્યા સરજેલી છે. આજના જેવી જીંદગી ગુજરવાનુ આપણા નસીબ મા હોય તો બીજાં એકસો વરસ હું જીવવા માગું. ફલી દીકરા, જરા આસતે જવા કહે. ખસ મને એવું થાયછ કે હું તારો ચેહેરો જોયાજ-જોયાજ-જોયાજ કરું.”

“ઘેર જઇને જોયાજ કરજોની. તારી નસ મેરી જીવ પછાડશેની કે મેં તુંને આટલે મોડે સુધી સરોવર ઉપર રખડાવ્યા કીધી?”

વાયોલેટની ખુશાલીનો થોડોક વા ફલીનેબી ઉડ્યો હતો. કોઈ કોઈ વાર તેને ગુલાંનો હાંકરો ચહડી આવતો હતો પણ વાયોલેટના ઉપર નજર પડે ત્યારે તે બધું

નાહાસી જતું હતું. આ નવી જીંદગી તેને ઘણીજ રમણીય લાગતી હતી અને તેનાથી હસાર્થ હસાર્થ જવાતું હતું. વાચોલેટ કેવી મનની, કેવી ખુશાળ, કેવી હસતી, ને શુભા-અંહં ! જરે હોય તારે રડતી ચણાવારી !!

આ જોડાને ઉઠી છોડ્યા ને એક મહીનો થયો હતો. પેહુલાં તો તે લોક કાશ્મીરના માહારાજના એક ‘ગેસ્ટ હાઉસ’ માં શ્રીનગર ખાતે રહ્યાં હતાં પણ પછી ચાર માઇલ પર ડલ સરોવર ઉપર નાહાનો બગલો ભાડે લીધો હતો. ત્યાના બગીચામાં લીલી દરખના કુમખા એવા ગુલાઈ જતા હતા કે ફરતાં માથાનેબી અથડે. આ બંગલામાં ફલી અને વાચોલેટ હાંસબદન ને શુભ-બદનની પેઠે એકલાં ચમન કરતાં હતાં. માત્ર મેરી નામની એક યુરેઝીઅન નર્સને બાવાજીએ બોહોંસ કરીને સાથે આપી હતી પણ તે અલગની અલગ રહેતી, જો કે તેણીને સખત તાકીદ હતો કે વાચોલેટને ખુબ તપાસતી. સારાંસ કે આ જોડું ગીરદીથી તદન એત્રાહેડું પણ પોતા વચ્ચે સુખી હતું. ફલી અવાર નવાર, પોલો રમવા શ્રીનગર જતો પણ સાંજને છોડે ક્રીસ્તીમાં પાછો આવતો.

આજે સાંજના જયારે આપણે ફલી અને વાચોલેટને બોટમાં એકલાં જોઈએ છીએ ત્યારે નર્સ સાથે ન હતી.

“આહ ! આહ ! આજે મારો જીવ નરો બેહસ્તમાં જાયછ, ફલી દીકરા, કંઈ કર કે એમ દરરોજ મેરીથી સંટકી જઈએ તો કેવી મઝાડ પડે.”

“ધીરજ ઘર, તુંને જરા વધારે શક્ત આવશે તારે હું એક નાહાનો મખવો લાડે રાખશ ને હુંજ તેને ચલાવશ, બીજાં કોઈની જરૂર રહેશે નહીં.”

“પણ આએ ‘ક્રીસ્તી’ને શું કુત્રાએ કરડી?”

“એટલુંબી સમજતી નહીં? તું જારે હસેછ ને ગાલમાં ખાડા પડેછ, તારે મારું મન તુંને ‘ક્રીસ’ કરવાનું થઈ આવેછ પણ આએ ચાર માનુષ્યોનાં દેખતાં શરમ લાગેછ!”

“અહ! તેમાં શું, એ લોકને કેહ કે ખસ હાકીઆજ કરે.”

“નહીં ડીઅર, હમણા વાત કરતાં અંધારું થવા માંડશે ને તારે ઘેર જવું જોઈએ. હું ઘોડા પર શ્રીનગર જઈને પોસ્ટ હાફીસમાંથી કંઈ કાગળો આવ્યાં હોય તે લઈ આઉં, પછી આપરે પાણા રમશું.”

“અરેબળી ગયાં તારાં કાગળ. સહવારના લાવજેની.”

“એમ કંઈ હોય, મનેબી જરા પગ છુટા કરવા જોઈએની.”

“ઓ વાયરે, કાગળો સાઈ આવી તલખ કરનારો માટીડો મેં કોઈ દાહાડે જોયો નથી. કોઈ બીજી જવી બધરી હોય તો અદખાઈ કરીને મરી ફીટે.”

આ છેલ્લા શબ્દો સાંભળતાં ફક્તીનું મોહ ઉતરી ગયું તેમાં કંઈ નવાઈ છે?

“ફ્લી ડીઅર, મારા મનમાં કંઈ છે તે કેહું તો તું વાંધો તો નહીં લીએ?”

“ઓ આપરે, વળી શું તારા મનમાં ધખારો આવ્યો?”

“હું ધારૂં છે કે હવે આપરે નર્સ મેરીને પંડા આપ્યે તો ઠીક.”

“હું એમ કંઈ હોય. આએ જંગલમાં તારી સંભાળ હોવા એવી બીજી સારી નર્સ કાઢાંથી લાવ્યે. એ જરા પપરડા જેવી છે તો ખરી પણ તારી ઘણી સંભાળ લીએછ.”

“પણ મારી આગળ મારી આયા જીનનત છે તે ખસ કેની. મારી આગળની આગળ લમ્યા કરેછ તે મને ગમતું નથી.”

“પણ આવા ઘતુરાતુ કંઈ ખાસ કારણ?”

“એટલુંબી સમજતો નહીં? મને એમ ગમેછ કે આપરે એ જન એખલાજ ગોલા લડાઈ કરીએ. આપરે ખાવા બેશીએછ તારે મેરી સાંબે ધરણના ખાંધણીઆની કાની બેશીને ટગર ટગર જોયા કરેછ તારે મારી અરધી મગાડુ જતી રહેછ.”

“હીકરા, એમા શું મોટી વાત. કાંઈ તાલમેલ કરીને મેરીને ઉડાવશું. તું માંગેછ તેમ બનવા જેવું નથી, પણ પપા જાણે તો મને હવારી ખાય.”

“પણ તું જોતો નહીં કે હું હવે દાહાડે દાહાડે કેવી તટાર થતી જાઉં છ. હવે મને નર્સલું શું કામ છે.”

આ વાર ફલીના પેટમાં કેવી કુરકુરી થતી હતી તે વાચોલેટ સમજી શકી નહીં. ફલીને અચબુચ ઘસકો પડ્યો કે આખરે વાચોલેટ પાછી તટાર થાય તો! તો શું, મારીઆ ઠાર. જે છોકરી મરવાની આણી ઉપર હતી તે પાછી લસતામાંથી ઉભી થતી જતી હતી. તે હવે અભાગ્યા ફલીની નજરમાં આવ્યું. હવે કેમ થશે તેના ખ્યાલથી તેને ચક્રવ્રત આવવા માંડ્યા. પણ વાચોલેટ તેને વળગીને એટલું વાહાલ કરવા લાગી કે જરા વારમા ફલી પોતાની મુઝવન વીસરી ગયો અને પોતાની પ્રીયાને પાસાંમાં લઈને તુરત વેળા તો અડધું દુખ અભરાઈ ઉપર મુક્યું.

વાચોલેટ ખુશી ખુશી થઈ ગઈ “મારા જાન તું હવે ખુશી છે કેની? મારે લીધે તુંને ઘમસરાવાની હવે કસી જરૂર તો નથી કેની?”

“નહીં જ તો.”

આમ જવાબ તો લીધો પણ મન સાથે બરબડીયો કે યા જોઠા, આ બધાંનું શું સેવટ આવશે.

પ્રકરણ—૨૨ મું.

કોષ હાલ કહો જકે.

મેરા પતી કો સમજકે.

તેરી ખબર દે કૌન મુઝે આરે

લાવે કૌન નીયાન

તુઝે કાંહાં મય પાઉં

અહીં હવે ધ્યાન સદા હયરાન.

~ ~ ~ ~ ~

નશીમ બાગમાં હુઝારો ફુલો અને ફુટના ઝાડોની વચ્ચે ફલી ને વાયોલેટ એક બીજની બગલમાં હાથ ઘાલીને ફરે છે.

“આહ ! શું આપણી બાગે ચમનની મઝાહ” વાયોલેટ બોલી.

“તે ખરું પણ નર્સ મેરીને એખલી નાખી આવ્યા એટલે એને ભરકણુ ભરાશે તેનું કેમ ?”

“અરે ઝોહાનમમાં જાયની નર્સની થતી બેટા, પણ આપરે બેસ્થેઇ તારે એ સાબે બેસીને ટગર ટગર જોયઇ તારે માઝું ઘણું પાકી આવેઇ.”

“તો હવે ચાલ બેટા, આજે ઘણું મોડું થયું ને નર્સ ફફડી મરશે.”

“ફફડી મરશે તો અહીં કીયાં મારાં ખાસડાંને. આવી મઝાનીથી લેહરમાં ઉઠી જઇએ તો આપરાં જેવા નાદાન

કોઈ નહીં, જરા બેસ, જો ફક્ત જરા બેસ, મને ઉઠી જવા ગમતું નથી.”

ફક્ત બા બી લગલા હજમ થઈ ગયા અને જ્યારે તેઓ ઉઠ્યાં ત્યારે સુરજ અસત પામ્યો હતો અને ઠંડી નીકળી હતી.

જ્યારે કીનારે પોહ્યા ત્યારે નર્સ મેરી ખમરેલી ચટકેલી ઉભેલી હતી. તેણીએ ફક્ત ઉપર ઠપકના ઝાડ તોડી પાડ્યાં. વાયોલેટને લખણમાં ભરાઈ આવ્યાં હતા, પણ તે હસવાનું ડોળ ઘાલીને ઉઠાવવા માંગતી હતી, પણ ચતુર નર્સ સમજી ગઈ અને ઉતાવળમાં ઘર જઈને જખરાથી વાયોલેટને બીછાણામાં સુવાડી દીધી અને ગરમ પાણીની બાટલીઓ પાસામાં મેલાવી. એ તો પછી એમજ તો. વાયોલેટને તાવ ચડડ્યો. તુરત ડાક્ટરને બોલાવી મંગાવ્યા. ફક્ત વીચારવા લાગ્યો કે જે મામલાની તેણે અને ગુલાંએ ગણતરી કરી હતી તે મામલો આવી લાગ્યો કે શું.

શરમ છે ફક્ત તુંને, બળીઈ તારું જીવતર, પણ એમ કાંઈ તારો છુટકો થવાનો છે? ગુલાંનું છેલ્લું કાગળ આવ્યું તેમા તેણીએ ફક્ત ઉપર ઝાડ તોડી પાડ્યા હતાં પણ ગુલાં ભૂલી જતી હતી કે આ માર્ગ પકડવાનો ચેહેલા ખ્યાલ તો ગુલાંએ પોતે આપ્યો હતો, ત્યારે હવે તેણીને આ પ્રમાણે ક્રિયાકરવાનું કારણ શું હતું.

ડાક્ટર વાયોલેટના ઓરડામાં ઘણા વાર રોક્યા ત ફક્ત વીચારમાં પડ્યો કે બચારી વાયોલેટની અ આવી છે કે કેમ. શું તે ખરેખર તેણીને મુએ નેવા માંગતો હતો ?

આખરે ડાક્ટર બાહાર આવ્યા અને ફક્તની ઉપ ઉતરો ગયેલો ચેહરો નોંધને તેને દયા આવી.

“કેપ્ટન મોઢી, ઘમરાવા નેવું કંઈ નથી. અલ તમારી ઘણીઆણી ઘણી ‘સ્ત્રોંગ’ નથી. એટલે ચ લાગી જાય તે ઠીક નહીં, પણ તમારી નર્સ હુશીર છે ને તેણીએ ઝટ ઉપાય લીધાથી મને લાગેછ કે સહવાર સુધીમા સમાધાન ઉતરી જશે.”

અભાગ્યો ફક્ત ! તે ઉ આં કરવા શીવાય મોહમ બીને એક શબ્દ કાઢાડી શક્યો નહીં. પણ ડા બોલવું ચાલુજ રાખ્યું કારણ કે ફક્તની અકલા ચેહરો નોંધ તેને દયા આવી હતી.

“કેપ્ટન મોઢી, આટલા થોડા વખતમાં તમ ‘વાઇફ’ આવી તટાર થશે એવી મેં વધી રાખ હતી, પણ હમણા એની મુઘરતી હાલત નોંધને ખોતેખી ખુશી સાથે અન્યથ થયો છું. તમે ખુબ સંભાળ રાખજો. હું કાલે પાછો આવશ. કાહાડા એમને બીછાણામાજ રાખવી જરૂરી છે. વધારે કામ પડે તો મને તુરત બોલાવજો.”

પણ બંદી વાચોલેટ તો આ નવી હાંડગીની હોંશ માં એટલી ગરકાવ હતી કે તે ધારવા કરતાં નક્કી તટાર થઈ. કાચી છાતીના બીમારને ખુશાલી જેવી બીજી દેવા કોઈ નથી.

એણીમેર ફક્તીના શા વીચાર ? તે ઘણુંબી આસપાસનું વીસરવાનું કરે પણ કુનુરનો જીનો ધખારો કાંઈબી કરીને જાય નહીં. વાચોલેટની બીમારી ઉડી જાય ને તે પાછી ઘોડા જેવી થાય તો ? તેમ થાય તો એકજ નામ પણ મરતી હવતી વરસોના વરસ માથે પડે તો ? એણીમેર ચલના કાગળ એકેકાં એવા સખત આવતાં હતાં કે ભુખ્યાની ભુખ લાગી જાય. વાચોલેટ સારી થતી જતી હતી એમ તેણીને તો લખાય નહીં. તે જો જાણે તો જીવ પર કરે. ફક્તીએ ઘણીવાર ખ્યાલ કીધો કે મરી હીલ દોડી જઈને એકવાર ચલાંને સમજાવી પટાવીને ને ઠંડી પાડું અને મારી મુશકેલીઓ સમજાઉં.

ચલાંનું છેલ્લું કાગળ ઘણું ફફડી ચટકીને લખ્યું હતું. આ લાંબા લય કાગળના બે ચાર વાકયો ઉતારી લેવાબેગ છે.

“તું ઘણો ઉજમારો, સખ્ખે જઈને કાશમીર બેઠો ને હું અહીં બળી જળીને મારા કલાક ગાણુંછ. મને કેટલા દાહડા થયા દીલમાં જીણી બોખાર ચહુડીછ ને રાતના ઉંઘ આવતી નથી. હું તારે સાફ દર કલાક દર મીનીટ મારો જીવ બાળીને ખાક કરી નાખુંછ ને તું તો

મને યાદથી કરતો નથી. તુ તો મને સધાઆરો આપે
હતો કે મને અવાર નવાર મળવા આવી જશે
બધું કાંઈ છે. હવે તો હું જાણુવા માંગુ છું કે બ'
વાતનો છેડો કાઢારે આવશે ?”

એક બીજાં કાગળમાં ગુલાબે લખ્યું કે :—

“જો એમનું એમ ચાલ્યું તો આપણું શું થશે ? ત
ઘટ્ટો ખોલાસો કરીને હવે તો છટકી આવવું પડ
હું હવે બીજાં ગદલાં તદલાં સમજવાની નથી. ૭
બારી ખુરી મુકીને જલદીથી આવ નહીં તો એણી
હું છેલ્લું ?”

આવાં કાગળોનો ફલી શ જવાબ આપે. તે
હાથ પગ, માથું લેગું બધા બંધાઈ ગયાં હ
આખરે ક્યવાઈ ને ચાર પાંચ ખરડા ફાડી ના
પછી તેણે જવાબ લખ્યો.

“તું તો ઘેલી છે. શું મને તારી કદર આવ
નથી ? તું મને યાદ કરેછ તો હું શું તુને યાદ ક
નથી ? પણ હું નાચાર છેલ્લું. તારી સલાહથી
આખરે પગલું ભર્યું તે હવે ચલાવી લેવું જોઈ
જો બધું છોડીને નાહાશી આઈ તો મારું તો સ્ત
નાશ વળે. તારો ને મારો વાંક થયો તેમા વાચાલે
શું કસુર. આપરી ભુલને થકી શું તેને મારી નાખી
મારી વાહાલી, તું હજી ધીરજ રાખ નહીં તો આ
ને જીદાઈતુ કુખ ખમ્યું તે બધું અકારથ જશે.”

આ કાગળમાં ફલીએ ઘણા જોશથી કેટલાક અભાડા વાળ્યા હતા. અને તેનું પરીણામ એ આવ્યું કે મીઠા ચાર દાહાડા સુધી ગુલાનું કાગલ આવ્યું નહીં. એથે દાહાડે કેટલાંક મીત્રો 'ટી' ઉપર આવ્યા હતા એટલે ટપાલમા કાગળની ખબર કાહાડવા જવાને ફલીથી બન્યું નહીં પણ તેનો છવ મરી હીલના કાગળ માટે ટપુ ટપુ થતો હતો. સઘળાં પરોણા ઘેર જવા બાહાર પડ્યા કે ફલી ઉતાવળમાં પોતાના તક ઉપર સવાર થઈને પોસ્ટ હાફીસમાં જવાની દોડ-ધામમાં હતો તેવામા સામેજ વરંડા ઉપર વાયોલેટ ઉભેલી દીઠો.

“ડીઅર, આએ કાગળ તારે નામનું હમણાજ આવ્યું.”

“ઓહો ! હું હમણાજ પોસ્ટ હાફીસમાં ખબર કાહાડવા જતો હતો. ઠંડક ઘણી છે. તું બાહાર આવતીના.”

“જોની, એમ થયું કે પરોણાઓ ચીટકી બેઠાં તે જતાં જાય નહીં, ને તુંને કાગળ વગર અકર વકર થાયછ તે હું જાણુંછ એટલે મેં એક માણુને મોકલ્યો કે તુંને ખુશી કર. પણ ડીઅર, તું એમ ભખરાયલો કેમ દીસેછ ?”

ફલી ખશીયાણા તો પડી ગયો પણ અખાડા કરી હાથ લાંબો કીધો. સામે વાયોલેટ ઉભેલી ને ગુલાનું કાગળ તેણીના હાથમાં તે તેનાથી ખમાઈ શકાયું નહીં તેણે મન સાથે ઠરાવ કીધો કે આવું સાટક ફરીથી બને નહીં તેની સંભાલ રાખવી પડશે.

“વારૂં ઠાક છે, પણ મારું કાગળ લાવ.”

“નહીં, કખ્ખુ નહીં. તું એમ ખલરી પડયોછ તેની મારૂં માગ તો આપું.” વાથોલેટ હસવાનુ કરવા તો ગઈ પણ ધણી થતા છીકી પડયા.

“લે, હવે નાદાનની કાની ચેડાં ના કાહાડ—લાવ મારું કાગળ.”

વાથોલેટ તો ફગલાઈ ગઇ. કોઇ દાહાડે નહીં ને આજ એમ કેમ. ફક્ત કાગળ હાથમાં લઇને પોતાના ચોરડામાં ખસરેલા જોવો ન ઠોડયો. આહ! ગુલાં, મારી કારલીંગ ગુલાં, આટલા દાહાડા કાગળ નહીં લખ્યું તેનું કારણ શું હશે? ભોલે કાગળ આંખમાં ચાંખ્યો ને પછી ઝડપમાં ઉંખેડી ને વાંચ્યું.

પણ આજે શું? ગુલાંનું કાગળ દુકુ ને ટચ હતું. ઉપર ભીણા દાઢ પડેલા હતા એટલે જાણે લખનારના આંસુ તે પર પડ્યાં હોય. કાગળમાં શું લખ્યું હતું. તે વાંચો.

“મારા વહાલા, મારા જન તું જલદી આવ, હું બીછાણે પડેલી છઉ. મારી આગળ કોઇ નથી ને શું કરવું તે સમજ પડતું નથી. તારાં છેલ્લાં કાગળે મને સાવ મારી નાખી, મેં તુંને સલાહ આપી તે ખરું પણ તારાં લલાંને ખાતર હતી. હું બીછાણે પડી પડી વીચાર કરુંછ કે તું બીજી સાથે મોજ મારતો હશે તારે મારું જીવર ચીરાઈ જાયછ. હું ઈચ્છુછ કે પેલીને બદલે તે દાદાર મને જોલાવી લીએ.”

આ છેલ્લો વાક્ય ફલીની છાતીમા તીરની પેઠે ભોકાયો. ગમે તે થાય પણ ગુલાં આગળ દોડી જવા શીવાય બીજો કંઈ રસતો તેને સુન્યો નહીં. વાથોલેટ ગમે તે ધારે પણ હવે થોભાય નહીં. ફલીએ વીચાર કીધો કે તુરત શ્રીનગર જઈને સ્પેશીયલ ટાંગો કરીને મરી હીલ દોડી જઈ પાણુ નેમ અને તેવું ન હતું. સબર-મેલ ટાંગો રોજ સડવારના પાંચ વાગને ઉપડતો હતો, બસ તેમા જવું. ગુલા સીક હતી અને તેની આગળ કોઈ નહીં એટલે ફલી ધરીઓ ધરાયો નહી. તેણે ગુલાં ઉપર એક તાર મારયો.

“હું તુરત આઉછ, ધીરજ રાખજો.”

રાતના જમવાની મેજ ઉપર તેણે સુંથયા કીધું. તેની બુખ લાગી ગઈ હતી. વાથોલેટ લગાર ચકીત થઈને તેના ગમ જોયા કરતી હતી.

“કાંય ડીઅર, આજે એમ કેમ ? તારા જીવને હીક નથી. હું ત્યારની જોઉછ કે તું ખાતો નથી.”

ફલીએ કાંસી કુસીને જવાબ દીધો. “ખરી વાત છે. મારી દાદ એવી કલેછ કે મારેથી ખમાતું નથી.” આહું જુહું બોલતાં ફલીને ઘણી શરમ તો લાગી પણ ઉપાય નહીં.

વાથોલેટ ચમકીને ઉઠી અને ફલીનું માથું પોતાના પેટમાં ચાંપીને કઠર ખાઈને બોલી. “હા મારા વાહાલા ફલી ઓ હવે કેમ કરશું, કાલે તો કંઈ નહી હતું ને આજે એકાએક કેમ ઉભરી આવું.”

“મને બે ત્રણ દાહાડા થયા દુખીઆ કરતું હતું પણ તું બીહુ તેથી મેં તુને કહ્યું નહીં.”

“અરે હારે, આજે બે ત્રણ દાહાડા થયા મને લાગતુંજ કે તુને દીક નથી. મને કહ્યું કંચ નહીં હું રાઈની પોટીસ કરાવી લાવતે. કાલને કાલ ડાક્ટરને બોલાવી મંગાઉછ.”

“નહીં-નહીં-એમા ડાક્ટરનું કામ નથી. મારે કોઈ સારા દાંતના ખાસ ડાક્ટરની આગળ જવુંજ પડશે.”

વાયોલેટ અરે મને દલગીર થઇ ગઈ પણ એ ભલ છોકરીને કાંઈજ શક ગયો નહીં. તે બચારી પોતાન આરડામાં દોડી ને લવંગાનું તેલ ને આયોડાઈન લાવ પણ ફલી બંદાને રમાડી શકી નહીં.

“જોની દીકરા, આજે રાતના જો એમનું એમ ચાલે તો હું કાલે મરી હોલ દોડી જઈશ ને તાહાના નામીય ડેનીટીસટને દેખાડવા વગર છુટક નથી.”

મરી હોલ ! એા માયકે વાયોલેટ ગભરાઈ વીચારવા લાગી કે છેક મરી હોલ સુધી જવા માંગે તારે બચારો ફલી થાણું દુખથી હેરાન હશે. ફલીરે એજવાર વીચાર કીધો કે તેમથી હરે તેમ ન હતું તેણે વીચાર કીધો કે સહવારના પોહોરમા વાયોલે ઉઠે તે અગાઉ સટકી જવું.

પ્રકરણ—૨૩ મું.

ખારી હમારી, તું મુજે દે આગ્યા જાનેકી
 હથર દરિયા અવસી હવ તો આગે કૌન ઉપાય
 ફરે ખંદા જો મીલના હોતો
 શીર મીલુંગા હાય.
 (હરીશચંદ્ર)

સહવારના પાંચને ટકોરે ફક્તી ઉઠ્યો અને ગુપચુપ
 કપડા સજીને છટકી ગયો. તેણે વાયોલેટને સમજાવ્યા એક
 ચીકો લખી હતી કે મેલ ટાગો સહવારના પોહોરમાં
 ઉપડે છે તેથી હું ગયો છું. નહીં તો મરી હીલ પુગતાં
 રાત પડી જાય—હું બનશે તેમ જલદી પાછો આવશ.”

લઘી વાયોલેટ પોતાના ધણીના દાંત ને થકી પોતાનો
 જીવ બાળવા લાગી પણ વીચારયું કે બચારો આખી
 રાત સુતો નહીં હશે એટલે જાય નહીં તો શું કરે.
 એણીમેર ફક્તી ટાંગામાં ઘસ્યો, જતાં જતાં વીચાર કરેછ
 કે થોડાબી કલાક પ્રીય ગુલાં સાથ ભેટવાના મળશે
 એટલુંબી ગણીમત છે. ગુલા સાથ પેટ ભરીને વાત
 થઈ શકશે, સુખ દુખનો સમાગમ થશે. હવે તો કાંઈબી
 વાતનો ભેડ જન રાત્ર રેહુ એવો તોર શોધી કાઢાડશું.

રસતો કેમે કરતાં નીકે નહી. કોડુલા છાડયું કે
 ટાંગાના તટુઓ અનેકવાર અડી ઉભાં. દરેક મીનીટ
 ફલાને પાહાડ જવી લાગતી હતી. ઓહો! વાયોલેટ
 સાથે જ્યારે તે પેહલાં કાશમીર લાણી એજ રસતે

આવ્યો હતો ત્યારે રસતો કેવો ખુશાળ કપાતો હતો અને કેવાં હેતથી વાચાલેટ તેને વળગીને બેસતી હતી. પણ હમણા એ બધું હવામાં ઉડી ગયું. હવે તો બસ શુભાં શુભા ને શુભાજ હૈયે ચાહડી આવી હતી.

ઓ, શુભાં કેમ હશે. છૂટાં પડ્યા ને બે મહીના થઈ ગયા એટલે હવે તે શું ધારતી હશે. મને મળતાં હુર્મથી ભેટશે કે મારો ઝારીઓ કાઢાડશે ! મરી મુકામે ટાંગા પોહોચતાં ફલીને શુભાં તરફનો તાર મલ્યો કે “હું જરા ઠીક છેલ્લે. અને તેમ જલદી આવજે.”

આખરે બપોરના બે વાગતે મરી આવી પોહોચ્યું. ફલીએ બે કે સડવારના એક ચાહાનું કપ લીધું હતું તોબી હમણા તેની ભુખ મરી ગઈ હતી. જે નજીવાં હોટેલમાં શુભાંને રાખી હતી તે આવી પોહોચતાં નોકરોને શું નામ આપે !

પણ લંબાણ કરવાની જરૂર નથી. તેઓ આખરે મલ્યાં. પેહલાં થોડી મીનીટ તો એવી પસાર થઈ કે તેનું વર્ણન આપવાની મારી શકતી નથી ને જરૂરખી નથી. એકબી શબ્દ બોલ્યા વગર બેડુ જણ પાંચ મીનીટ સુધી વળગીને ઉભાં થઈ રહ્યા.

શુભાં તો એવી હુરખમાં આવી ગઈ હતી કે પોતાની એખલી જીંદગી, અદેખાઈ, ધાસતી બધું એટલું ભુલાઈ ગયું હતું કે તે એક શબ્દ કાઢાડી શકી નહીં. આખરે ફુલુભાઈ જાગ્યા.

“મારી ડારલીંગ, મારા જીવ જાન, મારા વગર તું આટલી બધી મુંઝાઈ કે? તારું મોઢાડું કેટલું ઉતરી ગયુંછ.”

ખરેખર તેમજ હતું. શુભાંના ચેહરો સુકાઈને ઉજળો સપ મારી ગયો હતો. વળી તે એટલી દુખથી બે-ખબરી થઈ ગઈ હતી કે પોતાના બાલ સમા કરવા અથવા સોજાં કપડાં પેહરવાનોખી તેણીને સુધલો ન હતો. બાલ વીખેરાયલા, કાક મેલો ઘેલો, ગરદન આગળનો કાલર ચુંથાયલો એવી અવસ્થા જોઈ ફક્ત વીચારવા લાગો કે આ ખરી ધણીઆણી અને સફાઈ-દાર વાચોલેટ વચ્ચે કેટલો ફરક ! પણ કહયા વગર ચાલતું નથી કે શુભાં ઉપરનો તેનો ખ્યાર જરાબી ઘટચે ન હતો.

“મારી વાહાલી, તુંને આવી બીમાર જોઈ મારો જીવ બળી જાયછ. તુંને શું થયું? તું આટલી બધી મુંઝાયછ તે મને લખ્યું કેમ નહીં.”

આ વાત ચાલે છે અને ધણી ધણીઆણી એક બીજાને કોટી કરીને ઉભાં છે એવામા ફક્તે લાગ્યું કે શુભા જાણે કોંચ ઉપર તુટી પડતી હોય. શુભાંના જીવ બગાડી આવ્યો હતો પણ તે બેમાન ન હતી. ફક્તેએ તેણીને કોચ ઉપર બેસાડી દીધી અને તેના મોઢ ઉપર પાણી છાંટ્યું, જરા વારે તેણીના મોઢ ઉપર રંગ પાછો આવ્યો અને પછી સેફન હસતું મોઢાડું કરીને બોલી.

“બીહીના—મને કંઈ નથી. એ તો તુંને જોઈને જ ને મારે મને ફેર આવી ગયા.”

ફક્તીનો અનુભવ એવો હતો કે ગુલાં તો પથ જવી દેહ વાળી છે તે આજ એમ કેમ. તે ખરો વલરાયો.

“દીકરા, તું મારી ગેરહાજરીથી આટલી બ મુંઝાશે એમ મેં કોઈ કાલે માન્યું નહીં.”

“અરે ફક્તી, તારી જુદાઈથી મારું દીન એ દુખાશે તે હું પોને માનતી નહીં હતો. તું પાછો મ આગળ આવેછ તે જાણ્યું તારે મારી છાતીમાં ઠકે વાગા. મને તો લાગ્યું કે આપરે એ જાણ પા મધ્યે તે અગાઉ હું મરી જવશ.”

“પણ ડીઅર, તુંને હતું શું?”

ગુલાં અજબ જવી આંખોથી લજવાઈને ફક્તી જ જોતી હતી.

“ફક્તી, તું મારી ઉપર ખદા તો નહીં થાય ? આ દેવાના બન્યા, પણ—પણ—તેનું શું પરીણામ આવે તેનો વીચારજ નહીં કીધો. તારી ને પેલીની વચ્ચે જુ લગણ થયા તેની આકજ દાડાડા પછી મને મા ચોકસ હાલતનો વેહેમ ગયો ને મેં એક દાક્ટરને ખોલાવીને

ફક્તી હવે ઝબકીને ઉઠયો. “ઓ ખોદા, એ વી તારી ખાત્રો છે ? ઓ પેદાના કરનાર—હવે કેમ થશે.

“પણ હું શું કરું. મેં તો તુંને ખરી મોહોકાન કહેવાને સારું ઘણી વખત લખ્યું પણ તું સમજ્યો નહિં ને ખરી વાત લખતાં મને જરા શરમ લાગી.”

“અરે નાદાન છોકરી—તારે મને ખોલાસાથી બખવું હતું.”

“પણ તેથી શું ફાયદો થતે. કદાચ તું મારું મોહોડું જોવાળી ના પાડતે. ફલી, ફલી જે તેમ થતે તો હું નક્કી મરી જતે.”

ફલી, ફલી, હવે તારો ઘભરાટ કેમ વર્ણવું. ગુલાંની આવી હાલત માટે તું પોતે ભાગીદાર શું નથી? તેની આંખમાંથી ધરધર આંસુ ગળી પડ્યાં અને તે ડચકાં ખાવા પડ્યો. ગુલાંનું જીવન આ વાર દયાથી બળીને ખાક થઈ જતું હતું. તે ફલીને વળગી પડી.

“મારા વાહાલા ફલી, હું ધારતીજ હતી કે તું આ બખર સાંભળીને હલતાઈ જશે, પણ એટલું તો માનજે કે ગમે તે થાઓ પણ હું તારીજ છું.”

પાંચેક મીનીટ સુધી આ બે જણ ચુપચુપ એકેકના ખભાં ઉપર માથું ટેકવીને ચુપ બેસી રહ્યાં. આખરે ગુલાં બોલી.

“ડીઅર તું મારી ઉપર બક્ષ તો નથી કેની?”

“બક્ષ નહીં પણ તારે ખાતર હું અત્યંત દલગીર છું.”

“મારા વાહાલા ફૂલી, મારા દાહાડા કેમ પસાર થાયછ તે જો તું જાણે તો મારી દયા ખાય. તું ને તારી ઈંગ્રેજ મહમ સાથે સાથે જીવોછ તે વીચારથી મારું કલેજું કપાઈ જાયછ, પણ એટલું તો કેહ તે કેમ છે.”

આહ! જે સવાલ માટે ફૂલી અકસાયલો હતો તે આખરે આવ્યો ખરો. હવે ગુલાંને ખરી વાત કહેવી નહીં.

સાચું કેહ તો ગુલાં મરી જાય.

ને જીવું કેહતાં માહા પાપ થાય.

જરા વાર વીચાર કરીને તેણી વાત ઉઠાવવાની તજવીજ કરીધી. પણ ગુલાં હકે પડી હતી.

“ફૂલી ડીઅર, પણ તુંને જવાને બે મહીના ઉપર થઈ ગયા ને હજી એ ઈંગ્રેજ છોકરીના કંઈ સમાચાર નથી? ડાકટરો તો કહેતા હતા કે એ એક મહીના કાહાડશે નહીં ને—

“ગુલાં ડીઅર, હુમણા એ વાત ના કર. આપરે કોઈના મરવાની વાટ જોઈએ એ મોટા ગુનાહનું કામ છે.”

“અહં, હવે હું સમજી, તમુને હવે એ ઘણી ગમેછ, ખરું કેની!”

હાંએ મન સાથે મનજીત ગાંઠ ખાંધેા હતો કે એ વાતની કંઈખી ચુનોચરા કરવી નહીં. પણ આખર કરે ને ચોરત! તેનો જીવ રહયો નહીં. એણી મરે ફલીખાના તાંટીયાખી ટીસા હતા એટલે જરા છીકી પડયા.

“તુંને આવા વીચારો ખાંધવાને મેં તુંને શું કારણ આપ્યું?”

“ઘણુંખી કારણ છે. તેતું નામ લેઈછ તો તુંને ભરકણ ભરાયછ એટલે હું શું કંઈ નાકાન ખચ્ચું છેઈ કે? ખરૂં કેહતો કાંય નહીં કે તું એને ખરેખર ચાહેછ કે નહીં. સાચ્યું કેહ કે તું મારી સાથે જોગો તો રમતો નથી. જેમ ફગસાઈ કેમ ગીચો.”

શુભા એટલી ઉસકેરાઈ ગઈ હતી કે તે મોહોડાં-માંથી નેમ ગમે તેમ લરલર બોલી ઉઠી. પણ ફલીનો લાલ ચોળ ચેહરો જોઈ આ ચતુર છોકરી સમજી ગઈ કે ચણું કરશું તો માટીડો તદ્દન વીખરી જશે અને કાળનો દુકાળ આજે પડશે. પણ ફલી શેઠની વાવડી ચથકી હતી.

“શુભા, તું આજ એમ ચકાશી શા વડે ગઈ. હું તારી આટલી મુરવત રાખુંછ ને તું એમ છેક ધસારો મારેછ ને તેથી હું કેટલો દુખી થાઉંછ તેટલુંખી તું જોઈ શકતી નથી. હવે હું જોઈછ કે મારી જીવરથી તારો વીશ્વાસ ઉઠી ગીયોછ.”

શુભાં હવે ઘભરાઈ કે કાચું કપાયું ખરું. ફલીના ખરડા ઉપર હાથ પસવારી તે ખોલો. “ડીઅર, એમ ચીરડાઇ ના જા. હા હું જરા ઉસકેરાઇ ગઈ ખરી પણ તું વીચાર કર કે મને એકલી અતુલી નાખીને તું બીજી સાથ મોજામાં મારે તે વીચારથી મારું કલેજું કેવું કપાઇ જતું હશે. ફલી, તારો મારી ઉપર અસલનાં જોવો છવ છે કે નહીં.”

“અલખત છે-નહીં તો હું અહીં ઢાડી આવતે શુ કરવા ?”

“ઓ ખોદા, કાંડાને કાંડાં મેં તુંને પેલી ભુંડ સલાહ આપી.” શુભાં ખોલી.

“ને હુંબી હવે પસતાઈછ.”

આ સાંભળીને શુભાંએ ફલીને ગળામાંથી મનખુત પકડ્યો અને ઘણી કાકલુલીથી ખોલી :—

“મારા જન એને મુકી દે. આપરે તો સુઝમા સમ-જ્યાં કે એકુ બે મહીનામાં બધું રસતે આવી જશે ને આપરે પાછાં એકનાં એક થઈ જઈશું, પણ આપરે ભુલ્યાં. હવે તો મને લાગેછ કે બધું બારી ભુરીને કુથે નીકળી જઈએ. પરગામમાં આપુને કોઇ ઓળખવાનું નથી. જો તું મને ખરેખર ચાહતો હોય તો એકવાર આટલું મારું માન, મારેથી હવે વધુ ખમાતું નથી.”

ફલી સંકડાસમાં આવી ગયો હતો. પોતાની પ્રીયાથી અલગ થઈ તે ભાલ્યો :—

“પણ ગુલાં, એની એન છકર આપરે કંઈ સેંહકડા વખત આપરા કાગળોમાં કીધી. તું આપરી બેન જાણુની વાતનો સેકો તાણેછ, પણ વાયેલેટનું કેમ ? બોદા મને મારો ગુનોહ માફ કરે પણ આપરે એને ફસાવી અને હવે શું તેને મારી નાખયે ?”

“ફલી, તું હજાર બાહાણા બીલ્લાં કર પણ તુંને તે વાહાલી છે.”

“તારે ગમે તે બોલ. મારો જવાબ એટલોજ છે કે આપરે બેહુ જાણે સુજી સમજીને એક માર્ગ પકડયો અને હવે તેને વળગી રેહવા શીવાય છુટક નથી. આપરે ધીરજ રાખવી જોઈએ.”

“પણ કાંહા સુધી ધીરજ રાખું. એ પાછી સારી થય તો ? હું જાણુંં કે તે તટાર થતી જાયછ. એ પાછી મારું શું થશે, હું મુર્છ હું મુર્છ !”

ફલીના ઘભરાટનો પાર ન હતો, “મારી કીયર, તારા જીવને ઠીક નથી તેથી તું આવું ફાડું ફાડું બોલેછ. હું ચાલી ચલાવીને તારી આગળ દોડી આવ્યો ને તું આંખે પ્રમાણે મને રંજીત કરેછ—જેમ તારી મરજી.”

ગુલાં રડી પડીને બોલી “હું તો ધારતી હતી કે આપરે કેવાં સુખી થશું—પણ હવે તો હું મરી ગઈ. કાર મરી ગઈ.”

“ થશું—થશું—એક દાહાડો એવોખી આવશે કે
આપરે એક મીનીટ છુટાં પડશું નહીં.” ફક્ત એમ
બોલ્યો તો ખરો પણ તેના પેટમાં જીવ ન હતો.

પ્રકરણ—૨૪ મું.

કુન્યાં સારી સમજે જુકી
જુકા સખ સંસારારે
કાયા જુકી, માયા જુકી
જુકા જગ બેવકારારે.

કેપટન ફરામ માદન એક આખો દાહાડો ગુલાં
આગળ રહ્યો ખરો પણ તેનો જીવ કચવાયલો હતો.
ગુલાં ઉતાવળી થઇ ! એક બે ત્રણ દાહાડા જરા ધીરજ
રાખીને થોભી હતે, જરા ફક્ત પેટ ભરીને નાસનો
કરવાનો વખત આપ્યો હતે તો આટલો બધો તેનો
જીવ મોચવાતે નહીં. એક ગમ ગુલાંને ખસરેલો ખાટો
સ્વભાવ અને ખીજ મેર ફક્તો અકરાટ ઘભરાટ એટલે
તેમની આ વારની મુલાકાત કોઈખી રીતે કતેહમંદ
તો કેહવાયજ નહીં.

ખીજે હીને સહુવારના ફક્ત પાછો કાશમીર ગમ
ઉપડી જવાનો હતો તારે ગુલાં ખરેખર ખીજાર હતી
પણ તે હકે પડી હતી અને કસામાં હોય નહીં તેમ

વર્તવા લાગી. ગમે તે કહો પણ આખર કરે ને ચોરત, તેનાથી અવારનવાર વાચોલેટ સંબંધી એસારો કરવાં વગર રેહવાયું નહીં. જોકે આ કામ ભેતાં તેના પેટમાં ચમટો તુટતો હતો. કાશ્મીરમાં તેઓ કેમ રેહતાં હતાં, બંગલો કેવો હતો, સુવા બેસવાની ગાઠવણ કેમ હતી, આગળ બોમ્બુ કોણ હતું વગેરે સવાલોથી તેણીએ ફલીને શુંચવાવી નાખ્યો. ફલી શણાખી આખાડા કરે ને ગુલાને ધીરજ રાખવા કેહ પણ ગુલાં ધસી ધરાય નહીં. તે જરા જરામાં આંખ પાણી કરે અને ફલીને છોડતાં છોડે નહીં. ફલી ધારે કે ગુલાંને જમ તેમ સમજવી પટાવીને છટકી જાય પણ ગુલાં સમજે તારે કે ?

ધુટાં પડતી વખતનો દેખાવ બહુજ સંતાપજનક હતો. ગુલાંએ જીવતોડ મેહનત અને મીનતભરી કીધી કે ફલીએ હવે જવું માંડી વાળવું. તે ફસડાઈ પડી, માટે સારે રડી પડી. માથાં કુત્યાં પણ ફલી શું કરે. તેના હાથ નવાઈ નેવી રીતે બંધાઈ ગયલા હતા. પેહલો બારીમાં ગુલાંએજ આગે કઢંગો રસતો પકડવાને ફલીને શીખવ્યો હતો. પણ હવે મામલો તદ્દન ઉલટાઈ ગયો હતો, ગુલાંની અદેખાઈએ એક જાતની બીમારી અથવા ઘેલાપણાનું રૂપ પકડ્યું હતું.

પણ આખરે આ બધો કંગાળ નાટક અસાસ થયો. ફલી ટાંગામાં ચડી બેઠો અને વીચારવા લાગો કે આગે વખત ગુલાંથી તે નારાજ હતો-કૌંય ?

એટલું સારું થયું કે ફલીની સાથે ટાંગામાં એક બીજો ઈંચેજ ઉતાર હતો તેની સાથ વાતચીતમાં ફલો જરા જરા ગુલાંને વીસરવા લાગ્યો. ગારી મુકામે પોહોચતાં તેણે એક ઘણું મથા ભરેલું કાગળ લખ્યું ખરું. રાતના નવ વાગતે ટાંગો શ્રીનગર પોહોચ્યો. ફલીને બીજા ચાર માર્છલ પોતાના બંગલા તરફ જવાનું હતું. તેને હૈયે નહ હતી કે વાચાલેટ તો ઉંઘી ગઈ હશે અને સહવારના કેમ વાત છેડવી તેના વીચાર કરવાને આખી રાત મળશે. યાજુ તેની અન્યબીએ ઘેર પોહોચતાં જોયું તો વાચાલેટ તેની વાટ જોતી એયરની પેઠે બેઠેલી હતી.

અલબત્ત વાચાલેટ કુદકો મારીને પોતાના પ્રીયાને વળગી પડી. ઓ આ બે જાણીઓના આવકારમાં કેટલો ફેર!

વાચાલેટે ઘણા હેતથી ટેબલ ઉપર ખાણું અને બ્રાંડી સોડા તૈયાર રખાવ્યું હતું. વળી તેણીએ પોતાના ઘણીના માનમાં ઘણા તેસ્તવાલો ડ્રેસ સજેલો હતો અને તેને જોઈને હસાઈ હસાઈ જવાનું હતું. ફલી શું કરે, ગઈ મલતુ સ્વપ્નનું યાદ કીધામાં ફાયદો શો.

ઘણા હેતથી તેણે વાચાલેટને પાસાંમાં લીધી અને વાહાલ કરીને બોલ્યો. “ડીઅર, તું આજે કેવી ખુશાલ છે. આટલું મોડે સુધી તારે જગવું ન હતું. અન્ય છે કે નસે તુંને જગવા લીધી.”

“છટ, નર્સ કોણુ થાયછ. મને હવે શું છે. હું તો ઘોડા જેવી છેઉં. તુંને મળ્યા વગર મને ઉઘ કેમ આવે. તારો દાંત કેમ છે ? ચાલ હવે જરા પેટ ભરીને જમી લે.”

“પણ કારણીંગ, તું પોતે કેમ છો પાછી બોખાર કે ચીલ આવી હતી કે ?”

“જરાબી નહીં—ઓ માઈ, કેન્ટીસ્ટે તારો દાંત ખેંચી કાઢાડ્યો હતો તારે તને કેવું દુખ થયું હતો. તારે લીધે હું બે રાત સુતી નહીં.”

પણ ફલીની જાણે બસા કે દાંત શું ને વાત શું. તે તો જનવરની પેઠે વાથાલેટનો હસતો ચેહરો નીહાળવામાં ગોથા ગાફેલ બની ગયો હતો. એણીમર ભાલી વાથાલેટ મુજમાં રોજ બોલતી હતી. તે તો સમજી રહી હતી કે પોતાનો વાહાલો આવ્યો એટલે જાણે ઘેરમાં વેપારી વાહાલો આવ્યાં. તે બીજી બીજી વાત કરી માથું ખાધ જાય કે ફલી હું—હાં—કરે પણ તેણે એક બોલીબી સાંભળ્યો ન હતો.

રાતના અચ્ચાર વાગ્યા એટલે ફલીએ સૂચના કીધી કે “બેટા તું હવે ઘણું અતેરું ના કર, કાકી જશે, હવે આસાયસ લે તો સારું.”

“હાં! મારા સાહેબ, હું સમજું છ કે તમે મને એક લાડકવાયાં બચ્ચાંની કાની વાહી પઠાવીને પીડા કાઢાડવા માંગોછ પણ એક વાત કેહવા વગર હું જવાની નથી.”

“ઓ માઈ ગાઠ, તે શું છે વળી !”

“ફક્તી, આપણને પરણ્યાને લગલગ બે મહીના થયા તોખી તું મને—મને—બર્ધરી તરીકે ગણતો હોય તેમ મને લાગતું નથી.”

“એ તું શું બોલેછ, મને કાંઈ સમજ પડતી નથી.”

“હું તુને એમ કહેવા માચું છ કે તું મને બધી રીતે રાજી રાખીને એક બચાને સાચવે તેમ વરતેછ.”

“ખરી વાત છે, મારી વાહાલી ને મારેજ સાચવવી જોઈએ કેની !”

“પણ હું તો હવે સારી કાની છું. તારો દાંત દુખયા તે વાત મને કહ્યા વગર તું ચાલી ગયો તારેજ મને ખયાલ આવ્યો કે તું મને એક ઘણીઆણી તરીકે ગણતો નહીં.”

“અરે પણ તું માંગેછ શું. તુંને મારું ? ફારું ?”

“નહીં, પણ મને એક પાલેલા ચોપટ અથવા બુલ-બુલની કાની રમાડયા કરે તે ચાલે નહીં. તારા સુખ, દુખમાં મારો ભાગ હોવો જોઈએ. વાહાલા ફક્તી, તું એટલું તો સમજેછ કેની કે માટી બેયર વચ્ચે કાંઈખી લેક ભરમ હોવો નહીં જોઈએ.”

“હા—તે કોણુ ના કહેછ.”

“તારે તારી કજીબાત આપ કે તારે મારેથી કંઈખી છુપી થીત રાખવી નહીં.”

“છુપી વાત? તે શું? વળી એ ધખારો તુંને કાંઈથી આવ્યો? ચાલ, ચાલ હવે ગુંગી મુંગી સુવા જા. આવી મોડી રાતનાં નવી છુપી વાત તારે થકી શોધી કાઢાડવાનો આવે કંઈ વખત છે?”

અહીં એ વાત પુરી થઈ ખરી પણ વાચોલેટ ગાઝી સંતોષ પામી હોય તેવો દેખાવ ન હતો. ચીંતા નહીં. પોતાની મેળે સમજશે.

વાચોલેટ પોતાના ઓરડામાં સુવા ગઈ અને ફરી પોતાના જુદા ઓરડામાં જતો હતો તેટલાં સામેથી નર્સ મેરી મળી ગઈ.

“કેપ્ટન સાહેબ, મારી મેમસાયન હવે તકન સાજી દેખાયછ કેમ?”

“હા તે જોઈ હું થણા ખુશી છેઈ.”

“હું આજ સુધી તો મેમસાયના ઓરડામાં સુતી હતી કે રાતના કાંઈ કામકાજ પડે તો હું આગળ હોઈ પણ આજે ત્રણ દાહાડા થયા મને જુદા ઓરડા આપ્યાછ.”

“ઓ, આઈ સી.”

પ્રકરણ—૨૫ મું.

“દોલ માઈ માને નહી, મનકું ઠરે નહીં
ત્યારે કરું શું તાતજી

મેં જોયું ફરી ફરી, જોડી મળે નહીં
કોણુ ત્યારે વરું હું તાતજી”



જે બંગલામાં ફલી અને વાગાલેટ રેહતાં હતાં તેની બાહાર મોટી ફરતી વરંડા હતી. જ્યારે ગરમી ઘણી પડે ત્યારે ફલી ત્યાં બેસીને પોતાના ખાતગી કાગળો લખતો હતો. આજે રાતના ખાણું લીધા પછી સુમારે દસ વાગતે ફલી ત્યાં બેસીને ઘણા અંકેસામાં હતો. તેના માથામાં ગુલાં લમ્યા કરતી હતી. મરી હીલથી પાછું ફરવા પછીથી રોજ ગુલાં તરફથી એક કાગળ આવતું હતું. જ્યારે કાગળ આવવાની વેળા થાય ત્યારે ફલીનાં પેટમાં ફાળ પડતી હતી કારણ કે રોજ રોજ જીલાંના બીમારીના રોદરા આવતા હતા. અને હવે શું કરવું તેના વીચારથી ફલી મુંઝાતો હતો. તેણે ઘણી વાર ગુલાંને સમજાવી હતી કે હવે પૈસાની કાંઈ તાણ નથી એટલે તેની પાસે કોઈ સારી જોવી ‘કમપેનીઅન’ રાખવી પણ ગુલાં તેમ કરવાને સાફ ના પાડતી હતી. તે ખરેખર ઘણી દુખી હતી પણ સાચું કહીએ તો ફલીની મુશકેલી સમજતી હતી એટલું છતાં કોઈવાર તે એવી અકેખાઈથી જળી જતી હતા કે તેના કાગળોમાં

ફક્તના છાળ છોળાં કાણાડી નાખતી. વળી તે પછીનું કાગળ આવે તેમાં પોતાના ઉતાવળાં લખાણ માટે દલ-ગીરી નણાવતી અને એ વાંચી ફક્તના છવ બહુન ઉદાસ રહેતો. આવું એક દેલું કાગળ ટેબલ ઉપર ખુલ્લું મેલીને ફક્ત તેના નવાબ લખવા બેઠો હતો પણ શું લખવું તે સુઝે નહીં.

“મારી વાલ્હાલી ડારલીંગ-તારી કાની હુંબી ઘણી દુખી છે” પણ—

આટલું લખવા પછી તે વીચારમાં બેઠો કે તે ખરેખર દુખી હતો કે બધું હંબગ, કારણ કે તેજ સાંજના ફક્ત સાહેબ પોતે અને વાલ્હાલેટ નાચી ફક્તને ખુબ મગાડુ મેલવી હતી.

ઓહ ! મારી વાલ્હાલેટ ! આજે સફેદ સીલકને ગાઉન પેહરીને માથે રંગ રંગના ફુલ ખોશીને કેવી મન મોહન લાગતી હતી. આહ ! મારા ઉપર તેનો કેવો છવ. મને જોઇને કેવી હરખાઈ હરખાઈ જાયછ !

આવા આવા નવા તુરંગ ફક્તના બેજાંમાંથી હવે પસાર થવા લાગ્યા હતા. તે હવે જોવા લાગ્યા કે વાલ્હાલેટના જોવી ખુબસુરત મીઠી ઓરત તેણે જાણમમાં જોઈ નથી. ઘણીક મડો મળવા આવે તારે ફક્તને કેપટન માફન કરી બોલાવવાને બદલે ડીઅર ફક્ત,—ફક્ત કરીને લાડથી બોલાવે તારે વાલ્હાલેટનું લોહી ઉઠી આવતું હતું.

પણ આજે રાતે જ્યારે ફક્ત ગુલાને લખવા બેઠો ત્યારે ચતના અગીઆર વાગી ગયા તોખી લખાણ આગળ કેમ ચલાવવું તે સુજે નહીં. કંટાળીને તેણે પેઢીમાં મંડાણ ફીધેલું કાગળ ફાડી નાખ્યું અને બીજી શરૂ કરી.

મારી વાહાલી ગુલ—હું ધેરધુધ કે તું આવી મુજાતી નહીં હોતે, તારા તરફથી સારા સમાચાર સાંભળવાને હું હમેશ તલપી રેહું છું. અલબત્ત આપણ વચ્ચેની આ જુદાઇ ઘણી ખમવાની કંઠણ છે. તારાં કાગળો હું પોતે પોસ્ટમાં જઈને—

પણ સખર, ખડીઆમાં સાહી નથી તારે કેમ કરવું. ફક્ત પોતે પોસ્ટના આવવાની જે ઇંતેજરીથી રાહ જોતો હતો તે વાચોલેટના જોવામાં આવ્યું હતું. તે એ બાબે શું ધારતી હશે. જે શકીલો થઈને બેઠાડે પુછશે કે આએ કોણના કાગલો આવેછ તો શું જવાબ આપશે. તે કોઈ પરણ્યાં તો હતાં ખરાં પણ બીજાં પરણેલાં જોડાંની પેઠે સંસાર માંડ્યો ન હતો. તેણીના મુવાનો ચોરડો પાસેજ હતો ત્યાંથી બધું જોતી તો ન હોય. ફક્તના જીવ ગુલાં ઉપર ખરેખર હતો તો ખરો પણ હમણા હમણા વાચોલેટ તટાર થતી જતી હતી તારે ફક્ત કાકાની મતી જરા જરા બદલાતી જતી હતી એમ કહેવા વગર છુટક નથી.

કોઈ દાહાડે નહીં ને આજે તેને વીચાર આવ્યો કે આહુ! વાચોલેટ કેવી દખામણી કેવી પટામણી, કેવી સમજી હતી. તેણીની સોખતમાં આખો દાહાડો કેવો હસવા બોલવામાં પસાર થઈ જતો હતો.

આવા આવા ખ્યાલમાં ફેલી ચકચર હતો એવામાં પવનનો ગપાટો આવ્યો અને ખતી ખુલ્લી થઈ. ઓજળા! નવી ખતી લાવવાની ગરબડ થાય તો વાયોલેટ જાગી ઉઠે. ગુલાંનું માગણ સહવારના ભખી માહાડશું એવા વીચારથી ફેલી ઉઠે. વરંદા ઉપર ખુબ ચંદની ઝલકી રહી હતી. તે કઠેરાને અંદરોતરે ઉભા હતો તેટલાં તેને ગુલાં હેયે ચહુડી આવી. તેને ચાંપીને ભેટવાને અને 'ફીસ' કરવાને તેનો છવ ટપકપ થતો હતો. આ વાર શેઠતાનજી વળી પાછા આડા નડયા. વાદીમાં એક બુલબુલ મીઠા પ્રીતી લયોં રાજ લલકારી રહ્યું હતું. ફેલી અને વાયોલેટ બેહુ જાણ મહી ઘડી ધચ્છતાં હતાં કે બુલબુલનો સરોદ આવે તો સાંભળે.

પણ તે જાગતી હોય તો હમણાં બોલાવે કાં નહીં? બારણા આગળ જમને જરા સાદ માર્યા કે હસતી કુદતી છુટા બાલ સાથે અને ઉઘાડી ગોરા મટમારા પગ સાથે આવેલીજ છે. પણ ફેલીની હીમત ચાલી નહીં. પણ એવામાં કોઈએ તેના ખભાં ઉપર હાથ મુક્યો અને ધીમે સ્વર નીકળ્યો.

“ફેલી!”

એક તીર વાગ્યો હોય તેમ ફેલી ચમક્યો. તેના પાસાંમા ભરાઈને વાયોલેટ ઉભી હતી. ચાંદરણામાં તેનો ઘટમઠાર મુખડો એક પરી સમાન લાગતો હતો.

“ફલી ડીઅર ! આટલું અસુરં થયું ને તું એખલો એખલો થું કરીઆ કરેછ ? હું ત્યારની જાંચુછ ન સાંભળુંછ કે તું ખરભર ખરભર કરીઆ કરેછ.”

ફલી પેહલાં તો લાકડાં જોવો થઈને ઉભો. એટલામાં સારું થયું કે નીચે બાગમાં ખુલખુલ પાણું ગાવા પડ્યું. વાચોલેટ ફલીના ખભાં ઉપર ડાકું નાખી દઈને આંખ બંધ કરીને સાંભળવા લાગી. ફલીની છાતીબી ઉઠલાતી હતી. વાચોલેટ તેને છોડતાં છોડે નહીં. આખરે ફલીથી ટકાયું નહીં, એટલે પોતાની પ્રીયાને કમ્મરમાંથી પકડીને બાંધ્યો “મારી વાહાલી, આવી ઠંડીમાં તુંને બાહાર રાખવી નહીં નેહએ. તુંને નેહને હું તો ઠેવાનો થઈ ગયો.”

“હટ, હટ, મને થું છે ? તારા પાસાંમાં મને કંઈ થવાનું નથી. ચાલ, ચાલ, હવે મને ઉંઘ આવે તેમ થાયછ.”

ફલીએ તેણીને આખી ને આખી ઉપાડી લીધી અને તેણીના પોઢવાના એરડાના લથ ગયો.

પવન જોરમાં ફૂકતો હતો. વરંડાપર મુઠલાં કાગળો એણીમેર તેણીમેર ઉડીને વીખરાઈ પડ્યાં હતાં અને તેમાં શુલાંવાળું અધુરું કાગળબી ઉડીને કોણ બગીચાના બાજે કયાં ખુણામાં પડ્યું હતો.

પ્રકરણ—૨૬ મું.

“હમેશાં હર નામ ભજતે રહો
 કર હવસે કર નફસે દુશ્મની
 મનકી, તનકી ધનકી મોહિની
 હય ફતી, ભર જવાનીમે ભલાઈ કરની.
 જાંદગાની ચાર દીનકી ચાંદની
 જલદ કરકે નેક કરની.”

સહવારના આઠ વાગતે બનને જાણા ઉઠ્યાં પછી
 શું કરે છે? કેપટન સાહેબ ઈઝીચેર પર બેઠા છે
 અને તેમના મેમસાબ તેમના ખાળામાં બેસી હસાઈ
 હસાઈ જવાય છે. વાચોલેટના સોનેરી બાલ છુટા છે
 અને ઘણીજ તે બાલ સાથે ગમત કરે છે.

“ફલ ડીઅર, આજે કેટલા દાહાડા થયા તું
 પોલો રમવા ગયો નથી. એમ આળશુને પાઠશાહ
 શાને થઈ ગયો?”

“મને અહીંથી જવા હવે ગમતું નથી. તારી
 સાબતમાં હું બધું વીસરી જઈશ.”

“હુમ્મો રાસકલ, આપણને પરાણુને બે મહીના
 થયા એટલે હવે તો બધું નવું જીવુ થઈ ગયું.”

“બે મહીના? હ દાહાડા કેહતાં શરમ લાગેછ કે?”

વાયોલેટનો જીવ સખ્ખે જતો હતો તે છતાં બોલી,
 “હીઅર કોણુ જણે શું છે કે મને કોઈ કોઈ વાર ફીલમાં
 ધાસતી ધાસતી લાગેછ. કોઈ કેહેછ કે એતો રતુમાં
 ફેરફાર હોય તારે એમજ થાય પણ એવી બચ્ચાં
 સહી તકરારથી મારા જીવને સધીઆરો આવતો નથી.”

ફલી શું જવાબ આપે. આ વાર તેને યાદ આવી
 બચ્ચું કે બચારી ગુલાં એકલી શું કરતી હશે. તે હજાર
 વાર મનસે બોલી રહ્યો કે તેને ખરેખર કોણુ વાહાહું
 છે, ગુલાં કે વાયોલેટ. ચપ જીવ ! હવે તો જે થાય
 તે ખરું. ગુલાં જ્યાં સુધી અણુજાણી છે ત્યાં સુધી
 તો મોજામાં મારી લે. પછીની વાત પછી. જે
 નસીબમાં હશે તે થશે. થોડાકે દાહાડા થયા ફલી
 તરફના કાગલો અકરવકરના હતાં કારણુ કે શું લખવું
 તે સુજે નહીં. એણીમેર ગુલાંના કાગળ હમપર હમ
 રોજ આવે અને રખે કોઈ દાહાડે વાયોલેટના હાથમાં
 જાય ને તે વેહમ ખાઇને એકાદ ઉખેડે તો કાળનો
 કુકાળ આજે પડે. આ બીકને લીધે તે પોસ્ટમાં
 જઈને પોતાના કાગલો લાવતો હતો. ઘણીવાર તે આ
 કાગલો ઉખેડતાં ડરે ને પોતાના ખીસાંમાં રાખી મુકે.
 ખરી વાત એ છે કે ફલી વાયોલેટની આ નવી મોહાબત
 માં પોતાનું ભણું ખોઈ બેઠો હતો. તેને નહીં ફરવા
 જવા ગમે કે નહીં ફીકેટ ગમે. ખસ વાયોલેટ ગમ
 જોયા કરવામાં હમણા તેની મોજ સમાયલી હતી.

સહુવારના આ હાંસબદન ને ગુલબદન એક આડ તળે બેઠાં બેઠાં ઘેલા ચેડાં કાઢાડે છે તેવામાં ખીદમતગાર ટપાલ લઈ આવ્યે! ફલીએ પોતાનું કાગળ ખીસામાં ખાસી દીધું.

“કેમ ડીઅર, તું તારું કાગળ વાંચતો નહીં?”

“હિતાવળ શી છે, વળી કોઈ ક્રમબદ્ધતનું બીલ હશે. મને તો તારો ચેહરો ને બહુ આંખ જોયા કરવા ગમેછ.”

વાયોલેટ પોતાનું કાગળ ઉખેડ્યું અને ઓ! કરીને ચમકીને બેઠી.

ફલી ઠકાકે જેતો ઉઠ્યો “શું છે—શું છે—ડારલીંગ કાંઈ માઠા સમાચાર છે કે?”

“ઓ ફલી, માયજ આવેછ!”

“વાહરે, કદરદાન દીકરી તો કોઈ જુઓ. માયજ આવેછ તો તું ને શું કાંઈ કરડવાના છે?”

“અરે હું જાણતીતીજ રે, હમણાના જેવા હસી ખુશીના દાહાડા ઘણા લાંબા નીલશે નહીં—માયજ આવેછ તો લલે આવેછ પણ હું—પણ મને લાગેછ કે ક્યાબમાં હાડકું—રખેને વળી પાછું હકીમનું માથાં ઝીકણ લેતાં આવે.”

વાયોલેટનો ઘભરાટ જોઈને ફલીને નરા રમુજતો લાગી ખરી પણ દીકરીજ નરા ખસીયાણા દીસવા લાગ્યાં.

“અરે નહીં રે—માયજી આવે તો હું ખુશી છેઈ કે તેવણી જોય કે હું હવે કેવી તટાર થઈછ. પણ પણ—પણ મને કંઈ એવું થાયછ કે જાણે આપરા નાચવા હૃદવાના દાહાડા ખલાસ થયા.”

“છટ, છટ, ઉલટું તેવણ નસે સાથ માથાઝીક કરશે અને આપુને કોઈની રીતે નડવા આવે તેવું નથી.” ફક્ત એ સંધીઆરો આખ્યા.

ત્યારે માયજી પોતાના બે છોકરાઓમાં હાઉસન જાઉસન લઈને આવનાર હતાં ખરાં. પેલુલાં તો મોટાં મેમસાખનાં ભરથાર સર થામસ એટકીને મેમસાખનાં આ નવા ધખારા સામે વાધો લીધો હતો પણ તેવણનું કશું ચાહ્યું નહીં. જનરલ સાહેબને ધસકો પડ્યો હતો કે રખે મેમ કાશમીર જઈને વળી પાછું હકીમાનું હંખગ ખીંજને કંઈ ઘોંટાળો વાળે.

ફક્ત હસીને પોતાની પ્રીયાને કહે છે. “ડીઅર, વળી હું કંઈ હકીમા બકીમાની વાતોથી વટળતી ના.”

“અરે નહીં રે, મને હવે શું છે. મમા અલખત ત્રાઈ કરશેતો ખરાંજતો. વળી માયજી બુચીને લેઈ આવશે તેનાથી આપુને સોહોવાઈ જશે.”

“આહુ ! આપરા આએ બે મહીના કેવા અપાટામાં નીકળી ગયા. ફિકરા તુંને ગમ્યું કે ?”

“ઓ માર્છ—એ તે કેવો સવાલ.”

“સાંભળ મારી હીલદાર વાઈકું, એમ સમજ કે આએ બેહેસતના બાગ જેવાં સુખના બદલામાં કંઈ નરા વેઠવું પડે તો તારેથી સોસાય કે? એમ સમજ કે તુંને જોદાયજી પુછે કે આએ બે મહીના અમન અમનમા કાઢાડયા તેના બદલામાં થોડું દુખ ખમવું પડશે તો તું શું નવાખ આપે? તું એમ કેહ કેની કે એવી સરતે મને આએ સુખ નોઈતું નથી?”

વાયોલેટ વીચારમાં પડી કે ડાહ્યાયો ફલી કોઈ દાહાડે નહીં ને આજે એમ કાદું કાદું શું બોલેછ. તે એટલુંજ બોલી કે—

“મને એવું એવું બોલીને નકામી કાંચ ઉઠાસ કરેછ? જોદા એવો દાહાડો નહીં બતાવે. જે ગમે તે થાએ. પણ મારી હાલની જીંદગીથી હું રાજી રાજી છું.”

“ખરેખર?”

“હા, ખરેખર, આવા આપરા ખુશી ખુશાળીના બે મહીનાના બદલામાં બે વરસનું દુખ પડે તો હું તેથી બીહીતી નથી.”

ફલી આ સાંભળીને પોતાની વાહાલીને પસવારવા લાગ્યા.

“ફલી હીકરા, એમ સમજ કે આપણી હવે પછીની જીંદગીમાં કંઈ ન ધારેલી સુશકેલીબી આવી પડે તો તેનો શો સુખખો છે. આપરે બે સાથે જીએ કેની.”

આ સાંભળી ફલીએ છીંકવાને બાહાણે પોતાનું મોઢાડું ફેરવી નાખ્યું કારણ કે તે જાણતો હતો કે જ્યારે મુશકેલી આવશે ત્યારે તેઓ બેહુ જાણ સાથે હશે કેમ કરી.

પ્રકરણ—૨૭ મું.

હિંદીજાતને રખાએ જો દાદાર હુંભકો
તો દુશ્મનસે હોવે કયા આગદ હુંભકો
હય સાથ હમારા એક દોસ્ત અપના
આહાતા હય દીલસે જો હરબાર હુંભકો.

મમા આવેછ, છુચી આવેછ તેની ધામધુમમાં કેટલાક દાહાડા નીકળી ગયા. પણ તેટલા દાહાડામાં આ ભોળાં જોડાંએ ખુબ મોજ મઝાડ કરી લીધી. તેઓને એવોજ ધખારો ખેસી ગયો હતો કે આ નવી નડતણ આવી કે તેમનો હસવા નાચવાનો કીરસો તમામ. વાચોલેટ ખરે મનથી ઇચ્છતી હતી કે માયજીને અસ્ટમ પસ્ટમ સમજાવીને ગુલમર્ગ કે એવી બીજી જગ્યાએ મોકલવાં. કાંઈથી કરીને વાચોલેટને ખુશાલ રાખવા ફલી ઘણું ઇતેબર હતો પણ તેનું પોતાનું કેમ? તે ઘણુંબી કરે પણ જરા જરામાં ગુલાં હુંએ ચહડી આવે. તે બચારી એખલી અતુલી શું કરતી હશે. તેની પાસ કોઈ સોબતી નહીં, કાંઈ કામ નહીં ત્યારે તેના દાહાડા કેમ પસાર થતા હશે. ઓ ખાદા, તે આ સંકટ કાંઈ

1. લઈ ચલાવશે? રમે તે કંટાળીને અધીરી પડી
 1. જો તે ખરી વાત જાણે તો એક પલખી ખાટી
 1. નહીં એવી ગુલાં આકરી હતી. હાલની હાલત
 11 વાચોલેટ ને બીજા બે ત્રણ વરસ ધાડ ખાય તેહું
 12 તું ન હતું તોથી ત્યાં સુધી ગુલાંને થોભાવવી કેમ?

અક્ષયતા ગુલાંને મરી હીલમાં દાબી મુકી હતી અને
 કોઈ સાથ ભેળાતી ન હતી. એટલે ખરો મામલો
 કેમ જણાય! એકદ બે મડમો તેણીને મળવા
 વતી પણ ગુલાં પરજીવી છે કે કુંવારી, ખ્રીસ્તી છે
 મુસલમાની તે કોઈ જાણતું ન હતું. સઘળાંઓ
 મમાં ગોતાં ખાયા કરતાં હતાં.

જમે તે હાય પશુ ગુલાં નીમકહલાલ તો ખરી. ફલી
 નીરદયપણે એખલી નાખી ગયો હતો અને નોકરીને
 હાણે કાશમીરમાં જઈને ભરાયો હતો. પશુ તે છતાં
 નિા તેના ઉપર જીવનન હતો. જે દાહાડે ફલીનું
 13 નહીં આવે તારે તે રડી બળીને ઘણીવાર
 ની મુઈ જતી અને સહવારના દર મીનીટે પોસ્ટ
 14 ની રાહ જોવા ખારીએ ડોકાં કરતી. ન્યારે ઘણી
 15 વાર થતી ત્યારે વીચાર કરતી કે સ્ટીમર ઉપર ફલી
 16 થ મેલાપ નહીં થયો હતો તો હજી બેહતર હતું.

એણી મેર ફલી હર પલે અંદેસો કરતો કે એક
 17 ફીશ અખલાને આવી રીતે ફસાવી તેના ગુનાહ કેમ
 18 થશે, જો કે તે સધીઆરો લેતો હતો કે આ પગલું

ભરવાને તેને ગુલાંએ પોતે ઉસકેરીએ હતો. ફલી શુ નોખમ ખેંચે છે તે ગુલાં જાણતી હતી ને હવે ઇશ્વરે સઘળી ગણતરી ઉઘી વાળી તારે ફલી શું કરે.

બચ્ચા ફલી, તું વીચાર કર કે એક દાહાડો એવો બી આવશે કે તું અને ગુલાં સામાસામી થઈ જશે. તો પછી તારા શી હાલ. સઘળી જગતમાં તું એક લાંકગો મરઠ ગણાશે ને સઘળા થુ થુ કરશે તે તારેથી કેમ ખમાશે. અરે અરે—જીવતા ખાયડી પર ઠગાઈથી બીજી ખાયડી કરવાનો અપરાધનું શું સેવટ આવે તે શું તું જાણતો નથી !

આહ મુર્ખ ફલી, તારાં માથામાં ભેળું છે કે પથ્થર, તારી કેળવણી ઉપર આગ લાગે. તુને આ દેવાનાપણું કાંહાંથી સુન્યું. અરે બેવકુફના પાદશાહ, પેહલાંથીજ ખરી ખંખારીને કબુલ કરી દીધું હતે કે હું તો પરજીલો છું તો આ આફતમાંથી કેવો બચી જતે.

પણ હવે થઈ ચુક્યું—દરેક કલાકે કલાકે બુઝરામાં રેહવા સીવાય છુટક નહીં.

માયજી પોતાના ખટલાને લઇને આવી પોંચ્યાં. સઘળાં ઠાકીને લુસ થઈ ગયાં હતાં. માત્ર બુચી ખુશાળ હતી. આખર કરે પણ બચ્યું કેની ? સઘળાંની વચમાં એક વાર તે બોલી ઉઠી. “ખાઈ હું હજી માસીજી થઈ નહીં કે ?” આ સાંલળી બધાં ફીકાં ફચ પડી ગયાં, માત્ર નર્સ મેરી બોલી, “એમ નહીં બોલીએ, વખત જતે બધું આવશે.”

વાયોલેટની ઘણી ખુશી કે માતાજીને દેખાડે કે જુઓ હું કેવી સારી થઇ ગઈછ. માતાજી બીખુશ થયલાં જણાયાં.

“હા બેટી, તુંને સુધરેલી જોઇને હું ઘણી રાજ છું. તું માનતી હતી નહીં પણ મેં છુપી રીતે તારા પોર્ટ્રેટમાં હકીમજીની ફરમાવેલી ગાળીઓ મુકી હતી તે તે ખાધી હશે અને તેનો ફાયદો હવે જોયા ? તું મારું માનતી હતી નહીં.”

“પણ મમા, મેંતો એ ગાળીઓ જોઇખી નથી.”

“હટ, છુચ્ચી, તું ગમે તેમ આખાડા કરે ન ફલીને લીધે આજુબાજુ થાય પણ હું બધુ સમજુંછ. ડાક્ટરોએ હજાર ફાંફાં મારયાં ને કંઈવળ્યું નહીં પણ હકીમજીએ મને ખાત્રી આપી હતી કે બાબા જો મારી ગાળીએ ખાશે તો ચંદ રોજમાં હુસીઆર થઈ જશે.”

ફલીને વાયોલેટ હવે શું કરે. માતાજી આ બધું તદ્દન હુંબગ છે એમ તેમના મોહોડાં ઉપર તો દેહવાય નહીં.

પ્રકરણ—૨૮ મું.

મધમાખીને મધ બહુ ભાવે
 બુલબુલ ગુલાબથી છે રાજ
 દરીયાને તો ચાંદ ગમે
 પણ મને બહાલાં છે માતાજી.

સહવારના ફલી પોતાની મોહોરદાર સાથ બગીચામાં
 આડની નીચે બેઠાં હતાં.

“માયજી બાહાર જાયછ. બચારાં છેક લાંબે વેરથી
 મુસાફરી કરતાં ઠાકી ગીએલાં છે. મેં ઘણી ના કહ્યું
 પણ દેહેને હું સારી પેઠે છેઉ. તારે હું નાચાર થઈ.”

“પણ ડીઝર, તારી પેટીમાં પેલી હકીમની ગોલીઓ
 છે તે દસ બાર ખવાડની કે હુશીઆર થઈ નશે!”

“ફલી, તું મારા માયજીની ઠાકા કરેછ. વાહ!”

“નહીં કરું, પણ તું કબુલાત આપ કે આંખે ગોળી
 ફેળીની સાથ તું ઘેલાં નહીં કાઢાડે.”

“હું શું કંઈ નાદાન છેઉ. બચારાં એવણુ જીવ
 બાળીને રોજ. હકીમાના ચોપાનીઆં મારા ઓરડામાં
 મોકલેછ પણ, હું તે બધાં દાખીને કબટના ખુણામાં ચાંપુછ.”

“અરે જોજેની, જે ઘડી જાયછ તેમાં તારા સારા
 થવાનો દાખલો આપીને વતમાન પત્રમાં હકીમજી
 ની તારીફ છપાશે ને તેની ઢગલાબંધ જાહેર ખબરો
 આવશે.”

“હા, પણ ફલી, તેં કેમ જાણ્યું કે આએ હુકીમજીના પાક અને ગોળીઓથી કાયદો નહીં હોય.”

“જા, જા, ઘેલી, નો હું આએ નજીસ ગોળીઓ ખાઈં તો એક મહીનામાં મારી પાયદસ્ત પત્રામાં છપાય.”

પણ આપણા મીત્ર લડી એટકીન શું કરે છે તે પર જરા નજર કરીએ. તેવણુ તો “જીમર” ઠસ્યાં તે એવાં ચીટકયાં કે ત્યાંથી સસરેજ નહીં. વાચોલેટ કેહ તેમ “કવાબમાં હાડકું” તો જેવું કેહેછ તેવું નડ્યું. ઢીકરીજી ઘણુંબી અસેમસે કાનપર નાખે કે “માયજી, તમુને છોકરાં સાથ ઘણી અડચણ પડતી હશે, હું બીજો નાહાનો બંગલો લાડે રાખું?” પણ માયજી મરેરે પાછલી રાતના, તેવણુ તો કેહેજે “નારે માય, તુંને એબલી નાખી જાઈં તો તું ખરાયો કરીઆ કરે!”

હવે બચારી છોકરી શું કરે, બબડી લટલટીને મુગી રેહવા શીવાય બીજો છુટક નહીં. છોકરી હતી તો લલી પણ આ નવાં રમકડાં આગળ મા બાપ લાઈ બેહુન બધા સેકંડ ક્લાસ, પણ છોકરીનેબી શું વાંક કાઢાડયે. ડોસાને હકીમાનું ચેતક લાગ્યું હતું, એટલે ઉઠતાં ન બેસતાં તેનું ને તેનું જ ભેંજનો ખીમો કરીઆ કરે અને જેવી તેવણુ હુકીમાની વાત કાહાડે કે ફલી ઉડીને તરત વંજો માપી જાય.

લેડી એટકીન મનમાં તો સમજતાં હતાં કે ઢીકરી આ વાતથી કંટાળતી હતી પણ એમ નો પોતાની ભડત મુકી દેતો હારેલાં કેહવાય.

વાચોલેટ આ રોજના ભેળાં દુખાણથી એટલી તો કંટાળી ગઈ હતી કે સારાં નસીબે માયજી એક આખે દાહાડો કોઈ મીત્રને તાંડાં ગયાં તે દાહાડે ફલી ને વાચોલેટ હરખને મારે નાચ્યાં. આ પ્રમાણે દાહાડા પાણીના રેળાની પેઠે ચાલ્યા. ફલીને તો હવે ગુલાંની જીદાર્છની આદત પડી હતી એટલે અગાઉના જોટલો તે મુઝાતો ન હતો. ગુલાં અને ફલી એક બીજને હજીબી કાગલો લખતાં હતાં. પણ ગુલાંનો સદાનો રૂદન પાટલો ને ફલીના કાગળમાં 'ધીરજ ધીરજ'!

પ્રકરણ—૨૯ મું.

અખને પીયા પે તન મન વારં
જો વારં સો થોરારે
આવો પીયરવા ગળે લગાવું
જગમે જીતા થોરારે.

એક રાતના ફુલ ચાંદરણામાં ફલી અને વાચોલેટ પોતાના ખાનગી ઓરડામાંની બહાર વરંડા પર બેઠાં છે. ફલી કોઈ ચોપાન્યું આમ તેમ ફેરવે છે એટલામાં વાચોલેટ આવીને અચ્છુચ તેના બોળામાં બેસી ગઈ અને તેણે ગળું ચાંપીને પકડીને માથું ખલાં ઉપર નાખી બોલી:-

“ફલા—હું તુંને કંઈ કહેવા માગું છું.”



“નહી એક બહુ અગતની અબર છે.” “પણુ ડારલીંગ તું
ધુંબેછ કાંય. સફે—૧૭૩.

ખાહાર ઝાડોની વચ્ચે ખુલખુલ પોતાના મોહોખતના રાગ ઠાઠાડી રહ્યાં હતાં અને કુદરત જણે મીઠાસથી ભરેલી હતી.

ફલીએ પ્રીયાના માથાના સોનેરી બાળના લાથરામાં હાથ ઝાસીને બાળ સાથ ચેડાં ઠાઠાડતાં પ્રુછ્યું “શું છે, વાહાલી શું છે?”

ઘણીઆણી શું વાત કહેવા માંગતી હતી તેના ઘણીને સેજળી ખ્યાલ ન હતો.

“શું છે, બેટા શું છે? વળી માથાએ તુંને શુંથી ખીખી નાખી કે?”

“નહીં પણ કંઈ ઘણી અજતની ખબર છે. ફલી નો હું તુંને પ્રુછું કે આપરી છાંદગીમાં એવો શું બનાવ બને કે જેથી તું ખુશી થાય.”

“પણ મારી ડારલીંગ, એમ તું બોલતાં ધુળેજ કાંય? શું છે શું?”

“હજુબી સમજતો નહીં હરવાયો તું. આને તો ટેટલા દાહાડા થયા અને વેહમ હતો પણ ખાત્રી થયા બમર તુંને ટેહતાં નરા—નરા—શરમ લાગી.”

ઓ! હવે ફલી સમજ્યો. તેને પેહલાં તો વીનળીના જેવો આંચકો લાગ્યો. સારું થયું કે આ વાર વાચોલેટે પોતાનું માથું ફલીની છાતીમાં ધુપાવી દીધું હતું કારણ કે ચીંતા અને ઘભરાટથી ફલીનો ચેહરો ફરી ગયો હતો.

અભાગ્યેા ફક્તી, તેણે આ પરીણામ આવશે એવો કોઈ દાહાડે ખ્યાલખી કીધો ન હતો.

પણ ઘસરાટ સમેત બિવકુકનો પાદશાહ ફક્તી ખોલી પડ્યો, “એમ હોય નહીં—તું એમ કહીને મને ચોંકાવેછ.”

આ શબ્દો સાંભળી ઉલટમાં આવેલી વાયોલેટ છછળી પડી ને ઉઠીને ઉભી થઈ. પરણેલી છંદગીના આ કટોકટ વખતે પોતાના ઘણીને મોહોડેથી આવા શબ્દો! તે છંદગીના છેડા સુધી કેમ વીસરાશે.

“નહીં—હું ભુલ કરતી નથી.”

અરે, બીચારીના બધા ખુશાળીના ખ્યાલે ક્યાં ઉડી ગયા. કેહું કે નહીં, કેહું કે નહીં એવા વીચારમાં તે કેટલા દાહાડાં થોભી હતી અને વીચાર કરતી હતી કે જ્યારે આ વધાઈના સમાચાર ફેહવશ તારે ફક્તી કોણ જાણે કેવી ખુશાળીથી કુદશે પણ આ તો ઉલટું થયું. ફક્તી ખબર સાંભળીને ડઘાઈ ગયો ને રડવા જેવો થઈ ગયો. એમ કેમ?

ગરીબ બચારી છોકરી! જે બન્યું તેમા તે શું કરે. પણ ફક્તી એમ કાં કરતો હશે. તેમને ત્યાં બચાંની વધી જાય તેમા આટલું નાશીપાસ થવાનું કારણ શું? ભલે? રાંક છોકરી! તે દઘાઈને અલ્લગ ચાંદરણામાં ઉભી હતી ત્યારે પોતાના છુટા સોનેરી બાલ સાથ જાણે આ પૃથ્વીની નહીં પણ બેહેસતની હુરી હોય તેવી લાગતી. અરે ચારો, પાંચ મીનીટની વાત પર તે કેવી ખુશાળ

હતી. પોતાની છુપી વાત પોતાના ધણીને કહેતી વખત કેવી લજવાઈ જતી હતી અને તેણીને નીરહય ક્ષીએ કેવી ઉદાસ કરી નાખી હતી.

તોબાહ ! તોબાહ ! આ નાદાની કે ગુનેહગારીની ખબર જો ગુલાંને પડે તો કોણ જાણે શું પરીણામ આવે. ગુલાં તેને પાછો પોતાની આગળ આવવા કે કે ? ને જો વાચોલેટ જાણે તો તેને કોણ જાણે કેમ ધીકારે.

અરે ક્ષીનું શું થાય તેના વીચાર કરો. તેની છાતીમાં હુથોડા વાગતા હતા તે એટલાં ઝુધી કે થોડી વાર તેના માથામાં ચક્કર આવી ગયા. શું વાચોલેટ ને મુકીને નાહાથી જાય. અરે જે છોકરી પાંચ મીનીટની વાત પર તેને અત્યંત વાહાલથી વળગી હતી તેને દગો હીએ. આખરે જરા જીવ શાંત થવા પછી ક્ષીને લાગ્યું કે વાચોલેટ તો તેના જીવ જન હતી. હા, શરમ અને ક્યાનત તો છેજ પણ તેને મુઠ્ઠી કેમ દેવાય.

વાચોલેટ મુગી મુગી દલગીર થઈ જરા દુર ઉભી રહી પણ ક્ષી ઉઠીને તેણીને જબરીથી પાસે જોડીને બોલી પડ્યો.

“ મારા જન, મારી ખ્યારી, તારા વગર મારેથી કેમ જીવાય. હું આ નવી ખબરથી હું જરા અકળાઈ ગયો હતો. પણ તું મારી જીંદગીની જોત છે.”

“ તારે હું આજે ખબરથી દલગીર તો નથી કેની ? ”

“બસ મને ના પુછ, હું તુંને મારાં જીવરથી કવી ચાહું છ તેના આંખે પુરાવો છે.”

સહુવારના જ્યારે ફલી પોતાના ઓરડામાં એકલો પડ્યો ત્યારે વળી તે વખતોમાં પડ્યો. વાંચેલે તે વાર હતી નહીં. હવે કરવું કેમ. કમળખત ફલી તે આ ક્ષણે ત્રણ જીવોનું સત્યાનાશ વાળ્યું છે. તું કોઈ સાથ સારો નીવડ્યો નથી. તું તારી આંખે આંધળો થઈને તારી પોતાની મોજને ખાતર આ દોષખતના ખાર માં પડ્યો. હવે તું શું કરવા માંગે છે. તું એકલો દુખી થશે તો બર આહાનમ પણ બીજાંઓનું શું.

તેને કાંઈ સુખ્યું નહીં એટલે ઓરડામાં આમ તેમ ફેર ખાવા લાગ્યો. એવામાં બટલર ચાહ લઈ આવ્યો તેને ધમકાવીને કાઢાડી મુક્યો. પોતાના મન સાથ તેણે ઘણીબી લાજક તપાસી જોઈ કે આ બધું થયું તે શુભાંને કાળે. આ પગલું ભરવાનું શુભાંએ સુચવ્યું હત્યાદી—પણ ના ફલી, તું એમ બાહાણ બીલ્લાંથી છટકી જવાનો નથી. આ બધી મોહોકાનના પેટામાં તારી એકલપેટાઈ સમાયલી છે. પૈસા, પૈસા, પૈસાની તંગીને લીધે તં શુભાંને અકબાવીને મારી નાખી પણ રજે તારી નોકરીને દરમયાન તું નામોશીમા આવી પડે તેથી તું હીચકારો બીધો.

વળી તેને વીચાર આવ્યો કે હું વાંચેલે ન ચાહું છું ખરો પણ મેં કાંઈ શુભાંને મુકી દીધી નથી.

પણુ તારા જીવને પુછ કે તું આ બે સ્ત્રીમાંથી કોણુને
ખોવાને તૈયાર છે. કમ ભાયગની ગુલાં, તું તેણીને
કેવી સ્થીતીમાંથી પટાવીને ફસાવી લાવ્યો હતો તેનો
વીચાર કર. વાચોલેટને તેં કબુલાત આપી હતી ખરી
પણુ ત્યારપછી તારું બેળું કયાં ચરવા ગયું હતું.
અરે મુખ, તેં વાચોલેટનું સત્યાનાશ વાદ્યું પણુ સાથે
સાથે તેના બચાંબું કેમ ? તે હજી જન્મ પામે તે
અગાઉ તો તેં તેનું એક જાતનું ખુન કીધું. એક
નનામાં બાપનું બાળક અને વળી તેથી કાઢાની કીરસે
જાણુમે તે કરતાં તો તે મુવેલુંજ લલું.

પણુ સાબર, આ બીનાની ખબર લેડી એટકીનને
પડશે ત્યારે કોણુ જાણે કેમ થશે. માતાજીએ પોતાના
માનીતાં હુકીમાની મહદથી હીકરી સાજી થઈ કરીને તે
વાત દોસત આસનાઓમાં મગરૂરીથી ફેલાવી હતી.
તેવણુ જ્યારે ખરી વાત જાણશે ત્યારે—આપરે—તોપ
નો ગોળો છુટશે. હવે તે પોતાના બીરાદર આપ્તિસરે
ને કીએ નાખે મળશે.

આ બધાં સંકટ તો નજીવાં જેવાં હતાં પણુ વાચો-
લેટનું શું થશે. બેવકુફ, નાદાન, હીચકારા ફલી, તેં
જે આ ખરાબીના બી વાવ્યાં છે તેના પરીણામ તું
જો ને માથું કુટ.

પ્રકરણ—૩૦ મું.

પીયા હમસે કયા તકશીર હુઈ
કે તુમ તરસ દીખાતા ભુલ ગયા.

સનમુખ મીલાના તો જાતા રહ્યા
સપનેખી આતા ભુલ ગયા.

તેરી જુદાઈ અગનમે જલતી રહું
દીલકી હકીકત કીસે કહું

દાલ જલ જલકે સાલે ભડકે
તુમ આગ યુજના ભુલ ગયા.

આ મણી પુરાણી ફ્રેંડ ગુલાં લગભગ છ મહીના સુધી એકલી પડી રહી હતી. અરે યારો, તમે જાણો છો કે કદા મુદત સુધી એકત્રું રેહવું કેવી મુસીબતનું કામ છે. એકત્રું ને તેખી વળી ભર વસતીની વચ્ચે એકત્રું ! ગુલાં જેવી આકળી, મધ્યમ કેળવણીવાળી, વગર પૈસા સાથની છોકરીને આ છ મહીના ઝેર જેવા કડવા લાગ્યા હતા અને તેમાં અદેખાઈએ હજાર ઘણો વધારો કરી મેલ્યો હતો.

ફલી અને વાયોલેટ સાથે રેહો છે, ફરે છે, ખાય છે, પીયે છે એવા ખ્યાલ ભેજાંમાંથી વીસરવાની તોણીએ ઘણીખી તનવીજ કરી પણ કોઠક. દીસનાખી એજ ને રાતના ઉઘમાખી એજ ધખારો તેને ચુંથી નાખતો હતો.

કોઈજ વાર તે જરા ઘટાર મારવા નીકળે ત્યારેથી તેને એનો એજ વીચાર, ખાવા બેસે ત્યારેથી તેજ, રાતના સુવા જાય ત્યારે એજ વીચારથી ડોલા ફાડી ફાડીને સજાગર પડી રહે.

હવે તે વમાસવા લાગી કે જ્યારે હું મારે ગામ હતી ત્યારે કોણુ મારી આગળ હતું. એમતો કુષ્ઠ હતું કેની, તેવણુ ખાઉં કરડું જેવાં હતાં ખરાં પણ જરા વસતી તો હતી. તે વારે આખો દાહાડો વહીતું તો કરવું પડતું પણ તેમ રાતનાં ઉઘ કેવી સરસ આવતી હતી.

ફલી સમાલ, કોષ વાર ગુલાં પોતાના જીવ સાથે એટલી ઉસકેરાઈ જતી કે તે વીચાર કરતી કે હવે તો જે થાય તે એ, પોતાની ફલી સાથની શાદી જાહેર કરવી. એક ગોરી ચામડીવાળી, આજે મરે મરે કરયા કરે ને મરે નહીં તેને ખાતર ગુલાં શું કરવા દુખી થાય.

વળી જ્યારે તે જરા શાંત થાય તારે વીચાર કરે કે સખર જીવ, ધીર ધર, ખોદા જેવો દાતાર છે. પોતાની મેળે ફલી ખગે પડતો આવશે અને તારે હાલની ખત્રી મુઝવણુ હવામાં ઉડી જશે. તે વીચારતી કે હા ફલી આવશે ને આવશે—નહીં તો જવાંનો કાંડાં છે. જેમ જેમ દાહાડો પસાર થતો જાય તેમ ગુલાંનો જીવ ફલીને માટે વધારે ને વધારે તલપતો જાય. પણ તેને એમ લાગતું હતું ખરું કે ફલીનો પ્યાર તેણીના ઉપર આગળના જેવો તો હોયજ નહીં.

અફસોસ, પ્રીય વાચનાર, ગુલાંની હાલત ઉપર તું ખયાલ કર. તે નસોસ પડીને કોઇ કોઈ વાર આખ પાણી કરતી હતી તેની દયા ખા.

આવી કંગાળ રડમસ છાંદગીની અસર ગુલાં ઉપર કેવી થવા લાગી તે કેહવાની જરૂર નથી. તેનું અંગ ગળાતું ચાલ્યું અને ગાળ ઉપર જે સુરખી હતી તે ઉડતી ચાલી.—તેણીની લુપ્ત મરી ગઇ અને આખી છાંદગીમાં કોઈ વાર નહીં ને હમણાં ગુલાંની તખીયત બગાડવા માંડી.

તે આ ફેરફાર ઇંતેજરીથી આરસીમાં જોઈ જોઈને જીવ બાળે કે રખે ફલી તેણીને ફેરવાયલી જોઈને કચવાય. પોતાના ચેહરાનું રંગ રૂપ પાછું લાવવા તે દમ બાંધીને વાઇન પીએ ને ખાવાની તજવીજ કરે પણ બધું ફેકટ. તે રોજ રોજ ફલીને કાગળ લખે પણ હવે તો ફલીબા વચ્ચે વચ્ચે ઘાવલી મારી જાય. ગુલાં ઘણી વાર લખવા બેસે તારે વીચાર કરે કે આજે તો એને મીઠી મીઠી વાંતો લખીને જરા તાઢો મીઠકો રાખું પણ છ લીટી લખી કે પાછો અગાઉનો રૂઢન પાટલો દાખલ થઇ જાય. ઓ મારા વાહાલા, તું પાછો આવ, મને જરા સોહોવાતું નહીં. એમ લખવા જતાં ધમકી આપવા જેવુંખી લખાઈ જાય.

એક દાહાડે સહવારના ગુલાં એખલી બેઠેલી છે. તેણીને સખત સરકમ અને ઠાંસાનું જોર પકડ્યું છે. તેણીએ ચાહ પાઈ પોતાના બીજાજામાંન પડ્યાં પડ્યાં

જેમ તેમ દાહાડો તો નીકળી ગયો. પણ
જે હાટેલમાં તે એકાંત રહેતી હતી, ત્યાં ભાંય-
મોટા દીવાનખાનામાં એ શું ગરબડ ચાલી
ગુલાં ઉઠીને સાંભળવા લાગી તો બણાયું
“હનસીંગ” ચાલતું હતું. અને જીવાન
આશીસરો દારૂની ખુમારીમાં ઠીઠી ઠાઠા કરતા
લાં સારી રાત ઉંઘી નહીં. સહવારનાં જેમ
ત્યારે તે મેલી ઘેલી ને શીકીકચ દીસતી હતી.
ગાંમાં મેલો ઘેલો કાક પેહરેલો હતો. બાલ
પડેલા હતા અને જેમ તેમ અંખોડો બાંધ્યો
ણીની પાસે નવા સોજા કાક હતા અને ખસ્ય
સાંની ખુટ ન હતી. પણ તે હમણાં શું

કાક થઈને કોણને દેખાડવાનું છે. તેની નાકરીમાં
લક્ષ્મણની આયા માત્ર હતી. અને તેણી પોતાની
જેવીજ મેલી ઘેલી હતી. ગુલાંને અવાચી પર
આવે અને વખત નીકે નહીં. તેના હાથમાં
પડા જેવી ‘નાવલ’ હતી પણ તે ઉપર તેનું
લિફ્ટ હતું નહીં.

જરા વારે પોસ્ટ આવ્યો. તેમાં ક્લી તરફનું
જા હતું. તે ઉપેક્ષામાં હર્ષને મારે કેઈ તેજરીને
ાંના હાથ ધુજતા હતા. રખે તેમાં વળી કાંઈ
સમાચાર હોય, રખે તે વળી ગુસસાંમાં લખતો
ખે પેલી કોણ છે તેના સંબંધમાં કાંઈ નજીસ
હોય.

પણ કાગળ વાંચીને ગુલાં ઉછલીને ઉભી થઈ. તે લાલ લાલ થઇ ગઈ હતી. આહુ ! બધું ખરાબર છે. નકામાં બે દાહાડા રડી નક્લીને કાઢાડયા. કાલે ડીઅર ફક્લી આવવાનો છે. જો તે ગુલાંને ચાહાતો ન હતો તો આવતે શું કામ ?

આ ખુશ ખબરથી ગુલાંના મગજમાં એઠલો હર્ષ ઉપજ્યો કે તે કોઈને કેહ નહીં તો પેટ ફુગી આવે.

“આયા—આયા—નલદી આવ.”

આયા વેહલી વેહલી દાખલ થઇ અને જોયછ તો મેમસાખથી હસાઈ હસાઇ નવાતું હતું.

“આયા, સાખ આવેછ, કાલે આવી પુગશે.”

આયા નાચતી હતી કે તેની બાઈ કોઈ વાતે અસુખી હતી અને જાંહા છે તાંહાં પોતાના ઘણી સાથ કાંઇ વધેરાયલું હતું.

સાખ આવેછ તે સાંભળીને અલબત્ત આયા ખુશી થઈ.

“આયા, હું જરા બાહાર જાઉંછ, મને કામ છે. મારી ટોપી ને શેઆલ લઇ આવ—નલદી—નલદી.”

“મેમસાખ, આપકી તબીયત બીમાર હય. અબી બાહાર જાના ઠીક નહીં.”

“ચુપ, ચુપ, અમારા છ કુ બોહત અછા હય. અમ ખુશીમે હય” આટલું બોલતાબી ગુલાંની આંખમાંથી આંસુ ઢલી પડયાં. ફક્લીના કાગલે દુન્યા ઉથલ પાથલ

કરી નાખી હતી. “ઓ હું કેવી અભાગણી કે પાંચ મીનીટની વાત પરતો હું ફક્તને માટે તરેહવાર ખોટા ખ્યાલ કરતી હતી.

“ખોટા ખ્યાલ ! મારા ફક્તને સાડે બદ વીચાર ! મારો ધણી, મારો ખ્યારો ફક્ત જેણે હુજરો વાર સોગંદ ખાધા હતા કે તેં મને કદી-કદી-કદી વીહીલી મુકશે નહીં. ઓ હું કેવી ભુંડી કે બે દાહાડા કાગળ નહીં આવ્યું તેથી હું અકળાઈ ગઈ. હવે તો મારો ફક્ત આવશે ને બધું ઠીક થશે.”

ઈતેજરીથી ને સરકમથી ગુલાં ગમે એવી ધમધમી રહી હતી પણ તોણીને કરીને ખેસવા ગમે નહીં. જેમ તેમ બપોર પડી, સાંજ પડી ને સુરજખી રૂચે હોતો તો અંધારૂં થાયજ નહિં. ગુલાંએ ફક્તનું કાગળ કાઢી નહીં તો દબન વખત કાહાડી કહાડીને વાંચ્યું હશે. માહે પ્રીતીના કાંઈ ખાસ શબ્દો હતા નહીં. પણ તેનો શો મુખખો છે. મળશું તારે એ બધાનો ખંગ વળી રેહશે. જે ઘડી જાયછ તેમાં તે નજીક નજીક આવતો હશે. ઓ ! પોતાની પ્રીયાને ભેટવા તે કેવો ઈતેજર હશે.

“ઓ હુજુ તો સાત વાગ્યા ! મરેરે આજે ઘડીઆલને શું થયુંછ. કાંટા ખીસતાજ નહીં, જાણે ખોટી થતાં ને વાર જોતાં એક મહીનો નીકળી ગયો આહ ! કેવા અમે ભેટશું. મારાં મોહોડાંમાંથી ફરીઆદ કે અદેખાઇને એક બોલખી નીકળે તો મને ખાસડું મારજો. અંહંહં ! હુજુ તો આઠ વાગ્યા. મારો ફક્ત આવે તે અગાઉ તો બીજા અદાર કલાક કાહાડવાના.”

આ પ્રમાણે ભોલી ગુલાંએ આંગણાં ઉપર કલાકના કલાક ગાણુવા માંડ્યા. એક બીજો કલાક ગયો, હવે સત્તર રહ્યા—બીજો ગીયો—હવે સોલ રહ્યા. તેણીએ વખત ગાળવા સારું સારી રાત ધરકડી મારી પણ ઉંઘ આવેજ નહીં. કોઈ વાર પાછળી રાતના તે ઝબકીને બીછાણામાંથી છલાંગ મારીને બાહાર પડે અને ખતીને ધરીને ઘડીઆલમાં જોય કે કેટલા વાગ્યાછ. તોબાહ હજી તો સાડા બાર થયા !

ગુલાં સારી પેઠે જાણતી હતી કે આવતી કાલે તેણીની જીંદગીનો જે તે ફડચો થઈ જશે. આખરે સહુવાર પડી. છ વાગામાંથી તેણીએ તૈયાર થવા માંડ્યું. ફલીને આવી પોહોચવાનો ટાઈમ બપોરના એક વાગાનો હતો.

અગીઆર વાગામાં તે બારીએ ડોકાવી ડોકાવીને જીએ. કાણુ જાણે, વખતે ટાંગો વેહુલો આવીબી પોંચ્યો હોય.

બપોરના બાર વાગે તે બખરચીખાનાં ગમ ઠોડી અને જલદીથી લંચ તૈયાર કરવાની ધાધલ કરી. બચારીએ ધણીનું હેત ખાંધને ઓરડાનો કચરો પોતે વારી કાઢાડ્યો, નવી ચાદર બીછાવી અને ટેબલ પર નવો ટેબલક્લાથ પાથરીને ઉપર ફુલ ગોઠવ્યાં. અગાઉ જ્યારે ફલી મળવા આવે તારે ગુલાં બેદરકાર રેહતી હતી પણ આ વાર તો જાણે પેલી કાશ્મીરવાળી સરસ કે હું એવી હાર છત્તનો મામલો હતો.

એક વાગો પણ ફલી નહીં મળે. ડોળા તણાવી તણાવીને બે વાગા પણ ફલી નહીં. શું થયું? ટાંગાનો કાંઈ અકસમાત તો થયો નહીં હોય. રખે તડુઓએ મસતી કરીને ફલીને ખીનમાં નાખી દીધો હોય. ગુલાંની ઘણી મરજી કે ટાંગા હાફીસમા જઘને જાતે ખબર કાઢાડે પણ ફલીની ચોકસ તાકીદ હતી કે તેણીએ આમ પુછપરછ કરવી નહીં. તે ચાવાચીવીથી બીહીતો હતો.

ચાર વાગા એટલે ગુલાંની ધીરજ રહી નહીં. ફલીની મનાઇ હવામાં ઉડી ગઈ અને તેણીએ હોટેલના ચોકી-દારને ખબર કાઢાડવા મોકલ્યો. પણ તે પાછો ફરે એટલામાં તો મુરખી કેપટન ફલી દાખલ થયા.

આ વાર ગુલાં માળપર વરંડામાં રાહ જોતી બેઠી હતી પણ તેણીએ ફલીનો સાદ પારખ્યો. ગુલાં કયા ઓરડામાં છે તેની ખબર તે ખુટલેરથી કાઢાડતો હતો. તે છલાંગ મારીને ઉઠી પણ તેના પગ ઈતેબરી અને ખુશાલીથી થર થર ધ્રુજતા હતા.

પ્રકરણ—૩૧ મું.

દીલકે દનેશ કીસી રાહા મુજે,

ઇનકાર નહીં;

દીલતો મય દહી ચુકા.

મેં જો મરતા હું તેરે જીદારી ૦ મારે મારે,

બસ મેરે પ્યારે દારે;

સેંકડો ચલે ગયે શીર પર મેરે દારે દારે.

અખ આના હો તો આખ,

ખ્યાલ દેતી હું મેં ઉનકો હય કોન ભલા;

મુજેકો મુન લીજો જરા.

હસરતે હાત મેરા, ઓર ગીરેઆન તેરા;

મુનસફે હય મેરે ખુદા.

આખરે ધણી આવ્યો ખરો.

એક પલમાં તેઓ એક બીજાને વળગી પડ્યાં.
આખરે બન્ને જણ સોફા કોચ ઉપર બેઠાં. ગુલાએ
ફલીનો હાથ પકડી રાખ્યો હતો.

“ફલી ડીઅર, તું એક વાગે આવી નહીં લાગે!
તેથી મારા પેટમાં ફાર પડી ને માઈં માથું દુખવા લાગુ!”

ફલીએ કસો જવાબ આપ્યો નહીં. તેનો ચેહરો
ગમગીન અને ઉજળો ફક મારી ગયો હતો.

ગુલાં બોલી “વાહાલા, તું ભુખો હશે. મેં તારે
સાઈં ટીફીન તૈયાર રખાવ્યું છે તે જરા જમી લે.”

“તસ્દી લેવાની કંઈ જરૂર નથી. ટાંગામાં મારી સાથે એક બીજો પાસીનજર હતો તેની સાથે અમે નાસતો કરી લીધોછ.”

“એમ કે?” આ શબ્દો શુદ્ધાંના મોહામાંથી નીકળ્યા ખરા પણ તેણીનું કીલ નાસીપાસીથી જખમી થયું હતું. હવે બીજી વાત કેમ કરવી તે બન્ને ને સુજ નહીં. ગુલાં તરેહવાર વાત કરાવવાની ચુકતી કરે પણ ફલી હો આં ને હા ના સીવાય કંઈ બોલે નહીં.

“ડીઅર રસતામાં ઘણા તાપ લાગો હશે?”

“નહીં—સેજ સાજ તાપ લાગો ખરો પણ કાંઈ દમ જેવું નહીં હતું.”

વળી પાછી ચુપકીદી.

ટેબલ પર પડેલું દીક્રીન જોઈને ફલીને જાણે વામીટ જેવું થાય. ને મન સાથે ઈચ્છે કે ક્યારે ગુલાં તે હિંચકાવી લીએ. ફલીના હુમણા મીઠાજ ચસકેલો હતો. તે હવે વીચારવા લાગ્યો કે ગુલાંને સાદ કેવો ખભરેલો અને એક કોમન સ્ત્રીના જેવો હતો. વાયોલેટના કોમળ બુલબુલ જેવો સાદ કાંહા ને આય ગીતની ગાયણુના જેવો રાગડો કાંહાં. વાયોલેટના ગોરા ઘટમારા હાથ કાંહાં ને ગુલાંના પોહોળા પટાક જેવા હાથ કાંહાં વાયોલેટના ગોલાબી આણીઆળાં સ્વચ્છ નખ કાંહાં ને ગુલાંના પોહોલા પવન પાવડા જેવાં નખ કાંહાં. ફલીને ઘણું મન થાય કે પોતાનો હાથ શુદ્ધાંના કબજામાંથી છોડવે પણ તેની હીંમત ચાલી નહીં. આખરે શુદ્ધાંએજ વાત છેડી.

“ડીઅર, મને નોંધને તું ખુશી છે કેની?”

“હાસ તો” ફલીએ જવાબ લીધો પણ ગુલાં
જમ નોંધું નહીં.

“પણ તારે મારે ધણી થઈને મને “કોટી” બી
કરતો નથી?” ગુલાંએ અકળાઈને પુછ્યું. ફલીએ
જેમ તેમ આ ફરજ અદા કરી પણ આ આનાકા-
નીથી ગુલાં જીવી ચતુર છોકરી સમજી ગઈ કે કાંઈ
મોહોકાન વળવાની છે ખરી. તે છતાંખી તે હટી નહીં.

“આવ ફલી, મારી પાસે બેસ, તેં હજી સુધી
ખ્યારનો એક શબ્દખી મને કહ્યો નથી. હું જાણું છું
કે તારો જીવ મારી ઉપર છે પણ તે તારે મોહોકાની
સાંભળવાનો મને હરખ છે.”

કાંઈ જવાબ નહીં! એ, ખરું નરું કરવાનો આ
વખત આવી ચોંટાળ્યો હતો. જે ઘડી જાય છે તેમાં
અભાગ્યો ફટકો પડવાનો હતો. કેવો શરમ ભરેલો ફટકો!

એકાએક ફલી ઉઠીને ઉભા થયો. અને આસપાસથી
ગંજીટાયલા સાહે બોલ્યો. ગુલાં હું તુંને ચાહું છું પણ—

તેના મોહોકામાંથી વધુ શબ્દો નીકળી શક્યા નહીં.
ગુલાં તો એક મારખલના પુતલાંની પેઠે સામી ઉભી રહી.
ફલી વધુ શું કહેવા માગે છે તે સાંભળવાને તેણીનું રૂદ્ધ
ચાલતું બંધ પડી ગયું હતું. ફલી વળી બોલ્યો.

“હું હમેશ તારે સારું.”—

વળી તે બોલતા અચકી પડ્યો.

“મારે સારું શું? બોલ જલકી, નહીં તો હું પડી જવસ.”

“અહાં હું હંમેશ તારી સંભાળ લેવસ, હું છેકજ
જનવર નથી પણ—પણ—તું કોણ જાણે શા કારણથી
મને અગાઉના જેવી લાગતી નથી.”

મોહોક્તન વળી, આટલા શબ્દો મોહોમાંથી નીકળ્યા
કે શરમને મારે ફક્તી વરંડા ઉપર જમને પીક ફેરવીને ઉભો.

અહાંને ફેર આવતા હતા, તોથી પોતાની છાતી ઉપર
હાથ દાખીને બોલી :—

“ફક્તી—ફક્તી.”

ફક્તીના ચેહરે જીવતાં માણસના કરતાં એક મુરદાને
વધારે મળતો આવતો હતો.

“ફક્તી ખરું કેહ—તારો જીવ પેલી ઉપર છે.”

“હા—

“તારે શું આટલી મુશ્કેલીમાં તું બેવફા થયો?”

ફક્તી શું જવાબ આપે. માફ આગવાનું કે દલગીરી
ખતાવવાનું હવે ફેકટ હતું.

અહાં સોફા ઉપર બેસી અઈ, કારણ કે તેણીની
છાતીમાં બુક પકડી આવ્યો હતો. ફક્તી તો ઘુવડ
જેવો ખની ગયો હતો. હજી અહાં મોટે સાદે રડતે,
કે તુકાન કરતે, તેને મારતે તો પરવડતે પણ તેને લાકડાં
જેવી સજ્જત થઈ ગયેલી જોઈ શું કરવું તે ફક્તીને
સુન્ય નહીં.

“ઓ ખોદા, આ વાર મારો જીવ લે.” આટલા શબ્દો બોલી ગુલા સોફા કોચ ઉપર ફસડાઈને પડી. પાંચ દસ મીનીટે આંખ ઉઘાડી જોયછ તો ચોરડામાં તે એકલી હતી.

પ્રકરણ—૩૨ મું.

છોરકે તનહા મુજે અપ દાસતો,
ગુલકામ ગયા;
ગમ મુજકો સોંપ ગયા,
તાકાત વ આરામ ગયા.
કયા ઉસ્સે ખત મે લીખુ,
કયા મેં જીયાની ખોલું;
કાસદ અખ તક ન શીરા,
લેકે વ પેગામ ગયા.
જીસમ લાગેર કુંકુ મેરે,
દેખકે કહેતે હય તખીબ;
જાંદગી ઉસકી કાંહા જીસકા
દીલ આરામ ગયા.

ફલી કાકાથી આ દેખાવ ખમાયો નહીં એટલે પોતાની પ્રીયાને કોચ પર આંખ ધાંકેલી પડેલી જોઈને ત્યાંથી છટકી જવામાં ડાહ્યાપણુ વીચાર્યું. તેવણુ લાગલા મરી હીલની કલખમાં ગયા અને ત્યાં ગુલાને કાગલ લખવા બેઠા. તેનાથી સાચું બોલાઈ જવાયું હતું કે

મારૂં તારી ઉપર હેત નથી પણ બીજી ઉપર છે. આ શીવાય બીજી કંઈ વાત થઈ ન હતી પણ હવે— હવે શું? કાંઈ બીજું જે તે રસતો થવો જોઈએ. વાચાલેટ ઉપર જીવ જાન હતો અને ગુલાં તેની ખરી પરણેતર હતી એટલે એવી હાલતમાં કેમ જીવાય, કાંઈ સુધી જીવાય. ગુલાં સાથે કંઈ બીજી સમજૂતી અથવા બંદોબસ્ત થવો જોઈએ. પણ શું બંદોબસ્ત?

એટલું તો ફક્તનાં મનમાં નક્કી હતું કે વાચાલેટનો કાંઈ બીજો વાંક નહીં એટલે ગમે તે થાય પણ તેણીને તો બચાવવી જોઈએ. એ જોડાકાનને લીધે તો તે મરી હીલ જીવ પર જોરાવરી કરીને દોડી આવ્યો હતો. એકવાર કાશ્મીરમાં તેને બીચાર આવ્યો કે ગુલાંને બધું જાણાસાથી લખીને સમજાવી દેઈ તો કેમ પણ વળી તે હીંમત હારી ગયો કે વખતે આ કાગલ હાથમાં રાખીને ગુલાં કાંઈ નવનું દોઢ કરી નાખે તો? કાંઈ ખબરદાર વકીલને જઈને પોતાની ખરી શાદીની ખબર કહીને રમખાણ ઉઠાવેતો મરી ગીઆ ઠાર! નહીં, કાગલતો લખાય નહીં. હવે તો જે થાય તે ખરૂં. મરી હીલ જીવું ને જેતે નીકલ લાવવો.

ત્યારે શેડારાં વાંચનારાઓ સમજી શકશે કે ફક્ત શા કારણથી મરી હીલ આવ્યો હતો. પોતાની મેચમાં સામેલ થવાનું છે એવું બાહ્યાણું વાચાલેટને ખતાવીને તે નીકળી પડ્યો હતો. ગુલાંને શું લખવું અને કેમ સમજાવી દેવું તે તેને સુજ્યું નહીં. પોતાની ધણી-

આણુનો ઉભતાઈ ગયલો રડમસ ચેહરો જોઈ તે પોતે શુંચવાઈ બચો હતો અને તે લીધે તે નાહાસીને કલબમાં લશચો હતો. તેણે જાત જાતના ખરડા કીધા અને ફાડી નાખ્યા. પોતે જે મોહોકાન વાળી હતી તેમાથી કેમ નીકળવું તે બીલકુલ સુજે નહીં.

આખરે ઘણા વાર માથે હાથ દબને અંદરે કીધા પછી તેણે નીચે પ્રમાણે લખ્યું.

વાહાલી ગુલાં—હું ઘણી શરમીંદગી સાથ લખું છું કે હવે હાલતુરત આપરે જે જનને એક બીજા સાથ મળવાનું બને તેમ નથી કારણ કે તેથી આપરે બેહુ દુખો થઈશું. તારી પાસે શું અને કેમ માફી માગવી તે મને સુજતું નથી. જે મોહોકાન વળવાની હતી તે વળી ચુકી છે. મેં તારી છંદગીની ધુલધાની કરી નાખી છે. જે બની તે નહીં બની એમ થવા માટે જીવ બી આપવો પડે તો હું તૈયાર છું. આપરી મુખાઈ ને લીધે આપરે બેહુ જના ખાડામાં પડ્યાં છેએ. મારે તારી પાસે આનુજીથી માંગી લેવું છે, તે એટલું જ કે તારે આપરી શાહીની વાત છુપી રાખવી. હું મારે પોતાને થકી એમ માનતો નથી. હું એટલો પાપી નથી, પણ એક બીજા નીહાશ બાનુને થકી લખું છું. મને લાગે છે કે એક નીહાશ બાનુને વગર વાંકે ગરદન મારવી નહીં જોઈએ. એ બીચારીને આવી મુશ્કેલીમાં આણુવા માટે આપણો બેહુનો તકશીર છે. જો વીચાર કર—તું આએ આપરી શાહી જાહેર કરે

તો મને જોલમાં જવા શીવાય છુટકો નથી. ને તેમ જો થયું તો હું મરી ગયો એમ સમજજો, ને હું સદાખરો ઉઠી ગયો તો પછી તારું શું થશે તેના વીચાર કરજો.

મને એકજ રસતો સુએ છે તે એ કે તુંને હાલ તુરત મુંબઈ પાછી મોકલાવી દેઉં—હું તારાં લલાંને ખાતર તારી ઉપર નજર રાખતો રહેવસ તેની તારે ચીંતા કરવી નહીં. જોદાનું ચાહાણું છે તો કદાચ આપણે પાછાં એકના એક થઈશું. મને બીજો કોઈ રસ્તો સુજતો નથી. તારું શું મત છે તે જણાવજો. ક્વર ઉપર private કરીને લખજો.”

ઉપર ટપકેથી વાંચતાં આ કાગલ ચાઈચાઈનું કદાચ વાચનારને લાગશે, પણ ખરેખરું જોતાં તે બીલકુલ નખાલસ નીદૈય હતું. ફ્લીનું માનવું એમ હતું કે ગુલાંએ પોતાનો સઘસો હક છોડી દેવો અને તેના ખદલામાં કેપટન ફ્લી સાહેબ તેણીને કાંઈ આસે. કેપટન સાહેબ એમ કહેવા માગતા હતા. કે એક ગોરી છોકરીની મોહા બતમાં ફ્લિયાથી ગુલાંને લાત મારીને કાહાડી મુકવી. પણ ગુલાં તેમ કાંય કરવા કબુલ થાય? ફ્લી હંમણા ગમે એટલો સતો થાય ને કાંગલા કુસલાં કરે પણ તેણે પોતે કબુલ કીધું હતું કે તે ગુલાંને હવે ચાહાતો નથી.

પણ ફ્લી એટલો ઉસકેરાઈ ગયો હતો કે કાગળ ફરીથી વાંચવાની તસ્દી લીધી નહીં પણ તુરત બીડીને ગુલાંને સરનામે મોકલી દીધું. તુરત અરધા કલાકમાં

જવાબ આવ્યો કે ફલીએ તાબરતોય ગુલાને મલવું. જો મલવા વગર ફલી જતો રેહ તો તેનો જોખમ ગુલાને માથે રેહેશે નહીં.

આવ્યો ધડાકો ! ફલી સમજી ગયો કે જો ગુલાને કોઈખી રીતે શીશામા ઉતારયા વગર છટકી જશે તો જરૂર આ છેડાયલી દુકતી કાઢી નહું જીવું કરી નાખશે. ગુલા હવે ખરે મને છેડાઈ હતી. એતો કોઈખી આંધજોખી જોઈ શકે.

અને ખરેખર તેમજ હતું. જ્યારે ફલી આવી ગયો ત્યારે તે અડધી બેસુધ હાલતમાં હતી પણ જેવું તેનું અભાગ્યું કાગળ વાંચ્યું કે તે વાઘણની પેઠે ઉછળી. તે વીચારવા લાગી કે આવો નખાલસ બેશરમ માણસ તેણીએ કોઈવાર અગાઉ જોયો ન હતો. શું આટલા મહીનામા તે બધું વીસરી ગયો ? ફલીએ કાઢી હાથરો વાર સોગંદ, પર સોગંદ ખાધેલા કે ગુલાં વગર તેનું જીવતર નકામું છે તે આટલા વારમા નજર ફેરવી બેઠો ? બળી ગયા પૈસા ને બળી ગઈ જીંદગી. ગાડી ઘોડે ફરવાના ને ગવરનરની પાર્ટી ફારટીમાં જવાના બધા સ્વપના હવામાં ઉડી ગયા. તેનો ફલી બેમરવત થયો એટલે ગુલાંની જીંદગી રદ થઈ.

પણ સખર ! હજી ગુલાંએ ફલીને મુકી દીધો નથી. ગુલાંને તે આહે કે નહીં આહે પણ આખર કરે ને તે ફલીની ધણીઆણી. તે લાખ બીજી સ્ત્રી સાથે નખરાં કરે કે જીવે રેહ પણ ખરી ધણીઆણી તો ગુલાં પોતે.

આ પ્રમાણે વીચાર કરતાં ગુલાંના ગાલ પર રતાશ આવી અને ડોલા ચમકવા લાગ્યા. ગુલાં મન્યુત અને તતણખાર હતી અને ફ્લી હીચકારો હતો. બસ તે આવે ને ફર આવે. એને આવ્યા વગર છુટકો નથી ને એક વાર આવ્યો કે એને પાછો જવા કોણુ દેછ?

તાણે થવા શીવાય કેપટન સાહેબને પાછું ગુલાંને મળવા વગર છુટક ન હતો. તેણે એક માર ખાધેલા કુત્રાની પેઠે ખશીયાણા જેવા પાછા આવ્યા. રાતનાં ત્રણ વાગેલા હતા અને જો કે ગુલાં ભુખી હતી, તોખી કેપટન સાહેબે હીંમત રાખવા સારું જરા મન્યુત સટકન પાડેલું સાફ દીસતું હતું. ઓરડામાં જેમનું તેમ હતું, માત્ર ટેબલ ઉપર ગુલાંનું ભોણું હાથ લગાડયા વગર પડેલું હતું.

“કેમ, ગુલા મને પાછો બોલાવીને શું કહેવા માંગેછ?” ફ્લીએ ગંજોટાયલા સાદે પેહોલા બોલ કાઢાડ્યો.

“હા, હું ઘણું કહેવા માગુંછ. જ્યારે તેં મને છેલ્લા સપ્તને કહ્યા તારે તાર માથું ઠંકાણે નહીં હતું અને તું જે બોલ્યો તે તારા દીલમાં ખરેખરું હોય એમ માનવાની હું ના પાડુંછ.”

ફ્લીએ જમીન તરફ નજર રાખીને જવાબ દીધો. “હું મારાં દીલની વાત ખરેખરી બોલ્યો હતો.”

“અરે પણ બેમરવત, અભાગ્યા, તું ભુલી જાયછ કે હું તારી પરજોશી ખરી ઘણીઆણી છેઈ? તુંને યાદ નથી કે તું મને સ્ટીમર ઉપર કેમ ચાહાતો હતો

અને ફીનારે ઉતારયા પછી મને કેમ ફુસવાવી? તેં સોગંદ પર સોગંદ ખાધા હતા કે તું જીવતાં મુઢી મને વીહીલી મુકશે નહીં. મારા વાહાલા ફૂલી, તે સોગંદ ઉપર હું એસતવાર રહીને તું દગાખોર થયો. પણ હજીબી મારો જીવ તારા ઉપર જીવેને તેવો છે.”

આટલા શબ્દો બોલી ગુલાં તેની આગલ ગઇ. તેનું માથું પેટમાં આપ્યું, તેના ગાલ ઉપર કીસ લીધી પણ ફૂલી ચવરીઓકે વવરીઓ નહીં. તેનું માથું ફરી ગયું હતું, તેની ઘણી મરજી કે ગુલાંને હડસેલીને ત્યાંથી નાહાસી જાય. વાયોલેટને થકી કાઢી કરવું જોઈએ.

પણ બીરાદરો, વીચારો, ગુલાંની આ વેળા શી હાલત? ફૂલી તરફથી ના જવાબ કે કોટા કોટીનો ના કસો ઉતર, એક કોટી કે જે માટે ફૂલી એકવાર પોતાનો જીવ આપવા તઈયાર હતો, તેની ગરહાજરી જોઈ ગુલાં પામી ગઈ કે ફૂલી હાથથી ગયો. તે અકબાઈને બોલી :—

“મારા જાન, મારા જીગર, ચાદ રાખ કે આએ ધર્તીમાં તારા સીવાય માફ બીજું કોણ છે, તારે ખતર મેં માફ બધું હુલમા નાખ્યું—તેં મને તારા ઉપર ખ્યાર કરતા ઉસકેરી—તું શું મુંબાઇ વીસરી ગયો— નહીં—આવો પયાર એમ એટલો જલહી કોઈ કાલે વીસરાય નહીં—એટલુંજ કેહ કે તું મને આહેછ— બસ એટલુંજ કેહે—ઓ, ખોદાને ખાતર, દયાને ખાતર મને એમ તરછોડી ના નાખ.”

॥ ગળાંમાંથી જેમ તેમ સાદ નીકળ્યો. “હું શી સકતો નથી.”

જુ પ્રંય ? તારો સાદ આનો બંધાર્થ ગયો, પણ ક તાર તું મારા ઉપર ફીદા ફીદા હતો, તેમજ થશે. તારો ખ્યાર પાછો મેલવવા હું ઉથલ પાથલ કરશ. હું તારી ખરી ઘણીઆણી લી તો ગુનેહગાર રાખેલી છે. ઓ ફલી, તારા રો ફેટલો ખ્યાર છે તે તું જાણતો નથી. ખરે, રત પોતાનું તન બદન અને રૂહ તુને આપી પાતાને વાસ્તે કાંઈ રાખે નહીં તે ચોરતના રો તું શું સમજેછ. ફલી, ફલી, મારા જીવરમાં શીવાય બીજો કંઈબી વીચાર નથી. જો તું પ્રતી ચીરીના જોવા પામે કે મને શું થાય છે ખ્યાર પોતાની મેળે પાછો આવે.”

મે કોકું નીચે નાખી દીધું અને આંખો બંધ પાડ્યો. “હવે થઈ ચુકું-મારેથી તું માંગેછ તેમ નહીં.”

રે શું તું પેલી ઉપર એટલો બધો ઘેલો ર ?”

। તેમજ છે.”

એક જનવરને બંદુકની ગાળી લાગી હોય માંમે ચીશ પાડી.

।-હું મુંઝું-હું મુંઝું-મારું સત્યાનાશ આ બલાગા હું મારે હાથે મારા ઉપર લાવી.”

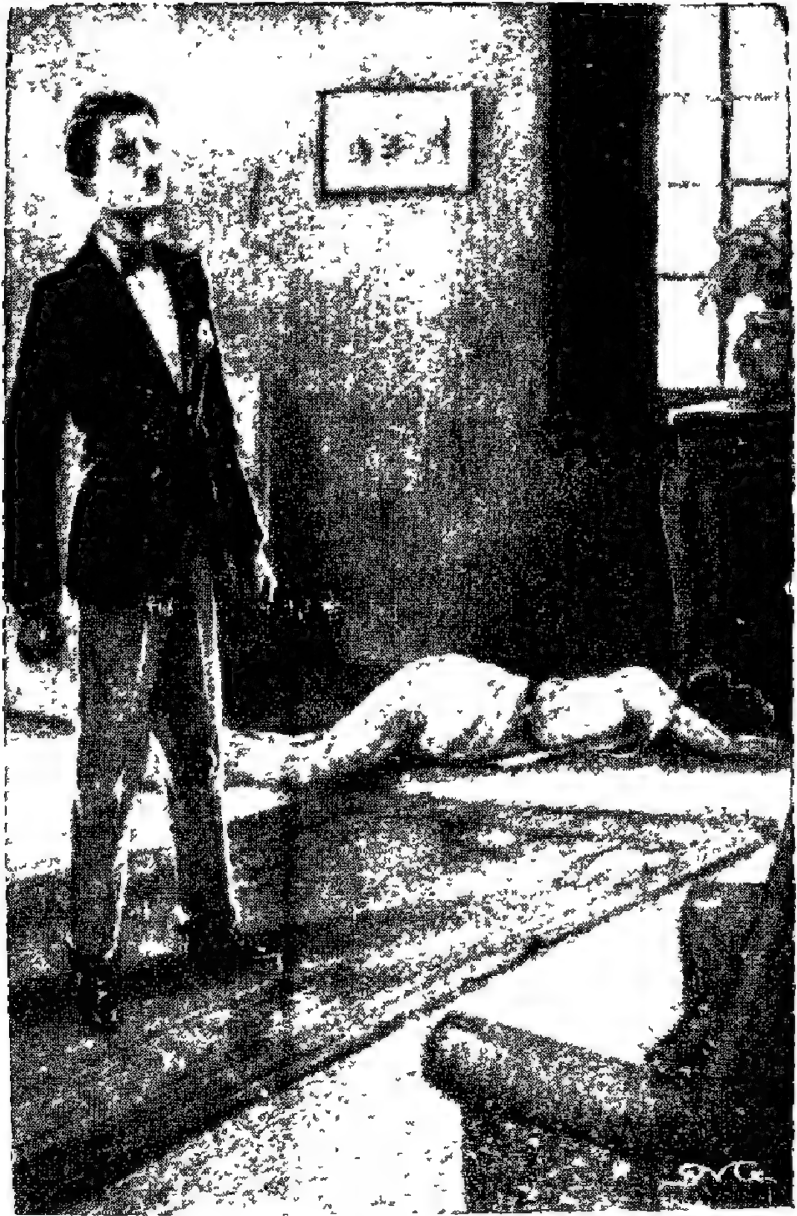
આમ બોલી ગુલાં ધબ દેતી લોંચ ઉપર ફેસડાઈ પડીને ડચકાં ખાવા લાગી. ફલી તો લાંબો તાટ થઈને ઉભો રહ્યો. આ બેવકૂફ પુરૂષ ઘણાજ કાપર થઈ ગયેલા હીસના લાગ્યો. ગુલાં ઉપર તેણે દાંત કચકચાવ્યા. આવા ફેસતા કરવાના હતા, તો તેણીએ ફલીને બોલાવી મંગાવ્યો શું કામ? નાચાર ગુલાં, તેણીના ઉપર ખરેખરી નફા હતી પણ હવે તેના ઉપાય શો.

ગુલાં આમ નસોસ પડેલી તેટલાં ગટકી જઈ તો કેમ, આવા વીચારમાં છે એટલાંમાં ગુલાં છત્રાગ મારીને ઉઠી.

“ફલી, ફલાં, જોઈએ તો મને મારી નાખ. મારેથી આ ખમાતું નથી.” તેણીની રડતી આંખ, છાતી તોડ નીસાસા અને કાલાવાલા ફલીથી જોવાઈ શકાયા નહીં. તેણે ગુલાંને હાથ પકડ્યો અને વીચારવા લાગ્યો કે હવે શું બોલું.

“ડીઝર ગુલા, જો જરા ધ્યાન ઠંકાણે રાખીને વીચાર કર, મારી મુશકેલી સમજી જા. હું જો હમણાં ને હમણાં તારા ભરથાર દાખલ જાહેર થાઉ તો જીવતી બર્ધરી પર બર્ધરી કરવાના અપ્રાધ સારું ખતાંબે જાઉં. આપરે બેહુ જને ગુનાહ કીધો ને તું જોતી નહીં?”

પણ સાંભળે કોણની ખલા. ગુલા તો ગાયા આંધળી દેવાની બની ગઈ હતી. ને ફલીને છોડતાં છોડે નહીં.



ગુલાં ધબલેલી જમીન ઉપર પહોંચી પડી સફો—૧૯૮.

“તું મને મારી નાંખીને છુટો થવા માંગેછ કે પેલી સાથ નાચે કુદે, ને સુખી થાય ?”

“અરે મુવો હું સુખીના થતો.”

“જા, જા, તું કોણને સમજાવેછ. તેને વાસતે તું અહીંથી વટી જવા નાચી કુદી રહ્યોછ. શું તું મને એટલી ગમાડ સમજેછ કે ?”

ફલી શું જવાબ આપે. તેણે ગુલાંને ઘણીબી પઠાવી પસવારી, પોતાના ગુટણ છોલી નાખ્યાં પણ સઘલું ફેકટ.

આખરે તે “બાદ્યો હે ચાલ હવે, મને ‘ગુડ બાઈ’ કર.” આ વખતે રાતના અગીઆર વાગેલા હતા. ગુલાં ચમકીને ઉઠી અને ફલીને ગરદનમાંથી ધર્યો. આ વાર ફલી ગુટણ ઉપર ભાંય પર બેઠેલા હતો એટલે પોતાનું કાકું છુટું કરી શક્યો નહીં.

“નહીં—હું તુંને જવા નહીં દેઉ—હું તારી ઘણીઆણી છેઉં એમ કોઈને કેહું નહીં—પણ હવે માફ કોઈ નથી. તારા શીવાય માફ બીજું કોણ છે. બસ એટલુંજ કેહે કે તું અવારનવાર મારી આગળ આવશે. તું કબુલાત આપ કે મને એકદમ મુકી દેશે નહીં. હું વધુ કંઈ માંગતી નથી. જો તું માફ એટલુંબી નહીં કરશે, તો હું મરી જવશ.”

ફલીએ છુટવાના ઘણાબી ફાંફાં માર્યાં પણ ગુલાંએ તેને એવો ધરી શક્યો હતો કે છુટાય નહીં. તે જમ તેમ બાદ્યો :—

“આએ તો મારા ઉપર સીતમ છે. હવે મારે જવું જોઈએ.”

આ વાર તેને વાચાલટ હાથે ચઢી આવી અને ખિંચતાણ કરીને છુટો થયો.

“જો સાંભળ ગુલાં, એક વાતની સો વાત. હું એક વાતમા ગુનેહગાર થઈ ચુકોછ પણ તું જે કરવા માંગોછ તે કરું તો હું દોષખમા જાઉં. બસ હવે મને જવા દે.”

“નહીં—એક હજાર વખત નહીં—એક વાર તું મારી તારીફ કરતો હતો કે તારા જેવી દેખામણી આરત તેં કદી જોઈ નથી. એક વાર નહીં પણ સો વાર તેં કહ્યું હતું કે મારા હાથ તારાં ગળાને પકડેછ તારે તું જાણે બેહેસતનું સુખ જોયછ. તું મારી સાથે થોસી જા. હું તુને ખુશી ખુશી રાખશ. જે સાંભળ પ્યારા !”

ફલીના અંગમાં એકાએક ભુત ભરાયો હતો. એક આચક્ર મારીને નાંગ ગુલાંને હડસેલી કાહાડવાની તજવીજ કરી. એક ગમથી ગુલા તેન ચીવટ વળગીને પકડી રાખે આ ખીંછ ગળથી ફલી છૂટવાને ખિંચ તાણુ કરે આવો કંગાળ દેખાવ જરા વાર ચાલી રહ્યો. આખરે ફલીનું મરદનુ જોર કાઢ્યું. તે છુટો થયો પણ તેના કપડા ચુંથાઈ પીખાઈ ગયાં હતાં અને ગુલાં મોટે સાદે કલાપીત કરતી હતી એટલે તે બીધો કે રખે આ રોખડું હાટેડના લોકના સાંભળવામાં આવે.

તે ખારણુ ઉંઘાડીને ખાહાર ધસ્યો. આ વાર શુલાં
સોફા કોચ ઉપર ઉઘી પડીને આરઆર રડતી હતી.

પ્રકરણ—૩૩ મું.

માહોખત કે તેરે મુજકો દીલ,
ક્યા ક્યા સેતમ દેખા દીપા
એશા ખુશીકી છાંછી,
સારા જોહાને લુલા દીઆ.
માહોત કે આગે મર ચુકા,
નેકા બહીસે ક્યા ગરજ.

અરે, ક્રમખખત ફલી, તારા આ પ્રમાણે ચાલી
જવાથી શુલાંની શી અવસ્થા થશે તેનો જો તને જરાબી
ખ્યાલ હતો તો તું કોણુ જાણે શું કરતો. શુલાં ખરેખર
દેવાની બની ગઈ હતી અને શું કરવું તેનું તેણીને ખીલ
હુલ જાન ન હતું. કહીએ નાહાસી જતી વેળા જખ
રીથી તેણીને હડસેલી મુકી હતી અને તેણીને સોફા
કોચ ઉપર લગભગ જોલાન હાલતમાં નાખીને નીકળી
ગયો હતો.

જરા વારે શુલાંને લાન આવ્યું કે તે તદન વાયેજાન
એકલી હતી. એક ઘેલી વાઘણની પેઠે તે છલાગ
મારીને ઉઠી અને ફલીની પાછળ દોડવાનો કસદ કીધો.
એ આમ મુકીને એકજ નાકદર તો થાય નહીં. એને

પકડી પાડવો જોઈએ અને કાંઈથી કરીને આજની રાત તો રોકવો જોઈએ. ગુલાને કોણ જોળાએ છે, કોણ પુછનાર છે, તે કંઈ જાતની છે તેથી કોઈ જાણતું નથી.

તે ધરધર કરતી નીચે ઉતરી ગઈ. બાલ ખોરાયલા, માથા ઉપર ટોપી નહીં, ગળા પર શેઆલ નહીં એવી થથરતી તાઢમાં તે બાહાર પડી. તે કાંડાં જાયછ તેનોથી અધક્ષો તેણીને હતો નહીં. કુદરતી રીતે તેના પગલાં કલમ નહીં ધસ્યા. દરવાજા આગલ આવી પહોંચી એટલે તે ઘભરાવા લાગી, કે હવે શું કરવું, કોણથી ખમર કાઢાડવી, ફલી ત્યાં હશે કે નહીં. જો નહીં હોય તો હવે કાંડા રોચવા જવું.

ખરી વાત એ હતી કે ફલી અકબાયલા ઘભરાયલા લાગણો પોતાના હોટેલમાં ગયો હતો અને ખરાંડીના બે ગલાસ ઠોકીને પોતાના સુવાના ચોરડામાં ભરાયો હતો.

બાહાર ગુલાંતો ઉસકેરાયલા ચેહરો, છુટા બાલ અને જીથરી પીથરી સ્થિતિ એક નવાઈ જેવો દેખાવ રજૂ કરતી હતી. વરંડા ઉપર બે ઇંગ્રેજ જુવાનીઆઓ તુરતના ખાઈ પીને સીગારેટ ફુંકતા હતા તેઓ આ દેખાવ જોઈને અચરજ પામ્યા. આ બે માણેનો એક જ ગુલા આગમજ હોટેલમાં રહેતો હતો તેણે ગુલાંને જોળાખી. ગુલાની અને ફલીની દોસ્તીની વાત આખાં સ્ટેશન ઉપર જાણીતી હતી. આ જુવાન આફ્રિકા તુરત નીચે ઉતરી આવ્યો અને જાણે ગુલાંની દયા ખાતો હોય તેમ પુછ્યું.

“માફ કરજો મીસ, પણ તમે કોણને શોધો છો.”

જેની શોધમાં હું છઉં તે—તે—

પણ ગુલાં નામ કેમ દે. શું જવાબ દેવો તે સમજાય નહીં એટલે ભરખમાં એટલુંજ પુછ્યું.

“આહીં હોટેલમાં કોઈ રહેછ કે ?”

“નહીં, આહીં તો કોઇ નથી. એ તે કેવો સવાલ ?

તમે જાણો છ કે હમણા કેટલા વાગ્યા ? લગભગ અઝી આર થવા આવ્યા અને એવી અંધારી વખતે તમે આમ એખલાં રસ્તામાં ફરો એ ઠીક નહીં. ચાલો હું તમને તમારાં હોટેલમાં મુકી આઉં.”

“નહીં—મને જવું નથી—મારેથી જવાય તેમ નથી.”

“એ તમે શું બોલો છ—તારે શું આખી રાત રસતામાં ઉભા રહેશો ? ચાલો, ચાલો, એમ કંઈ હોય.”

પણ ગુલાંનું માથું કાંઈ ઠેકાણે હતું. શું જવાબ આપવો તે સમજાય નહીં. ફલાને કાંઈ શોધવો ? શું હીલ પરના બધાં હોટેલોમાં જઈને ઓરડે ઓરડા તપાસી જોવા ?

આ વાર ગુલાંનો ઉજલો ચેહરો એક મુરદાંના ચેહરાને એટલો મળતો આવતો હતો કે પેલો જીવાન આંધ્રીસર ચમકેયો.

“હું શું કરું—કાંઈ જાઉં—હું મુઠિ—હું મુઠિ.” એમ ગુલાંએ રડારોળ કરી મુકી.

પેલાએ ગુલાને ઘણી સમજાવી “ જો, ડીઅર, આપરે તારા હોટેલમાં જઈએ-ને એક ચમખીતનું ગ્લાસ લેશે તો હુશીઆર થઈ જશે.”

આ બોલનાર જુવાન આફ્રીસર ખરેખર ખસા નાણુસ હતો પણ ખાણા ઉપર જરા વધારે છાંટો લીધાથી, અને ગુલાનો ખુબસુરત ચેહરો જોઈને જરા તેનો ચેહરો ફેરફાર થયો હતો.

“ પણ હું એખલી કમ જાઉં.”

“ એખલી શું કામ, હું છું કેની.”

આમ બોલી જુવાન સાહેબ ખરડયા પગ ઝાલીયા સુધી લાવ્યા અને પેલેલાં તો આસપાસી ગુલાનો હાથ પકડ્યો અને પછી તેણીની કમર ઉપર હાથ મેલવાની શરૂઆત કરી. પણ ગુલાનું આ વાર ઠેકાણું ન હતું. તેણીનું માથું ચકલમ થતું હતું. પેલાએ તેણીના હાથ ચાપ્યો પણ ગુલાં કંઈ બોલતી નથી એમ જોઈ તે ઉપર ‘ ક્રીસ ’ લીધી. એવી બેખબરી હાલતમાં તે નાચાર ભાનભુલી જુવાન ચોરતને તેણીના હોટેલમાં વસડી ગયો પણ તેનું બી ધ્યાન ગુલાને હતું નહીં. ત્યાં ચમખીતની ખાટલી ઉખડાવી અને ગુલાના મોહ આગળ ગ્લાસ ધાર્યું પણ ગુલાં તો જાણે ઉંઘતી હોય ને સ્વપ્ના જોતી હોય તેમ જ આપ્યું તે ખી ગઈ. ઉપરના સાપરી બે ત્રણ ગ્લાસ આમ પીધાં ખરા પણ જોણીને એક ટીપું કાઠબી સ્વાંગ પીવાની તમેહ નહીં તે હવે ડોળવા અને ખોદું ખોદું હસવા લાગી. ગુલાનું ઠેકાણું ન હતું, તે હવે પોતાના છત્ર હાથે ખરખડવા લાગી.

“ઓ ફલ-- ડાકટરો કેહતા હતા કે એ-એ-તો મ અરરરી જશે તારે હવે-આઆય શું શું.”

આવી છાકટ હાલતમાં તેણીને જરા સુધલો આવ્યો અને વીચારવા પડી કે કદાચ તેણીની આવી હાલતમાં ફક્તી પાછો આવે તો? તે અપાટામાં ઉડી અને પેલા પુરૂષને ધક્કા મારીને ઓરડામાંથી બાહાર કાઢાડ્યો.

“તું જ-અખવડી નીકળ-તાઈ અંહી શું કામ છે.”

“હું કાલે પાછો ખખર લેવા આઉં?”

“હા-હા, જા-જા બસ હમણા નીકળ મારો સાહેબ હમણા પાછો આવશે-જા, નીકલ-નીકલ.”

આ પ્રમાણે કંગાલ નાટક થવા પછી શુદ્ધાએ પોતાનું બારણું બંધ કર્યું અને ઓરડામાં દીવાનાની પેઠે આમથી તેમ ફરવા લાગી. તેને તો બસ એવોજ ધખારો બેસી ગયો હતો કે ફક્તી હજી ઉપડી ગયો નથી. પણ જે ઘડી જયછ તેમાં આવી લાગશે. છાકટ હાલતમાં તે દસ બાર વાર વરંડા ઉપર દોડી ગઈ કે ફક્તીના આવવાના પગલાં સંલલાય તો જલદીથી બારણું ઉઘાડે. તે આખરે નસોસ થઇને સોફા ઉપર પડી અને જેમ તેમ ધક્કે ધુળરાખા રાત કાઢાડી. જ્યારે દારૂ ઉતરી ગયો અને જરા આંખ ઉઘાડીને જોયછ તો સહવારનું ઝઝકલું બારીમાંથી દીસતું હતું. હવે તેણીની સુધ ઉઘડી કે ફક્તી તો ગયો અને હવે પાછો આવનાર નથી. તે પાછી પલંગ ઉપર પડી

અને પોતાના આંસુથી તકીઆ લીજવી કાઢાડયા. આમ બે એક કલાક ગયા હશે એવામાં બારણું ઠોકાયું અને તેની આથા ચાહા ને ચોસ્ટ લાંબને દાખલ થઈ.

આહ! તારે ગઈ રાતનો બધો બનેલો બનાવ કાંઈ સ્વપ્નો નહીં હોનો! તોબાહ, તોબાહ! હું મારી અસલ નસલ, મારો દરજ્જો કેમ જુલો ગઈ. એ ફક્ત તું મને શું હાલતમાં નાખીને ચાલી ગયો. મારું સત્યાનાશ વાત્યું, મારી ઈજ્જતની ધુલધાની કીધી. તું મારેથી કંટાળી ગયો હોનો તો હું કેમ તુંને પકડી રાખવાની હતી. તું બીજી સાથે બેવફા થયો તો આહાનમ સર, પણ મને કાંય એકદમ તરછોડી નાખી. તારો ખ્યાર મારી ઉપરથી ઉતરી ગયો છે. પણ હું હજી જીવતી જાગતી છેલ્લે કેની. હીકરા, તું સુખમાં રેહ્યો, હું તુંને એમ છોડી દેવાની નથી. જોઈ, થોડા દાહાડા તપાસી જોઈ. એ મને ઓવારનીવાર કરી મુકે તો હું કાંય નહીં એના નામ પર પુરો મુકું? જો એ સીધો પાંધરો મારું કહ્યું નહીં માનશે નો હું મારા લગણુ પુરવાર કરશ-ગમે ને થાઓ પણ હું એને પેલીના પાસાંમાં ભરાઈ રેહવા તો દેનાર નથી. પછી મને અમે સદાના છુટા પડ્યો.

પ્રકરણ—૩૪ મું.

ફલી મને નહીંરે ખબર તારી,
તેં જખમ કીધો કારી.

તેં ગુલાંના સીનામાં ખંજર બોક્યું,
કરી નાખી તેને પાયમાલ.

જલજો તારું જીગર નાદાન,
કીધી મુજને સગરદાન હિરાન.
મને નહીંરે ખબર તારી.

એ દાહાડા નીકળી ગયા. ગુલાના મોહોમાંથી સદાને
રદન પાટલો ચાલુજ હતો.

“એા હવે હું શું કરું—કાંહા જાઉં.”

પણ આ સવાલનો જવાબ ક્યાંથી મળે. આજે સહ
બારના ફલી વાયોલેટને જઈને મલ્યો હશે અને તેઓ
કેવાં એક બીજાને હર્ષમા ભેટીને ખુશાલ હશે. એ કેમ
સાખી શકાય. ફલીએ તેણીને સમજાવી ફુસલાવીને
મુખામુથી અહીંં ઘસડી આણી હતી, અને કોઈ દાહાડે
બી પરજોલી ધણીયાણી તરીકે નહીંં પણ એક
ભાડેની ઓરતની પેઠે સાંતી રાખી હતી ને હવે તો
જાણે ગુલાં ગ્રાહ કાહાડનાર ચાકરડી હોય તેમ ગાણીનો
રઝલતી વાયેજન નાખીને ચાલી ગયો હતો. તારે
શું એ બધું ગુલાંએ મુગે મોહાડે ખમવું?

હવે ગુલાંતું માથુ ફરી ગયું હતું. તે વીચારવા લાગી કે હવે તો જે બને તે ખરું—બસ, સર થામસ એટકીન આગળ જઈ અને મારો બધો અહેવાલ કેહું. પણ વળી તેણીને ફલીના બોલેલા શબ્દો યાદ આવ્યા કે “ગુલાં તું જો, આપણા લગણુ જાહેર કરશે તો હું સાત વરસ જેલમાં જવશ અને તું મને મુએલો જોશે.”

એક વાર ગુલાં મન સાથ પટપટી કે વાયોલેટ સાથ અમન અમન કરે તે કરતા તો ફલી મુએલો સારો.

પણ નહીં, તેમ જો થાય તો ફલી તેના ઉપર થુકે, તેણીને શ્રાપ દે. મારો ગરીબ ગાય જેવો ફલી, એક વાર કેવો મારા ઉપર જીવ હતો ને હજુબી કેવો એના ઉપર મારો જીવ જન છે.

અનખ જેવું છે કે પેલી આગળી રાતની ખુમારી અને પેલા અણુઆણુ માણસ સાથની ગેરવરતતુક બધું ગુલાને એક સ્વપ્ના સરખું લાગતું હતું. આવા સ્ટુપીડ સ્વપ્ના તેણીને કેમ જોયા તે જ્યારે યાદ આવતા ત્યારે પોતાની મુઝખાઈ ઉપર તે લજવાતી હતી.

ગુલા જરા ધીરજ ધર, ફલી પોતાની મેળે આવવોજ નોંધ્યો. તે જરૂર વાયોલેટથી કંટાળશે અને પાછો આવશે. વખતે વાયોલેટ મરીમી જાય. જ્યારે ફલીના મન પર કંઈ બોળે હોય ત્યારે તે હમેશા ગુલાંની પાસે દોડી આવતો હતો. તેમ તે પોતાની મેળે દોડી આવવોજ નોંધ્યો. વાયોલેટ જે દાડાડો જાયછ તેમ

મરવાની. બધા ડાક્ટરો એમ કહેતા હતા. મારો ફ્લી આવશે નહીં તો જવાનો કાંડા છે.

પણ એ જીવ, ગુલાં કાંડાં સુધી થોભે. તેને એકેકો દાહાડો એક વરસ જેટલો લાંબો લાગતો હતો. તેણીએ ધીરજ રાખવાનો ઘણોખી કરાવ કીધો પણ ધીરજનોખી છેડો હોય કેની. પણ નસીબના ખેલ તદ્દન જુદા છે.

ફ્લીએ કાશમીર જતાં જતાં ગરી નામની ઉતા-રાની જગા આવી ત્યાંથી ગુલાંને એક કાગળ લખ્યો. ગુલાંની હજીરમાં, તેની રડતી આંખ આગળ તે જે ખોલી નહીં શક્યો તે આંખે કાગલમાં વીસતારીને લખ્યું હતું. ખેવકુક ફ્લી ધારતો હતો કે જેટલું વાચોલેટને માટે તેને લાગતું હતું તેટલું બધાંનેજ લાગતું જોઈએ. તેણે લખ્યું કે “બચારી વાચોલેટનો શું વાંક ? આપરે ભુલ કીધી પણ વાચોલેટ નીર્દોશ છે અને મારી ઉપર જીવ આપે છે !”

ખેવકુક ફ્લી, ગુલાં જ્યારે આ કાગળ પોતાના ઓરડામાં વાંચવા ખેડી ત્યારે વાચોલેટના સંબંધમાં ફ્લીના દરેક ખેલ તેણીની છાતીમાં તીરની પેઠે ભોકાતા હતા. વળી ફ્લીએ ખીજ નાદાની આમ કીધી કે કાગળમાં રૂપ૦૦ નો ચેક બીડ્યો અને ગુલાંને લખ્યું કે તેણીએ મુંબઈ પાછું જવું અને ગુપચુપ એકાદ સસતા મજળામાં રહેવું. “જો સાંભળ ગુલાં, આમ કીધા શીવાય તુંને ખીજો રસ્તો નથી. હું ધારું છું કે તુંને મુંબઈમાં

સોલોવાઇ બેથે. પછી તો તારો જીવ ચાહે તેમ કરજે, મારો કાંઈ વીચાર કરતી ના. હું અવાર નવાર તારે સાફ પૈસા મોકળ્યા કરશ પણ મારેથી હાલ તો છુદ્ડ થવાય તેમ નથી.”

આ કાગળ વાંચી ગુલાના દીલમાં શું થતું હશે તે વાંચનાર સહેલથી સમજી શકશે. તે તો આ નખાલશ શીખામણથી હરણુકાર થઇ ગઈ. ફલીના મનથી તો એમ કે આએ રૂ. ૫૦૦ નો ચેક હાથમા આવ્યો કે ગુલાં તો જાણે વાહાણુ આવ્યાં એમ સમજીને નાચી કુદી પડશે. પણ ગુલાં તો જખરદસત ખમરી પડી. એ ગુનેહગાર શું મને ગોલામડી સમજેછ કે એક નજીસ ચેક મોકલીને મને ખચ્યાંની કાની રમાડી દેવા માંગે છ ?

પણુ એણીમેર ચંચલ હીમતવાન ગુલાં હતી. આટલાં માંજ કાગળ ખલાસ થયું હને તો કદાચ ગુલાં હજી બી વીચાર કરતે, પણુ નખોદ ગીઆ ફલીએ આ કાગલમા વધુ કાચુ કાખ્યું હતું. તે વાયોલેટ ઉપર એટલો ખુરખાન થઇ ગયો હતો કે તે શુ મોહોકાન વાળે છે તેનું તેને ધ્યાનખી ન હતું. એણે વધુ શું લખ્યું હતું તે વાંચ્યે.

“જો ડીઅર ગુલ, હું આટલી ખધી ઉતાવળને મોહોસ કરતે નહીં પણુ ખચારી વાયોલેટની કદંગી હાલતનો વીચાર કર. જે દાહાડો જયછ તેમાં અમારે ત્યાં નવો જજીમ થવાની તઈયારી છે અને તે લીધે મારો જીવ સીકે ટંગાઈ રહેલો છે.”

ટલા શખદો વાંચતાંજ ગુલાં ખુનીની પેઠે છઠ્ઠાંગ
ઉઠી. વાચોલેટને તાણાં ખુચો ! અને તેના બાપ
“હુંબી ખરી કે મારો છવ જાય તો ખર-
પણ હું એ લોકનો છવ લઉં, શરમ છે ફલી,
માં જશે. સુખમાં દાહાડા કાહાડવાની ગણત્રીમાં
રા સખર, ને જો કે છેડાયલી ગુલાં તુંને શું
કરે છે.” ચોતાના ખાનગી ઓરડામાં તે બાલ
ચીશ પાડી બોલી :—

ઈ ચુકું—ખસ હું છવ પર આવીછ. હું મરું નહીં
હું. વાચોલેટને ખાતર તું મારો છવ લેવા બેઠોછ.
લોક કેવાં ખુન પર ચડડેછ તે હવે હું સમજ. જો
નજસ ઇચ્છેછ છોકરીના તોટો મારા હાથમાં
તો—

વાચોલેટ હાથમા આવે કાંડાથી—હવે કેમ
એક વાર વીચાર કીધો કે ઝેર પીઉં—પણ તેમ
જો ફલીને ઘી કેળાં થાય ને એ લોક મગાહ
ફલીને ખાતર ગુલાં ઘણુંબી સાંખતે પણ આ
જો તો તેની ઉપર જીલમની હદ થઈ. ફલા
ર તો તે જરાબી અખાડા કરતે પણ વાચોલેટને
કણ નહીં—જન જાય તો નહીં. અહ !
મરવાની હતી તે બધું કાંડા નાહાશી ગયું ? એ
ફલીની ધણીઆણી થાય—તેના બચ્ચાઓની
થાય ને ગુલાં તે મુજે મોહોડે બેસીને જોયા કરે !!
મહું ઘોઈને આવજો !

ગુલાં રોહાંસા ભર ઉઠી અને બટલર ને હાંક મારીને બોલાવ્યા.

“મેનેજર સાબ કું બોલો, અમારા બીલ મંગતા, ચોર આયા કું ભેજ દો, અમારા સમાણ પેક કરે. હમ કાશમીર જાનેકું તથાર ટાંગા બોલાને કું જાતા.”

ગુલા માથા ઉપર ટોપી નાખીને ઉતાવળે ધનજીભાઈ કોમોદોરની ટાંગા હાફીસમાં દોડી.

રાવલપીંડી થઈને કાશમીર જવાય છે. પણ તે વેળા પીંડી જતી ટાંગા એકબી તથાર ન હતી. ગુલાંને તુરત લાન આવ્યું કે જો કાશમીર જઈને ફલીની સામે ઉભી રહેશે ને તોફાન કરશે તો વખતે ખુનામરફી થશે ને પછી ફરી કોઈ દાહાડેબી હાથમા આવવાનો નથી. તેણીને તુરત વીચાર આવ્યો કે કાશમીર જવાને બદલે વાયોલેટના પીતા સર થામસ એટકીન આગળ ઉઠી જઈ પોચીને તેમને બધી વાત કહી દેઉં તો કેમ. હું માંગી લઈશ કે તેવણને ખખર આપનાર હું છું એમ જાહેર કરવું નહીં. સર એટકીન જરૂર ફલીને બેહોરમત કરીને હાંકી કહાડશે ને પછી ફલી પણ પડતો મારી આગળ દોડી આવશે.

બીજે દીને સહવારના એક ટાંગો ઉપડનાર હતો. અને તેમા એક પેસીનજરની જગા ખાલી હતી તે ગુલાએ ઝટ લઈ લીધી. સર થામસ ઉઠી હશે કે સીમલા ગયા તો નહીં હોય. ચીંતા નહીં. સીમલા

ગયા હોય તો તાંહાળી જવું ને કર જવું. અસ તે
ધેલી દેવાની થઈ ગઈ હતી. જે ચોરતે તેણીના અથારને
હુટી લીધા હોતો તેને કાંઈબી કરીને સજા કરવી.

મકરણ—૩૫ મું.

રડું શું હું મુજ હાથને સાહેલીરે,
આંટરડાંજ કપાય બની બહુ ધેલીરે.
આમતેમ ભટક્યા કરું સાહેલીરે,
હોલવવા તન આગ બની બહુ ધેલીરે.
હું નાનુક નારી એકળડી સાહેલીરે,
આ શા મુજ અવતાર નરી થઈ ધેલીરે.

બાળા ઘરડા સર થામસ એટકીન પોતાની બેટીની
ગરહાજરીથી અકર વકરમાં પોતાના દાહાડા કાહાડતા
હતા. તેમનો આસીસટન્ટ કેપ્ટન ફૂલી જો કે જાતે
પારસી હતો તોયે તે સર થામસને ઘણો માનીતો હતો.
બને ઉઠીના બધા લાઈબંધ આફ્રીસરો તેના મોઢા
મીઠ થતા હતા. દીવસના જનરલ સાહેબનું કામ
ખલાસ થાય એટલે શું કરવું ને કેમ વખત ગાળવો
તે તેવણને સુઝતું ન હતું. કારણ કે તેવણને યુવાનીઆ
ઓની સોખતમાં આજુ લપલપ કરવાની ટેવ ન હતી.
ફૂલીતો ઉલટો જાણે તેવણના ઘરનોજ છોકરો હોય
તેમ પળોટાઈ ગયલો હતો. પોતાના બચાંઓ વગર

ધર સુહુનું લાગે એતો વાસતવીક છે પણ હવે તો એવું બની રહ્યું હતું કે પોતાની ધણીઆણી સાથે જોકે હમેશ બાંધીઆં છુટતાં ન હતા તોયે તેવણની ગેરહાજરીથી કરડવા આવતી હતી. ખરી વાત એ છે કે ન્યારે મેમસાબે પોતાની છોકરીની પુઠે કાશ્મીર જવા માગ્યું ત્યારે સર થામસે ના પાડી પણ મેમસાબ ઉપર-વાઈ થઈને ગયાં તે વારે આ માટી ખર્ચર લડી વઢીને છુટાં પડ્યાં હતાં.

પણ સર થામસના જીવને એટલો કરાર હતો કે કાશ્મીરથી રોજ હેવાલ મનમાનતા આવતા હતા. વાયોલેટ હવે સાહજી થઈ હતી, એટલે બાવાજીને નીરાંત હતી. ફક્ત અને વાયોલેટ તરફથી રોજ રોજ ખુશી નવાં કાગળો આવતાં હતાં.

આજે સાહવારનાજ વાયોલેટનું એક કાગળ આવ્યું હતું. તેમાં ખુશ ખબર આપી હતી કે હવે કાશ્મીરની મોહોસમ ખત્રાસ થવા આવી છે અને તેઓ જલહીથી પાછાં ઉઠી આવનાર છે. વળી તેમાં વાયોલેટનો ચોક્કસ સંસારી બનાવનો સેહેજ રગુજમાં એસારો કરેલો હતો. આથી મમાવાજી થનાર મન સાથે ખુશ ખુશ હતા.

આ કાગળ મળ્યું ત્યારે સાહવારના સર થામસ સાહેબ પોતાના બગીચામાં ફરના હતા. પછવાડે પછવાડે એક ચોખ્ખાર હાથમાં છત્રી લઈ ચાલતો હતો. જનરલ સાહેબનું ધકે ધ્યાન પોતાની બેટીના બચાવું હતું.

સાથ વમાસવા લાગ્યા કે આગે શાદી કરી
રા પોતે બોહોસ કીધી ને ઠીકજ કીધું.
છુઆ કે બચારો ફલી આનાકાની કરતો હતો.
ઓસકને મારે હશે.

ખુશાલ ખયાલમાં સર થામસ વેળાઓ અને
મતા વાડીમાં લટાર મારતા હતા તેવામાં
એક પારસણ બાઈ મહલાજીથી સામે આવીને

જુવું કે ગુલાં જ્યારે મરી હીલથી નીકળી
મની સાથે પોતાની એક ચુંદરીની સાડી
મી હતી અને પોતાનો ઇંગ્રેજ ફાક કાહાડી
હીમાજ જનરલ ને ત્યાં આવી હતી. તેણીએ
પરીને પોતાના કરચલીદાર બાલ સમા કર્યા
અરેઅર સોહામણી લાગતી હતી.

આવતાં તે પોતાના ઠરાવમા સેજ ભારથી
કે? જરાબી નહીં. ફલી અને વાયોલેટ
નમાં રેહ એ તેણીને ઝેર જેવું લાગતું હતું.

સર થામસ ઘણા નમનતાપ્રવાળા હતા.
રૂપવંતી બાઈને જોઈને પેહલા જરા અચરત
પછી નરમાસથી આગળ જઈને બોલ્યા :—

સાબ, તમે લેડી એટકીનને મળવા આવ્યા
વણ હમણા ઉઠીમાં નથી. પણ કાંઈ જો
હોય તો હું તમારી સેવાના હાજર છું.”

“સાહેબ, મને તમારી સાથે કંઈ થાણી અગતની વાત કરવાની જરૂર છે.”

“હા, ખુશીથી બોલોની શું છે?”

“મેહેરખાન સર થામસ, જે હું કેહેવા માચું છું તે આચે ખુશ્લા બગીચામાં અને તેથી આ ચોબદારની હાજરીમાં કેહેવાય તેમ નથી.”

“ઓહો—હું માફ માચું છું. ચાલો આપરે અંદર દીવાનખાનામાં જઈએ.”

ગુલાનો લાલ ચેહરો, ટુંકા જવાબ, અને ટગ ટગ થતા ડોળા જોઈ, સર થામસ લગાર અગરત થયા પછી મુગે મોહોડે ગુલાને બંગલામાં લઈ જઈને બેસાડી. પોતે ખુરશી તાણીને આગળ બેઠા.

“હવે બોલો બાઈ સાહેબ, શું ફરમાશ છે?”

ગુલાના હોઠ મુકાઈ ગયા હતા, અને ગળામાથી સાદ નીકળે નહીં. તે જાણતી હતી કે આ છેલ્લો પાસો ફેકી જવાનો છે અને તેના ફલીની ખાને ખરાબી છે.

“સાહેબ, હું જે કેહેવા માચું છું તે થાણું નાપમંદને ખરાબ છે ફરદન ફક્તી મારો પરગુલો ભરથાર છે.”

સર થામસ ખુરશી ઉપરથી છઠ્ઠાગ મારીને ઉઠ્યા. અને ગુલા ગમ ધારી ધારીને જોવા પડ્યા. આ ચોરત શું બકત કરી રહીછ. કોઈ થેલી સાથે કામ પડ્યુંછ



સાહેબ, કેપ્ટન કલ્લી મારો પરણેલો બગથાર છે. સફા—૨૧૬.

કે શું. કીઓ ફલી—પરણેલો—એ શું બકેછ. સર થામસને તો સ્વપનેખી ખ્યાલ નહીં કે આએ ચોરત પોતાના જમાઈને માટે બોલતી હશે. ચતુર શુભાં તુરત પામી ગઈ કે સર થામસના મનમાં ગુચવણ શી છે. હવે તો જે કાય તે ખરું. સર થામસને ખરી ખંખારી ને “ના” કહેવું જોઈએ. તે વીચારવા લાગી કે જો ફલીએ જરાખી તોણીને ચાહવાનું ડાલ ઘાલ્યું હતે તો તે આ પ્રમાણે છેલ્લે પાટલે ખેસતાં અચકાતે.

આખરે તે હીંમત રાખીને બોલી.

“સાહેબ, હું કહવાને ઘણી શરમીંદગી છું કે કેપટન ફલી તમારી બેઠીનો ભરથાર નથી. એ તો મારી સાથે પરણેલો છે અને હું એની ખાયડી છું.”

મા વાર સર થામસને માથે ગોચા લોહી ચહડી ગયું હતું. તેણે લાલચોલ થઈને ઉઠીને બોલ્યા —

“એ તું શું કાદું કાદું બોલેછ—કોણની ગીનીસ કરેછ! કીઓ ફલી?”

ગુજાંને નોવેલો વાંચવાનો ઘણો શોખ હતો. તેમા બેવકા મરદ અથવા નાહાસી ગયેલી સ્ત્રીના ભાવટા તે હસી હસીને વાંચતી હતી. પણ તે વખતે તે જાણતી હતી કે માએ બધું હવાઇ છે. પણ આ વાર તો પોતા ઉપર આવી પડેલી નફાએ તે ફગાવાઈને લાંકડાં જેવી થઈ ગઈ. અમાગણીને બચારા સર થામસના વસસડનો તો કાંઈ ખ્યાલ આવ્યોજ નહીં.

“કોણું ? કેપટન ફ્લી માદન ? મારો જમાઈ ? હું ધારૂં કે તુંને કોઈએ બેહેકાવીછ. આમ બોલી સર થામસ બેસી ગયા. તેણે સમજાવ્યા કે આય આરત કાંઈ કોહોતાં કાવત્રા કરવા આવીછ કે પૈસા ચોકાવવાની મતલબ છે.

“સાહેબ, કેપટન ફ્લી મારી સાથે મુંબાઈમાં પરણ્યો. અગીઆરી કથે ચરની વાડી તરફ હતી પણ તેનું નામ હું જાણતી નથી. જે મોબેદાએ અમને આશીરવાદ નાખ્યા તેમના નામથી હું જાણતી નથી. અમે સ્ટીમર પરથી ઉતર્યા તેજ દાહાડે અમે પરણ્યાં.”

“પણ એ બધું ખરું છે તે કેમ મનાય—એ વાત બનવા જોગ નથી. મારો જમાઈ એવું કરે એમ હું કશું માનું નહી.”

“સાહેબ હું ખરૂં કહેડું છું.”

“માઈ ગાડ તું શું બોલેછ તે સમજેછ કે. મને તો લાગેછ કે તું દેવાની છે.”

“ઉચ્છું છું કે હું દેવાની હોતે. પણ હું તદ્દન સાવધ છું.”

આહ ! આ વાર પોતાની શાદીની સરરીશીકેટ તેણીના ખીસામાં હતે તો કેવી કામ લાગતે. પણ જ્યારે તેઓ દોહાદોહીમાં પરણ્યાં ત્યારે એવી નજીવી વાતનું તો તેણીને ધ્યાન રહ્યું નહીં એવું જ નહીં

પણ સરઠીકેટ જેવી ચીજની જરૂર હોય તે તેના ખ્યાલમાંથી ન હતું. પણ આ વાર તેણીની કુદરતી હુશીયારીએ યારી આપી.

“સાહેબ, બે અઢી માફ છે પણ તમે નોંધએ તો તાર કરીને મુંબાઈ પુછવો.”

નનરલ સાહેબ તો આ સાલણીને લાકડાં જેવાં ધર્ષ ગયા. શું કરવું, કેમ કરવું તે સુઝે નહીં. આએ ઓરત કદાચ હુછી હોય, રખડતી હોય પણ દેવાની તો હતીજ નહીં એટલું તો ‘સાહેબ’ પામી ગયા.

“અરે પણ શેઠાણી, એ બનેજ કેમ ? કેપટન ફ્લી મારી છોકરી સાથે પરણીએ તો વારે હું પોતે હાજર હતો.”

“તમ હશે પણ તે વાર તે મારી સાથે પરણેલા હતો.”

મુર થામસ અને ગુલા અક બીજાની સામે ટગર ટગર કાઢું જોતા બેસી રહ્યા.

“પણ એમ ફ્લી કરે શું કામ—આવો નોખમ પોતાને માથે ઉપાડે એવો એ નાદાન નથી, એ વીશે મારી ખાતરી છે.”

“સાહેબ, મારે કબુલ કરવું નોંધએ કે તેમા મારો પોતાનોખી જરા વાંક છે. મેં એને આએ પગલું ભરવાને સમજાવ્યો. એણે મને કહ્યું કે તમારી બેટી તો ઘડી પલ છે તેના જવા પછી અમારા હાથમાં પૈસાનો તડાકો પડશે. અમે પૈસે પૈસે હોરાન હતાં અને જો ફ્લી મારા શીખવ્યા પ્રમાણે નહીં કરે તો અમે રખડી બધએ.”

ગુલાંના દરેક શબ્દો ઉપર સચ્ચાઇનો છાપ હતો, અને તે હવે એવી હીમતથી અને સફાઈથી પોતાનો “કેસ” રજુ કરતી હતી કે સર થામસની બડકા, તોળી તેવજે અડ કીધી.

“હું એ બધું માનવાને ના પાડું છું. ફ્લીને રૈસાની તંબો હતી તો મારી આગળ ખરી ખંખારીને કહેતે તો હું શું એને ખાલી હાથે હાંકી કાઢવાનો હતો ? હું દક્ષગીર છું કે તમારો સખુન સાચો છે એમ હું કબુલ કરી શકતો નથી. જ્યાં છે તાહા કોઈ તરફની ભુલનો આચે ગુચવાડો છે.”

“મેહરબાન બનરલ સાહેબ, મારો સખુન માનતા નહીં તો તમારી ખુશી પણ તમે ફ્લીને પોતાને પુછી જીવો તો તે આ વાતમાં પાડશે નહીં.”

જે સફાઈથી ગુલા ‘ફ્લી’ ‘ફ્લી’ કરતી હતી તે જોઈ આખરે સર થામસ ગંજેટાયા.

“જો એમનું હોય તો એ લુછો જે બદામનો માણસ હોવો જોઈએ.”

પણ આ વારખી ગુલાં પોતાના ગેરહાજર ધણીની તરફેણમાં ખડી રહી.

“નહીં સાહેબ, એ લુછો નથી ને જે બદામનોખી નથી. ફક્ત તમારી છોકરીને મરતી બચાવવા સાફ એણે એ કામ કીધું હતું અને તે લીધેજ તે હજીખી તમારી છોકરી ઉપર જીવ પ્રાણ આપેલ. અને એવી

મણ્ડી કીધી હતી કે અમારું આંખે પગલું કોઈ જાણનાર નથી. વળી બધા ડાકટરોએ મત આપ્યું હતું કે એકરી તો સેજ દાહાડામાં મરી જવાની છે.”

આ શબ્દો સાંભળીને સર થામસ કમકમ્યા અને હવે પામી ગયા કે આંખે પારસી ખાનુ જે હેવાલ આપેછ તેમાં કાંઈક સચાઈ છે.

“મેહરબાન જનરલ સાહેબ, તમે માનો કે ના માનો પણ હું જોદાને હાજર નાજર જાણી કેહું છું કે ફલીના હુજૂમી મારા ઉપર જીવ જાન છે.”

ગુલાંએ આ પ્રમાણે ટોપ મારી જે સાંભળી હવે સર થામસને સુધ આવી કે આ મુલાકાતનો કાંઈબી છેડો આવવો જોઈએ.

“પણ બાઈ, જાણે સમજો કે તમે જે કેહો છો તે ખરીબી હોય તો તમે મારેથી શું આશા રાખો છો?”

“હું ઘણું માગતી નથી. હું પોતેબી લાચાર અનેહુઆર છું. તમારી છોકરી દુનીઆની શરમ રાખવા પોતાનું નામ લલિ મીસીસ ‘ફરામ’ રાખે પણ તમારે તેઓને છુટાં પાડવાં જોઈએ એટલી સરત હું તમારી સાથ કરવા માગું છું. વળી આ જરમ મેં તમારી આગળ ખુલ્લો કીધો એમ એ જાણે નહીં. મને કાંઈ તમારું જોઈતું નથી, મને તો મારો ધણી પાછો જોઈએ છે.”

“જો આ વાત ખરી નજીરો તો મારી બેટી મરી જશે. પણ હમણાં તમે જાઓ. આ ખબરથી હું તદ્દન અચંચિત્ત થઈ છું અને મને વીચાર કરવાને વખત નોંધ્યો. તમે સુચના કીધી તેમ હું મુંબઈ તરફ કરવા ધારું છું. જે જવાબ આવશે તે હું તમને જણાવીશ. મને માફ કરો, આપ ખબરથી હું તદ્દન બેચેન થઈ ગયો છું.”

ગુલાં હવે ઉઠી અને ભલા સમજદાર જનરલ તેણીને છેક દરવાજા સુધી મુકી આવ્યાં. તેણે પાછા પોતાના લખવાના ઓરડામાં આવ્યા ત્યારે તેણે પા કલાકમાં વીસ વરસ જેટલા જીવન થઈ ગયલા અને ચીમડાઈ ગયલા જણાતા હતા.

તેજલ ઉપર પોતાનું માથું નાખીને તેણે નીસાસો નાખ્યો, “મારી ગરીબ ગાય વાયોલેટ—આહ! બધો વાંક મારો—ફક્ત એ તો ઘણી આનાકાની કીધી પણ મેં તેને છેડ છેડ કીધો. હું શું જાણું કે આવી મોહોકાન હશે. વાયોલેટ ઘડી પલ હતી તેથી હું સમજ્યો કે તેના જીવની હાંશ ફલીની ઘણીઆણી થવાની હતી, તો કદાચ તે બચીત્રી જાય. હું શું જાણું કે આ દોડાદોડી કરવામાં હું કાંઈ ખીજ નીર્દોશ ખાઈનું સત્યાનાશ વાળતો હોઈશ.”

સાહેબ હવે વમાસવા લાગ્યા કે તેણીની પોતાની જીલ ભરી ગણતરીને લીધે ફેકટની વાયોલેટનો મરો થઈ ગયો હતો. પણ ફેક્ટ જાણે, વખતે એમાંથી

કાંઈ બીજેથી સડો જણાય. જે કોઇને મુંબાઈ તાર કરે તો નકામી હોહા થાય ને વર્તમાન પત્રોમા ગરબડ થાય. કાગળ લખીને પુછાવ્યું હોય તો કેમ ? નહીં જવાબ આવે ત્યાં સુધી થોભવાની ધીરજ ન હતી.

સર થામસે હવે ગળે ગાંઠ વાળી ઠરાવ કીધો કે ખસ પોતે મુંબઇ જવું અને ખરું ખોટું શોધી કાઢાડવું. એકવાર આ વીયાર આવ્યો કે તેવણુ એક પલ થોભે એમ ન હતું. દોડાદોડી કરીને નેવણુ પોતાના સેક્રેટરીને બોલાવીને જરૂરી કામકાજ સમાલા દેવાની સઘલી ગોઠવાણુ કરી અને બયોરના ત્રણ વાગતાની ત્રેનમાં ચાલુ મુક્યું.

મુંબાઈ પોંહોચ્યા પછી સર થામસ તુરત રજીસ્ટ્રારની હાફીસમાં દોડી પોંચ્યા. અને ત્યાં ફી આપીને પેલી સરટીફિકેટ શોધી કાઢાડી. ફલીની સહી રજીસ્ટર ઉપર હતી, અક્ષરખી તેનાજ, આખું નામ કામ સઘણું આપેલું, માત્ર અટક અખાડા કીધી હતી.

ફીઆ બે ફી ભરીને સર થામસે સરટીફિકેટની નકલ મેળવી અને છાતી ભેડ નીસાસા નાખીને પાછા ઉઠી આવ્યા. તેવણુ ગુલાંને બોલાવી મંગાવી અને ફેહેવાને ઓસક લાગે છે કે એક મોટા અમલદારને ન છાજતી સરતો કરવા માગી. તેવણુ ગુલાંને સમજાવી, પઠાવી, ને ઘણુંબી કીધું કે વાત છુપી રહે. તેવણુ ગુલાંને આફર કીધી કે તે જે મુંબઇ જઈને ગુપચુપ રહે તો તેણીને ખરચ સારું દર માસે રૂ. ૫૦૦ પોચાડ-

વામાં આવે, પોતાની બેટીને ખાતર બાપે કાંઈ સમજવાનું
બાકી રાખ્યું નહીં. ગુલાને ઘણીબી શીશામાં ઉતારવાનું
હીધું કે વાચોલેટ કાંઈ સુધી જીવવાની છે ઈત્યાદી,
પણ બધું ફોકટ.

આ ઠેકાણે ગુલાં છછણી પડી. “હું મને એવી
રખડતી પીંજરડી સમજેછ ? પૈસા તો મારા પાંઉની
ખાક મીસાલ છે. સાહેબ, તમારા જેવાં મોટાં માણસે
આવું નાલાયક બોલવું નહીં જોઈએ. તમારી છોકરીને
કંઈ થવું નથી, ને તેને તો બીજાં વીસ વરસ ઘાડ
આવવાની નથી. મેં ઘણું ખર્ચું ને હવે મારેથી
વધુ ખર્ચાવ તેમ નથી. ફક્ત એક ગુનાહનું કામ
હીધું તો હું છુપાવી રાખું તો હુંબી ગુનેહગાર
હરું. જો તમે સાહેબ આ વાત જાહેર નહીં કરશો
તો હું પોતે જાહેર કરશ. મને કાંઈ જોઈતું નથી,
મને તો મારો ફક્ત જોઈએ છે—ફક્ત—બસ - ફક્ત.”

સર થામસ નાજાર થયા અને બોલ્યા, “ તારે તો
હીક છે. મારે હવે કાંઈ બોલવાનું રહ્યું નથી. હું
કાલનો કાલ કાશમીર જઈશ ને બધી ખરી હકીકત
મારી હીકરીને કહીશ—પછી જે થતાં થાય તે ખરું.”



શું મને એવી રખડતી પીંજરડી સમજાશે? સફા—૨૨૪.

પ્રકરણ—૩૬ મું.

દીલસે દુર કરે અબ ધ્યાન
 પુરા ન હોગા અરમાન.
 હોતા જનો મન તેરા
 હોતા માલો ધન તેરા.
 સર તેરા તન તેરા બેઠમાન.
 દુર કરે આ ગજ લે અદકાર.
 સુરત તેરી કાળા કર સીતમગાર.

હવે વળી આપણને પાછું કાશમીર જવું છે. ગુલાં
 આગળથી વટી આવ્યા પછી આજે આઠ દાહાડા થયા
 છે. ફલી દીલમાં તો ઉદાસ છે. અને હર પલે કોઈના
 કાગળ આવતા જોઈને ચમકે છે પણ વાયોલેટની
 સોખતમાં તે અવાર નવાર પોતાની મુશકેલી ભુલી
 જાય છે. પણ જાણવું કે તેના રૂઢિદયમાં હાર્ટ છે,
 પથરો નથી. રાતના એકાંતવાસમાં તે બીછાણા ઉપર
 તખલ તખલ કરે છે અને સ્વચ્છ ઉંઘે સુતો નથી.
 અવારનવાર ગુલાં હૈયે ચહુડી આવે છે.

તેણે ગુલાંને શીશામાં ઉતારવાની એક વાર ફરીથી
 કાગળ મારફતે તજવીજ કરી જોઈ હતી. દર માસે
 માટી રકમ પોંચાડવાની લાલચ આપી હતી અને ઘણી
 રીતે સમજાવી હતી કે ચુપકીદી અખત્યાર કરવામાં

સર્વેની શોભા અને સલામત છે. તેણે સમજાવીને લખ્યું કે “હું જાણું છું કે તારી ઉપર એક જાતનો ગેરઠનસાક પણ કાંઈથી કરીને વાચાલેટને બચાવવી જોઈએ.”

પણ ગુલાંએતો મોઢોફાન વાળી મુકી હતી. એટલે તેણીએ આ કોરગા શખ્સ ને કસો જવાબ વાળ્યો નહીં એટલે ફલી મનથી દીલાસો લેવા લાગ્યો કે ચાલો વધત પડ્યું. ફલીને તો ખસ વાચાલેટ જોઈતી હતી અને દાહાડાના ચોવીસે ચોવીસ કલાક વાચાલેટ મળી એટલે તે નયીંત જીવે દાહાડા કાહાડતો હતો.

આ મામલાની મુખ્ય નાયકા વાચાલેટ તો દાહાડે દાહાડે ઘોડા જેવી થતી જતી હતી. તેઓએ બેડુએ મસલહત કરીને વાચાલેટની ચોકસ સ્થિતિ લેડી ધામસથી ધુપાવી રાખી હતી.

ફલીના પાછા ફરવા પછી નવમે દહાડે આ જોડું એક બીજાની બગલમા હાથ ઘાલીને ડલ લેકના કીનારા ઉપર ખુશાલ ફરતું હતું. જરા અંધારું પડવા માંડ્યું હતું પણ તેની આ સુખી જોડાંને ભલ ફકર હતી.

“ડીઅર” ફલી ઈઝીચેર ઉપર ફસડાઈને પડેલો બોલ્યો “આહ દુનીઆ કેવી સુખી છે. વાચાલેટ, જો આજના જેવી રૂત મઝાની હશે તો આપરે કાલે શાલેમાર બાગ તરફ લટાર મારી આવશું.”

“હા—પણ મને જોટમા શ્રીનગર જવા ગમેછ. જો તુંને કાંઈ અડચણ નહીં હોય તો કાલે શ્રીનગર જઈએ ને પરમ દાહાડે શાલેમારનો બગીચો જોવા જઈશું.”

૧ રાઈટ, જેમ તારી મરજી—પણ ડીઅર તું
અતેડ કરેછ—તુંને આશાયશની ઘણી જરૂર
તારા જીવને હવે કંઈમી નાખુશી થાય તો
હાલ તેનો તુંજ વીચાર કર—હમણાં તો જરા
ય ઉપર અજેટાઈ જા, મારી દીકરી કરું. હું
મેલામાં જઈને મારો ઘોડો કેમ છે તે જોઈને

પડતા પડતાંમી ફેલી જરા પાછો આવ્યો
પાલેટ ઉપર ઘણું વાહાલ કરવા પડ્યો—જાણે
શું ધાડ આવવાની છે તેનું પરશનમ થયું
તેના પગ ઉપડ્યા નહીં.

ખર, તુંને જોઈંછ તારે મારો જીવ બેહસતમાં
આટલું બેસી તે બાહાર ગયો. તે પાંચ મીનીટ
રહ્યો હશે, એનામાં એક મુસાફર ગુપચુપ
દાખલ થયો.

પાંઉ છું એવું સર થામસે આગમચથી લખ્યું
તેણે ઘણીવાર વીચાર કીધો કે કાગળ લખી
કેથી જરા ચેતાઈ તો ઠીક થશે. પણ તેની
યાદી નહીં. ટાંગા હાફીસમાંથી તે ચાલતોજ
પડ્યો હતો. રાત પડવા આવી હતી પણ
મસને ફેલીનાજ બંગલામાં એક રાતબી રહેવાની
રાઈ હતી.

ત્રામાં દાખલ થતાંજ જોયછ તે વાચોલેટ સોફા
ર પડેલી હતી. તેણીના હાથમાં કંઈ 'નાવેલ'
હું હતું. તેના ડોળા બારણા ગમ તણાઈ રહેલા

હતા, કે ડીઅર ફક્લી પાછો ક્યારે આવે. ફક્લી વગર તેણીને સુહુનુ લાગતું હતું. તે ઘણી ઉલટમાં હતી કારણ કે તેઓએ એવો ઠરાવ કર્યો હતો કે કાશ્મીર ની મોહોસમ ખલાસ થાય કે બેહુ જરૂર વીલાયતની છ મહીના સેલવાહ કરી આવવી અને અને તો ઈંગ્લાંડ માજ એક નાહાનો બંગલો લઈને પોતાની સુખવાસી છંદગી ગુજરવી. તેઓને હવે પૈસાની તાણુ ન હતી. આહ ! ખુચો આવશે તેનો જાણુમ ઈંગ્લાંડમાં થાય એવો હર્ષ વાયોલેટને હતો. ફક્લી કંઈ જવો તેવો છે કે? મારો ફક્લી એવો હુશીઆર છે કે જ્યાંથી જશું તાંહાં કંઈને કંઈ રીતે પોતાનું નામ કાઢાડશે.

જનરલ સર થામસ એટકીન આવીને સામે ઉંઝા. અલ્પખત વાયોલેટ દેખીતી ઘણી સુધરી હતી પણ બાપની નજરમાં તે હજી ઘણી નબલો દેખાવા લાગી. વાયોલેટની નજર પોતાના હાથમાના “નોવેલ” ઉપર હતી એટલે બાવાજીને જોયા નહીં. આખરે સર થામસે ખંખાર મારી અને ફક્ત બોલ્યા.

“વાયોલેટ !”

દીકરી છલંગ મારીને ઉઠી. અને “પપા—ડીઅર પપા” એટલું બોલી બાવાજીને વળગી પડી.

સર થામસને ગળે કાયકી બાઝી હતી. દીકરીના સંભાનાશની ખબર તેણે લાગ્યા હતા એટલે છોકરીને પાસાંમાં ચાંપી પણ સાદ નીકળે નહીં.

૨-એમ કાચ? હું તમારી વાહાલી બેઠી ને
ર છો એમ મને લખ્યુંબી નહીં? સાબાશ
! તમે એરકામાં ફેટલા આસતેથી આયા કે
તી નહીં—ગુવો હું હવે કેવી સારી થઈછ,
કે ?”

નામ સાંભળતાંજ સર થામસની શુધ બુધ
પાછી આવી. કેમ વાત છેડવી તે સુજે
ફને પેહલો વીચાર આવ્યો કે લેડી એટકીનને
ઠીક પડે. પણ પછી વળી તેવણને લાગ્યું
ટકીન બધી વાત જાણીને ચીસા ચીસ પાડશે
નેર ગળવશે માટે તેવણની ગેરહાજરીજ ઠીક

મેટ, મારી બેઠી, હું—હું—તારે માટે ઘણી
બર લાગ્યોછ.”

બાવાજી શું છે ? મારા ફલીને કંઈ અકસ-
તથી થયો ?”

રા વારે વાથેલેટને વીચાર આવ્યો કે
જર જવાને ઘણું તો દસ મીનિટ થઈહશે
તો ઉઠીથી આવ્યા એટલે ફલીના સંબંધમાં
મ સમાચાર તો હોયજ કેમ.

, લીકરી, મેં ફલીને જોયોજ નથી.”

“ઓ તમે તો મને હબકાવીને મારી નાખી. ફલા તો અબધડી અહીં હતો ને મમા ને ભાઈબેહેનો બધાં અહીં છે એટલે બીજી નાખુશ ખબર શું હોય.”

“ઘણાં નાખુશ ખબર છે.”

“પણ બોલી દેઓની શું છે તે. તમારું મોહોડું ઘણું ઉતરી ગયલું લાગેછ. શું કંઈ પૈસા સંબંધી મુશ્કેલી છે ?”

સર થામસનું મોહોડું સીવાઈ ગયું હતું. કેમ વાત છેડવી તે મુજે નહીં. જરા વારકમ ખાઈ તેવણુ બોલ્યા.

“બેસ વાયોલેટ, તું હીમતવાન છોકરી છે, સારાં ખાનદાનનું ફરજાં છે. હું તુને જે કહેવા માગુછ તે—

સર થામસનો ઉદ્ઘાસ અને ઘભરાયલો ચેહેરો, તથા બોલવાની આનાકાની બેધને વાયોલેટને પેહલાંજ ખ્યાલ આવ્યો કે બાવાજીને માથે કાઈ મોટું વાદલ આવ્યું હશે. બાપના હુકમને માન આપીને વાયોલેટ કોચ ઉપર મસી ગઈ. ન પાતેખી જરા ડગવાઈ ગઈ હતી પણ પાતાના બાપન ચકી—શુ હરી—શુ હશે.

“બાવાજી, બધાં, આખું કુટુંબ સલામત છે એટલે એટલું બધું ગભરાવા જેવું કંઈ નથી—જલદી બોલોની.”

સર થામસે ખંખાર મારીઆ. તેને આ લાગણું હતું કે મોહોડાનના સમાચાર માહાડયા અગાઉ તેણે પોતાની ફીફરીની છાતીમાં ઢરી મારી હોય તો બેહતર.

“ જો સાંભળ, હું ફલીના સંબંધમાંજ તુંને કંઈ કહેવા ખાસ ઉદીથી આવ્યોછ.”

“ ફલીના સંબંધમાં? તે શું? એ અબધડી આવશે ને જે વાત કરવાની હોય તે એના દેખતાંજ કરો તો કેમ? ”

“ નહીં, બેટા, ફલીનું કામ નથી—ફલી એક—ફલીએ આપણે બધાંને નામોશી લાગે એવું કરમ કર્યું છે—તેમાં તુંને પોતાને તો કાર મારી નાખી છે.”

આટલા સખુનો બોલતાં સર થામસને મોહોડે ફીક આવી ગઈ હતી. પણ બીજો ઉપાય નહીં હતો.

એણીમર વાયોલેટ બબકીને ઉઠી અને ગુસ્સાથી પોતાના પીતા ગમ ડોળા કકડાવવા લાગી. તેના હોઠ ઠર ઠર ધુબતા હતા અને હાથે મુઠી વાળી હતી, જાણે પોતાના પીતાને લપડાકે મારવા ઇચ્છતી હોય.

“ બાવાજી એ તમે શું લેલું ગાંડું બોલોછ. તમે કોણને વાસતે બાવા સખુનો કાહાડયા તેનો તમને સુધલો છે કે? તમે મારા ફલીને સાફ, મારા ડીઅર ધણીને સાફ આવું બોલોછ. રસતામા આવતાં તમને તડકો લાગોછ એમ મને જણાયછ.”

“ જે માણસે આપુને બધાને ઠગીઆં તેને મારે હું મોલુંછ અને હવે મારે તુંને અહીંથી પાછી ઉઠી લઈ મવી પડશે.”

“એ તમે આજે એમ કેમ કરો છ ? તમે શું કહેવા માંગો છ તે હું સમજતી નથી. ફલીને છોડીને મને પાછી ઘેર લઈ જવા આયા છ ? તમે શું એમ ધારો છ કે હું તમારી સાથે આવશ ? હું મારા ફલીને મુકીને આઉં ?”

“તું બધું જાણુશે તારે તું ચોતેજ એને ધીકારશે ને મારી સાથે આવશે.”

“કળુ નહીં—મારા ફલી જેવો વાહાલો ને સાચો આદમી આખી દુન્યામાં નથી. જાઓ, જાઓ, તમને કોઈએ હલકાવી મુકયા છ.”

હવે સર થામસ શું કરે. તેણે ઉઠીને ઉભા થયા. વાયોલેટ હમણાં જરા નરમ પડેલી હતી.

“બાવાજી, ફલીની ઘણા જન અદેખાઈ કરે છ ને તમે જે તે સાંભળવું નહીં જોઈએ. સારું થયું કે તમે ચોતે અહીં આયા—હવે જે તે જાણાઈ જશે—ફલી વીશે તમે શું સાંભલ્યું ?”

“હું પેહલાંથી જાણતો હતો કે મારેથી કેમ ખોલાસો થશે પણ હમણાં તારી ઉશકેરાયલી હાલત જોઈને હું લાઈલાન થઈ ગયો છ.”

“પણ કેહોની, એટલું બધું શું છે. શું એને કંઈ હાડીસમાં ઘોંટાળો કીધો છ ? કંઈ મોઢું કરન કીધું છે ? કોઈ ખોટા ચેક ઉપર સહી કીધી છ ? મને ખરી ખંખારીને કેહોની હું જરાબી બીહીતી નથી.”



વાયોલેટે નાકનું ડીઅકું ચહુડાવી હાથ ખસાડી નાખ્યો. સફા-૨૩૩.

હવે સર થામસ નાચાર થયા. તેવણથી ભર હતું બોલી જવાયું કે “વાયોલેટ, તું એમ સમજેછ કે તું એની ઘણીઆણી છે—પણ એણે તુંને ઠગી છે—એતો અગાઉનો બીજી સાથ પરણેલો છે.”

રોમે આ શબ્દો સાંભળીને વાયોલેટ બેસુધ થઈને પડી જાય એવી ધાસતી રાખીને સર થામસ આગળ ધસી ગયા પણ ધારવા કરતાં ઉલટું વાયોલેટ તો છેડાયલા સીંહની પેઠે તતણખાર ઉભી રહી અને જાણે ઘણી રમુજ પામી હોય તેમ જરા હસતું મોહ રાખીને બોલી.

“બાવાજી, હું જાણું છું કે તમે જરા હસવાનું કરો છ. પણ તમારા પસંદ કરેલા મારા વાહાલા ફ્લીને માટે તમેએ એવી ઠઠા મશકરી કરવી નહીં જોઈએ, મને એવી મશકરી ગમતી નથી.”

“મારી વાહાલી દીકરી” આમ બોલી સર થામસે છોકરીનો હાથ આલવાની તજવીજ કીધી પણ વાયોલેટે નાકનું ટીચકું ચડાવીને હાથ ખસેડી નાખ્યો.

“તમને કોઈએ સજ્જડ હુંબગ કીધા છ ને તમે એવું નાનસન્સ માન્યું તેથી હું તમારી ઉપરબી ખીન્નઉ તેમાં નવાઈ નથી. ફ્લી સાથ મારી શાદી થઈ તારે તમે પોતે હાજર હતા તે વીસરી ગયા કે?”

“વાયોલેટ, તું જો જરા ધીરી પડીને સાંભળશે તો ઘણી તરેહનો ફાયદો છે. હું સુની સુનાઈની નીંદા સાંભલીને આવ્યો નથી. તારીજ પેઠે ફ્લી ઉપર મનેબી

વીસવાસ હતો. એ જ્યારે તારી સાથે પરણવા બેઠો ત્યારે એની ચોરત હુયાત હતી અને હુણી હુયાત છે. તારી આગળ આવવા અગાઉ તો મેં બધી જાસતેણું કરી છે.”

પેહલાં તો વાચોલેટ ઘભરાઈ પણ પછી એકદમ તેનું માથું ફરી ગયું અને તે બાપ માય ભાઈ બેઠેને બધાંને બુલી ગયો.

“બાવાજી, તમે શું બોલો છો તેનું તમને ધ્યાન છે કે? મારી આગળ આવીને એમ બોલતાં તમે શરમાવું જોઈએ.”

“પણ હીકરા, તું ને લાગે છે, તો શું મને નહીં લાગતું?”

“નહીં—બસ તમારું હુમણાં મારી ઉપરથી હેત ઉતરી ગયું છે. તમને જોઈને હું હુમણાં કેવી મધન મધન થઈ હતી. પણ હવે તમારું મોહોડું જોવા મને ગમતું નથી—ઓ ખાદાય, મારો ફલી કોણ જાણે ક્યારે આવશે.”

જાણે કુદરતની ખસારત થઈ હોય તેમ આ વારે ફલીના પગલા સંભલાંયા તેવજી માવલા સોસોડી વજાડતા વજાડતા આવતા હતા.

“હલો—માઈ હીકરા, હું દલગીર છેલ્લે કે મને જરા બાહાર વાર લાગી—પણ તું પોલી કાંય નહીં જોઈ?”

ચોરડામાં જરા ઓખપ હતો એટલે પેહલાં તો તેણે કાંઈ બરાબર દેખાયું નહીં. વાચોલેટ દોડી ને તેને વળગી પડી.

“ફલી તું આથો એટલે હવે બધી બસા નાહાશા ગેઈ.”

હવે ફલીની નજર સર થામસ લાંકડાં જેવા થઈને એક બાજુ ઉપર ઉભા હતા તેમના ઉપર પડી. એ જોતાંજ ફલીના હોશ કોશ ઉડી ગયા અને તે ધ્રુબવા લાગ્યો. આ વારે વાથોલેટનું માથું ફલીની છાતીમાં દબાયલું હતું એટલે તેણીએ કંઈ જોયું નહીં. બધાં સુપચાપ થઈ ગયાં. જરા વારે વાથોલેટ બોલી.

“ફલ, ફલ, બાવાજી કંઈ થેલી ગાંડી ખબર લાયાછ. મને કંઈ એવું કાઠું કાઠું કેહેછ કે—કે—હું તારી ધણીઆણી નથી ! હવે બાવાજીના ભેળાં વીશે શું ધારીએ.”

બાપને વળગી રહીને વાથોલેટ ગુસ્સાથી ફીફડાં ફડકાવવા પડી.

“સર થામસ વચેપુરાયા, ફલીમાં તાકાત હોય તે આ વાત ના પાડે.”

વાથોલેટ વચે બોલી પડી “જોની ફલી, બાવાજી એ શું બકવા કરી રહયાછ. તુંને એવા ‘એબસરડ’ ધખારાનો નવાબ આપવાનીબી નફર નથી, પણ બાવાજીને ખાતર એવજીને કેહેની કે તમે સપનો જીવોછ.”

ફલી લાંકડાં જેવા થઈ ઉભો રહ્યો.

“કેહેની, કેહેની કે બધી જીલવી વાત છે.” વાથોલેટ આમ બોલીને ફલીને હીલવી નાખ્યો.

“એની મગદુર નથી કે એ વાત ના પાડે.” સર થામસે આગમાં તેલ રેડ્યું.

આખરે ફ્લો બોલ્યો. “વાયોલેટ, મને જવા દે.”

વાયોલેટ ધુજતે સાદે બોલી. “તુંને જવા દેઈ એટલે શું? તારૂંબી માથું ગયું’છ કે શું?”

બધાં જાણુ લાંકડાં જેવાં થઇ એક બીજાનું મોહ બેતાં ઉભાં.

“ફ્લો, બોલની, એમ ગુંગસ શા વડે થઇ ગયો. મારું માથું ફરેછ. બાવાજી, મેહરબાની કરી જરા તમે બાહાર જાઓ. મને ફ્લો સાથ પાચ મીનીટ એકાંત આ વાત કરવા દેઓ. તમારા આ કઢંગા ધસોરાથી એ બચારો ગભરાઈ ગયોછ. તમે એના ઉંપર આવો દયાનતી શક નાખ્યો તેથી કોઈમી આબરુદાર માણસ સુધ પુધ ખાઈ દે. મારી આગળ એ ખરો ખોલાસો કરશે ને પછી હું તમારા મનની ખાત્રી કરશ.”

સર થામસ મુગા મુગા બાહાર પડ્યા.

પાંચેક મીનીટ સુધી તો માટી બૈયર એક શબ્દ બોલી શક્યાં નહી, આખરે વાયોલેટે ફ્લોને ગળામાથી ચાંપીને પકડ્યો.

“મારા જાન, તું શું એમ સમજ્યો કે હું એવી સ્ટુપીડ વાત માનવાની હતી? કોણ જાણે કોણ કમળખતે બાવાજીને જીદું સાચું કહી ઉસકેરી મુકયાછ.

પણુ ડીઅર, હું શું કાંઈ નાદાન બચું છેલ્લે કે એવી વાત માનું.”

વાયોલેટ આ વાર ફલીને પકડી રાખ્યો હતો.

“તું નાખુશ થયોછ તે હું સમજુંછ પણુ તું મને હજી એક્ષપ્તો નથી. તારે સારું કોઈ નીંદા કરે તો હું મારો જીવ કાઢાડી નાખું. બાવાજીને સધીઆરો આપ કે આએ નીંદા કોઈ દુસમને કરીછ.”

“નહીં—મારેથી એમ કેહેવાય નહીં.”

વાયોલેટ હવે આઘે જઈને ઉભી. “હું, તું શું બોલ્યો ?”

“આ વાત ખરી છે, મારેથી ના પડાય નહીં.”

અરે ચારો, આખરે ફટકો પડ્યો. વાયોલેટનું માથું ધ્રુમવા લાગું. તેને લાગું કે મોહોત આગળ આવી ઉભું છે.

“તું શું એમ કેહેવા માંગેછ કે આ વાત ખરી છે ?”

“અરે બોદા, હમણાં મારું મોહોત આપ.”

“પણ બોલની, શું આ વાત ખરી છે ?”

ફલી એક શબ્દ બોલી શક્યો નહીં—તેને ગળે કાચકી બાઝી હતી. તે હાથમાં પોતાનું માથું સાંતીને ઉભા રહ્યો. પણુ હજીબી ભલી વાયોલેટના જીવને ખાત્રી થઈ નહીં. તે ફલીના ખભાં ઉપર હાથ મુકીને બોલી.

“ફલી, એ બનવા જોગ નથી. હું કશું માનું નહીં હું સ્ટુપીડ બની ગઈછ. તારે મોહોડેથી બોલ. શું હું તારી ધણીઆણી નથી ?”

“ જોદાને બાર તું મારી ઘણીઆણી છે.”

“ તારે શું બીજી કોઈબી છે ? ”

“ મને કેહેતાં ઘણી લાજ લાગેછ કે એ ખરી વાત છે.”

“ ઓ ફલી, ફલી તેં મને ફસાવી ” વાચોલેટના ગળાંમાથી જમ તેમ સાદ નીકળયો.

પોતાની પ્રીયાનો જરદ મારી ગયલો ચેહેરો અને સુકાઈ તણાઈ ગયલી આંખો જોઈને ફલી ઘભરાયો, વાચોલેટ જમીન ઉપર ફસડાઈ પડવાની આણી ઉપર હતી પણ ફલીએ તેને ઈચકી રાખી અને ઉપાડીને સોફા કાચ ઉપર સુવાડીને પોને ગુંટણ ઉપર પડીને તેણીની આગળ બેઠો.

“ મારી ડારલીંગ, મારી વાહાલી વાઈ, મેં તુંને મારી નાખી. અરે તુંને બચાવવા મારો જીવ આપવા હું તૈયાર છું.”

વાચોલેટ આંખો બંધ રાખીને બોલી, “ કંઈ જખર-દસત લેંટાળો છે, ફલી, કદાચ તું આજુબાજુમાં ફસયો હશે. કદાચ પેલી ચોરત મરી ગઈ છે એમ તુંને કોઈએ જણાવ્યું હશે, અરે એટલુંબી તો કેહ ! ”

“ નહીં, હું દલગીર છું કે મારેથી એમ કેહવાય તેમ નથી.”

આ વાર વાચોલેટે તેને આંચકો મારીને ખસાડી મુક્યો અને ઘાટો પાડીને રડવા પડી.



વાયોલેટ- “ઓ માઈ’ ગળુ ચીપલહ ગયું’ છે-ઓ-ઓ.

સફો- રૂડ.

“ઓ, હવે શું કરું, માઈં શું થશે.”

“મારા જન, મને એમ હાકી ના મેલ. હું તારી જીતીને હાથ લગાડવાને લાયકનો નથી. મારો ગુનાહ માફ થઈ શકે એવો નથી. પણ મારેથી તારા વગર જીવાય નહીં. અરે ખોદા, મારો જીવ જન તારામાં છે.”

ગરીબ ગાય જેવી નીરદોશ વાચોલેટ, તે ઘણાજ ધીમે સાદે ખોલી “ખોદા, તુંને પ્રુછશે. હું તારી ઉપર બકા પાડવા ઈછતી નથી—ખજ્યું માઈં નસીબ!”

“વાચોલેટ, જીગર, હું પાક પેલા કરનારના સપત લઈને કેહુંછ કે મારો જીવ જન તારી ઉપર છે. જો એ લોક આપણને છુટાં પાડશે તો હું મરી નર્થશ. હું કણુલ કરુંછ કે મેં અજીમ ગુનાહ કીધોછ ને તારી કલાપીત જોઈ મારો જીવ જાયછ, પણ આપરે જીવાન છઈએ ને કોઈખી પારકા મુલકમાં સુખમાં—

વાચોલેટ છણુકો મારીને ઉભી થવા ગઈ, “ઓ માઈં ખજી ચીપલાઈં ગયું છે—મારેથી દમ લેવાતો નથી ફલી-ફલ-ઓ ઓ ઓ!”

હજી તો ફલી તેણીને ધરવા જાય છે એટલામઃ વાચોલેટ જમીણ ઉપર પછડાઈ પડી અને તેના માહોમાંથી ગોટેગોટ લોહી તુટી પડ્યું.

પ્રકરણ—૩૭ મું.

કર, કર,

પાપી રે મુજરે પાજરે લાજ થા,
કાંધખી તારી ગત અહીં નહીં આલે.

નહીં તારી સીકલ અહીં જોઇએ કોઇ કાલે,
અલ અલ, નીબલ, નીશકલ, નીકલ,

કર હું કારે નીચ તારે

થુકું ન ટુજના નામ પર હું જરૂર. —કર કર.



વાયોલેટને ઉપાડીને તેણીના સુવાના ઓરડામાં લઈ ગયા અને ડાકટરોની દોડા દોડ ચાલી. જનરલ સર થામસ રંછા જીવે ઓરડાની બાહાર ખુરશી ઉપર બેઠા હતા. સામેથી ફ્લી આવ્યો અને કરગરીને પુછ્યું.

“એ કેમ છે?”

સર થામસે ફક્ત ડોકું ઉંચક્યું પણ કસો જવાબ આપ્યો નહીં. તેઓ વચે આખી રાત એક શબ્દ વાત થઈ નહતી. મરવા સુતેલી છોકરીના ઓરડાની બાહાર આખી રાત ફ્લી જાગતો બેસી રહ્યો હતો. આખરે એક જખરો નીસાસો નાખીને સર થામસ બોલ્યા.

“તે મારી છોકરીને મારી નાખી છે.”

“હા, સાહેબ—તમારે જોઈએ તો મારો જીવ લ્યો !

પરા કાળ મરણથી અમારી જીંદગીમાં શું થનાર છે—તારું કાળું કર. અરે મારી કાંડા તી લાગી કે મેં તુંને આ શાદી કરવા ઉસકેરીઆ. તમાર્યા. તેં ખરી વાત પહોંચાંથીજ મને કાય કહી—મેં તારી ઉપર વીશ્વાસ મેલ્યો ને તેં અમને આ રાખ્યાં.”

હાલે, સારું માથું ઘુમેછ. મને આગળી પાછળી આવતી નથી.”

જરદ ચેહરો અને મરવા તોલ હાલત જોઈ મસ તો કાંઈ યોલયા નહીં પણ એવામાં લેડી આવી ચઢ્યાં.

પંડાળ, યુનેહુઆર, નજીસ પોરેઆ, અહીં ઉભો તુંને શરમ નહીં આવતી? તું ખુન કરીને વળી અપમાન કરવા માંગેછ?”

હું—હું—તોણીની હાલત જાણવા માટેજ મેં તે અહીં થોભ્યો છું—મને માફ કરો.”

યાનતી કુત્રા—તું જાણવા માંગેછ? તારે જાણી છોકરી તો જે વડી જાયછ તેમાં બેહસ્તમાં તું દોજખમાં જશે.”

પરી વાચેલેટના મોહોતના બીછાણા આગળ માટી ખુબ વધેરી લીધું હતું. લેડી મકકમપણે માનતો જો તેવજુને હકીમાની દવા આપવા લીધી હતે

તો છોકરીને કાંઈ થત નહીં. તેવાણુ હનુબી જીદ લઈ બેઠાં હતાં કે જો આવે છેલ્લી ઘડીએથી હકીમજીને બોલાવા દે ને ડાક્ટરોને પાણીચું આપે તો છોકરી બચે. ફક્ત ગમ ડોળા કહાડીને મેમસાબ બોલ્યાં :-

“તું મારી બેઠીને પછાડી નાખીછ ને એમ બાપ થતા અદબવાળીને જોયા કરેછ-આવે શું જીવન છે.” જનરલ સાહેબ કરગરીને બોલ્યા. “હવે થઈ ચુકું.”

“ને તેમ તમે જાણોછ તે છતાં મને ઉપાય કરવા દેતા નથી. ડાક્ટરો સાફ કેહેછ કે તે લોક કંઈ કરી શકતા નથી તો પછી મને કાંય નહીં ત્રાઈ કરવા દેતા.”

“નહી, એની છેલ્લી ઘડીએ એને છેડ છેડ કરવા હું દેનાર નથી. હુંબી ડાક્ટર છું તે તમે ભુલી જાઓછ. મારા મત પ્રમાણે હવે એ મુવેલીજ ભલી !”

ફક્ત તો આ વાર તદન મુઘલા વગરનો થઈને ઉભો રહ્યો હતો—સર થામસને આ મોહાકાનના સમાચાર કોણે કહ્યા હશે તેનુંબી તેને ધ્યાન ન હતું. કાંઈથી ગલ્લાં તલ્લાં કરવાનીબી હવે જરૂર ન હતી. આહ ! એક કલાકની વાત ઉપરજ નેઓ. કેવાં ખુશી ખુશાળીમાં ગમત કરતાં હતા ! તેને કાંઈ મુદત થઈજ ખસારત થઈ હતી કે આ જીવલેણ ફટકો પડવા વગર રહેવાનો નથી. એક આજો દાડાડો અને એક આખી રાત તે વાયોલેટના બારનાની બાહાર ખડે પગે ઉભો રહ્યો હતો. ડાક્ટર અને નર્સ ને આ બધી શું માથા

ની ખખર ન હતી. અને તેઓ ફલીની કથા
તાં. છેડા બે દાહાડામાં તેણે ચાહાના
ય મોહ ઉપર અને પાણી મુક્યું ન હતું.
સ અને લેડી તેને જોઈને મોહ કડવું કરતાં હતાં.

|| છ વાગને વાચોલેટે પોતાની આંખ કિંવાડી
બોલી, “ફલી—ફલી” —

—મેટા—હમણાં નહીં—જરા પોઢી જા.”
ને શીખામણ ફીધી અને ખીમારે પાણી આપ
ફીધી. ડાકટરોના હુકમથી નેણીને દર કલાકે
મચી બ્રાડી આપવામાં આવતો હતો અને તે
આટલીબી ટકી રહી હતી.”

દાહાડો આવી બેભાન હાલતમાં પડી રહેલા
ના અગીઆરેકને સુમારે તે ડોળા ફાડીને
ગી. અને પોતાના પીતા અને માતાનો ગમ-
રો જોઈ પોતે જરા હસતું મોહ કરી વળી
લી.

—મારા ફલીને બોલાવો.”

આવી ઉસકેરાયલી જોઈને ફલીને દાખલ
પડ્યો. સર થામસે પટાવવાની તજવીજ ફીધી
કેટ.

ફીકરી, ડાકટર ખાસ વરદી કરી ગયાછ કે
કેરાવાનું જરાખી કારણ આપ્યું નહીં—હમણાં
જા. સહવારના—

“ નહી—હું સુવાની નથી. મારા ફલીને બોલાવો.”

કેપ્ટન ફલી દાખલ થયો અને પોતાની વાહાલીનો મરણ કાંઠે આવેલો ચાદર જેવો ઉજળો ચોડરો નેઈ પોતાનું માથું કુટ્ટી ને સોફા કોચ આગલ ફસડાઈ પડ્યો અને મોહોડા ઉપર રૂમાલ ધાકી ને ઝાર ઝાર રડ્યો.

વાયોલેટ પોતાનો હાથ તેના માથાં ઉપર ખ્યારથી મુક્યો અને બોલી. “ ફલ, હું મરવા થકી બીહીતી નથી—મારું હવે આ ધર્મીમાં કામ નથી.”

“ ઓ મારુંબી મોહોત આએ ઘડીએ આવે તો હું મરવા તૈયાર છું.”

“ નહીં, ફલી, તું જીવતો રેહ. તેં કીધેલી ભુલની તુને એજ સજા છે.”

“ અરે—અરે—હુ તુને જવા દેઉં ”

“ ડીઅર ફલી, એ બધું ખલાસ થયું. મને કોઈ કોઈ વખત યાદ કરજે. હું બાણુછ કે તારો મારા ઉપર ખરેખરો જીવ હતો—ઓ, આપરે કેવા મુખાં હતાં.”

“ વાયોલેટ, તે મને યાદ ના દેવાડ. કોઈ મુજીની આપરા મુખ માટે અદેખાઈ લાગી.”

“ બસ બસ—ફલી—ફલા—જો કોઈ બીજાં ઉપર તારું હૈત હોય નો ખેલાસક—

“અરે હવે મને એમ ચોખા ના માર. મારેથી ખમાતું નથી. મેં તુંને મારી નાખી. (તેનો હાથ પકડીને) ઓ હું તુંને જ્યાં નહીં દેઉં.”

“આસને આસને મારા જાન,” આમ બોલી વાચોલેટે તેનું માથું પકડીને પોતાના પેટમાં ચાંપ્યું.

ચોડી વાર મુઘી વાચોલેટ હીલી નહી એવામા ડાકટર દાખલ થયા અને ફ્લીને હુલવેથી ખસાડીને બોધ્યા.

“ખાહાર જાઓ. વાચોલેટ તો ગુજરી ગઇ છે.”

પ્રકરણ—૩૯ મું.

ગમખાર કીસ્સો તમામ ! બીજે દાહાડે દોડાદોડીમાં વાચોલેટને ભુમીદા કીધા પછી કાશમીરમાં સઘળું સુમસાન. શું મોઢોકાન થઈ હતી અને વાચોલેટ એકા એક ફ્રેમ મરતનોલ ખીમાર પડી તે સર થામસ, તેની ખાયડી અને ફ્લી શીવાય બીજું કોઇ જાણતું ન હતું. ખુદ ડાકટર પોતેથી અણુજાણો હોવાથી સમજી ન શક્યો કે એકાએક એ શું થઈ ગયું. બધાં અણુજાણુપણે ફ્લીની દયા ખાવા લાગ્યા—કેવું ખુશાલ જોડું !

ભુમીદાની કીયા વેળા સર થામસ અને ફ્લી બેઠુ પાસે પાસે ઉભા હતા. બંગલામાં આવ્યા પછી તેઓ વચ્ચે એક શબ્દબી બોલાયો ન હતો. લેડી એટકીન બી માથે પાટો ખાંધીને પોતાના ઓરડામાં બસાયાં હતાં. સર

થામસ હર પલે માથું કુટતો હતો કે આ બે જાણુને પરણાવવાનો ગુનાહ તેવાણુને માથે હતો.

ફલી તો નરો સુહુનો સાવજ જેવો થઈ ગયો હતો. સાંજના ફલી બગીચામાં ગમગીન ફરતો હતો એવામાં સામેથી અચબુચ સર થામસ આવી ચઢયા.

“કેપટન ફલી, હવે તમે શું કરવા ધારો છ?”

“જાહાને ખબર સાહેબ.”

“તમારો ગુનાહ મોટો છે પણ તમારો મારી છોકરી ઉપર ઘણો જીવ હતો, તેથી તમને ઘણું લાગતું હશે તે હું જોઈ શકું છ.”

“સાહેબ, મને લાગણી બતાવવાનો જરાબી હક નથી.”

“હું ધારું કે હવે તમને કાશ્મીરમાં કસુ રહેવાનું કારણ નથી ?”

“નાહી જ તો સાહેબ.”

“ને હવે તમારું બિટીમાં આવવું નકામું છે.”

“હા, માહેબ તમારું કહેવું વાજબી છે.”

જનરલ એટકીન ઘણા બહા હતા તેવાણુ વમાસવા લાગ્યા કે આ નાદાન ધોરેઆએ ભયકાર છુલ્લ તો કરી પણ તેનો ખરેખરો જીવ વાયોલેટ ઉપર હતો ને વાયોલેટ !! મરતી વેળાએબા તેણીએ ફલીને માટે કેવો પોતાનો જીવ બાળ્યો હતો. આ જીવાનીઆમાં એટલું બધું.

હું હશે કે ખમે ચોરતો તેના ઉપર જીવ પ્રાણ
આપતી હતી.

ફલીનો ઉતરી ગયલો ગમગીન ચેહરો જોઈને સર
થામસ ને જરા દયા આવી.

“ફલી, અમે આવતી કાલે અહીંથી જઈએછ. હવે
તું તારા ભવીવ્યનો વીચાર કરે તો સાર.”

“સાહેબ, મારી ઉપર દયા કરો—હું છુંડો તમારી
માફી માગવાનેથી લાયક નથી—મને લાત મારીને છાંકી
કાઢાડો તેનેથી હું ઈનસાફ ગણીશ.”

અહીં તેઓની વાતચીત ખલાસ થઈ. વાયોલેટની
યાદગારીને ખાતર ગઈ ગુજરી લોકને જાહેર કરવાને
એહું જણ નાખુશ હતા.

આખરે વાયોલેટ મરી ગઈ. પાછી હવે મળવાની
નથી. ફલી માથું કુટવા લાગ્યો કે મં એને મારી નાખી.
અરે એક કલાકની વાત પર નો બેઓ સાથે હતાં. હવે
પાછું કાંઈ મળાશે.

“હું મુઓ—મારું જીવતર ખલ્યું—અરે બીજા
આઠ દાહાડાબી એ મારી સાથે હોતે તો હું એને મારાં
જગરમા ચાંપીને પકડતે. ફલી, કમનસીબ ગુનેહગાર
ફલી, ખલ્યું તારું જીવતર.”

પ્રકરણ—૪૦ નું.

હા ખેટી ! હા ખારી, કીસ નીદમ હું સુતી.
અય ખારી, મારી વાહાલી આંખો તો ખોલ.
અય નાંખે કે તુર આંખો કે ઉઘાલે,
તગો તો અય ખેટા, ઉઘો તો અય ખેટા,
કુછ ખોલે અય ખેટા, મુંઝસે કુચ ખોલ.

ફલીને ખખર કીધા વગર અથવા છેલલી સલામ અકરામ
કરવા વગર સર થામસ અને લેડી અચબુચ કાશમીર
છોડી ગયાં.

આખા ખંગલામાં ફલી એકલો ઝુરતો ખેઠો હતો.
ખાલી ઓરડા જાણે તેને કરડવા આવતા હતા.
થાયોલેટનો ખાસ ઓરડો જાણે તેને કરડવા આવતો
હતો. તે અડધી બીસમાર હાલતમાં ખેઠો હતો એટલામાં
ધીમે સાદ આંચો.

“ ફલી.”

ડોકું ઉંચકી જોયછ તો ગુલા સામી ઉભેલી. તે
આમ આવીને ઉભી રહેશે એમ ફલીના સવપનામાં
બી ન હતું. ફલી એટલો તો ખફા હતો કે તેનો વીચાર
ગુલાને ઓરડાની બાહાર હાંકી કાઢાડે. આ સ્ત્રીએ
તેની ખાનેખરાબી કીધી હતી અને તે હુમણા એના
કુખ પર ગાફાત દેવા આવી હતી.



આ ફરી નાગ ઉપર દયા કર,

સફા—૨૪૯.

“કેમ, તું અહીં શું કામ આવી?”

ખચારી, કમઅકલ ગુલાં, આટલું જલદી આવવામાં તેણીએ ભુલ કરી હતી પણ તે હટી નહીં.

ગુલાં રડી પડીને બોલી “ફ્લી, તારા દુખમા ભાગ લેવાનો મારો હક છે. મને ખબર પડી તેવીજ રાતને દાહાડો મારતી ટાંગાએ હું મરીહીલથી નીકળી આવી.”

“પણ શું કામ નીકળી આવી? તુંને આવવા કોણે કહ્યું હતું.”

“ફ્લી, તું મને એમ પુછેછ? તું આવો ઘાટકી છે? હું તારે સાફ આવો મારો જીવ ખાળુંછ.”

“ચુપ રેહ. નેં એને મારી નાખી.”

ગુલાં શેહારી હતી તે તુરત પામી ગઇ કે તેમના લગણુની ખબર આપનાર ગુલા છે એમ સર થામસે ફ્લીને આપેલી હોવીજ જોઇએ.

“ઓ ફ્લી, મારી ઉપર કયા કર. હું લેલી દેવાની બની ગઈ હતી. મને આ પ્રમાણે હરકાટી ના નાખ.”

“બસ, બસ, બસ. હું તને લખવાનોજ હતો તેટલાં તું પોતેજ આવી લાગી. હું તો થોડા દાહાડામાં વેલાત ચાલી જવાનો છું. ફક્ત તારે સાફ પૈસાનો બદોબસત કરવાનીજ ખોટી છે.”

“બળી ગયો પૈસા. શું તું મને મુકીને ચાલો જવાનો છે? મને સાથે લઈ જા—દુનીઆના છેડા સુધી હું તારી સાથે આવવા તૈયાર છું.”

“નાહી—તેમ નહીં બને. હું પૈસાની ગોઠવણ કરશો.

“ઓ ધુમરાડ મરદ, એ તું શું બોલી રહ્યોછ? મેં શું ચુનાડ કીધો? શું તું મનેબી મારી નાખવા બેઠોછ?”

“હું તુંને હેરાન કરવા માંગતો નથી.”

આ વાર ગુલાએ તેને ગરદનમાંથી પકડયો. ફક્તીએ છુટવાની ઘણી બી આનાકાની કીધી પણ ગુલાં તેને બળોની પેઠે વલગી રહી.

“ફક્તી, મારા જાન, મારા ખોદા, મને છોડી ના દે. હું તારી ગોલામડી થઈને રહેવશ. જોઈએ તો તું મારી સાથે એક બોલ તાત ના કરતો.”

“નાહી—મસ નહીં, મારા દીલમા હેત જવો ચીજ સહાની નરણ પામી છે.”

“હું હેત માગતી નથી. હું તારી નોકર થઈ રહેવા માંગુંછ. તારામાં હજી જીવત છે. ને મારા જવો નીમકહલાલ ચોરત બીજી તુને મળનાર નથી. હું તારે પગે લાગુંછ કે મને મુકી ના દે.”

“ગુલાં, હું તદન સુધલા વગરનો થઈ ગયોછ. તુંને જોઈને મને મારી વા—બીજું કાંઈ વાદ આવેછ.”

“તારે હું કસાંમાજ નહીં? મને તું કેમ ઉંચકી લાગ્યો તે બધું ભૂલી ગયો? અરે અમાગ્યા, તું મને કેવી ચાહતો હતો તે સવળું પાણીમાં ગયું? હું કાંઈ તારી પાસે દોલત માગું છું! બસ મને તારી નોકરીમાં રેહવા દે.”

“મને નોકરી બોકરી કે શુદ્ધમગીરી ભેંસતી નથી. મને ભૂલી જ અને નવી છંદગીએ તું છવીને:—

“નવી છંદગી? તુને ભૂલી જઈ? ફક્ત, તું જો મને એમ ધર્મીમાં એકલી અતુલી મુકીને જશે તો હું મારો જીવ આપશ. હું ખીજા કોઈની અરાસે જવાની નથી. હું મારા બેહસતી આપના સોગંદ લઈને ફેરું છું કે તું જો આ પ્રમાણે નીમકહરામી કરશે તો તું ફરીથી મને જીવતી જોવા પામશે નહીં.”

“આસતે—આસતે ગઈ કાલેજ આએ ઓરડામાં એક મરણ થયું હતું તે યાદ કર.”

“અરે ભક્ત માણસ મરવું સેહેતું છે. જરા વીચાર કર કે તે એકનો તો જીવ લીધો. પણ હવે તું બીજાનો જીવ લેવાના પાપમાં ફસવા માંગેછ—જા બેઠીએ તો ચાલી જ—અને તારા પાપની તોજશ તે પરવરદેગારની હજુરમાં કેમ કરશે તે વીચારી રાખ.”

આટલા શબ્દો બોલી શુભાં બાહાર પડી.

પ્રકરણ—૪૧ મું.

પસતાવો

હમ નાદાન, પાપી જન, ગાફિલ મતશાન
 અય ભગવાન તેમ મહીમા આલમમે છાદ,
 ક્ષમા તું કરદે આજ જુલ હુમારે,
 એ દાતારે, જગસે હારે, હમ દુખીઆરે,
 કૃપા આધીન પર રખો પ્રભુ સાદાદ.

આ શબ્દો સાંભળી ફક્તના જગરમાં નવી જાતનો
 જુસ્સો ઉભરી નીકળ્યો — તે જમીણ તરફ નજર રાખી
 ઉંડા વમાસણમાં ઉભો. તેને સ્તીમરની દોસ્તી, મુંબાઈમાં
 ખાણીપીણી, ઉટી અને કુનુરમાં ખુશી ભરી જાંદગી
 પાછી યાદ આવી. તે મન સાથે બોલ્યો કે “આએ
 પગલું હું ભરવા માંડ્યું તેમાં સરક બેવકાઈ નથી?
 મારા આ પગલાંથી બોદા રાજ થશે? અલખત નહીં,
 પણ ગુલાં આ પ્રમાણે દોડી આવી તેથી મારો જીવ
 અકળાઈ આવ્યો હતો. અરે ગુલાં ને હું કાલે
 ઓળખતો નથી? એ જો જીવ પર કરે તો તે એનું
 ખુન કરેલું કહેવાય. ગુલાનું બોલકું વાળખી છે. હું
 એને તરછોડી નાખું તો એ જરૂર પોતાનો બોલ પાલશે.
 ગુલાનો વાક નથી. એણે મને અગાઉ સલાહ આપી

ખરી પણ તે મારાં ભણાંને ખાતર. એ વાચોલેટ, વાચોલેટ તું કેવી મોટાં મનની હતી. જો તું ખરી વાત આણુને તો મને ઈતિસાક્ષના રસ્તા ઉપર લઈ જતે.

*

*

*

ફલીનું માથું બસ ફરી ગયું હતું. ખારીએથી ડોકાવીને જોયછ તો ગુલાં એક આડ તળે ફસડાઈ પડીને આરઆર રડતી હતી. ફલી બાહાર દોડ્યો. કોઈના પગલાં સાલળીને ગુલા ડોકું ઊંચું કરીને જોયછ તો ફલી!!

“ફલી, તું શું કરવા આઝોરદે થાયછ. હું અબ ઘડી ચાલી.”

“ગુલાં—હું તુંને ફેલેવા આવ્યોછ કે હું તારી માફી માગવા આવ્યોછ. તારી આગલી બલ્લાઈ મારા દીલમાં માછી તાણ થઈછ. જો તું મારા જેવા પાપીને હજીબી કબુલ રાખે તો હું તારો ગુલામ થઈ રહેવ તૈયાર છું.”

“ફલી, તું એમજ સમજ કે સ્ટીમર ઉપરનો મારો જીવાન આશક અને આજનો કેપ્ટન માદન એ જીદાજ દાણી છે. જટલો તારો વાક હતો તેટલો મારોબી હતો.”

“બસ હવે આ બાબદ બીજો એકમી શપ્દ આપરે કાઢાડવો નહીં. તું મારી ને હું તારો. આપરે અહીંથી

ગુપચુપ ઈગત્રાડ નીકળી જઈશું ને તાંહાં રેલસમાર
આગળ ફરીથી શાદીના ગાંઠથી બેડાશું.”

“ઈતશાહવા ! આ મારો ખરો ફલી વણી મુદતે મને
પાછો મલ્લો.”



મીં જાંઘીર મરજખાતની કલમયા

રચાયલાં પુસ્તકો.

કૌતક સંગ્રહ (ચોથી આવૃત્તી.)

દોષ્ય સંગ્રહ.

રમુજ ફકરા સંગ્રહ.

તલેસમ (બે વાલમ.)

ભલો કે ભુલો.

મુંબઈથી કાશ્મીર.

ક્રમોદીખાનાથી મારસેલસ.

વેલાતી વેળાં.

આ મારી બેહુન (બે વાલમ.)

ગોરું વેલાયત.

પંચકથા.

શિઆની શીરીન.

જીલુ ગોરાણી.

ધણી કે દોર.

નીમક હરામ.

કીઆવીત્રી.

બુલબુલામરી.

તારાબાઈ.

ધેરના ઘેલા ને બાહરના ડાહ્યા.

દર ને જો.

પ્રુશ દરખાશ.

અક્કલના સમુદર.

આદાની સુક.

મુશકેલ આસાન.

કપારકી આસ સદા નીરાસ.

કચોરીયા માર.

કસુનામાય વદકની તથા ચાંદન ચલકની.

કકમખખત-કોણ.

જામે જમશેદ હાફીસ.

- * આ નીશાન વાળી કેતાબોની ઘોડી નકલો બાકી છે. બાકી ખીજી તમામ ખપી ગઈ છે, માટે હાલ પુરત કોઈએ મંગાવવાની તસ્દી લેવી નહીં.

